

БОЗОР СОБИР

Собир М 2016

Замини модарӣ

Агар касам каси туям,
Агар ҳасам ҳаси туям,
Замини модарии ман,
Ватан, Ватан, Ватан, Ватан.

Бозор Собир

ЗАМИНИ МОДАРӢ

«Ношир» Хучанд, 2018

Ин китоб бо ибтикори Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба муносибати 80-солагии шоир чун армуғони ҷашнӣ интишор гардид.

Барои дастгирии молиявӣ ба Раиси вилояти Сугд, муовини аввали Раиси Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Рачаббой Аҳмадзода аҳли адаби мамлакат ва дӯстдорони назми шоир изҳори сипос мекунад.

Бозор Собир

Замини модарӣ

Хучанд: «Ношир», 2018. – 410 сах.
Мурағиб ва муаллифи аввалсуҳану охиросуҳан

Низом Қосим

Муҳаррир

Аҳмадҷон Раҳмағзод

Ороиши

Манучеҳри Собир

Ба зодрӯзи шоири миллии Тоҷикистон, барандаи Ҷоизаи давлатии ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ, дорандаи ордени «Ситораи Президент» Бозор Собир 80 сол пур шуд. Ва агар он устои бузургвор ҳамоҳади мо нест, шеърӣ дилнавозу рӯҳпарвар ва ватанхоҳонаву миллатдӯстонааш ҳамоҳади мост ва ҳамоҳади моро ба камолоти идроку эҳсос, ҳудӯҳу ҳудӯҳу ҳудӯҳу ва ҳамоҳади завқ ҳамоҳади мекунад. Бо умеди амалӣ ҳамоҳади ин орзуи наҷиб наҷиб армуғонӣ ашӯри шоир манзури дӯстдорони шеърӣ вола мешавад.

Bozor Sobir

The Motherland

Copyright © 2018 Bozor Sobir
All rights reserved.

ISBN: 978–99975–70–05–5

Аввалсухан

Устод Бозор Собир аслан гӯё дар дунёи Шеър таваллуд шуда буд ва батадричу табиӣ дар он бузург мешуду камол меёфт. Пайваста асрори сухан мечуст ва суханро паҳлӯ мегардонд, то бозтоби тозаашро дарёбад. Аз кухнагӯиву кухнагароиҳо азалан ва амалан дилгир буд.

Дар дасти шоирии ӯ ибора ба ишора табдил мешуду ҳарф ба барф; ӯ намегуфт, ӯ меофариду офаридаҳояш зиндаву палмосиданӣ пеши назарҳо намоён мегаштанд. Мисраъҳояш роҳҳое буданд сӯи маънии баланду тасвиrotи дилписанд ва байтҳояш воқеан байт буданд – яъне сарпаноҳи маромҳо, ормонҳо, санъатҳо, тасвирҳо, маъниҳо.

Пеши чашми дилаш сухани гуфтаниву шуниданӣ бо ҳазорон рӯй чилва мекард ва ўро дар мавқеи собиту устувори якрӯияш барқарортар месохт.

Калимае, ибораре, мисрае зебову барчо кофӣ буд, ки фориғ аз савдову ғавғои дунё соатҳо сармаст дар дунёи ҳаёл бигардад.

Аз ҷилои дигар ахтарони осмони хунар лаззат мебурд, аз шароби нури ситораҳои тобнок сармаст мешуд, вале дилаш пайваста наҷми тозае, ноошное, мунаввартаре... меҳост дар он бекарон.

Ў натанҳо роҳҳои сумзада, балки бироҳаҳоеро ҳам, ки нақши хираи пое доштанд, як сӯ мегузошту пайи чустуҷӯ бо бироҳаҳои пуразоби сухан мерафт, ҳамвора роҳи нопаймудае мекофт ва ҳатман меёфт. Дар ин роҳи осоннамои мушкилпаймо бешитобу боазоб мерафту сатрҳояшро гӯё бо қалам на, бо қалампои пурпинаи хеш менавишт.

«Ҳар сатри дафтари ман чун мӯр меравад роҳ...», ки гуфтааст, лутфи шоиронаву суханбозии моҳирона нест, асли самимияту ҳақиқат аст.

Агар ҳамаи сурудаҳояшро баҳам биёварем, китобе беш намешавад. Вале чӣ китобе! Чунон ки унвони асарҳои бузурги адабиёт – қисса, дoston, румон, манзума... дар ёдҳо мемонад, номи аксари шеърҳои ӯ низ дар хотирхост, хонандаи дилсофу хушзавқ аз ҳар кадоме чун аз асарҳои бузургҳаҷми адабиёт, чун аз падидаи ҳунари баланд ёд меоварад.

Устод, бо ҳама он печидагиҳои сарнавишту саргузашт ва тундравии рӯзгору осор, фақат бо тавъамии гуфтору рафтори шоиронааш Шоир–Шахсият мондааст. Яъне дар ашъораш ҳамонест, ки дар рӯзгорааш буд.

*Бадамам аз қаламам нест ҷудо,
Нафасам аз қаламам нест ҷудо,
Панҷ хаввosi танам аз қаламам нест ҷудо...*

Кист, ки шоирашро медонаду ба ин шеър шак дорад?

Бале, ӯ дигар хел буда наметавонист. Агар буда метавонист, чунин Шоир намешуд. Ва инро барвақт ҳис кардаву пешгӯӣ намуда буд:

*Розиам ман,
Бо ғуноҳи шоирӣ дар чоҳу зиндонам кунанд,
Чун Ҳилолӣ шеър дар лаб сангборонам кунанд...
Гар хато бошад, гаравгонаш сарам,
Дар баҳои сар намедонам хатои дигарам...*

Ягон муҳит устодро ҳамгунаи худ сохта натавонист. Дар ҳаёт ва баҳусус дар эҷодиёт ҳаргиз ба сохтакориву рӯбинӣ нагаравид. Ҳунари асилаш дар муҳитҳои асолатнопарвари адабӣ ҳам торафт комилтар, нозуктар, расотар ва шахсияташ баркамолтар мешуд.

Хидматаш дар адабиёт натанҳо он аст, ки худ шеъри ноб гуфту тавассути ҳунари беназири тасвир ва заҳмати ҷонфарсои таҳрир шеъри нобро роиҷ кард, балки он низ ҳаст, ки як насли нави шоирони ҳамгунаи хеш – ҷӯяндаву ёбандаву ноқонеъ аз худро ба арсаи эҷод овард. Ифтихориву саризабонӣ не, воқеан устод буд Бозор Собир, навроҳони адабиётро собирана, ҳарф-ҳарфу калима-калима асрори сухан меомӯхт, аз ҳар сатри муваффақашон самимона шод мешуду ҳар беҳавсалагиашонро бераҳмона сарқӯб менамуд. Шеър буду шуда буд

ва дар мавриди он ҳаргиз гузашт намекард. Сурудаи хуб, аз касе, ки бошад, ба истиқболи гарм ва баръакси он ба танқиди беамонаш дучор мешуд.

Хуш он замоне, ки Иттифоқи нависандагон маъбадери мемонд ва ҳар касе чуръат намекард, по бар ин остони баланд бигзорад! Хуш он замоне, ки рӯзе даҳҳо ҷавоншоирон назди ин даргоҳи муқаддас роҳи пири маънавии хеш – Бозор Собирӣ умрбод ҷавондилу ҷавонхунаро мепоиданд ва бо пайдоиши ӯ аз ғалаёни ҳаяҷон дар худ метапиданд! Чӣ ҷои ҷавонан, ки соҳибному соҳибмақомон низ пеши ҳузури ҳайбати шоирӣ дар худ фурӯ мерафтанд...

Дар дами сели сангини ҳазёнашӯр, ки маҷрои адабиётро пур карда буд, шеърполаки бузургу беназиреро мемонд Бозор Собир, вақту қувваташро бедареғ сарфи мутолиаи таҳлили маҷмӯаҳои бешумору бузургҳаҷми шоирони ҷавону пир мекард ва аз ҳазорон шеър гулчинҳои кӯчақеро ба чоп тавсия менамуд. Бисёр ҷузвдонҳоро меҳонду намедонист, ки соҳибонаш кистанд ва бисёр воқеъ шуда, ки ашъори писандидаеро, бе он ки шоирашро биёбаду бишносад, бо тавсияву сарсухани самимӣ ба рӯзномаву маҷаллаву нашриёт ҳидоят кардааст.

Умри мушкӣ, вале пурифтихору пурмаъние ба сар бурд, ки кам шоиронро муяссар шудааст. Зиндагашро саропо шеър кард ва оқибат худ Шеърӣ ҷовидона шуд...

*Кӣ намехоҳад, ки рӯзе не агар, як соате
Ҳамчу шоир зиндагонӣ карда, мирад шоире?
Шоҳқоре не агар, байте бимонад ёдбуд
Дар забони миллати худ...*

Дар маҳфилҳои шеърӣ толорҳои лабрез аз мухлисони мешуданду тӯли ду-се соати шеърхонӣ хомӯшии тамоми ҳукм меронд! Каме аз шоирону ровӣҳои замони шеърро мислаш хондаву ба дилҳои расонда метавонистанд: ҳар базмаш ба як сабақи бузурги шеърдониву шеършиносӣ, сипоси халқу диёр, гиромидошти таърих, забон ва суннатҳои миллии табиӣ меёфт, ба афкори ҷомеаи шеърӣ муосир тақдир меёфт. Чунки шеърӣ пайвасти ба лафзу маънӣ тоза, ба марому ҳадаф пуровоза ва бисёр миллии, яъне чун тинати ин халқ басо содаву самимӣ ва батамом аз муҳити тоҷикӣ бархоставу бо имтиёзҳои рӯзгору афкори тоҷикӣ пероста буд. Бисёр образҳо, тасвирҳо, ташбеҳо

талмехоти ўро маҳз тоҷик метавонад, то фишурда гаштани дилу пуроб шудани чашм дарк бикунад, зеро ҳама аз зиндагии ўст, хоси ҳаёти ўст, аз дарку эҳсоси ўст, пайванди шууру тафаккури ўст.

Шеърӣ устод шеърӣ истиқлол ва истиқлолхоҳист, чунки шоираш дар ҳар мавриде сарозоду вораства будааст. Баъди осори устод Айнӣ маҳз шеърӣ ӯ ва чанд шоири айнимарому айникалом буд, ки мардуми моро ба худшиносиву ҳудогоҳии бештаре хонд, сафҳаҳои ҳассоси ғаму шодии ҳалқамонро пеши назарҳо мучассам намуд, ғуруру ифтихори миллӣ ёд дод. Ҳазорон ёду хотираҳо шоҳиданд, ки дар ҳама ҷои Тоҷикистон ва қаламрави бузурги забанамон чӣ гуна гарму самимӣ истиқболаш мекарданд!

Бо амри тақдир дунёро дид устод, вале фирефтаи ҷилоҳои арзони ин ҷову он ҷо нашуд. Ҳамеша Ватанро суруд, хоку афлок, лаълу санг, гулу гиёҳ, сағиру қабир, расму оин, дирӯзу имрӯзи Тоҷикистонро шеърӣ дилрасу монданӣ кард. Солҳои дуриаш аз Ватан ҳам пайваства ашъори ба мардум наздик гуфт ва пиру ҷавонро ба миллати рӯ ба озову даст ба ободии ниҳода, ба садоқату самимияти ватандорӣ қарибтару қаринтар намуд. Шоири Тоҷикистон буд ӯ, шоири тоҷикон буд ва то ин забони шеърӣ ин макони шоирона боқист, ҳамчунон ҳасту ҳамчунон хоҳад монд.

Бисёр сафар мекард ва ҳар бор Ватанро бо ҳама ғаму шодинаш дар дили хеш мебарду ҳудро бо ёду хотираҳои ширини шахсияту эҷодаш дар Ватану бо ҳамватанон мемонд. Ин бор ҳам чунин аст – бо мост ӯ, чун дарку эҳсоси зебо бо мост, чун андешаву афкори воло бо мост, чун меҳри сӯзони ин кишвари арҷманду ин миллати сарбаланд бо мост. Агар рафтааст, аз пайи шеърӣ нав рафтааст, барои дарёфти маънии тоза рафтааст, ба суроғи сайқали завку таҳкими рӯҳу равони мо рафтааст...

*Равони роҳи маънӣ бар сафар рафтасту меояд,
Ба ҷашми дил зи дунёи назар рафтасту меояд.
Ҳамора дилгазон аз қуҳнагӯӣ, қуҳнароҳиҳо,
Раҳи нав ҷуста, бо роҳи дигар рафтасту меояд.
Чу илҳами дилоро омаду рафт эй басо, акнун
Ба дӯшаш бори осору асар рафтасту меояд.
Зи Турсунзодаву Айнӣ суханҳо гуфт ҷовидон,
Ба ҷовидони мардони ҳунар рафтасту меояд.*

Баҳорон асту сӯи пуштаҳои сабзи Файзобод
Хабаргирии лахтони ҷигар рафтасту меояд.
Ҳама розу ниёзи модари дилхастаи худро
Шунида аз лаби гӯёи ҷар рафтасту меояд.
Зи дунболи бародарҳои хору зори бемораи
Савори асп армони падар рафтасту меояд.
Даре то боз бинмояд ба сӯи умри ҷовидон,
Ба азми даркушоӣ пушти дар рафтасту меояд.
Зи дунё собирона ганҷу колои сухан андӯхт,
Бигӯ бо худ: «Ба бозори ҳунар рафтасту меояд!»
Ҳазорон ашқи мо аз чаҳми мо рафту наомад баз,
Магар ин ашқи пок аз чаҳми тар рафтасту меояд.
Ба ёдаи зарқои гул саҳнаҳои хотироти мо,
Ҳамон сон гулбашеъру гулбасар рафтасту меояд.
Тасалло дода хӯдро, ҳар дилу ҳар чиҳми тар гӯяд:
Ба кашфи Амрикои шеъри тар рафтасту меояд...

1. Дур рафтан аз Ватан имкон надорад...

Занҷираи ҷумлае, ки ман месозам,
Аз нукраю тиллои сухан месозам;
Инро на барои хештан месозам,
Овезаи гардани Ватан месозам.

Тоҷикистон

Тоҷикистон, Тоҷикистон,
Ҳар кучое рафтам аз оғӯши ту,
Доманамро ман такидам раҳ ба раҳ дар ҳар қадам,
Пойи худро раҳ ба раҳ то сарҳадат
Бар замин афшонда рафтам,
Аз пайам то кам нагардад заррае хоки камат.

Ҳар кучое об дидам,
Қатрае хӯрдам агар,
Ман гирифтам қатрае дар чашм,
То кунам оби туро як қатра бисёр.

По ба ҳар хоке ниҳодам
Дар қатори раҳгузарҳо,
Гарди хокеро гирифтам дар сари мижгон
Аз бароят ҳамчу савғо,
То кунам хоки туро як зарра бисёр.

Ҳар кучое санг дидам,
Даст бурдам бар сараш
Чун бар сари фарзанди хеш,
Гуфтам: ўро аз Бадахшон кандаанд,
Тифли ширхори маро аз банди пистон кандаанд...

Ҳар кучо будам мусофир,
Роҳхоро чун ғазалҳо
Хат ба хат кардам ман азёд,
Роҳхоро чун ғазалҳо
Беғалат кардам ман азёд,
То ки рӯзи бозгаштан

Беғалат оям ба сӯят.

Ҳар кучо будам, набудам,
Ман ҳамон фарзанди деҳқони туям,
Бо хаёли рези кӯҳсори ту ман ғам меҳӯрам,
Аз барои сабзаю хори ту ман ғам меҳӯрам,
Аз гулӯям нагзарад нони ту бе ғамҳои ту,
Бе ғами ту ман нахӯрдм об аз дарёи ту.

Соати танҳои сӯи кӯҳсорат меравам,
То сарамро бар сари санги ту монам як нафас,
То шавад рӯди равонат ҳамзабонам як нафас,
Гиряҳои обшоронат маро гирён кунад,
Абри баронат маро бо худ барад, борон кунад,
То ки дар танҳоиам танҳо намонам як нафас.

Тоҷикистон, Тоҷикистон,
Мекунам шукри каму бисёри ту,
Мекунам шукрона аз озарму аз озори ту,
Аз ту ман сарват намехоҳам,
Ватан ҳастӣ, бас аст,
Бо хасу хорат баробар зиндагӣ кардан бас аст.

Забони модарӣ

Ҳарчи ӯ аз моли дунё даш, дод,
Хиттаи Балху Бухоро даш, дод,
Суннати волою девон даш, дод,
Тахти Сомон дошт, дод.

Душмани донишгадош «Дониш»-и Сино гирифт,
Душмани бесуннаташ девони Мавлоно гирифт,
Душмани суратпарасташ сурати Беҳзод бурд,
Душмани беҳонааш дар хонаи ӯ ҷо гирифт.

Дод ӯ аз даст гурзи Рустаму Сухробро,
Барбарони нотагонро тавоно кард ӯ.
Номи худро ҳамчу гӯри Рӯдакӣ аз ёд бурд,
Қотилони хешро машхури дунё кард ӯ.

Қомати кӯтоҳи манғит
Аз манори каллаи аҳли Хӯросон шуд баланд,
Пастии саҳрои Қипчок
Аз баландии Бадахшон шуд баланд.

Халқи тоҷик —
Халқи армон,
Об дар чашм
Чун یتимон,
Дар лабаш ҳашм
Чун асирон,
Аз Ватан то бар қабан ҳар буду набуде, ки буд,
Бар ватаналбу қабаналбандаҳо бахшиду дод,
Душмани дарवेशи худро
Шаҳу доро карду худ дарवेश шуд.

Дар миёни тангчашмоне, ки дар чашмонашон
Солҳои тангиро медид ӯ,
Гаҳ дар оташ,
Гоҳ дар об,
Таҳ ба таҳ бо сӯхтанҳои манори суғдиёнаш сӯхт, сӯхт,
Бо харобиҳои девору дари Афросиёбаш шуд хароб.

Лек лафзи модариаш
Ҳамчу шири модараш
Дар забону дар даҳонаш монд, монд,
Ҳар суҳан бо шири модар
Саҳт шуд дар устухонаш, монд, монд.

Худ ба худ дар гӯшаи хоки диёр
Аз ҷудой,
Аз ғарибӣ,
Ӯ гиристу гирияҳо бар обшорон ёд дод,
Лафзи кӯхистоние бар боду борон ёд дод,
Рӯдҳоро Рӯдакидон кард ӯ,
Бодҳоро Анварихон кард ӯ.

Рӯзи ноободиаҳ тоҷик забон обод кард,
Дар забонаш давлати бедавлатӣ бунёд кард –
Давлате аз ҳарфи вазнин,
Давлате аз шеъри рангин,
Аз ҷунон шеъре, ки ҳар як мисрааш
Ҷӯяе аз хуни сарбозони ӯст,
Тораи нуре аз оташҳои зардуштони ӯст.

Гӯиё ҷун сайди маҷрӯҳ
Ӯ ҷароҳатҳои худро

Гаштаву баргашта лесид,
Бо забони худ даво кард.

Дар сарояш тоҷик аз бахти нагун
Гарчи бо габру мусулмон
Ҳамсаро буд,
Ҳамрасулу ҳамхудо буд,
Дар забон аммо ҷудо буд.

Аз сари сад минбар афтоданд нозирҳои ӯ,
То наафтанд аз забони хештан.
Дар сари сад дор чон доданд шоирҳои ӯ,
То наафтад бар замин қадри суҳан...

Дар ҳаду сарҳадшиносии ҷаҳон
Сарҳади тоҷик забани тоҷик аст,
То забон дарад, ватандор аст ӯ,
То забондор аст, бисёр аст ӯ.

Шоиру шеъре агар ҳаст...

Дар сӯзвории Пабло Неруда

Ман намедонам, ки дар савдои шеър
Шоири аз шоирӣ ношод кист,
Лек рӯзе бе ғазал, бе шеъри тар монад агар лабҳои ман,
Чун лабони чашмаҳои хушк парсин мезанад,
Ҳеҷ кас монанди ман ношод нест.

Шукри он вақте, ки аз банди чигар
Байтҳои тоза берун мешаванд...
Дар сари ҳар байт ҳамчун дар сари ғаҳворае
Чун зани навзод шодам,
Дар сари ҳар байт ҳамчун дар сари пайроҳае
Гӯй, маҳбуси павзодам...

Шоиру шеъре агар бошад,
Каси ғамхор ҳаст,
Чашми бедору дили бедор ҳаст,
Гунаҳои тира аз шеър офтобӣ мешаванд,
Хушкҳои синаҳо аз шеър обӣ мешаванд.

Шоиру шеъре агар ҳаст, ишқ ҳаст, –
Раҳму армон ҳаст,
Яъне, дар сари ғаҳвораи тифлон ҳанӯз
Модарон шабзиндадорӣ мекунанд
Алла дар лаб, шир дар пистон ҳанӯз.

Муҳтарам халқе, ки ӯ Нерону Искандар надод,
Лек Колдерону Байрон дод ӯ.

Муҳтарам халқе, ки шоирпарвар аст,

Шоҳу пайғамбар надорад, лек дорад шоире;
Шоире, к-аз синааш ҳар нуктаро
Меканад чун маъдане аз кон,
Балки ҳамчун поре аз ҷон,
Ҳамчу маҳбусе, ки дар талвасаи ҷонканданаш
Меканад девори маҳбасро ба дандон...

Халқ рӯзи тӯйу вақти мотамаш
Дафтару девони ўро мекушояд ҳамчу дастархони хеш,
Шеърӣ ўро ташнаҳо чун об менӯшанду чун нони ҳалол
Гушнаҳо бо ҳам баробар бахшу қисмат мекунад.

Шоиреро офаридан кори як садсолаест,
Сахт коре, бори як сайёраест,
Ҳамчу сарват шоире гум кардан осон асту лек
Ҳамчу шуҳрат шоире дарёфтан бас мушкил аст.
Қитъае холист бе Фирдавсии тӯсӣ ханӯз,
Қитъае бечораи як шоири соҳибдил аст.

Гарчи шоирҳо ба олам дер пайдо мешаванд,
Гарчи нанги шоирӣ бар марг илқо мекунад,
Гарчи умри шоирон бисёр нест,
Кӣ чу ман дар орзуи номи Ҳофизвор нест?!

Кӣ намехоҳад, ки рӯзе не агар, як соате
Ҳамчу шоир зиндагонӣ карда мирад шоире,
Шоҳкоре не агар, байте бимонад ёдбуд
Дар забони миллати худ...

Розиам, бадбахт бошам, лек бошам шоире,
Розиам, сарсахт бошам, лек бошам шоире.
Розиам, чун Саъди Салмон

Бо гуноҳи шоирӣ дар чоҳу зиндонам кунанд,
Чун Ҳилолӣ шеър дар лаб сангборонам кунанд.

Шоирӣ дар буду дар бунёди ман
Кош бедармон шавад, дард аст агар,
Дарди ширин, дарди модарзоди ман.

Гар хато бошад, гаравгонаш сарам,
Дар баҳои сар намедонам хатои дигарам.
Розиам ман, дар хатои шеър ранчурам кунанд,
Балки ҳамчун Рӯдакӣ кӯрам кунанд.

Розиам, мирам, маро дар хок нагзоранду лек
Шеър дар дастам бимирам,
Шеър дар халқам бимирам,
Шоири халқам бимирам.

Бухоро

Нитоҳи гарми ман аз фарқи кӯҳистон
Ба сӯят чун Зарафшон рӯзу шаб чорист,
Бухоро, бо ғаму афсӯс мебинам,
Ки ҷои бас азизонат
Дар оғӯши ту ҳамчун ҷои Сино ҷовидон холист.

Ту гӯё пеш аз ин дар рӯзгороне
Яке вулкон будӣ,
ё дар сари вулкони сӯзоне,
Ки охир дар саъири оташафшонӣ
Азизонат чу ахтарҳо,
Шуданд аз ҳам ҷудо, барчош дар олам
Ба ҳар сӯе,
Ба ҳар кӯе...

Яке бо теғу бо пайкон
Пайи Искандари макдуниро бигрифту Юнон рафт.
Яке аз дасти Темурлангу Чингизхон,
Зулоли оби ту дар чашмҳою хоки ту дар мушт,
Сари худро гирифту Руму Эрон рафт.

Яке гар дар ғарибӣ бе нишон гум шуд
Ба мисли қатрае дар коми регистон,
Дигар бо давлати бе давлати тоҷик
Баробар дар миёни турку тозӣ
бахшу қисмат шуд.

Танаш сӯе, сараш сӯе,
Танаш чун қитъае яксар,
Сараш ҳамчун сари кишвар.

Дар ақсои ҷаҳон тухми бузургонат
Ба монанди зару симат парешон шуд,
Ба монанди зару симат ба беқадри
Агар роҳе чу роҳи Қаҳқашонат буд,
Ба мисли риштае печида гӯё рафт
дар пои ҷаҳонгардон.

Агар шустанд аз байни ту боронҳо
Раҳеро чун раҳи мӯрон,
Раҳеро бодҳо руфтанд аз байни тую дунё.

Ғарибиро чу фарзандони ту мардум намедонад,
Намедонад касе ҳамчун бухорой
Чӣ сон талханду ширинанд ғамҳои ватандорӣ...
Ҷаҳонгардону сарбозони ту дар ҷумла ғӯристони олам
бенишон хобанд.

Аз эшон дар тағи хоки ту ғамҳои гарон хобанд.

Ба дасте рафт аз дастат
Зари сомонию «Қонун»-и синой.
Ту ро ҳар дузд ғорат кард,
Ту ро ҳар дӯст қисмат кард,
Ба мардум рангу рӯи зард монд
аз «асри тиллоӣ».

Чи нозирҳои салори ту ро дарду ситам кушта,
Чи шоирҳои мумтози ту ро оҳу алам кушта,
Заминҳоят ҳама аз хоки минбарҳои вайронанд,
Шаҳидонат ҳама девону дафтарҳои
дар олам парешонанд.

Бухорои шариф, –
Ғаҳвораи мардони нотакрор,

Диёри шоирону шеърҳои рафта бо ҳар боду аз ҳар ёд,
Мазори нангу номи Аҳмади Дониш,
Мазори дардҳои Шоҳини бемор,
Оре, ҷовидон бемор,
Ба ёдат чашми ман тар мешавад ҳар бор.

Вале ҳар бор мебинам,
Ки ҳар вайронаатро рӯзи ободист.
Ту дар болои сад вайрона ободӣ,
Ту дар болои садҳо кундаю завлона озодӣ.

Агар дар зери деворе
Зи турке наъли аспе мондаю аз тозиё ҳамён,
Кунун дар чанги таъриханд,
Агарчи нанги таъриханд.

Бухорои адабпарвар,
Нигоҳи гарми ман аз фарқи кӯҳистон
Ба сӯят чун Зарафшон рӯзу шаб чорист,
Ҳамехоҳам чу пайвандат,
Ду чашмам мисли рӯде тар кунад рӯи заминатро,
Нагардад то парешон пас аз ин хоки барӯмандат.

Девори Бухоро

Пуштгардон бар Бухорои хасис,
Дар Бухорои шариф истодааст,
Ним-ним аз рӯзгорони қадим,
Ҳар дилеро мекунад ним...
Аз кулӯҳаш сад ҳазорон мушт,
Душмани дерина дар пушт.

Ҳар тараф анбӯҳи найзораш
Чун қатори найзадораш;
Ҳар тараф сарнайзаи тез –
Теги хунрез;
Душмани дерина дар пеш аст,
Дашна месояд ба дандон,
Чашмҳо чун чашми сӯзан.

Синаи чокест ҳар чокаш,
Ҳар тараф як захми носур.
Рахнаҳои сина мебинам дар ин девор,
Ҳамчу дар оина мебинам дар ин девор;
Канда аз ҳам муҳраи банди миён аст,
Муҳраи банди миёни давлати Сомониён аст.

Бору банди як ҳазору як саду ансола аст
бар дӯши ин девор,
Бору банди як ҳазору як саду ансолаи
як миллати хуншор;
Назди ин девори абгор
Мешевӣ як нақши девор.

Турктозиаш ҳарошидасту пошидаст,

Тешаи бодаш тарошидаст,
Аммо аз кулӯхҳояш ҳазорон мушт
Миллатеро монда дар пушт.

Мезанам ман бўса бар мушти кулӯхҳояш,
Марҳами сад бўса мебандам
Дар чароҳатҳои носури тарақҳояш,
Бӯсабандӣ мекунам захму харошу рахнаҳояшро.
Мегузорам ман сарамро бар сари зонуи девори Бухоро,
Чун бар сари зонуи халқ.

Дарвозаи Бухоро

Як замон шахри Бухоро дошт девори баланд,
Гуфтӣ, устунмуҳраи пушти Бухоро буд,
Балки устунмуҳраи миллат, –
Сахт маҳкам,
Тахтапушташ даҳ қадам паҳн.
Ёздаҳ дарвоза дошт
Кандакарӣ,
Қуббақорӣ,
Зарнигорӣ.

Шоҳашонро ҳазрати Исмоили Сомонӣ мегуфтанд,
Шоҳи одил буд, «Девори Бухоро» буд унвонаш,
Балки ӯ девори миллат буд,
Девори Хӯросон буд:

Бар даромадгоҳи қасраш зангу занҷири адолат
буд овезон,
Ҳар ки мечунбонд занҷири адолатро,
Шоҳи одил мепазируфташ ҳамон соат...

Дар ҳавои барфи шабҳои зимистон
Рост меистод дар майдани Регистон,
То ба мардум дастрас бошад,
Меҳрубон бошад ба мардум дар шаби сармо:
Ғарибонро,
Ятимонро,
Мусофирҳои барзанро мадад созад.

Баъди ин Исмоили Сомонӣ мардум

То чиҳил сал
Ҳар шикоятномаи худро
Дар таги санги мазораш мениҳоданд
В-аз ҳамон ҷо,
Аз таги санги мазораш ҳар пагоҳӣ
Бо ҳамон муҳру чаки ӯ низ посух мегирифтанд...

Баъди ин Исмоили Сомонӣ девори Бухоро рехт,
Тахтапушташ то замин ҳам зад,
Ҳамчун тахтаи пушти ғуломон,
Дар Бухоро рахнаҳо афтод,
Рехтанд аз ҳар тараф чун сел
Селаи қарлиқи кӯчӣ.

Баъд аз он аз ёздаҳ дарвозаи шаҳри Бухоро
Рост як дарвозааш монд,
Рост як дарвозаю дар ҳар кучо мушти кулӯхе...

Инак, ин дарвозаро бояд зиёрат кард,
Бояд аз пешонии ҳар тахтааш бўсид,
Як ҳазору як саду ан сол дар шаҳри Бухоро
пойбарҷост.

Аз ҳама дарвозаҳо сад бор
Бартар ин дарвозаи танҳои бедевор,
То бигӯем:
Боз ҳам шаҳри Бухоро шаҳри бедарвоза нест;
Гарчи аз он ёздаҳ дарвоза даҳ дарвозааш нест,
Боз ҳам шаҳри Бухоро шаҳри бедарвоза нест.

Мефишорам дастҳои маҳкаматро

*(Ба муносибати интихоби нави Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон)*

Мефишорам саҳт дасту панҷаҳои маҳкаматро
Ҳамчу дасту панҷаи фарзанди деҳқон,
Ҳамчу дасту панҷаи шахшӯли деҳқонбачаи қишлоқ
Аз каланду досу мисрон.

Бо садои гармат одат кардаем
Ҳамчу бо зангӯлаи давлат,
Ҳамчу бо зангӯлаи ваҳдат,
Ҳамчу ба зангӯлаи мактаб.

Чунки дар рӯи ту мебинем
Рӯи миллатро,
Нури миллатро.
Чунки аз пешони бози ту меҳонем
Мо хати тақдири миллатро.

Шоҳроҳат чун кафи дасти кушодат
Аз Душанбе то Бадахшон,
Аз канори Суғд то Хатлон.
Дар кафи дасти ту меронанд,
Дар кафи дасти ту метозанд,
Дар кафи дасти ту чорист
Сели мошин.

Пойгоҳи давлататро карда кафшер
Бастакори нақби Анзоб,
Бастакори нақби Шаршар,
Бастакори нақби Шаҳристон,

Бастакори Чормағзак,
Бастакори ГЭС-и Роғон
Ҳамчу оҳан,
Ҳамчу чӯян,
Ҳамчу пӯлод
Пойдор,
Сахту маҳкам.

Сангари сангини истиқлол

*(Ба муносибати Пешвои миллат унвон гирифтани
Президенти ҷумҳурӣ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон)*

Курсиат аз партаи мактаб,
Минбарат аз дарзаи деҳкон.
Пойандозат ба маҳфилҳо
Ҳар қадам аз пардаи дилҳо.

Пешвои миллати Зардушт,
Пешвои миллати Маздак,
Пешвои миллати Айнӣ,
Пешвои миллати Восеъ,
Ҷонишини Оли Сомон,
Қаҳрамони Тоҷикистон.

Аз дами оташ гузаштӣ,
Чун Сиёвуш
Кардӣ оташро ту хомӯш.
Аз сари сарҳад гирифтӣ
Ҳар фирориро дар оғӯш,
Чангро кардӣ фаромӯш...

Аздусар ҳайкалтарошон
Ҳайкалатро метарошанд,
Ҳайкалатро мегузоранд
Бо қарори «Қасри ваҳдат»,
Ҳайкали волои барқад,
Сангари сангини истиқлол,
Чун падарсолори миллат.

Пойгоҳи давлататро карда кафшер

Бастакори нақби Анзоб,
Бастакори нақби Шаршар,
Бастакори нақби Шаҳристон,
Бастакори Чормағзак.
Бастакори ГЭС-и Роғон,
Ҳамчу чӯян,
Ҳамчу пӯлод
Пойдор,
Ҳамчу оҳан устувор.

Дар оғӯши кӯҳистон

Кӯҳ гуфтам ман,
Бадахшон кӯҳ гуфт,
Қуллаҳои осмонбӯси Зарафшон кӯҳ гуфт...
Кард овози маро такрор кӯҳистони ман,
Ҳамзабон, ҳамдард, ҳамтақдиру ҳамармони ман.

Кӯҳ гуфтам,
Бо тана аз санги мрамор,
Бо саре аз санги хоро
Сад ҳазорон паҳлавон аз хоб хест,
Сад ҳазорон қаҳрамон аз хоб хест...

Кӯҳ гуфтам,
Норасо овози ман
Лаҳзае дар кӯҳҳо печиду аксандоз шуд,
Бонг шуд, фарёд шуд,
Оламе бо ман ба як овоз ҳамовоз шуд.

Кӯҳҳо, ин қуллаҳои саркаши фарёдрас,
Эй басо овозҳои норасобарчастаро
Хандаҳою гиряҳои осмонӣ кардаанд,
Доду фарёди ҷаҳонӣ кардаанд.

Аз сари ин қуллаҳо як охи кӯтоҳе бас аст,
То яке бархезад аз ҳар санг оҳ,
Охи кӯтоҳат шавад овозҳо,
То туро бинанд аз дур,
Бишнавад аз дур ҳам...

Тухми мо дар рӯи олам он қадар бисёр нест,

Лек то кӯҳу камар барчо бувад,
Халқи мо он қадр каммиқдор нест.
Бо хурӯше, балки бо як норасо фарёд ҳам
Медиҳад овоз кӯҳистону дар оғӯши он
Мо фаровон мешавем,
Ма ҳазорон мешавем.

То даме бо кӯҳсоронем,
Танҳо нестем:
Оҳи мо, овози моро
Мекунад ҳар санг такрор,
Саршумори тачиконро
Мекунад ҳар санг бисёр.

Пас аз мо

Пас аз мо одаме меҳезад аз олам,
Ки дасташро ба рӯи шонаи хуршед хоҳад бурд,
Ба мо – ачдоди беҳад содааш ҳам фаҳр хоҳад кард
Ва ҳам афсӯс хоҳад хӯрд.
Ки мо ҳам чанд дар дунё
Гаҳе пайғамбарӣ кардем,
Барои худ пайафкандем ҳайкалҳову минбарҳо
Ва дар ҳукми худое зиндагӣ кардем.

Ва гоҳе низ дунёро сабақ додем,
Сареро то панаҳ кардем, сар додем,
Гаҳе дар пушти минбарҳо,
Гаҳе дар пушти сангарҳо...

Пас аз мо одаме меҳезад аз олам,
Ки сар бар осмон соида,
по бар Қаҳкашон мемонад он одам
Ва ӯ бори замин –
Бори тавонфарсои ин сайёраи «шаккоки» деринро,
Ки ӯро то кунун аз осмонҳо сангборон мекунад шайтон
Ва ӯро зери пояш тирборон мекунад инсон,
Чу бори хеш мебардорад он одам,
Чу бори хеш бе миннат
Бе миннат.

Пас аз мо одаме меҳезад аз алам,
Ки одам асрҳо дар зиндагии хеш ӯро орзу мекард.
Бурун шуд борҳо бо ин ҳаво аз расми яздонӣ,
Ибодакхонаро бишкаст,
Ба сӯи осмонҳо тир зад чун бар худовандӣ,

Гаҳе Шаддоду Қорун шуд,
Гаҳе Намруд.
Гаҳе Хайёму Сино шуд,
Гаҳе Маҳмуд,
Гаҳе бо худ,
Гаҳе бе худ.

Чи инсоне, ки хашму раҳми инсонӣ-ш,
Гаҳе зода, гаҳе нозода гӯраш кард.
Гаҳе бинову гӯёеву гоҳе гунгу кӯраш кард,
Гаҳе бар хоку бар хокистараш биншонд.
Гаҳе аз ҳадди худ болотараш биншонд.

Чи инсоне, ки ӯ аз фитнаи инсони шайтоне
Ба хуни хештан олуда шуд бисёр,
Басе лангид дар пеши «бузургонаш»,
Басе нолид дар гӯри шаҳидонаш.

Аё санги бузургӣ –
Сангҳайкалҳои арбобан,
Ки дар дунё ба чои мурдаҳо рӯидаед аз хок,
Замоне аз шумо ҳам дар қазоватҳо
Нишони бенишонҳоро ҳамеҳоянд,
Гуноҳи беғуноҳонро ҳамепурсанд...

Пас аз мо одаме меҳезад аз алам,
Замину осмонро мекунад тармим.
Уфқҳои дигаргун мешавад пайдо
Пас аз мо.

Хати сурх

Аз Ватан дур гарчи бисёр аст
Зиндаю мурдаи ба ному нишон,
Лек осон набуду осан нест
Аз Ватан дур мурдани мардон.

Аз Ватан дур метавон ҷангид
Дар ҳама сангарони навъи башар,
Бигузашт аз даруни оташу об,
Хест аз байни дуду хокистар.

Метавон ҷумла дарди одамро
Бедаво диду дар тани худ дид,
Аз ҳама захру оби одамкуш
Аз Ватан дур катра-катра чашид.

Метавон ҳамчу марди нофармон
Дар хаёли ҳазор миллат буд,
Якка бар ҷои сарбадороне
Бандии сад ҳазор давлат буд.

Бар ҳама додгоҳи рӯи ҷаҳон
Ҷон ба каф лангу кӯр шуд ҳозир,
Ҳамчу як одами адолатчӯ
Гардану дасту пой дар занчир.

Нозам онро, ки як сари тоқаш
Шуд нишони ҳазор тиру камон,
Сабақу дарси ҷонфишонӣ гирифт
Рӯзи ҷонбозиаш замину замон.

Он ки худ дар дилаш ғаме дарад,
Нест ӯ бе ғами дигарҳо ҳам.
Душмани чони ҳар қабилаю халқ,
Душмани чони ӯст дар олам...

Аз Ватан дур гарчи бисёр аст,
Зиндаю мурдаи ба ному нишон,
Лек осон набуду осон нест
Аз Ватан дур мурдани мардон...

Метавонам ба вақти доду ситод
Дар сафи бардаҳои балвой
Кард то Ҳинду Чину Руму Фаранг
Қитъа бар қитъа корпартой.

Лек рӯзе маро барандозад
Тири ноҳақ аз арсаи пайкор,
То диламро ба сангҳо монам,
Меҳазам синамол сӯи диёр.

Меҳазам синамол сӯи Ватан
Бо сару дасту пой хунрезон,
Қитъа бар қитъа мекашам хати сурх
Аз пайам то канори кӯҳистон.

бӯсида будам,
Бӯсаам дар чашмаки зиндон намеғунчид.

Аз Ватан вақте ки мерафтам,
Субҳи бефайзаш намоён буд,
Бар сараш барфи нахустини зимистон буд.
Ин ки гуфтам дар ҷавонӣ мӯсафедам кард,
Дар ҷавонӣ мусафедаш карда худ якбора дар як шаб,
Хуб пираш карда худ якбора дар як шаб.

Субҳи бофайзе, ки ман бори сафар бастам,
Субҳи рӯи кӯдаконам буд,
Духтари ман ахтари ин субҳи содиқ буд.

Аз Ватан вақте ки мерафтам,
Ёдам аз ӯ дар фазо мерафт,
Додам аз ӯ дар ҳаво мерафт.

Гуфтам: аз рӯи ҳаво хат мекашам рӯи Ватанро,
Баъд аз ин, бигзор, бигзор,
Ман набинам рӯи ўро,
Ў набинад рӯи манро.

Хостам дар шишаи танги ҳавопаймо ба ин маънӣ
Хат кашам акнун,
Вале он шишаро нохост бӯсидам,
Чун дилам мехост, бӯсидам,
Бӯсаам дар шишаи танги ҳавопаймо памегунчид.

Аз Ватан рафтам,
Валекин дур рафтан аз ватан имкон надорад.
Мекашад чун зодбуди меҳрубон меҳраш,

Гарчи бо ман меҳрубон кам буд.

Чун тавонам аз замини ҳамрагу ҳамхуни худ бигрехт?
Чун?

Ки дар нофи заминаш хуни нофам рехт.

Дарди чонкоҳам, ки аз он ҷост, дармони ман он ҷост,
Реши хуншорам, ки аз он ҷост, доруи ман он ҷост,
Заҳри чандонам, ки аз он ҷост,
Нӯшдоруи ман он ҷост.

Зодгоҳам дар сари кӯҳи сафеди Ширбияш тӯтиё дорад,
Дар сари кӯҳи Зарафшон мӯмиё дорад,
Дар сари ҳар пушта аз рангинкамон

чархофалак дорад,

Кӯзаи моҳи шабаш шири малак дорад,

Зодгоҳам аби гарму оби шӯрак дораду

заррингӣё дорад.

Дар қатори фавчи мӯраш ҳамқадам дорам,

Балки ман дар он қаламрав сад найистон

қамқалам дорам.

Лангари дуру дарози турнаҳои навбаҳораш ку?

Чок-чоки чокаки шабзиндадораш ку?

Кӯчаҳои Қаҳқашани пахтазораш ку?

Пуштаи хоке, ки хоки хоксори қиблагоҳам буд, ку?

Хонаи ман – хонақоҳам буд, ку?

Ку сафедарони анбӯҳи саропо чашм —

Чашми пурмеҳру муҳаббат?

Ку чанорони саропо панҷаи даст –

Панчаи дасти мададгор?

Аз Ватан рафтам,

Валекин дур рафтан аз ватан имкон надорад,
Мекашад хокаш;
Аз кашиданҳои хокаш набзи ман кандаст,
Зарбати набзам мураттаб нест,
Зарбати қалбам мураттаб нест.

Аз Ватан рафтам, валекин мекашад хокаш,
Хоку хошокаш.

Даҳ сол ман набудам...

Даҳ сол гул начидам аз пуштаҳои кишлоқ,
Аз пуштаҳои кишлоқ як дам ҳаво нахӯрдм
Дар сарзамини ғурбат аз сакта нотавонам,
Дур аз Ҳами Мазорам ман чон намесупурдам.

Дар пуштаҳои кишлоқ хобида ҳафт пуштам,
Эй кош мегирифтам ҳар пуштаро ба пуштам.
Як дам агар накардам кишлоқро фаромушт,
Гуфти ту, мезанад саҳт калтути он маро мушт.

Гирди мазори модар даҳ сол ман нагаштам,
Даҳ сол ман нагаштам гирди мазори додар.
Ҳар як гули сияҳгӯш чун хоҳари сияҳпӯш
Дар орзуи ман буд даҳ сол дидааш тар.

Бе ман дар ин қадар вақт гӯри падар фурӯ рафт,
Токи падар баромад, аз боғ кӯ ба кӯ рафт;
Ангури лаълаш акнун аз хуни синаи ман,
Ангури ҷавзаш акнун аз ашки дидаи ман.

Гардуни ғурбатамро ман пора-пора дидам,
Чун шишаи шикаста, чун шишапора дидам,
Чун шиша мезанад рағ, чун шишапора тез аст,
Чун шиша мекунад хун, чун шиша хунрез аст.

Боре наорамидам ман дар канори Ором,
Ҳар қадр мавҷи обаш пой маро набӯсид,
Беҳ аз Ҳами Мазорам ку ҷои орамидан?
Чун мӯмиёй одам дар хоки худ напӯсид.
Борони ғурбати ман даҳ сол кам наборид,

Сабзид устухонам, шохи қалам насабзид,
Баъд аз ту, эй Душанбе, ман шеъри тар нагуфтам,
Дар шаҳри ғурбати ман чуз хори ғам насабзид.

Наврӯзи навзамонро ман зинда карда будам,
Даҳ сол ман валекин Наврӯзро надидам,
Обу ҳавои ғурбат кай софу муътадил буд,
Дар шаҳри ғурбати ман ман рӯзро надидам.

Даҳ сол ман кӣ будам? –
Побанди нотавонӣ,
Шояд маро кушоянд чун мурғи осмонӣ
Дар чашни дилфурӯзи Наврӯзи бостонӣ,
Наврӯзи дostonӣ, Наврӯзи ориёнӣ.

Зиёрати қишлоқ

Баъди даҳ сол омадам мушток
Аз ғарибӣ зиёрати қишлоқ,
Ба димоғам расид рӯёрӯ
Бӯии пӯдина, бӯии шафтолу.

Қад-қади роҳҳои хокии ман,
Қад-қади рӯзҳои покии ман
Хокро тоб дода мечарханд
Ҳамчу ғалтак ачинабодакҳо,
Ҳамчу кӯдак ачинабодакҳо.

Шохи шаҳтут пухта хунолӯд
Ҳамчу бинии кӯдакии ман,
Дар раги шоирии ман чорист
Хуни тут,
Хуни ин шаҳтут.

Бар дари кулбаҳо сафедорон
Сарашан нарма-нарма дар ҷавлон,
Осмонро ту гӯйӣ мерӯбанд,
Ҷорӯбанд.

Хонабонанд ин сафедорон,
Чашм доранд ин сафедорон,
Ҳамчу чашмони духтари қишлоқ
Сурмаҳо аз хок.

Дастҳои чанори пирашро
Ба зиёрат гирифта мебӯсам,
Ҳамчу пазмон гирифта мебӯсам,

Ба дида мемолам.
Ва сарамро дурушт мехорад
Дастҳои чанори тобистон
Зайли як дасту панҷаи деҳқон.

Чашмаҳо, чашмаҳо!
Дуруд, дуруд!
(Дурбинҳои кӯдакии ман,
Дурбинҳои кӯдаконаи ман.
Осмонро чу чашмаи чик-чик
Дурбине намекунад наздик.)
Абрҳоро, ки дар шумо дидам,
Кай чунон абр дар ҳаво дидам.
Кӯдакиро вале намебинам
Дар шумо, дурбини деринам.

Ҳавзи обаш, ки ҳавзи найзор аст,
Нест найзор, як қаламзор аст,
Нест найзор, як қаламдон аст.
Ҳамқаламҳо агар надорам ман,
Як қаламдон пур аз қалам дарам.

Кавараш пухта лаб-лаби ҷарҳо
Даҳанаш ғарқи хун механдад,
Тарбузакҳои кӯдакии ман.

Зоғҳо ошёна гум карда
Дар ҳаво ошёна мечӯянд,
Беҳатар нӯги як дарахти азим –
Ҷойгоҳе, ки дар ҳаво холист,
Ҷои садсола чормағзи азиз.

Фавчи мӯраш ҳанӯз бехотир
Дар ду пой ту ришта мебандад,
Ба замин ҳамчу банди мӯри сиёҳ
Ҳеч банде туро намебандад.

Мӯрхо, чӯраҳои кӯхнаи ман
Даҳ сари сол шуд, ки меҳоҳам
Бо шумо дастаки салом кунам,
Ҳамчу мӯре ба дасти мӯрона,
Ҳамчу мӯре саломи мӯрона,
Рӯбарӯ, мӯбамӯ, рафиқона.

Қалъаи кофир, эй мазористон
Қабру қурғони кӯзаҳои сафол,
Қабру қурғони косаҳои сафол,
Қабру қурғони тангаҳои қадим.
Ғори момочавобакат ҳаспӯш,
Акси овози ман намеояд
Ҳар қадар гӯш мекунам хомӯш.

Пуштаҳо, пуштаҳо!
Салом, салам!
Пуштаҳои дӯлонаҳои қатор,
Эй дарахтони зарди тиллоӣ,
Шохсорони зарди тиллоӣ,
Меваҳои сағераҳо будед,
Ҳамчу рӯи сағераҳо зардед...

Бингарам чун ба хӯшаи ашур,
Оби чашмам маро ба ёд ояд,
Гуфтӣ, дар навдаи буридаи ман
Пухта ангури оби дидаи ман.

Ҳамрағам ман ба ҳар рағи тоқаш,
Чун рағи тоқ ку рағи поқаш?

Бинғарам чун ба ғӯшаи ғандум,
Ҳоҳаронам маро ба ёд оянд,
Ҳарду абрӯ чу хӯшаи ғандум,
Сафи миғгонашон ачаб хушрӯ,
Ҳамчу миғғони хӯшаҳо анбӯҳ.

Бинғарам чун ба чӯчаҳои ятим,
Додаронам маро ба ёд оянд.
Ҳамчу кӯдак ғироста аз ҳама дар
Чӯчае ҷеғ мезанад модар,
Чӯчаи беғар.

Дуди печони ошдонҳояш
Дар ҳаво, дар ҳаво, ки меғечад
Ҳамчу ғесӯи духтари қишлоқ,
Кокулони фалонӣ меғӯям,
Дар ғулӯям садо, ки меғечад,
Бесадо, бесадо ҳамеғӯям.

Ба қуҷое назар намеғӯзам,
Рағ ба рағ, шарҳа-шарҳа меғӯзам,
Мӯ ба мӯ сӯхтаману лекин
Қам нашуд, қам намешавад сӯзам.

Деғи шираш, ки меғамад ба назар,
Меғамад деғи осмони саҳар.
Бас маро, бӯйи шири ғармаш, бас,
Бас маро бӯйи нони ғармаш, бас,
Яқ нағас, яқ нағас ҳавояш бас,

Пойандози сояҳояш бас...

Солҳо пеш модарам ин ҷо
Аз сари теппае гуселам кард,
Гуфтӣ, аз кӯдакӣ гуселам кард.
Сӣ сари сол баъди модарамон
Охири додарам гуселам кард,
Абадӣ аз ватан гуселам кард.

Замини модарӣ

Замини зина-зинаам,
Замини бора-бораам,
Замини сачда-сачдаам,
Замини шеървораам;
Замини модарии ман,
Ватан, Ватан, Ватан, Ватан!

Ману ту ҳарду ҳамбадан,
Ду пайкари тани ба тан.
Ту тора-тора дар вучуд
Танидаи чу тару пуд;
Замини модарии ман,
Ватан, Ватан, Ватан, Ватан!

Туро чу хоки дилнишин,
Қадам-қадам ба хезу шин
Ҳазор бўса мезанад
Кафи ду поям аз чабин;
Замини модарии ман,
Ватан, Ватан, Ватан, Ватан!

Ману гулу гиёҳи ту,
Ману пиёдароҳи ту,
Ба пилки дида коҳи ту,
Ба рӯи дида моҳи ту;
Замини модарии ман,
Ватан, Ватан, Ватан, Ватан!

Дарида ғози хасрават,
Чу раҳти куҳнаву нават,

Чу докахои модарам,
Чу тиккахои модарам;
Замини модарии ман,
Ватан, Ватан, Ватан, Ватан!

Ба наъра аз ҳазор чар,
Ба ғурриш аз чари дигар,
Ту мерасӣ ба доди кас,
Ба доди кас ҳамин ту бас;
Замини модарии ман,
Ватан, Ватан, Ватан, Ватан!

Маро ба каҳгили ту сохт,
Касе, ки ҳамгили ту сохт,
Ба ғураи гили ту сохт.
Агар касам, каси туам,
Агар хасам, хаси туам;
Замини модарии ман,
Ватан, Ватан, Ватан, Ватан!

Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ

Туро ман мепарастам сачда-сачда,
Чу ҳамтан мепарастам сачда-сачда,
Чу меҳан мепарастам сачда-сачда,
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ!

Ту ҳамсини манӣ дохундабунёд,
Ту ҳамсони манӣ дохундаобод,
Ту ҳамчинси манӣ дохундаавлод,
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ!

Чанористонат аз ман часта-часта,
Чанористонат аз ман раста-раста,
Чанористонат аз ман реша баста,
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ!

Ба дарҳо кӯчарӯбат хоҳарам буд,
Ба шабҳо посбонат додарам буд,
Дуогӯи ту умре модарам буд,
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ!

Агар вайронаи Тахти Ҷамат нест,
Ҳазоронсола Нақши Рустамат нест,
Зиёратгоҳи некӯи камат нест,
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ!

Ба майдони ту «Девори Бухоро»¹,
Ки ҳар хишташ бувад аз санги хоро,
Самарқанду Бухоро карда барпо,
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ!

¹ Лақаби Исмоили Сомонӣ (ин ҷо ва минбаъд - шарҳу тавзеҳҳои муаллиф).

Ту дар пушти сару дар лавҳа Айнӣ,
Ба мисли сангаре дар ҷабҳа Айнӣ,
Ба таърихи ту чун сарлавҳа Айнӣ,
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ!

Бимон, аз ваҳдат ободат бибинам,
Сарои ваҳдатободат бибинам,
Бародарвор ҳамзодат бибинам,
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ!

Туро ман мепарастам сачда-сачда,
Чу ҳамтан мепарастам сачда-сачда,
Чу меҳан мепарастам сачда-сачда,
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ!

Ҳавои тоза

Шаҳри худро намешиносам ман,
Дару деворҳояш аз оҳан,
Баста бо миллаҳои оҳанбор,
Баста бо симхор роҳи баҳор.

Симтӯраш ба зайли зардпечак
Сахт дар банди пой мепечад,
Бежавотир наметавон ёзид
Мехалад симе,
Мехалад сие,
Мехалад меҳе.

Боғро аз миёни панҷараҳо
Ҳамчун аз роғи панҷа мебинӣ,
Сари роғи насим панҷарабанд,
Сари роғи баҳор панҷарабанд.

Мани дармонда дар паси дари хеш
Менишинам ба ҳамсарам маҳтал,
Чунки сим-сими коди қулфашро
Бурдаам аз ёд...

Ҳамчу чинси латиф фасли баҳор,
Чун тавонад гузашт аз ин ҳама хор?
Чун тавонад гузашт аз ин ҳама банд?
Чун тавонад гузашт аз ин ҳама сим?
Чун тавонад гузашт аз ин ҳама теғ?

Бигузored боди гулгардон
Бӯи гулро вазонад аз Лучоб,

Бӯи гулро вазонад аз Варзоб,
Шаҳр аз атри гул шавад сармаст,
Шаҳр аз атри гул шавад мадҳуш,
Шаҳр аз атри гул шавад беҳуш.

Баҳори Роғон

Дигар баҳор дер намеояд,
Аз тегаҳо намегузарад,
Аз ағбаҳо намегузарад,
Рост меояд,
Бо нақби Шаршар,
Бо нақби Шаҳристон,
Бо нақби Анзоб,
Бо Чормағзак рост.

Дигар баҳор дер наместонад,
Дар печухам,
Дар чӯю чар дарнаместонад,
Зуд меояд,
Бо тахт роҳи Суғд,
Бо тахт роҳи Бадахшон
Бо тахт шаҳраҳи Хатлон.

Дигар баҳор фасли боғон нест,
Фасли Роғон аст,
Фасли чароғон, қуббаҳои оби боронаш
Аз шаддаи қандил,
Дар сақфи ҳар як хона овезон.

Дар симчӯбаш,
Замбурӯғи лампа мерӯяд.
Мешукуфанд бар дару девор
Аз лампа гулҳои намози шом.

Аз шабчароғон
Аз чилчароғон

Шабҳои ялдо
Мешаванд кӯтоҳ.

Ҳар қадар, ки ноқили Роғон
Ёзидан бигирад,
Рӯзи мо ҳам дер меёзад,
Ки дар ноқил
Зулоли равшанӣ ҷорист,
Шиддати нур, неруи ҳарорат.

Бар сари ҳар тоқ,
Дар ҳар сутунпоя
Печаке аз сад ҷароғак
Печдарпеч ишқи печон,
Зиннати гулгашт,
Ороиши барзан,
Зеби кӯчабоғон...

Дигар баҳор
Ҳасли боғон нест,
Ҳасли Роғон аст.

Соядасте ба қаҳрамонони ҷумҳурӣ

Чун меравад аз шумо касе як соат
Аз ёди касе чу қаҳрамони миллат?
То акси шумо ба рӯи пулҳо ҳама ҳаст,
Ҳар сония меравад аз даст ба даст!

Кӯчаҳои ҷавонӣ

Кӯчаҳои ҷавониам шабу рӯз
Бӯии атри занона мекарданд,
Бӯии атри занона аз ҳар сӯй,
Бӯии атри занона аз ҳар кӯй,
Ғайр аз ин бӯй бӯ намекарданд.

Кӯчаи бӯсаҳои лабсӯзам,
Кӯчаи қиссаҳои дилсӯзам,
Кӯчабоғи ҳазору як шаби ман,
Кӯчабоғи «Ҳазору як шаб»-и ман,
Кӯчабоғи ҳазору як рӯзам.

Кӯчаи чашмҳои Марямбӣ,
Чашмҳои сиёҳи алмосӣ,
Ки ба як қирааш назар мекард,
Раҳна дар шишаи ҷигар мекард.

Баҳриву шаҳпари ду абрӯяш
Чун пари мурғи бахт дар дастам,
Пари Симурғи бахт дар дастам,
Пари сӣ мурғи бахт дар дастам.

Кӯчаи Саврие, ки дар кафшаш
Дӯстгонӣ шароб меҳӯрдам,
Ман, ки аз Ҷоми Ҷам намехӯрдам.

Кӯчаи Нозуке, ки нозашро
Нозболину нозбӯ кардам.
Ман, ки дасти худо намебӯсам,
Сачда бар синабанди ӯ кардам.

Ману як барзанею чиз-чизи дил,
Камару гарданею чиз-чизи дил,
Рангубори занею чиз-чизи дил,
Чоки пироҳанею чиз-чизи дил,
Хиш-хиши доманею чиз-чизи дил,
Ғамзаи рафтанею чиз-чизи дил.

Аз барои шамидани нафасе,
Аз барои чашидани даҳане,
Аз барои навозиши бадане,
Панҷ ҳис дар вучуди ман кам буд,
Дар бадан ноқис он ҳама эҳсос,
Хоса, дар бўсаи нафасгире,
Хоса, дар бўсаи нафасгардон,
Ки ту беихтиёр меларзӣ
Аз таби изтиробу аз ҳаяҷон...

Кӯчаҳои ҷавониам шабу рӯз
Бӯи атри занона мекарданд,
Бӯи атри занона аз ҳар сӯй,
Бӯи атри занона аз ҳар кӯй,
Ғайр аз ин бӯй бӯ намекарданд.
Кӯчаҳои ҳазору як таби ман,
Кӯчаҳои «Ҳазору як шаб»-и ман.

Исмоили Сомонӣ девори Бухоро буд

Аз хуни Сиёвушем, ҳамхуни Сиёвушем,
Аз чомасафедонем¹, ҳар чома намеғушем.
Ҳамсоли «Авасто»-ем, ҳамоташи Зардуштем,
Мо оташи зардуштӣ нокушта намекуштем.

Исмоили Сомонӣ девори Бухоро буд,
Мо ҳамватани ӯем, ӯ ҳамватани мо буд.
Мо ҳам кӯҳи хороём, девори Бухороём.
Девари Бухороём, мо ҳам кӯҳи хороём.

Як тоифа аз Лоҳур, як тоифа аз Тӯсем,
Ҳам вориси қамусем, ҳам вориси номусем,
Ҳамшаҳрии Фирдавсӣ, ҳамшаҳрии Иқболем,
Ҳамшаҳри баномусем, ҳамшаҳри баикболем.

Мо шеърӯ ғазалбофӣ аз рӯзи азал кардем,
Садҳо Раҳи Абрешим аз шеърӯ Ғазал кардем,
Дар шеъри Ачам шир аст, дар шири Ачам шер аст,
Анбӯҳи қаламзораи найзори қаламшер аст.

¹ Сафедчомагон – пайравани Муқаннаъ.

«Кохи Наврӯз»-и каёнӣ

«Кохи Наврӯз»-и каёнӣ –
Бурчи истикболи хуршед,
Анчуманҳояш чу анчум,
Дар Душанбе Тахти Ҷамшед.

Тӯҳфаю тақдими миллат,
Тӯҳфаю тақдими оӣ,
Пешгоҳи ҷашни Наврӯз,
Ҷашни Наврӯзи ҷаҳонӣ.

Ними дунёро, ки бо мо
Рӯзию рӯзи шарикист,
Низ бо як ними дунё
Ҷашни Наврӯзи шарикист.

Марҳабо рӯзи шарикӣ,
Иди Наврӯзи шарикӣ,
Ҷашни сарсабзии дунё,
Базми гармии бағалҳо...

«Кохи Наврӯз»-и каёнӣ
Бурчи истикболи хуршед,
Анчуманҳояш чу анчум,
Дар Душанбе Тахти Ҷамшед.

Як саду як зинапоя
То дараш таъзими ваҳдат,
Як саду як зинапоя
То дараш таъзими миллат.

Ман ҳудамро кушта-кушта...

Гӯиё ман пеш аз ин ҳам,
Солҳои бешуморе зинда будам,
То кунун будам ҷавону пир,
То кунун вобастаи дунёву дунёгир.

Гарчи дар ҳукми дарахти наврасам ман,
Дидаам бас навбаҳоронро,
Дидаам бас баргрезонро,
Дидаам дар поям сад бор пайванд,
Монда андар пояи ман банди ҳар пайванд
Монанди гиреҳбанд.

Бар ман аз наздик бинед,
То маро чун ман шиносед,
То маро чун ман биёбед аз харобаҳои Хӯросон
Ҳамчунон таърихи Кӯшон.

Вой бар ман, вай бар ман, вой бар ман...
Пеш аз ин будам,
Валекин ман кӣ будам?
Ё чӣ будам?
Бо шаҳидон ман шаҳид будам,
Бо асирон дар асорат,
Чунки кардам ҳешро ғорат.

Ҳаст нақши ман дар он нақше, кӣ мерезад ғамангез
Аз манору бурчи Систон.
Ҳаст доғи ман дар он сангон, ки хомӯшанду гирён,
Дар мазори Рӯдакиву Оли Соман.
Бомиёро сохтам ман,

Бомииёро сӯхтам ман.
Кофиён пардохтам ман,
Кофиёро бохтам ман.
Тахти Доро дар раҳи ман буд, ман кардам харобаш,
Ганчи Қорун дар кафи ман буд, ман додам ба бодаш,
Коҳи бодовардаву хоки сияҳ кардам ҳисобаш.

Оташафшон низ ман будам, дар оташ низ ман,
Қабрфармо низ ман будам, ҷафокаш низ ман.
Номусулман низ ман будам, мусулмон низ ман,
Балки шайтон низ ман будам
Ва Яздон низ ман.

Дод аз ман, дод аз ман,
Ал-амон, фарёд аз ман.
Бӯалиро аз Бухорои шариф ман карда берун,
Тирмизиро ман фикандам дӯш дар дарёи Ҷайхун.
Барҳадар хуни Низомулмулкро ман рехтам,
Балки хуни мулкро ман рехтам.

Гоҳ «Абисто»-ро кушодам,
Гӯй, дунёро кушодам.
Гаҳ гирифтам чилди «Қуръон»,
Гаҳ шудам ҳамроҳи шайтон.

Он қадар сарҳо шикастам,
Ки сарам аз санг гашта.
Балки кардам зиндагонӣ
Ман худамро кушта-кушта,
Вай бар ман, вой бар ман,
Эй Худо, бахшой бар ман!

Ғазои Восеъ

Восеъ, ки буд беҳад васеъ,
Бо шонаву пешонаву пешомади беҳад васеъ,
Бодаш чувозе ҳамчунин
Бо кундаи беҳад васеъ,
Бодаш нишоне дар ҷабин аз ҷабҳаи беҳад васеъ.

Равғанкаше монанди ӯ олуда дар равған набуд,
Олуда не, қаркида не, ғаркида дар равған набуд,
Аммо аз ин равғанкашӣ равған набуд дар лампааш,
Аз ғиж-ғижи хобоваре хобида бахти абтараш.

Азбаски санги тоқаташ тоқатшикан гардида буд,
Тоқатшикан гардида буд гӯри чувозаш ҳамчу гӯр.
Охир дар ин равғанкашӣ мананди равған даргирифт,
Чун бӯи равған чуръаташ як пуштаре дарбар гирифт.

Чашмони аспаш баста буд,
Чашмони аспашро кушод;
Чашмони бахташ баста буд,
Чашмони бахташро кушод.

Аспи чувозашро гирифт, аспи чиҳодаш карду рафт,
Тири чувозашро гирифт, тири чиҳодаш карду рафт;
Аспи чувозаш дар аман,
Тири чувозаш беамон,
Зад наъра аз рӯзи ғазо.

Мулке, ки мулкак буд фақат хӯрду хӯроки кӯдакаш,
Савганд мекарданд ёд мардум ба риши тактакаш,
Дар пеши мардум ҳурмати риши дарози тактакаш

Камтар набуд аз ҳурмати риши дарози мардакаш,
Зад бар машомаш аз «Ғазо!»
Бӯйи ғизо.

Пираш баромад аз дара
Бо риши ҳамчун шаршара,
Қошуктарош аз гӯшае
Бо тешае.
Чун дарзаҳояш найдарав банди миёнашро бибаст,
Хирманҷӣ шохинро гирифт, полизбон – сангу кулӯх,
Ҳатто яtimi лучакаш
Афшурд мушти кӯчакаш,
Гуфти баромад мурдаш, чӯби сари гӯраш ба даст.

Бархост яъне мардуми берахт бо шохи дарахт,
Бархост яъне мардуми бетир бо тири чувоз,
Дастӣ тихидастону дост,
Ҳар беғизое дар ғазо,
То тахтро яксон кунад,
Яъне, кунад бар хок тахт.

Восеъ дар ин ҷанги васеъ
Дар кундаи тоҷик бибаст
Урдуи манғитро чувоз.
Ўро чувози вопасин на аз зағир,
На тухми кунҷит будааст,
Ўро чувози вопасин аз тухми манғит будааст.

Сталин ва Сталинобод

Сураташ – дар пештоқи хучраи устои суратгир,
Сураташ – дар растаи суратфурӯшон,
Сураташро мардуми ронанда гардонад
Дар ҳазорон шишаи мошин;

Сураташ – дар дасти мардум дар қатори рохпаймой,
Сураташ – дар ғавҷи мардум дар қатори корпартой.
Сураташ – дар навбати нон,
Сураташ ҳар рӯз дар Майдони Сурх аст
Дар намоиш.
Сураташ дар чорчӯби шишаи дилҳост,
Сураташ дар осмон
Дар чамбари рангинкаман аст.

Сураташро миллати шаш бахши дунё мешинасад,
Чун шахси дунё мешиносад:
Аз ду абрӯи камонии баландаш мешиносад,
Аз буруташ мешиносад,
Аз чубуқаш мешиносад,
Аз кителаш, аз шинелаш мешиносад...
Сирри ӯ дар ин буруташ буд,
Сехри ӯ дар ин чубуқаш буд.

Ёд дарам,
Сталинободи мо шаҳри базеби сталинҳа буд:
Бачамардони базеби хушбуруташро
Бурути сталинворона мезебид,
Кители сталинворона мезебид,
Мӯзаи ғарчу қулоҳи «кепка» мезебид.

Аз падар ҳам, ростӣ, ғайр аз бурут дар хотирам нест,
Косаи дӯғобаро вақте ки менӯшид,
Тоб медод сталинворона думболи буруташро...
Ёд бодо Сталинободи сурхи кӯдакиам, ёд –
Шаҳри сурхи камбағалҳо!
Аз ҳавои Сталинободи ман бӯи халифи¹
пухта меомад, –
Сталинободи ман хишти иморатҳои
сурхашро намепахт,
Хишт-хишт
Хишти халиф мепахт,
Хишт-хишт
Хишти халифи пухтаи сурх...

Хоҳари ман кӯчарӯбаш буд,
Об мезад кӯчаҳои хокиашро шоми тобистон,
Лек рӯзи мотаму марги падарсолори миллатҳо
Хоҳари ман кӯчаҳои хокиашро
Об зад бо ашки сӯзон,
Хоҳари ман оби чашмашро
Як сатил дар кӯчаҳо пошид.

Ман ҳам аз як парваришгоҳи² ҳамон шаҳрам,
Дар ҳамон ҷо куртаи нав, шими нав пӯшида будам,
Дар ҳамон ҷо пойи ман попӯширо дид,
Дар ҳамон ҷо бори аввал нони серӣ хӯрда будам,
Дасту рӯямро ба собун шуста будам...

Сурати бечорҷӯби Сталин дар пешгоҳаш буд,
Сураташро ман, ки аввал дар ҳамон кӯи

¹ Хлеб.

² Интернат.

сағирон дида будам,

Аз ҳамон кӯйи сағиран

Сураташ оинапӯш

Дар лавҳаи чашми ман аст умре;

Мезанам мижгону гарди сураташро

Ман ба мижгон мекунам пок.

Кафани сурхи ман

Бе ту агар шуд сафед хуни ман андар бадан,
Сурхиат аз хун нарафт, эй Ватани сурхи ман!
Парчами сурхи ту монд дар чомадонам ниҳон,
Дар ҳама ҷо бо ман аст ин кафани сурхи ман.

Тирамоҳ

Мурғхоро аз ҳаво дар тӯри боронҳо гирифта,
Ҷомаи гарми дарахтонро дарида,
Подаҳои бодҳояш сабзаву гулро чарида,
Тирамоҳи тира бар кӯям расида.

Селаи гунчишки тар
Дар зери борон мезанад пар,
Ашки борон мечакад аз мижаи сабзи санавбар,
Ҳамчу аз мижғони духтар.

Қатраҳо аз шишаҳои хонаи ман метарованд,
Мерасад ин лаҳза чашми модари пирам ба хотир.
Ҳар қадар обе, ки ӯ дар зиндагонӣ хӯрда буд,
Зиндагӣ баргашта онро реҳт аз чашмонаш охир.

Лонаҳои холиеро дида дар шохи дарахтон,
Кулбаҳои холии кӯи падарро мекунам ёд.
Мекунад он ҷо даҳони бози дарҳои шикаста
Ин замон фарёдам аз дарҳои бефарёд...

Дар сари ин ёдбуди буду нобуд
Менишинам рӯ ба сӯи пуштаҳои хобу хоболуд.
Пуштаҳои зардро дар зери доман мекашад ҷуд,
Гӯй оташ мекунад дуд.

Асли ман, яъне ҷавониҳои нотақрори ман,
Ин замон дар пушти ин ҷуди сиёҳ аст,
Баъд аз ин дар пушти ин дуди сиёҳ аст,
Ман пур аз айбу гунаҳ,
Ӯ бегуноҳ аст...

Мурғхоро аз ҳаво дар тӯри боронҳо гирифта,
Ќомаи гарми дарахтонро дарида,
Сабзаву гулро чарида,
Ҳонаҳои холиро пур карда аз бод,
Синаҳои холиро пур карда аз ёд,
Тирамоҳи тира меояд,
Хира меояд.

Ин пагоҳӣ ман худамро
Бо парастуҳо ба он сӯи уфукҳо мефиристам,
Сӯ ба сӯ аз пушти гармо мефиристам,
То баҳорон, эй азизон!

То баҳорон нестам ман,
То баҳорон нестам.

Бо чамидан, бо шамидан, бо чашидан...

Боди Файзобод чун дар пушта гардон мешавад,
Косаҳои чашмҳоям чаппагардон мешавад.
Байни кӯрак монда меборад агар кӯҳи Мазор,
Хонаҳои чашмҳоям меҷакад беихтиёр.

Гӯиё ин лаҳзаҳо дар гардани Файзоваам,
Дар таги лабгӯшаи як боми беандоваам,
Ёд дорам, ин иморат хонақоҳи куҳна буд,
Дина ман даҳсолаю ин хона чумчуқхона буд.

Ин замон дар говгуми ёди ман бори дигар
Ояти Қуръону кампири Назокатро нигар:
Гов гум кардасту аз говаш хавотир, сад карат
Мекунад чун гови гардунаш, ту гуфтӣ, кӯрхат...

Ман чу ғози хасравам, дар пуштаҳо печидаам,
Раг ба раг дар пуштаҳо чун риштаҳо печидаам;
Тору пӯди анкабудаи лаб-лаби ҷӯборҳо
Тору пӯдам буд, ҳар вақте ки мекардам нигоҳ.

Ман ватанро аз қафои пода пайхас кардаам,
Рӯзу шаб бо панҷ ҳисси зотиам ҳис кардаам:
Бо забону чашму гӯшу бо димоғу дасту по,
Бо чамидан, бо шамидан, ба чашидан, бо самоъ.

Дар шикофи мӯр по мандам агар, мӯрам газид,
Гуштам талх аст гуфтам, лек зазбӯрам газид.
Аз заминҳо ман қаҳу дон мекашидам пеш аз ин,
Хори дастамро ба дандон мекашидам пеш аз ин...

Боди Файзобод чун дар пушта гардон мешавад,
Косаҳои чашмҳоям чаппагардон мешавад.
Байни кӯрак монда меборад агар кӯҳи Мазор,
Хонаҳои чашмҳоям мечакад беихтиёр.

Ҳар дарахти латтабандиаш ки дар роҳи ман аст,
Он дарахти латтабандӣ нест, ҳамроҳи ман аст.
Ғайр аз он як мушти калтути сари хоки падар
Андар ин дунё наметарсам ман аз мушти дигар.

Асп

Аз рӯй-рӯйи хотираҳои ҷавониам,
Балки аз он диёр, ки гум кардаам падар,
Аспе ҳанӯз медаваду медавад ҳанӯз,
Аспе, ки ҷуз ба хоб намебинамаш дигар...

Пояш сафеду гардану пешониаш сафед,
Соқаш дарозу тахтаи пушташ дарозтар,
Зери шикам ба тахтаи пушташ кашида сахт,
Чашмаш мисоли лахчаи сӯзанда дар назар.

То рӯи сина шаршараю обшори ёл,
То пушти пой шаршараю обшори дум.
Чун зарбаҳои набзӣ раги дасту пойи ӯ
Аз сангу хок мешунавам зарбаҳои сум.

Сар то қадам – сарак-сараку резу печу тоб,
Дар подаи касофати маркаб намечарад.
Аспи фариштае, ки саисаш фариштаест,
Шаб то сахар фаришта қашоғӯл мезанад.

Дар ҳарду пойи ӯ падари ман кишан назад,
Дар банди пойи ӯ падарам ресмон набаст...
Дар кӯдакӣ шунидаму фарёд мезанад
Ин гӯши ман ба шиҳаи он асп дурдаст.

Дар кӯдакӣ шунидаму аз ёди ман нарафт
Он шиҳаи азизи чиҳилсола бештар;
Як дам ба гӯш мерасад аз пуштаҳои дур,
Як дам ба гӯш мерасад аз кулбаи падар.

Ёдат ба хайр, бому дари кӯдакии ман,
Кам нест аз ту дар чигарам нақши чоннавоз.
Марде, ки рафт аз бари мо дар ҷавониаш,
Хоҳам, ки пир ояду ояд дубара боз.

Умре ба ҳар ғубори шитобанда дар назар
Бо чашми чор менигарам ман, ки аз кучост;
Маҳтоби нав ба тахтаи дарвозаи уфук
Кӯбида наъли ашқари гардуннаварди мост...

Аз рӯй-рӯйи хотираҳои ҷавониам,
Балки аз он диёр, ки гум кардаам падар,
Аспе ҳанӯз медаваду медавад ҳанӯз,
Аспе, ки ҷуз ба хоб намебинамаш дигар...

Тай шуд ҳазорҳо раҳу ҷуз дар раҳи хаёл
Бори дигар надидамат, эй аспӣ бодпо!
Ту то кучо давидию ку он савораат?
Ҷӯро ту дар ҷавониаш афкандӣ дар кучо?!

Ба хотираи бародарам профессор Темур Собиров

То маро роҳи ҳаёлаш бибарад аз паси ӯ,
Дина шаб сӯи ба сӯ аз паи ёдаш будам.
Чашм пуробу чу оташзада аз пушти сароб,
Ҳама шаб кӯи ба кӯ аз паи ёдаш будам.

То расад бӯи вай аз бод, гирифтам раҳи бод,
Бод бе бӯи вай омад ба ман аз Файзобод,
Гуфтам: эй бод, чӣ медонӣ ту аз додари ман?
Хок зад бар сари ман боду гузашт аз сари ман.

Боғ рафтам, ки ман аз дору дарахташ пурсам,
Боғи зарде, ки чу ман табзада буд бечора,
Боғ нашнида маро, барги хазон афшонид,
Кард перохани зардӯзии худ садпора.

Нигарон сӯи ҳаво аз қафаси мачнунбед,
Ҳайф хӯрдам, ки ғами хеш нахӯрдам барвақт.
Нигарон сӯи ҳаво аз қафаси мачнунбед,
Ҳайф хӯрдам, ки барои чӣ намурдам барвақт,

То ки дар ёди бародар нашавам обу адо,
То намонад дилам аз зиндагиву аз дунё,
То набинам ба ҷаҳон доғи бародарро ҳеч,
То маро доғи бародар накушад бо тадриҷ...

Нигарон сӯи ҳаво, бин, ки чи манзар дидам,
Абру аз абри гузар тӯдаи дафтар дидам,
Абру аз абри гузар болишу бистар дидам,
Маҳи бишкатае дар бистари додар дидам.

Менамуд боз яке манзараи даргузаре,
Ки манаш дидаму хоҳам, ки набинад дигаре,
Ашкӣ ман ҳар қадар аз чашм ниҳонаш мекард,
Осмон пеши назар боз аёнаш мекард:

Тӯдаи абри равон буду дар он тӯдаи абр
Товасангони сафеду сияҳи гӯристон,
Тӯдаи абри равон буду дар он тӯдаи абр
Тали пурхору ҳаси деҳқадаи Сӯфиён.

Гуфтам: эй абр, аз он олами абрӣ чи хабар,
Чигарам сӯхт, маро гум шуда фарзанди падар,
Ӯ, ки дар рӯи замин нест, магар он ҷо нест,
Паси талҳои булӯрии ҳаво ҷои кист?

Нашунидам, ки чи гуфту чи нагуфт абри фалак,
Он қадар лек ҳарошид фалакро, ки малак
Ба фалак сахт хурӯшиду хурӯшид чунон,
Ки замин тар шуду тар шуд ҳама аз ашки равон.

Нигарон сӯи ҳаво будаму хобам бурдаст,
Шудам аз чак-чаки борони дарахтон бедор,
Задам оҳе, ки чаро то абадам хоб набурд?
Оҳ, безорам аз ин дидани дуне, безор!

Олучаи латтадор буд модари ман

Олучаи латтадор буд модари ман,
Қишлоқии хоксор буд модари ман,
Яъне, ки бузургвор буд модари ман,
Дар зиндагиаш мазор буд модари ман.

Бо зарфи кулол зиндагонӣ мекард,
Дар асри сафол зиндагонӣ мекард.
Чун ханаи анкабуд буд докаи ӯ,
Дудхӯрда докаи сари якаи ӯ.

Умраш ба یتимдорӣ тай шуд охир,
Бо резаю резаворӣ тай шуд охир,
Бо кӯҳнаву кӯҳнапора бигашт, дареғ,
Аз рӯзи авал ба хорӣ тай шуд охир.

Гесӯи сафеди модарам тор ба тор,
Дармондаю канда рафт дар ҳар ҳасу хор,
Чун тори вучуди ӯ ба ҳар озоре,
Дар ҳар ҳасу хор ғози ҳасраворе.

Олучаи латтадор буд модари ман,
Қишлоқии хоксор буд модари ман,
Яъне, ки бузургвор буд модари ман,
Дар зиндагиаш мазор буд модари ман.

Сӯзан агар дар дили ман монд

Аз хоки ватан гӯри падар дар дили ман монд,
Модар чу мазори лаби ҷар дар дили ман монд.

Дар оташи ғам коғазӣ рӯи ман агар сӯхт,
Аз хоҳари ман коғазӣ сар дар дили ман монд.

Дар баставу фарзанди падар дар паси дар рост,
Фарзанди падар дар паси дар дар дили ман монд.

Ман рафтаму сад хешу табор аз сари ман рафт,
Аз рафтанишон хуни ҷигар дар дили ман монд.

Дар сӯзани девори ман аст риштаи умрам,
Кофист, ҳамон сӯзан агар дар дили ман монд.

Аз ҳамватану ҳамрагу ҳамгавҳару ҳамхун
Чашмони тару оҳи сахар дар дили ман монд.

Фасли обшустаи зард

Чашми чанор нонамоён буд,
Баргаш, ки рехт, чашм аён шуд,
Чашме, ки як шикофии холист,
Яъне, ки кӯриаш намоён шуд.

Туте, ки рахти васеъ мепӯшид,
Рахташ дариду бишуд ворид
Ҳам қубаи шукуфаи зонуяш,
Ҳам озахи ширеши бозӯяш,
Ҳам чоғари баланди гулӯяш.

Ҳар пояи дарахт, ки урён аст,
Чӯбӣ, чу пойи инвалидон аст;
Дар чорчӯбаҳои сафедорон
Тасвири зарди боғи хазон аст...

Мӯйи сари чаридаи ман ҳам,
Қону тани даридаи ман ҳам,
Ранги паридаи ман ҳам
Чун он дарахти тут,
Монанди он дарахти чанор аст,
Чун ин дарахти сафедор аст.

Ҳамчун дарахти тирамоҳии берахт
Қачу хамаи намудор аст,
Захму харошу ғӯрии андомам,
Чинҳои зери чашму қабинам;
Лабҳои хушкӯ чехраи хушкида,
Гардани пажмурда.
Яъне, пурам ман аз пучӣ,

Яъне, пурам ман аз лучӣ.

Дар чорсӯи умр нишаста,
Аз чор сӯ гузашта,
Беихтиёр менигарам хира
Чун аз баландии доре,
Чун аз сари сафедоре
Бар дурдасти хеш:
Аз он, ки дар ман аст
Ин сад хорошу реш,
Аз он, ки дар ман аст
Бисёр нӯшу неш...

Тасвири зарди кухнаи худро
Дар чорчӯбаи андомам
Бо қиссаҳои кухнаи зарде,
Бо ғуссаҳои кухнаи зарде,
Бо бўсаҳои кухнаи зарде
Чун сурате, ба пеши назар дорам,
Аз умр ман ҳамин қадар дорам...

Бо қиссаҳои кухнаи зардам,
Бо ғуссаҳои кухнаи зардам,
Бо бўсаҳои кухнаи зардам
Ман фасли обшустаи зардам,
Ман фасли обшустаи сардам.

Мадду ҷазр

Вақте ки дарё мешавад сероб,
Вақте ки дарё мешавад лабрес,
Кафк бар лаб мешавад девона дарё,
Медамад об,
Ҳамчу шири пухтае аз дег,
Аз лаби об об мерезад,
Он чи дар ӯ ҳасту бо ӯ нест,
Мешавад нест.

Вақте ки дарё мекунад тӯфон,
Мекунад исён,
Мекунад чун кӯҳҳо кӯҳон,
Мешавад гирдоб,
Меҳӯрад тоб,
Бо ҳазорон панҷаи мавҷаш
Куштаҳояшро аз оғӯш,
Аз сари дӯш
Мекашад берун:

Ғулаҷӯбе,
Хирмане аз сабзаи обӣ,
Ҳайкали пайғамбари дерин,
Каҳрабое, гӯшмоҳӣ,
Завраки вайрони раҳзанҳои дарёӣ...
Аз ин қадар нопок
Дарё мешавад пок...

Синаи мо ҳамчу дарёст,
Мадду ҷазри хешро дорад,
Меҳурӯшад, мезанад ҷӯш,

Партоба меандозад аз хеш;
Ҳарчи дар ӯ ҳасту бо ӯ нест,
Ҳар чи дарӯ ҳасту аз ӯ нест,
Мешавад нест.

Бо ҳамин қонуну қувват
Мешавад полида дарё;
Бо ҳамин қонуну қувват
Мешавад полида дилҳо
Аз палидиҳо.

Ашкам маро гулӯла мезанад

Гулмоҳие, ки аз таги обаш кашидаам,
Дар оби чашми ман,
Ҳамчун даруни шишаи обе шиновар аст,
Балки...
Дар чашми ман нишона аз он гулмоҳӣ
Афтода гул,
Чу пӯлаки моҳӣ.

Он мӯрҳо, ки зери қадамҳоям
Помол кардаам,
Дар банди пойи ман
Аз фавҷ-фавҷи мӯр
Баста як чилбур,
Ки мегазад чун мӯр.

Як гурги пӯстак,
Як гурги мехкӯб ба девори хонаам
Дар гургу меши субҳи зимистон
Аз хобҳои барфии ман нӯла мезанад,
Ашкам маро гулӯла мезанад.

Дар дашти Кабкрес, ба ғайр аз хироҷи¹ кабк,
Аз кабки хушхиром
Ному нишона нест.
Вақте ки Кабкрес маро мерасад ба ҳуш,
Нохост ҳарду гӯш
Фарёд мезанад, ки аё кабки рав, гурез
Аз дашти Кабкрес!

¹ Гиёҳи хӯрдани кӯдакиҳои мо.

Мурғе, ки ман гирифтамаш ба ҳалқа
Аз ҳалқаш.
Истодааст луқмаи овози ў ҳанӯз
Дар ҳалқам.

Кӯчида чашми ман,
Пӯчида чашми ман
Чун лонае, ки чӯҷаи онро кашидаам
Ҳамчун нигини чашм...

Пуштаҳо

Пуштаҳо – роҳҳои хокии ман,
Пуштаҳо – ҷои хокбазии ман,
Пуштаҳо – гӯри модару падарам,
Хоку хокистари намозии ман.

Мебарад мӯр, мебарад мӯраш
Резаҳои дили маро ҳар сӯй,
Мебарад, мебарад парастуяш
Аз лаби ҷӯ гили маро ҳар суй.

Гӯиё буд момадои ман
Момаборонакӣ баҳоронаш.
Гуфтӣ, гаҳвораам бичунбондаст
Малахи гоҳвораҷунбонаш.

Чун қаторӣ дӯлонаҳояш ман
Ҳамқаторе наметавонам дошт.
Ҳамчу дарёканори Ҳелокаш
Ҳамканоре наметавонам дошт.

Ману маҳтоби рӯи девораш,
Сояи току туту сояи бед
Филми шабҳои кӯдакиам буд
Филми маҳтобии сиёҳу сафед.

Чун чанори шикастапушташ нест
Пири садсола дар паси пуштам,
Нест муште чу мушти калтуташ,
Вой бар ман, агар занад муштам.

Дар паси пушта Сӯфиёни ман аст,
Каҳгили кулбаҳош тиллоист.
Дар паси кулбаҳо чу мактаби ман
Чордевории сафедак нест.

Дӯст дорам, ки бӯяму бӯям
Бӯи дуди алови нонашро,
Дӯст дарам, ки бӯсаму бӯсам
Аз сари пушта осмонашро.

То наборад дигар, бичӯшондам
Рӯзи баронӣ оби боронаш¹,
Оби чашми маро бичӯшонед,
То шавад хушк ашки резанаш.

¹ Мавриди боронҳои ҳафтшабу ҳафтрӯза оби боронро ҷӯшонида хушк мекардем, ки оби деги осмон ҳам хушк шавад.

Навбаҳор – устои марҳамбанд

Осмон соф,
Чашмҳои осмонӣ саф.
Обҳо дар чашма мечӯшанд,
Чашмҳои обӣ мечӯшанд,
Мезанад аз ханда дандонҳо чароғак.

Шишаҳои хонаҳо шуста,
Шишаҳои синаҳо шуста,
Шуста ҳамчун шишаи офоқи боронӣ,
Атласи рангинкамон – ёдоваре аз ёри атласпӯш.

Ман, ба сӯи акси даврони ҷавониам
назар афканда меғӯям:
«Акси дерин, дидаат равшан, баҳор омад!»
Акси ман аз қиблаи девор механдад,
Акси ман дар чорчӯби худ намеғунҷад.

Рост аз рӯи замин сабзида як қомат
Устухонҳои чанорон,
Устухонҳои сафедорон.
Гӯиё барчаства як қомат
Устухонҳои азизон,
Устухонҳои шаҳидон.

Устухонҳо ғунча хоҳанд дод,
Устухонҳо барг хоҳанд дод,
Устухонҳо панча хоҳанд дод.

Навбаҳор – устои марҳамбанд
Бастааст аз махмалак, аз ушна марҳам

Бар тароши тешаву захми табарҳо,
Пои мачрӯҳи дарахтонро
Баста бо печак,
Ҳамчу як доругари ҳозик,
Ҳамчу як доругари бобоии тоҷик.

Ҷонамози сояашро бар замин густурда мачнунбед,
Дар сучуд истода сархам.
Ин дарахт умре намозашро
Дар ҳамин як ҷонамози сояи худ мегузорад.
Ман ҳам аз авлоди ин бедам,
Сояи касро накардам ҷонамоз умре,
Доиман бар сояи худ сачда кардам,
Доиман бар сояи худ сачда хоҳам кард.

Дар миёни сабзаву хори сари девори қишлоқ,
Лола, чун тоҷи хурӯсони сари девори қишлоқ,
Гуфти, альон мезанад пар,
Бод мекӯбад ҳамин альон,
Аз сари девор меҳонад хурӯси лолаи сурҳи қалангӣ,
Пои хобат мешавад бедор,
Хуни хобат мешавад бедор,
Ҳар рағу пайванди хобат мешавад бедор,
Бахти хобат мешавад бедор.

Дарахти сабда шуд дар пушта модар

Аз он чӯбе, ки дар гӯраш задам тӯғ,
Баромад модарам сабзида аз гӯр,
Дарахти сабда¹ шуд дар пуштаи хок,
Ки модар менамояд бар ман аз дур.

Чуноне зист ӯ, бечорагӣ кард,
Миёни чандаҳояш бандагӣ кард,
Дарахти модарам шуд латтабандӣ,
Саропо куртаҳои кандагӣ кард.

Қавонзанҳои қишлоқам ба армон,
Ки шояд кӯдаке гардад муяссар,
Ба нӯги шоҳаҳояш латта банданд,
Ба дандон канда аз ҳар докаи сар,

Ки ҳамчун остони модари ман
Набуд як остони хонақоҳе,
Набуд чун модари ман бошафоат
Азизею шаҳидею мазоре,

Ки ҳамчун модари ман серфарзанд
Ками кам буд дар дунё аёле,
Ки ҳамчун модари ман чӯчапарвар
Ками кам буд мурғи чӯчадоре.

Дукони хонааш чун хонаи мӯр,
Ҳама анҷому бораш реза-реза,
Ба як ҷо – рези хирманҳои қишлоқ,
Ба як ҷо – донаву мағзу мавизак.

¹ Сабда (сабада) – сада.

Ба мо ноне, ки модар баста медод,
Ба қадри гӯшамон бишкаста медед,
Ки моро – баччаҳои гушнаашро
Наранҷонад ба вақти гушнагиҳо....

Валекин зиндагӣ ҳар тиккае дод,
Ба нархи гӯш дод, эй доду бедад,
Ту гуфти зиндагонӣ гӯшамонро
Бурида тиккае, як тиккае дод.

Чунон ин зиндагӣ моро пакар кард,
Чунон хору чунон муҳтоҷу мадхӯш,
Чунон номехрубон, бе нангу номус,
Ки модар ҳам фаромӯш шуд, фаромӯш.

На боре нон, на собунаш харидем,
На боре докаву попӯшии нав,
Ба умраш куртаи моро напӯшид,
Кафан ҳам бар танаи аз мо напӯшид...

Дарахти сада шуд дар пушта модар,
Дарахте чун сабадҳои қачова¹,
Ту гуфти, як сабад ғам, як сабад ғам,
Ту гуфти, як сабад андӯху мотам...

Касе дар кулбаи модар намондаст
Ба ғайр аз корбофакҳои² чун ӯ,
Ба ғайр аз риштаҳои корбофак,
Ба ғайр аз лонаи чуфти парасту.

¹ Қачова – сабади қалон.

² Корбофак (карбосбофак) – тортанак.

Кулбаи модар

Дар навдаи тути модар овезон
Чун халтаи чака халтаи маҳтоб,
Дар кундаи тути модар овезон
Чун халтаи моҳ халтаи ҷурғот.

Шаб аз лаби боми кулбаи модар
Ҳамчун зари об мечакад маҳтоб,
Аз халтаи моҳу халтаи ҷурғот
Ҳамчун зари ноб мечакад зардоб...

Ман, дар тани кӯдакӣ фурӯ рафта,
Худро таги тути пухта мебинам,
Дар чолаи туту тутборонаш
Як мушт یتими хуфта мебинам.

Як мушт یتими хуфтаро модар
Дар тахтаи дил гирифта меҳобад,
Дар пахтаи дил гирифта меҳобад.
Сар монда ба тахтаи дили модар,
Сар монда ба пахтаи дили модар,
Бо чак-чаки чака мебарад хобам,
Чун равғани маска мебарад хобам.

Дар чоғаи мо, ки тут мерезад
Чун қола, ки моҳи ҳут мерезад,
Ҳамёза, ки мекашӣ, ба нохост
Шаб дар даҳани ту тут меафтад.

Вақте ки сапеда деги гардунро
Чун модари ман ба рег мешӯяд,

Вақте ки сапеда гови гардунро
Чун модари ман пагоҳӣ медӯшад,
Бо шир-шири шир мешавам бедор,
Бо шир-шири ширдӯшии модар...

Дар хоби шабам ҳанӯз беҳотир
Ман дар тани кӯдакӣ фурӯ рафта,
Худро таги тути пухта мебинам,
Дар ҷолаи туту тутборонаш
Як мушт یتими хуфта мебинам,
Додар ба бағал гирифта додарро,
Хоҳар ба бағал гирифта хоҳарро.

Вақте ки аз ин миёна бархезам,
На мушти یتими хуфта мебинам,
На дасти бағалгирифта мебинам,
На навдаи тути пухта мебинам
На! На! На ба мушт донаи туге,
Танҳо ману мушти сахти калтуге.

Ман аз тани кӯдакии ман ҳар бор
Чун мурғи пагоҳӣ мешавам бедор,
Чун мурғи пагоҳӣ сина мекӯбам,
Чун мурғи пагоҳӣ мезанам фарёд,
Чун мурғи пагоҳӣ мекунам ку-ку:

Ку хоҳаракони хонарӯбам, ку
(Сад соли дароз хона норуфта)?!
Ку додаракони хонабонам, ку
(Сад соли дароз хона бесоҳиб)?!
Ку модараки сағерабонам ку
(Сад соли дароз дег ношуста,

Дегу табақаш ба рег ношуста)?!

На чак-чаки халтаҳои хобовар,
На шир-шири ширдӯшии модар,
Девори гилеву сояравшанҳо,
Девори дилеву сояравшанҳо,
Дар шохи чанор халтаи маҳтоб,
Аз халтаи сина мечакад зардоб.

Сухани нотаом

Тамоми дору дарахтони рӯи замин
Агар ба дасти нависандагон қалам гардад,
Агар ки ранг шавад оби чашмаву дарё
Ва барги дору дарахтон шавад агар дафтар,
Агар навишта шавад дар ситоиши Модар,
Шавад тамому сухан нотаом монад боз.

Дар азон додарам Иброҳим

Дар кадомин сарой, Иброҳим,
Ин қадар камнамой, Иброҳим?!
Талхаам мекафад, агар гӯянд:
Дар дили пуштаҳой, Иброҳим!
Даҳ сари сол дарбадар будӣ,
Боз дар ким-куҷой, Иброҳим!
Даҳ баҳору хазон магар кам буд,
Боз аз мо ҷудой, Иброҳим!
Як сафар ҳам навод дар даҳ сол
Хонаи ман наой, Иброҳим?!
Магарам ман ба хонаи ту равам,
Дар лаҳад дар кушой, Иброҳим!
Тухфаат як ҷароғ хоҳам бурд
Гӯри берӯшноӣ, Иброҳим!
Ин қадар зуд, ин қадар нохост
Аз чи қардӣ ҷудой, Иброҳим?!
Гашта-баргашта модарам меғуфт,
Кенҷатулфори¹ мой, Иброҳим!
Кӯдаки чиллаи зимистонӣ,
Тифли соли сиёӣ, Иброҳим!
Соли кунҷораву сабухорӣ,
Давраи нонгадой, Иброҳим!
Ин сиёҳӣ нарафт аз бахтат
Дар ҳазор осие, Иброҳим...
Панҷ тоҷи сари маро гардун
Бурд аз ман ҳавой, Иброҳим!
Боварам, боварам намеомад,
Ки ту ҳам бебақой, Иброҳим!
Ҳар касе бар дарат ниғаҳ мекард,

¹ Тифли кенҷагӣ (вожаи модарам).

Ки ту кай мебарой, Иброҳим!
Ҳайфи он қадбаландӣ, яктоӣ,
Ҳайфи он хушнамой, Иброҳим!
Бо қаде ончунон аламноқ аст,
Ки ду рӯзе напай, Иброҳим...
Ними мо дар чавонӣ шуд нобуд
Агар аз бенавой, Иброҳим,
Бемаҳал қон супурд ними дидар
Фақат аз бедавой, Иброҳим!
Кист аз мо, ки рост, рост намурд
Аз хӯрӯчи фачой, Иброҳим?
Кист аз мо, ки қон надод охир
Дар таби бешифой, Иброҳим?!
Кист аз мо, бигӯ, ки ёфт, ки ёфт
Аз маризӣ раҳой, Иброҳим?!
Кист аз мо, ки бо алам нагузашт
Аз ғами норасой, Иброҳим?!
Кист аз мо, бигӯ, ки дид, ки дид
Аз касе раҳнамой, Иброҳим?!
Кист аз мо набуд, набуд, набуд
Бо рафиқон фидой, Иброҳим?
Кист аз мо, ки дарду ғам накашид
Аз рафиқи риёӣ, Иброҳим?
Кист аз мо, ки аз рафиқ надид
Ба ҷуз аз бевафой, Иброҳим?
Кист аз мо, ки аз рафиқ нахӯрд
Ҳеч, ҷуз пешпой, Иброҳим?
Аз мазорат гузашту оҳ нагуфт
Ҳалқи дандонтилоӣ, Иброҳим!
Ҷуз сағи мо касе нахоҳад қард
Дар ватан гӯрпой, Иброҳим...
Кист аз хонадони мо, ки набуд

Сода чун рустой, Иброҳим?
Кист аз мо, надошт модарзод
Табъу завки зиёӣ, Иброҳим?
Кист аз мо, ки ӯ нагуфту пахонд
Шеърҳои ғаной, Иброҳим?!
Кист аз мо, ки машқ, машқ накард
То ҳазорон рубой, Иброҳим?..
Бе туам шахсутуни сина шикаст,
Дар кучо, дар кучой, Иброҳим?!
Қуз хаёлат дигар надорам ман
Ҳеч чизи бачой, Иброҳим!
Дар азоят манам, ки мегӯям
Та абад: Вой! Вои Иброҳим!
Чехраатро даруни синаи хеш
Кардаам мумней, Иброҳим!

Оби анори дилро аз дидаам фушурдам

(Сӯғвораи бародарам Садриддин)

Қишлоқ рафта будам, ғарқида дар дӯлона
Ҳар бора зардӣ мекард, ҳар ёла зардӣ мекард,
Бе рӯи ту валекин, гуфтӣ ту, рӯи ман буд
Дар ёла чун дӯлона аз нола зардӣ мекард.

Меҳмонхонаат буд умре таги дарахтон,
Рӯи замин гилемат аз сояи дарахтон,
Чун бар дари дуқонат дар интизори меҳмон
Пушти туро надидам дар пояи дарахтон.

Рафтам ба бағи токат, ангур пухта будаст,
Аммо қарашку мекард баъди ту бағбонӣ.
Шуд шаҳрагам раги ток, аз гиря хӯша бастам,
Ангури ашки ман пухт аз дарди устухонӣ.

Сурхида буд анорат, лунҷаш дамида дам буд,
Онро намефушурдам, дар чашми ман варам буд,
Чун он ки аз анорат ман об мефушурдам,
Оби анори дилро аз дидаам фушурдам.

Олучабандакатро аз шохаҳо начидам,
Монанди қатраи хун дар нӯги бинӣ дидам,
Анҷири навниҳолат кай мешавад фаромӯшт,
Ҳар чочакаш чу озах, ҳар шохааш чу ангушт.

Сарчашмае, ки он ҷо ҷои нишастанат буд,
Бе ту бигуфтӣ обаш ҷорист аз дари чашм,
Ҳайф аст дар таги по ҷойе, ки менишастӣ,
Эй кош, мегирифтам сарчашмаро сари чашм.

Гарчи намехурӯшид он кулбаи сиёҳат,
Ман мешунидам аммо бо гӯши дил садояш,
Хомӯш гиря мекард, хомӯш меҳурӯшид
Бо рахнаҳои девор, бо чашми шишаҳояш.

По монда лаб-лаби ҷар, гуфтам: бародарам ку?
Момочавобак аз ҷар гуфто: бародарат ку?
Акси садои ман не, бо гӯши худ шунидам –
Овози модарам буд, аз дарра мекашид ўҳ.

Рафтам сари мазорат, рафтам, ки ҷон супорам,
Во ҳасрато, ки сад бор ҷон додаму намурдам,
Гарчи нахӯрда будам пеш аз ту лӯқмае, ҷун
Ин лӯқмаи аҷалро неш аз ту ман нахӯрдм?

Шабҳо намешунидам ман шир-шири сафедор,
Шабҳо ману сафедор ҷун ҷӯби хушку хомӯш
Дар тирагӣ нишастем, сар то ба бун сияҳпӯш,
Ў аз бурун сияҳпӯш, ман аз дарун сияҳпӯш.

Донои мо ту будӣ, донотар аз Арасту,
Ҷун муштари Айнӣ, Айнӣ туро лақаб буд,
Дар хонаводаи мо ҳафт тан яtimi доно,
Ҳар кас наметавонист бо Айнӣ ҳамлақаб шуд.

Ҷое ту будӣ, ҳаргиз шоир набуд даркор,
Ҷое ту будӣ, асло олим набуд лозим,
Ҷое ту будӣ, он ҷо миллат буду сиёсат,
Ҷое ту будӣ, он ҷо мактаб буду муаллим.

Аз он қадар кӣ будем, ба ман ту манда будӣ,

Аз насли поки Собир, аз насли поки шоир,
Аз он қадар ки бўдем, ба ман ту ҳам намондӣ,
Аз насли поки шоир, аз насли поки Собир.

Ҳар дафъае, ки рафтам аз кулбаи ҷавонӣ,
Ғайри ту кас намекард аз пуштаҳо гуселам,
Ин дафъа қомататро дар пуштаҳо надидам,
Ман худ гумон накардам – ҷорӣ шуд ашки селам.

Гиряи мард убол нест

Дар сари гӯри модарам
Хушк машин, бародарам!
Абри ҳаво шав аз сиришк,
Силсилаҳо шав аз сиришк;
Гиряи мард убол нест.

Дар сари гӯри модарам
Чӯй шав, эй бародарам!
Чӯяки ашки шаш қатор,
Аз ду бари рӯ тор-тор;
Гиряи мард убол нест.

Дар сари гӯри модарам
Хушк машин, бародарам!
Чашмаи дил шав аз ду чашм,
Оби амиқ шав аз ду чашм;
Гиряи мард убол нест.

Дар сари гӯри модарам
Хушк машин, бародарам!
Шаршара шав аз оби чашм,
Шаршара аз дуоби чашм,
Гиряи мард убол нест.

Дар сари гӯри модарам
Хушк машин, бародарам!
Рӯди равон шав аз сиришк,
Баҳри дамон шав аз сиришк;
Гиряи мард убол нест.

Бо ҳасе танҳо ба танҳо

Аз тани ҷар сулфа мекард
Буми кӯре ҳамчу одам,
Аз сари қаҳдарза меҳонд
Зилла бо овози форам.

Имшаб аз нав тоза мешуд
Дар дилам ғамҳои пешин,
Гуфтугӯ мекардам аз нав
Ман ба одамҳои пешин.

Бо касе мегуфтам аз сӯз:
Чун гирифтат пушта бар пушт,
Мекашам чун бору бандам
Пуштаҳоро бо ту дар пушт.

Аз касе меҳӯрдам афсӯс
Бо ҳасе танҳо ба танҳо,
Мечакид аз дидаи шаб
Ахтаре чун ашки тилло.

Хазонӣ

Барг дар шонаи ту – дасти рафик,
Барг дар панҷаи ту – панҷаи ёр,
Панҷаҳои ҳиноии дилдор.

Барги зери чанор – бистари пар,
Бистари ошиқони бебистар.
Баргҳои шиновараш дар ҷӯй
Каҳкашони ситора кӯи ба кӯй.

Дар миёни чаҳор фасли замон
Ҳама ранг асту нест ҳамрангаш,
Ин қадар рангро намебинӣ
Дар баҳору камони ҳафтрангаш.

Дар чаридан чарандааш аз бод,
Дар паридан парандааш аз барг,
Дар газидан газандааш аз об,
Печутоби хазандааш аз дуд.

Ҳиш-ҳишаш дар маҳалла нарму сабук,
Ҳиш-ҳиши радди пой шабгардон,
Ҳиш-ҳиши радди пой тобистон.

Барф

Ҳазорон кафтари авчи ҳаво – барф,
Садафҳо дар кафи марди гадо – барф,
Ҳама парвона шабҳои зимистон
Ба атрофи чароғи кӯчаҳо - барф.

Бистари такидаи тобистон

Бо ҳафт қалам баҳорро маншур аст,
Хуршеди хазон чу дидаи махмур аст,
Беҳзодии навбаҳор аз лолаву гул,
Хайёмии тирамоҳ аз ангур аст.

Мавсими хазон, ки баргро резон кард,
Садгуна нишони пеши бар аз он кард.
Аз зарварақе нишонаи тиллоӣ
Дар синаи ҳавзи об овезон кард.

Бо навдаи ток медавад қишлоқам,
Аз хона ба хона меравад қишлоқам.
Рӯзе, ки расида мепазад ангураш,
Гуфтӣ ту, ки маст мешавад қишлоқам.

Гулҳо ҳама пар-пар аз дари тобистон,
Хирман ҳама дар пушти сари тобистон.
Мардум ба киноя фасли баргафшонро
Гӯянд такида бистари тобистон.

Бачаҳои деҳотӣ

Нарм-нармак тарона мехонанд
Аз лаби бому аз сари девор
Баччаҳо, баччаҳои деҳотӣ,
Соддаю хушзабону беозор.

Аз дарахтон шукуфа мерезад,
Бӯи пӯдина мекунад дами бод.
Медаванд аз миёни майсаю об
Баччаҳо побараҳнаю дилшод.

Аз паси кӯдакони бепарво
Чун ҳаросак ситода бо сари хам,
Мекунам орзу, ки бори дигар,
Кошки ман ба тифлӣ баргардам.

Боз ман бошаму ҳавои баҳор,
Резаборону турнаҳои қатор.
Гузаронам чу мисрае аз ёд
Турнаҳоро ба чашм аз кӯҳсор.

Дар лаби обу обшороне
Гаҳ нишинам, дубайтаҳо шунавам,
Ханда дар лаб, дубайтаҳо дар лаб,
Гаҳ худам обу обшор шавам.

Барраҳои сафеди тифлии ман –
Рамаи абрҳои фасли баҳор
Дар канорам чарида хоб кунанд
Дар бари пуштаҳои сабзи Ҳисор...

Ҳар баҳоре ба сӯи кӯҳистон
Кӯдакиро ба ҷустуҷӯ оям.
Кош бо баччагии худ боре
Дар раҳи деҳа рӯ ба рӯ оям.

Кош ўро бубинаму пурсам,
Бе ман ў дар кучост саргардон.
Баъди ў дар кашокаши тақдир
Мондаам пургуноҳу бесомон.

Кӯдакияи ханӯз гирён аст

Баччаҳоям барои ханда маро
Гох-гоҳе ба ноз мепурсанд,
Ки гаҳи кӯдакии хеш магар
Мегиристам барои ширу шакар.

Шукри тақдирашан, намедонанд
Дар ҷаҳон гиряест дардовар –
Гиряе баҳри як буридаи нон,
Гиряе, гиряе барои падар,
Ки сари гиряи сағирон аст,
Гиряи гиряҳои инсон аст...

Кӯдакӣ, кӯдакии дар ба дарам
Сахт буд, сахт маҳду бистари ӯ,
Гӯиё қаҳтиҳою ҷанги ҷаҳон
Дӯш танҳо гузашт аз сари ӯ.

Дар ҳама сангу хоку хори диёр
Доғу дарди ятимии ман ҳаст,
Дар ҳама бодҳои саргардон
Оҳи сарди ятимии ман ҳаст.

Дар сари кӯчаҳои Файзобод,
Чашм бар роҳи кӯҳна шому сахар,
Кӯдакияи ханӯз гирён аст,
Дар кафи ӯ хати сиёҳи падар.

Ошдони модар

Баъди модар, баъди чандин моҳу сол
Бар дару девораш овардам гузор,
Сар задам дар ошдони модарам,
Дудаҳо дидам ҳанӯз он ҷо кашол,
Дуд хӯрдам ман магар аз дудааш,
К-оби чашмам шуд равон беихтиёр.

Чорчашма

Соли саг дар ҳисоби ман умре
Соли сагҳои осмон¹ нест,
Соли серии Чорчашмаи мост,
Ки саги бовафои хушёре
Ҳамчунон ӯ дар остон бошад,
Остонат баланд аз сари шаб
Та пагоҳӣ чу осмон бошад.

Аз нигоҳаш даруни ӯ метофт
Ҳамчу аз шишае, ки метобад
Бору банди даруни хонаи кас,
Рӯҳи инсонӣ дошт, мегуфтӣ,
Ҳушу фаҳму фаросаташ дар сар,
Назараш – гарму нарму аклонӣ.

Безабон бо ту гуфтугӯ мекард,
Бо думи чашму гӯш фаҳмонда,
Сагатон шири одамӣ хӯрдаст,
Ҳар кӣ мегуфт, дар ачаб монда.

Вақти бар дар туро пазируфтани
Пеши пойи туро ба дум меруфт,
Думи худро чу даст чунбонда,
Бо думаш «марҳамат, биё!» - мегуфт.

Чойи хобаш, ки боми қаҳдон буд,
Коҳу моҳи шабаш намоён буд,
Дар замин гар наменамуд коҳ ҳам,
Дар фазо гар наменамуд моҳ ҳам,

¹ Дубби Акбар ва Дубби Асгар, бурҷҳои осмоние, ки ба шакли саг (хире) тасаввур мешаванд.

Ў хавотиру пургумон мешуд.

Дар миёни сағони кӯча сағе
Чун сағи мо ду ҷашми мешӣ надошт,
Ҷашми мешӣ на, ҳамчу мардумакон
Мешҳоро нухуфта дар ҷашмон,
Ҷашм мебасту гӯш мекард он,
То ки дар гургмеши вақти саҳар,
Ки сагон хоб мераванд охир,
Надарояд аз обмӯрии ҷашм
Ҳеч гурге ба мешхонаи сар.

Шарфаи пойи бодҳоро ҳам
Аз раҳи гӯш дастрас мекард,
Бӯи хунро ҳанӯз аз рағи хун
Ба замин ноҷакида ҳис мекард.

Сояҳоро ҳам аз дару девар
Соғи Ҷорҷашма метӯронд,
Худаш аммо набуд соғи худ,
Рост баръакси соғи худ буд,
Аз худаш гурба ҳам наметӯрид,
Гурбаро ҳам худаш наметӯронд.

Меҳурӯшид ағар, хурӯшашро
Кӯдаки гоҳвора медонист,
Ғарчи аз ак-аки сагон пур буд
Шаби қишлоқ то саҳар беист.

Тоқату тоби сангу ҷӯб надошт,
Бар сараш ҳар ки ҷӯб мебардошт,
Хафа мешуд чунон, ки нонашро

Дигар аз пеши по намебардошт.
Хоҳарам як пагоҳӣ аз долон
Ронд ўро ба дастаи чорўб,
Рафту зад ҳалқа рӯи гӯри падар,
Сар ба рӯи ду даст то ба ғуруб,
Бе тавалло накард сар боло.

Дар зимистон хунук намехўрдам,
Дам ба дам гарм карда мегуфтӣ,
Панчаҳои маро ба ҳаври даҳон,
Ман, ки мактаб равам агар, мерафт
Сагамон пеш-пеши ман мактаб,
Сагамон мешинохт мактабро
Ҳамчу мо, кўдакони мактабхон.

Поси шабҳои тори яхбандӣ,
Ки чароғаш зи чашми гургон буд,
Ки сагон дар танўр мехуфтанд;
Саги мо чорчашма мепоид,
Аз сари бому бора мелоид,
Мехурӯшиду уштулум мекард,
Ногаҳон ҳамлаву ҳуҷум мекард.

Хуни ўро, ки ҳар қадар начашид,
Ҳар қадар, ҳар қадар, ки дам накашид,
Ҳар қадар барфи чила аз хунаш
Сурху гулгуну лолазор нашуд,
Надаромад баҳор,
Баҳор нашуд.

Гурги бадхашми чилаи гургон
Нав ба нав мегазид аъзояш,

Нав ба нав Чорчашма хунолуд
Пайи дандони гург дар пояш,
Чунгурак менишасту мелесид
Бо забон реши хунполояш.

Дар ҳамон рӯзҳои чилаи дай,
Ки тапакдуд то фалак мерафт,
Ҳама чо пур буд аз сағони сиёҳ,
Аз сағони сиёҳи албасти,
Аз сағони ачинаҳои танӯр,
Аз сағи кӯчаҳои хокистар,
Сағи моро ту дида мегуфтӣ
Хирс, хирси сафеди Қутби Шимол, –
Сағи мо буду барф дар дунё.

Аз ҳамон барфҳо, ки дар дили ман
Ҷойи пойи чаҳор додаракам,
Нақши попӯшии ду хоҳаракам,
Нақши попӯшҳои тифлона
Ва пайи пойи Чорчашма нишаст,
Ҳафт нақши нишастаам дар барф,
Ҳафт ҷойи кадам, ки об нашуд,
Ҷикадарҳо, ки офтоб нашуд...

Баъд, дар айни сабзаҳои баҳор,
Ки сағи гушна ҳам алаф меҳӯрд,
Сағи моро кадом беинсоф
Туи нонаш халонда сӯзан дод.

Шири одам макида буд, аммо
Хислати одамон намедонист,
Буд равшан, ки ҷисми шаффоф аст

Ба ту аз шишаҳои чашмонаш,
Буд маълум – навъи фарфор аст
Ба ту аз устухони дандонаш.

Сулфа мезад, ки шояд аз ҳалқаш
Сӯзани хӯрдааш барояд рост,
Он қадар хушк шуд, ки мегуфтӣ
Мегузашт аз шикофи сӯзан ҳам,
Ончунон нимчон, ки метӯрид
Худаш аз сояи худаш нохост.

Шири одам макида буд, аммо
Меҳри одам ба ӯ натофт, натофт,
Дили одам ба ӯ насӯхт, насӯхт,
Шарми одам наомад аз шираш,
Хун не, шир буд, ки мепартофт,
Шири одам нашуд дар танаш ош,
Шири модар нашуд дар баданаш...

Эй сагон, эй сағони одамдил,
Шири одам ҳалолатон бодо!
Одамон, одамони сағботин,
Шири одам ҳароматон бодо...

Чун мусулмон сағони мискиро
Хасми хунии номусулмон нест,
Қуз ғиғони сағони бетолъ
Рӯзу шаб аз дари мусулмон нест.
Лагаду сангу чӯб мекӯбанд
Ба сари сағ чу бар сари душман,
Қонвари безабони маъсумро
Ҳеҷ кофар намедихад сӯзан...

Саги мо вақти сӯзанақҳо¹ мурд,
Чун саги зинда чор чашмаш чор,
Мурдаашро ду газ кафан кардем,
Дар сари гӯраш анҷуман кардем,
Халачӯбе, ки хаста дар хокаш,
Баста будам дар он лабе газвор,
Гарчи ӯ тоби халачӯб надошт,
Сабз шуд чун дарахти сӯзанхор...

Дар шабони сиёҳи ғурбати хеш,
Дар шабони сиёҳи дилтангӣ,
Дар шабони дарози танҳой,
Дар шабоне, ки ланчу ранҷурам,
Дар шабоне, ки бо ҳавопаймо
Се шабу рӯз аз ватан дурам,
Чорчашм аз баландии қишлоқ
Мекашад нӯла дар буни гӯшам
Ҳамчун аз чор боми бар ба бари
Лаҳади чор тан бародари ман,
Ҳамчун аз рӯйи боми қаҳдонаш
Аз баландии теппаи сари ман.

¹ Гиёҳи хӯрдани ба шакли сӯзан.

Аз беҳи гӯшат рӯяд сияҳгӯш

(Сӯғвораи ҷӯраи гулчиниҳоям Раҷаби Саидалӣ)

Ман кам надорам ҳамзоди гулчин,
Хобида дар хок аз рӯзи дерин.
Ку Гулмуроди гул дар баногӯш?
Ку Бахтиёри гул дар паси гӯш?..
Хоби ту ҳам хуш дар шаҳри хомӯш,
Аз беҳи гӯшат рӯяд сияҳгӯш.

Фарзанди деҳқон

Хаёли деҳа бӯи деҳа дорад
Барои ҳамчу ман фарзанди деҳқон,
Чу ёди кишту саҳро мекунам ман,
Хаёлам мешавад абри баҳорон.

Агарчӣ пинае дар дасти ман нест,
Нағӯям кори номушкил гирифтам,
Ки чоки пою дастони падарро
Чу мероси падар дар дил гирифтам.

Гар аз гулхору аз санги адирҳо
Кунун кам монда дар пои ман осор,
Даруни синаам чар мешавад санг,
Даруни синаам гул мекунад хор.

Замини шеъри ман гӯри сухан нест,
Давоми кӯҳу саҳрои диёр аст,
Забони модарии зиндаи ман
Забони барку борони баҳар аст.

Лабабро чашмаҳо бикшода бар шеър,
Дилабро – гиряҳои обшорон,
Хате не, чӯ ба чӯ то дафтари ман
Расида оби Элоку Зарафшон...

Агар аз номи ман сатре бимонад,
Шумо, хонандагон, сатраш махонед!
Ба ҳукми мисрае аз киштзорон
Ба назм оварда огардаш бидонед!

Давоми шир-шири барги алафҳост
Ҳичою ҳарфи ман дар шеърӣ озод,
Ғазалҳои маро дар шабдаравҳо
Ману шаббодаҳо кардем эҷод.

Шаби Файзобод

Пурсояву пурмахтоб
Шаб хам-хами Файзобод,
Акси шаби маҳтобӣ
Дар шабнами Файзобод.

Шаббодаи саҳрояш
Бо бўйи палак ояд,
Чун бўйи малак ояд,
Аз авчи фалак ояд.

Дар ҳар сари мижгонам
Каҳрезаи Файзобод,
Моҳи лаби ҷарҳояш
Чун кӯзаи Файзобод...

Пурсояву пурмахтоб
Шаб хам-хами Файзобод,
Акси шаби маҳтобӣ
Дар шабнами Файзобод.

Гаҳвораи таҳҷой
Гаҳвораи устояш,
Гаҳвораи маҳтобӣ
Гаҳвораи талҳаяш.

Бодаш, ки намехобад,
Чунбонда кунад хобаш,
Ноништаи ман умре
Ширрӯғани маҳтобаш...

Пурсояву пурмаҳтоб
Шаб хам-хами Файзобод,
Акси шаби маҳтобӣ
Дар шабнами Файзобод.

Дар харду чаҳон муште
Аз хоки сафедаш бас,
Дар бар-бари Элокаш
Рақсидани бедаш бас.

Дарё, дарё...

Ёли ту чу ёли Рахш, дарё, дарё,
Тозанда ба дашти Вахш, дарё, дарё,
Ин роҳи дарозро напаймуд касе
Аз тармаи барфи Лахш, дарё, дарё.

Санги туву санги арш, дарё, дарё,
Роҳат ҳама сангфарш, дарё, дарё,
Обилаи пои туст ин кафку ҳубоб,
Аз сахтии санги фарш, дарё, дарё.

Аз рахна ба рахнай ту, дарё, дарё,
Қўяндаи ташнай ту, дарё, дарё,
Сайқалзада дар ҳазору як қайроқат
Шамшери бараҳнай ту, дарё, дарё.

Аз пушта ба пушта мефарой, дарё,
Монандаи ришта мефарой, дарё.
Аз водӣ ба водӣ мебарой, дарё,
Яъне, ки ту раҳнамоӣ, дарё, дарё.

Ҳар ҷо, ки таноби туст, дарё, дарё,
Нуронӣ чу оби туст, дарё, дарё.
Дар хонаам обгинаи лампаи ман
Мананди ҳубоби туст, дарё, дарё.

Оинатар аз ту чист, дарё, дарё,
Оинатар аз ту нест, дарё, дарё,
Як қатраи ту ба вақти ҷонкандани ман
Як қатраи зиндагист, дарё, дарё.

Бадахшон чатри симини замин аст

Ба тезӣ теғаҳояш ҳамчу теғаш,
Кунад бо теғааш садпора меғаш.
Сафи дандонаҳояш ҳамчу дандон,
Харошад чархи гардунро ситеғаш.
Бадахшон чатри симини замин аст,
Табиатро дар ангуштар нигин аст¹.

Ба дасте лаъли сурхи синаи кӯҳ,
Ба як дасти дигар лаъли дили ӯ,
Ду лаъл аст дар кафи дасти бадахшӣ,
Ду лаълу чашмгардон шохи оҳу.
Бадахшон чатри симини замин аст,
Табиатро дар ангуштар нигин аст.

Агар рафтӣ Бадахшон кӯҳнавардӣ,
Агар дидӣ ду чашми лочувардӣ,
Чу санги лочувардаш сабзу осӣ,
Ту умре аз Бадахшон барнагардӣ.
Бадахшон чатри симини замин аст,
Табиатро дар ангуштар нигин аст.

¹ Байти устод Лоҳутист.

Сурхии руятро бидех

Моро увол аст аз азал
Хокистаре дар зери по,
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтичо:

Сурхии рӯятро бидех,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидех,
Сардии рӯямро бигир.

Савғотӣ оташ бурдаанд
Оташпарастон ҳар кучо,
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтичо:

Сурхии рӯятро бидех,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидех,
Сардии рӯямро бигир.

Рӯи замин сӯзад агар,
Фардош мепӯшад гиёҳ,
Як умр мемонад вале
Рӯи заминсӯзон сиёҳ.
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтичо:

Сурхии рӯятро бидех,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидех,

Сардии рӯямро бигир.

Бо пояш оташро накушт
Аҷдоди оташкеши мо,
Дар назди мардум лочарам
Сахт аст ин айбу гуноҳ:
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтиҷо:

Сурхии рӯятро бидеҳ,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидеҳ,
Сардии рӯямро бигир.

Ҳар кас, ки аз майдон гурехт,
Сад латма зад дар кори кеш,
Оташ надод аз хонааш
Ўро касе дар шаҳри хеш;
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтиҷо:

Сурхии рӯятро бидеҳ,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидеҳ,
Сардии рӯямро бигир.

Баҳор омад

Баҳор омад:

Бояд бо дарахтон буд,
Бо дарахтон аз замин рӯид,
Бо лолазорон дар замин сурхид
Ва бо парвонаҳо буд,
Ки чун гулбарг мерезанду мерезанд
Ва бо рангинкамон буд,
Ки аз он рангҳо чорист.

Бояд ошиқ буд, ошиқ буд, ошиқ буд,
Як даме бо резаборон,
Як даме бо бўсаборон буд.

Баҳор омад, баҳор омад,
Чароғи лолаҳо равшан,
Чароғи дидаҳо равшан.
Агар бо чашм дуриро намебинед,
Бо дурбини чашмаҳо бинед, –
Ҳар он кас аз шумо дур аст, мебинед,
Чу дар оина мебинед.

Баҳор омад:

Ҳам ошиқпеша бошед,
Ҳам ҳунаrpеша.
Баҳори ошиқон, яъне
Шаби маҳтобии дунё,
Лаби ёре дар ин шабҳо,
Ки дарё аз шумо филме бибардорад –
Пур аз оҳанги дарёй,
Пур аз тасвири дарёй.

Навори обҳоро пур кунед аз хеш,
Пур кунед аз ишқ.

Парастуҳо

Хати парвозашонро дар ҳаво чун ришта мебанданд,
Ки фардо ин ҳаворо бо ҳамин ёддошт
Дар ёд бояд дошт.
Шумо ҳам риштаи зулфе гирех бандед
Ва ин ёддоштро дар ёд бояд дошт,
Ки фардо ё пас аз фардо
Чароғи лолазорон мешавад хомӯш
Ва дарё ҳам наворашро
Ба гирди сангҳо печонда хоҳад дод
Ба бунёди хазонрезии тиллоӣ¹.

¹ Фонди тиллоӣ.

Тараддуди наврӯзӣ

Хонаҳоямро такидам
Аз ғубори солиёнӣ,
Шонаҳоямро такидам
Аз фишори зиндагонӣ.
Дудаҳоро аз дару деворҳо чидам,
Зарфҳоямро ниғаҳ кардам,
Ҳар чи буд бедаста, дур андохтам,
Ҳар чи ноқис буд, бурун андохтам;
 Чунки Наврӯзи Аҷам омад,
 Аз Аҷам, аз Таҳти Ҷам омад.
Сабз кардам як табақ гандум,
Рамзи сарсабзии мардум,
Неъматӣ пешонии сол,
Пеш аз пешомадаш фол;
 Чунки Наврӯзи Бузург амад,
 Рӯзи нав, рӯзи бузург омад.
Кардам охир кундасӯзӣ,
Ҳамчу муғ оташфурӯзӣ,
Аз сари оташ паридам,
Аз дами оташ ҷаҳидам,
Шӯстам худро дар оташ,
Чун Сиёвуш...
 Бад – баробар шуд шабу рӯз,
 Ҷашни Ҷамшед аст Наврӯз.

Ливои Наврӯз

Рахшиду шикаст озарахше,
Мастона кашид шеҳа Рахше.
Аз тирукамон ҳавои Наврӯз
Афрошт ливои рахш-рахше.

Боронзада рӯзи офтобӣ,
Боронзада осмони осӣ,
Аз ҳар дару дашт қатра-қатра
Мавҷею шарораю дурахше.

Мечӯшаду шуъла мезанад гул,
Чун оташи Зардухушт аз гил,
Дар домани боғ раста-раста,
Дар домани дашт бахш-бахше.

Дар ин дами обу рангпошӣ,
Ҳайф аст ту бо гуле набошӣ.
Ҳайф аст, ки ошиқона худро
Бо лолаарӯсаке набахшӣ.

2. Чун қалам нест касе ҳамхунам...

Аз оби сухан, ки меравад шаршарадор,
Аз ҷӯи сухан, ки об дорад бисёр,
Бо шасти фаросату ба як риштаи зеҳн
Гулмоҳии шеър метавон кард шикор.

Текғи Сино

Турку тозӣ ҳар кучо даъвои Сино мекунад,
То ба боми шуҳрати ӯ нардбон пайдо кунад,
Лек Сино нардбонашро ба бомаш бурдааст,
Турку тозӣ барҳадар ин турктозиҳо кунад.

А азал доруи тоҷик решаи хор асту лек
Бӯи Сино мекунад ин халқ аз даври қадим,
Метавонӣ аз забони пиру кампираш шунид:
«Дасти ман не, дасти ман не, дасти Лукмони ҳаким!»

Бӯалиро дӯш ин миллат ба даҳр овардааст,
Чун набудаш ғайри дарди бедаво нақди дигар,
Интизори нӯшдору буд Сухробаш ҳанӯз
Дар сари дасти падар, хуншор аз дасти падар.

Рум агар аз шоҳи Искандар фаромуш кард зуд,
Дар Хӯросон захми теғи шаҳдораш монда буд.
Гар Қутайба аз Хӯросон бозпас баргашту рафт,
Дар Хӯросон решҳои зулфикораш монда буд.

Қиссаи мурғи самандар пеши ман афсона нест,
Саргузашти мардуми печидафарёи ман аст, –
Он ки месӯзад, вале аз тӯдаи хокистараш
Мекунад парвоз чун парандаи аташпарасти.

Соате Маҳмуди сахрой ба султони расид,
Дасти Сино то ба набзи Нӯҳи Сомонӣ расид,
Зери дасташ балки набзи Нӯҳи Сомонӣ набуд,
Номуратаб набзи асри ҳештанро мешумурд.

Асри турку асри тозӣ буд асри Бӯалӣ,
Асри шуми турктозӣ буд асри Бӯалӣ.
Дар таги гарди саворон аз ватан овора гаш,
Оқибат аз зиндагӣ дар гӯшаи зиндон гузашт...

Соате Чингиз девори Бухороро шикаст,
Дар миёнаш тир, теғи тези хунрезаш ба даст,
Халқи тоҷик теғи дармонбахши Синоро гирифт,
Теғи дармонбахши Сино рӯи дунёро гирифт.

Аҳмади Дониш

**«Аз қабри ту фаромӯш карда бошанд ва
надонанд, ки макбараи ту кучост.»**

(Аҳмади Дониш)

Бас рӯзу шаб гузашту баҳору хазон гузашт,
Бас оби рӯ намонду басе оби чӯ намонд.
Аллома гашт паҳлӯ шабе дар мазори хеш
Аз дарди тахтапушт, ки паҳлӯ нагашта буд.

Паҳлӯ, ки гашт, гӯшаи чашмаш кушода шуд,
Омад ба хотираш қаламу лавҳу чадвалаш;
Ҳарчанд дар қаламрави авҳом хуфта буд,
Лавҳу қалам зи хотири аълам нарафта буд.

Бархест аз замини Бухорош чун бухор,
Рафт аз барои лавҳу қалам сӯи хонааш...
Маҳ дар фазо чу косае дар байни об буд,
Паҳлӯ ба паҳлӯ шаҳри наву кӯҳна хоб буд.

Медид ҳайкале, ки набудаш қиёс ҳеҷ,
Медид ҳайкале, ки набудаш шинос ҳеҷ,
Чарминапӯш, кепии чарминааш баланд,
Бо ҳайате, набуд ба бухорой хос ҳеҷ.

Маҳтобро чабида фурӯ мекашид хишт,
Аз току дар хутути чалипой рӯ ба рӯ
Монанди устухони фурӯ монда дар гулӯ,
Аълам дар ин хутуту рақам чашми хат надошт.

Аз сояи иморати Мири Араб гузашт,
Гӯё расид то гузари Хоҷа Ҷаъфарӣ.

Лекин сукут карду ҳаво хӯрду боз гашт,
Он чо наёфт хонаи худрову шаб гузашт.

Пур буд саросар он маҳал аз хонаи сафед,
Аммо набуд кулбаи урфии хоси ӯ,
Он туту току он дару он дарғаҳи куҳан, –
Он ғуфраи ба Ҳайрату Айнӣ шиноси ӯ.

Баргашт бар қаламрави авҳом бе қалам
Аз пушти ҷӯву хандаку девор, ҳам ба ҳам.
Маҳ метанид дар қалами хорҳои хушк
Аз нурҳои намзадааш торҳои хушк.

Ин лаҳза буд лаҳзаи пиндору пинакаш,
Молид дидарову ниғаҳ кард пешу пас:
Дар бора низ марқади хораш наменамуд,
Он гӯри бе катибаи зораш наменамуд.

Шабнам, ки мечакид дар он гӯшаи хароб,
Гуфтӣ ту, мегирист саҳаргоҳ моҳтоб...
Аз маҳдуми муҳандису аз аълами нучум
Монд оқибат бухории гумгӯру хонагум.

Айнӣ

Умри Айнӣ аз барои халқ сарфи хома шуд,
Халқи моро дафтари Айнӣ шаҳодатнома шуд.
Сарзамини мо худ аз осори ӯ сар мешавад,
Ин замин бо ӯ ба дунёе баробар мешавад.

То ба Айнӣ гарчи дарёи сухан шодоб буд,
То ба ӯ дар зиндагӣ пайроҳаи ноёб буд,
Мисли он рӯзе, ки онро метавон дар ёд дошт,
Дар лаби Вахшу Зарафшон мардуме бе об буд.

Ин ҳақиқат мекунад чашми маро ҳар бор тар:
Кас набуд дар Панҷрӯд аз Рӯдакӣ гумномтар.
Дар Бухоро бохабар буд, мардум аз дунё агар,
Аз Алӣ буд бохабар, аз Бӯалӣ буд бехабар.

Гарчи табъи Рӯдакӣ шеърӣ закӣ эҷод кард,
Офарин бар табъи Айнӣ – Рӯдакӣ эҷод кард.
Гар ба дунё рафт Сино чун табиби иллоте,
Кард ӯро ҳиммати Айнӣ табиби миллате.

Тоҷиконро аз замин чун донаҳо дарёфт ӯ,
Чун китоби кӯҳна аз вайронаҳо дарёфт ӯ.
Тоҷикистон гар на, ҳар як тоҷике осори ӯст,
Хотири бедори мардум хотири бедори ӯст.

Китоби «Тоҷикон»

Мурда буд дар хоб гӯё баҳти ҳоби тоҷикон,
Ношумурда мухтасар мешуд ҳисоби тоҷикон.
Бахшу бобе ҳарчи буд дар бахшу боби тоҷикон
Бекитобон канда буданд аз китоби тоҷикон.

Аз миёнаш сикабарҳо сика бурду сика хӯрд,
Аз даҳонаш тикабарҳо тика бурду тика хӯрд.
Аз Атобак гарчи дар ин минтақа антиқа буд,
Кас намедонад, ки буд, ғайр аз китоби «Тоҷикон».

Гар набудӣ ҳар сафоле фол аз асри сафол,
Гар набудӣ тоҷики асри сафол устоқуллол,
Ҳамчунон чилди заминаш аз сафолу аз сафол
Пур памешуд ин қадар чилди китоби «Тоҷикон».

Гар набуд аз устухони куҳнае моро аён,
То бидонем, аз куҷо бишкаста миллатро миён,
Чун тарақҳои заминаш ин қадар аз устухон
Пур намеомад варақҳои китоби «Тоҷикон».

Дӯш тоҷикро, намедонам, чи қисмат будааст,
Худ ба Хатлону расул аз Устувохат будааст,
Лочарам, аз Устувохат, лек беҳат будааст,
Ман надидам нусхаашро дар китоби «Тоҷикон»...

Дар ҳавошии қаламрав бе қаламҳо будаанд,
Беқаламҳои ҳавошӣ беқадамҳо будаанд.
Беқаламҳои ҳавошӣ дар қалам афтодаанд
Ин замон андар ҳавошии китоби «Тоҷикон».

То Хӯросонро хӯрад осон, намонад поре
Бо хӯру осон чудо кардаш хӯросонхорае.
Баъди сад садсола охир ҳар Хӯросонпорае
Ёфт найванди китобӣ дар китоби «Тоҷикон»...

Бо вучуди ин, нашуд аз асли худ умре чудо,
Бо фушурданҳо нашуд чашмаш фушурда чун ҳаво.
Каштали кӯхро гирифт аз дасти кашталкандаҳо,
Пушт бар қаҳ на, ба кӯх бинҳод аз бепуштҳо.

Ин замон бозори нони тоҷикон бе муштарист,
Лек бозори китобаш бе дусад муштоқ нест.
Ҷои нони хонагӣ бар каф китоби хонданист
Ҳамчу болой ба болои китоби «Тоҷикон».

Тоқдони хонаи мо ҷои дастархони мост,
Тоқдони чашми мо – ҷои китоби «Тоҷикон».

Душанбе

Ту шаҳри санъату шаҳри суҳандонӣ,
Ту фарҳанги забони Тоҷикистонӣ.
Туро ҳар нақш
Чун нақши суҳан барҷост,
Ба тарҳат
Тарҳи ҳайкалҳои шоирҳост.

Агар як нимаи рӯи ту рӯи Рӯдакии мрамрин бошад,
Дигар як нимааш Айнии сангин аст,
Душанбе, сурату симои ту ин аст!

Наменозӣ ту ҳамчун Руми шуҳратманд
Ба маснадҳои кайсарҳо,
Ба қабру қалъаю аркону минбарҳо.
Касе аркони заркорию тоҷикро намебинад,
Намедонад касе,
Пайғамбаронаш дар кучо хобанд...

Ту бо ғахвораҳои кӯдакони хеш хурсандӣ,
Ба даври рафта не,
Бар давраи оянда пайвандӣ,
Чавоншаҳрӣ,
Бузургонат чавонанд,
Шоҳмардони ту тифлонанд.

Агарчи бомҳоят сар ба гардунҳо намесоянд,
Чу Эйфал гар манорат нест,
Сари кӯҳи баландат хонаи хуршеду маҳтоб аст.
Маҳу хуршед дар боми ту –
Дар Боми Ҷаҳон хоб аст.

Ҷаҳонгарде ба манзилҳо
Аз оғӯши ту рӯзи офтобӣ мебарад савғот.
Туро бо шеърӣ Турсунзода мардум мекунад аз бар,
Туро бо шеърӣ Турсунзода мардум мебарад дар ёд.

Душанбе – шаҳри ҳуснобод
Душанбе – шаҳри навбунёд,
Ҳама анҷомат оғоз асту оғоз аст,
Раҳат тангу канорат
Чун канори тоҷикон боз аст.

Мекашад моро дарӣ аз ҳар даре

Нест қонуни кашише дар ҷаҳон
Дар кашидан ҳамчу қонуни забон,
Гарчи ҳамхуни Сиёвушем мо,
Бо забони худ ҳамоғӯшем мо.
Гарчи бо сад халқ ҳамдӯшем мо,
Ҳар кучо сар то қадам ҳӯшем мо,
Ҳар кучо сар то қадам гӯшем мо,
То забони хешро нӯшем мо.
Алғараз, моро дарӣ аз ҳар даре
Мекашад ҳамчун забони модарӣ.

Бо ҳамин қонун таҳорат мекунам,
Бо ҳамин қонун зиёрат мекунам,
Каъбаро на, Каъбатулушшоқро,
Хокро на, шишаи офокро.
Бас маро аз қитъаи волои Рум
Сурмае аз хоки Мавлонои Рум.
Точмаҳалро сачда мекардам агар,
Мадфани Бедил набуд дар раҳгузар,
Дар тавофи турбати Хусрав набуд
Анҷуман аз шоиру аҳли суруд.

Бо Ғанӣ дар шаҳри Кашмирем мо,
Балки бо Иқбол ҳамшаҳрем мо,
Балки бо Иқбол ҳамширем мо,
Чунки бо Иқбол ҳамшеърем мо.
Алғараз, моро дарӣ аз ҳар даре
Мекашад ҳамчун забони модарӣ.

Ин забон ҷуз шуълае дар мушт нест,

Ќуз забони оташи Зардушт нест.
Мо аз он оташ шарар кардем сабз,
Сар заданд морову сар кардем сабз.
Мебуриданд ҳар қадар моро забон,
Мо забони модариро дар даҳон
Сабз мекардему месабзид он.

Чун қалам нест касе ҳамхунам

Чеваке ман ба сари дил дорам,
Чои пул нест, барои қалам аст,
Қалами ман ба дилам наздик аст,
Ба ҳавои дилам одат кардаст.

Хиш-хиши тарзи қаламронии ман
Тапиши қалби маро мемонад,
Тапиши қалбам агар мавзун аст,
Хиш-хиши хомаи ман мавзун аст;
Чун қалам нест касе наздикам.

Ин қадар ранг, ки дар дафтари ман
Аз димоғи қаламам мерезад,
Ба худо, хуни ман аст,
Ба худо, ранги қалам хуни ман аст.
Аз димоғи қаламам дар дафтар
Хуни ман мерезад;
Чун қалам нест касе ҳамрангам,
Чун қалам нест касе ҳамхунам.

Набзи ман дар таги ашгушти қалам,
Қаламам набзи маро месанчад,
Қаламам набзи маро мешумарад,
Менигорад қаламам набзи маро;
Тапиши набзам агар мавзун аст,
Хиш-хиши хомаи ман мавзун аст.

Қалами ман, ки дар ангушти ман аст,
Қаламам нест, як ангушти ман аст,
Ба ин ангуш шаш ангушти ман аст,

Ин шаш ангушт, ки дар мушти ман аст,
Басам ин мушт, ки дар пушти ман аст.

Қалам

Ҳарчанд ки ин нони ман аз нуни қалам нест,
Гулгун хати ман чуз пайи нохуни қалам нест.

Ман хуни қалам рехтаам ин ҳама бебоқ,
Дар гардани ман ғайри ҳамин хуни қалам нест.

Моро, ки қаламдон бувад аз ҷангали найзор,
Чандаш набуридем, сару буни қалам нест.

Нақши қалам аз пардаи дилҳо натавон шуст,
Эй шустагарон, сабр, ки собуни қалам нест!

Ангушти қалам руста дар ангушти қаламдаст,
Чуз аҳли қалам ҳамрагу ҳамхуни қалам нест.

Теғе накунад ҳамчу қаламтеғ қаламҳо,
Ку он, ки дар ин масъала мафтунӣ қалам нест?!

Дар мактаби ман ғайри раҳи дафтари хат-хат,
Эй мактабиён, роҳи дигаргуни қалам нест!

Савганд ба ҷон меҳӯрад ин мардуму моро
Савганд ба чуз бо сари гулгуни қалам нест.

Ман доди қалам додаму дар кишвари тоҷик
Чанбар ба сарам шоҳи зайтуни қалам нест.

Шоиронро масупоред набӯсида ба хок

Аз азал шеър набуд,
Шеърро ҳазрати Зардушт баровард, ки ӯ
Аввалин шоири пайғамбару пайғамбари шоир будаст.
Шеъри ӯ – шуълаи оташ,
Оташаш – шуълаи шеър,
Сурхии рӯи Аҷам ин ҳама аз сурхии ўст,
Гармии рӯи Аҷам ин ҳама аз гармии ўст;
Шоиронро масупоред набӯсида ба хок!

Чилди «Шаҳнома» ба «Қуръон»-и араб
Бинигар,
Соли ҳазор аст, ки дар пайкор аст.
Арсаи чангу муборизаи ӯ
Арсаи чанги бузурги ватанист;
Шоиронро масупоред набӯсида ба хок!

Кас ба Шероз намерафт, агар Саъдӣ набуд,
Кас намерафт ба Шероз, набуд Ҳофиз агар,
Балки Шероз набуд дар назари аҳли назар;
Шоиронро масупоред набӯсида ба хок!

Балх бо Мавлавии Балхӣ агар Рум гирифт,
Кард Юмғондараро Носири Хусрав Юнон;
Шоиронро масупоред набӯсида ба хок!

На ба Нақши Рустам,
На ба Тахти Чамшед
Ва на бо Машҳади Тӯс,
Ба ду сарводаи Хайём шиносанд Эрон;
Шоиронро масупоред набӯсида ба хок!

Номбардори Хучанд аст Камол,
Хоҷа Камол
Гарчи аз гӯрғарибон будаст,
Гарчи дар гӯшаи Табриз бувад мадфани ӯ,
На дар мавтани ӯ;
Шоиронро масупоред набӯсида ба хок!

Хоки Лохур агар хоки дару даргоҳ аст,
Хоки роҳ аст агар,
Дилхоҳ аст,
Ҳамчу гуфтанғаҳи Иқбол зиёратгоҳ аст;
Шоиронро масупоред набӯсида ба хок!

Худамро мебарам бар дӯши худ боз

Агар устози шоир шоире буд,
Ки ўро гашт дар устозӣ раҳбар,
Ман он шоир, ки устозе надорам,
Равон шуд шеъри ман аз шири мадар.

Маро гўянд агар шахси қаламкор,
Ба ёдам мерасад неши қаламхор,
Чу аз пушти шикор аз пушти ман рехт
Нахустин мисраам аз пой хуншор.

Нахустин байти ман дар дафтаре нест,
Нахустин байти ман дар подарахҳост,
Ки ўро пой урёнам навишта,
Ба рӯи хок иншои кафи пост.

Заминҳои баланди лалмикорӣ
Барои ман алифбои ҳунар шуд,
Сари машки хати ман дар заминҳо,
Хати хонои шудгори падар шуд...

Маро ин осмон шоир накардаст,
Гирифтам аз алафҳо бўи ашъор.
Чу барге сабз шуд, ман ҳам шудам сабз,
Чу барге сўхт, ман ҳам сўхтам зор.

Маро аз пой кўҳистон бипурсед,
Ки поям сангкўбашро кашида,
Сару рўям харошидаст гулхор,
Ба дӯшам ҷомаҳоямро дарида...

Барои ман, ки деҳқонам ба фитрат,
Каҳе ҳам мекунад бӯи бародар.
Ба дунё омадам дар қаҳтсолӣ,
Ба рези пуштаҳо будам баробар.

Замин кандам, валекин зар начустам,
Бичустам решаву тухми давоӣ.
Чу дидам гул ҷавон рафту ҳасе монд,
Гузаштам аз худову бехудой.

Шунидам аз сари сахтам, ки дар хок
Касеро ғайри сар сармояе нест,
Фалак парвои пайғамбар надорад,
Сарои осмонро пояе нест...

Қалам болои коғаз мекашам ман,
Ту гӯӣ, меравам раҳ лаб-лаби ҷар,
Ба худ гӯям, агар поят билағжад,
Худоро мон, бигир аз бутта беҳтар.

Маро аз хештан борест бар дӯш,
Набошам то ба мардум бори носоз.
Худам бори худам будам зи тифлӣ,
Худамро мебарам бар дӯши худ боз...

Қалам болои дафтар мекашам ман,
Шамиму маззаӣ пӯдина дар ёд.
Ба ғайр аз ғозӣ мизони Ватан нест,
Хати ман дар ҳавои шеърӣ озод.

Ниҳодам ман пари коҳи Ватанро
Ба рӯи чашм, агар чашмам парида,

Ғами ӯро чу ғамҳои ятимӣ,
Ба нонаш хӯрда, бо обаш чашида.

Барои хоки ӯ дар ҷанги Гирмон
Ман андар батни модар тир хӯрдам,
Маро ба тири Гирмон зод модар,
Намемирад Ватан, чун ман намурдам.

Барои худам

Соқии базми сағирон будаам чанде,
Низ дар базми вазирон будаам чанде;
Бод ҳам паймудаам чанде,
Бода ҳам паймудаам чанде,
То гулӯ ғарқидаам дар оби соғарҳо,
То гулӯ ғарқидаам дар истаконҳо.

Ҳар кучо густурда пояндози ман аз мавчи қарсақ буд,
Ҳар кучо густурда пояндози ман аз авчи чак-чак буд;
Аз ҳазорон ёри хушгил бар сарам гулдаста меборид,
Аз ҳазорон хирмани гул бар сарам гулдаста меборид.

Ҳар кучо дасти қаламрони ману таҳсину аҳсан буд,
Ҳар кучое дасти ман дар дасти ошиқҳои ман буд,
Он қадар дасти маро бигрифта мардум мефушурданд,
К-оби дастам мечакид аз дасти мардум.

Дидаам чилди китобамро
Дар кироатхонаи Салмони Рушдӣ
(Ғарчи безорам ман аз Салмони Рушдӣ),
Аз сигори дасти Нодирпур сигорамро
Кардаам равшан;
Будаам меҳмони Касроӣ Сиёвуш
(Вой! Вой! Умре арӯси шеър аз марғаш сияҳпӯш);
Саядаст аз Соя ҳам дорам
(Чой ҳам нӯшидаам бо ӯ,
Чойи сабзе, чойи хушбӯ).

Ғури Саъдиро зиёрат кардаам бо бӯсаборан,
Ғури Ҳофизро зиёрат кардаам бо бӯсаборон.

Сар фуруд овардаам дар марқади Бедил,
Гаштаам бо ҳарду зону гирди оромгоҳи Фирдавсӣ.

Гаштаам ними ҷаҳонро аз замину аз ҳавопаймо,
Аз Халиҷи Форс то Қутби Шимолӣ,
Аз Сибир то шаҳри Дехлӣ
Бо ҳазорон баҳру дарё.

Кӯтаҳи гап,
Ҳарчи дидам, лек хурсандӣ надидам,
Ҳарчи пӯшидам, нафаҳмидам,
Ҳарчи нӯшидам, нафаҳмидам;
Ҳарчи кардам, лек хурсандӣ накардам,
Ҳар кучо гаштам, дилам зиқ буд.

Ҳеч дарё, ҳеч дарёе
Доғи дерини яtimiро нашуст аз ман,
Ҳеч сӯҳон, ҳеч сӯҳоне
Зангу зангори яtimiро насуд аз ман.

Чашмаҳои оби чашми кӯдакӣ хушкид,
Оби чашми модар аз ёдам нарафт умре,
Рӯзу шабҳо гӯшаҳои докааш тар буд,
Нони дасту тиккааш тар буд.

Осмони софи чашми модарамро ман надидам,
Абри чашми модарам афзунтар аз абри ҳаво буд;
Ашкҳои ӯ агар аз осмон мерехт,
Сангҳо нам мекашиданд.

Модари бечораи ман чанд фарзанди калон гум кард,
Ҳамсарашро бемаҳал гум кард

(Модарам чилсола буд он вақт);
Модари бечораам дар сӯғи пайвандон
Рӯзҳои чумъа нони чумъагӣ медод,
Хатми Қуръон карда мебахшид...

Модарам акнун
Дар миёни панҷ фарзанди чавонмаргаш
Дар таги хок аст,
Теппаҳои гӯрашон гаҳвораро монад,
Дар миёни ин қадар гаҳвораи пак аст
(Аз сағиронаш наосуд,
Докае бар сар набаст аз мо,
Тиккаи ноне напурсид;
Гар кафанворӣ намедошт.
Бекафан мерафт).

Модарам мурд,
Пеш аз он рӯзе, ки дод аз он –
Аз тамоми шоирони Тоҷикистон
Шоири зиндонӣ ман будам,
Дигарон буданд шоирҳои Зиндонбон; –
Модарам мебуд, сатилҳо ашки сӯзон гирия мекард.

Модарам мурд
Пеш аз он рӯзе, ки ман гаштам муҳочир;
Модарам мебуд, сатилҳо ашки сӯзон гирия мекард.

Шабеха¹

Ҳанӯз хоби саҳар нопарида аз дида,
Канори оинаи беғубор биншастам,
Ту гӯй, ин саҳар оина буд чашмаи об,
Дар оби чашмаи оина рӯй мешустам.

Дар оби оинаи пок ман чӣ медидам? –
Хушида панҷаи дасте чу барги зарди хазон,
Касе ба рӯи ман аз маҳбасе ниғаҳ мекард,
Ки чорчӯбаи оина буд дариҷаи он.

Шикасти қабзаи чини миёни абрӯяш
Хароши панҷаи қисмат намуд дар назарам,
Чунон ки дида будам ин хароши қисматро
Замоне дар кафи пой кафидаи падарам...

Дурушту дарҳаму барҳам танида дар рӯяш
Ҳазор риштаи шӯрида ғундаи пирӣ.
Ба ҷои чашми сиёҳаш нишаста буд хамӯш
Даруни лонаи чашмаш парандаи пирӣ.

Ту гӯй, аз сари ӯ бӯйи барф меомад,
Чу песабарфи сари пуштаҳо шақиқаи ӯ.
Ба пушти ҷӯи лаби ӯ набуд мӯи лабаш
Ба ғайри мушти хасу хори хушк дар лаби ҷӯ.

Ба сӯи оина хам гаштаму ба ӯ гуфтам:
Аз ин дариҷаи обӣ сароб мебинӣ,
Баҳори рӯи ту ку?
Лолазори рӯи ту ку?

¹ Автопортрет.

Баҳори рӯи худатро надидай серӣ.

Дамид гирди даҳонаш яке ба маззаи захр
Гиёҳи печаки зарди табассуми афсӯс,
Миёни хандааш аз дида об сар дода,
Дар оби чашмаи оина ғарқ шуд маҳбус.

Хонаи мӯр

Рӯйи ба рӯ диламро
Пур кардам аз табу тоб,
Чун ҷомадони кампир
Аз чандаи кафанбоб.

Беҳуда ман давидам
Дар оби чӯ задам банд,
Гулмоҳиро дигарҳо
Аз оби рӯ гирифтанд.

Фанне, ки зиндагонист
Сад фан бувад дар ин фан,
Яъне, ки хол-хол аст
Монанди сояравшан.

Бо меҳ агар кушоданд
Он кулфи манзиламро,
Ҳаргиз намекушоянд
Кулфи дари диламро.

Ман тугмаи садоям
Дар пушти ин дари танг,
Ҳар кадр мефишоранд,
Он кадр мезанам занг.

Аз содагии ман нест
Шеър, ки сода гуфтам,
Охир, худам худамро
Ман ёд дода гуфтам.

Ҳар сатри дафтари ман
Чун мӯр меравад роҳ,
Гаҳ дона мекашонад,
Гаҳ тӯда мекунад коҳ.

Ҳар кӯр метавонад
Номи маро кунад кӯр,
Дар рӯи раҳ фитодаст
Имрӯз хонаи мӯр...

Рӯйи ба рӯ диламро
Пур кардам аз табу тоб,
Чун ҷомадони кампир
Аз ҷандаи кафанбоб.

Бо панҷаи фушурда
Ман омадам ба дунё,
Бо панҷаи фушурда
Ман меравам намурда.

Сабук

Кӯҳи вазнин сояҳо дорад сабук,
Шаҳси ман ҳамсояҳо дорад сабук.
3-осиёби умр шуд мӯям сафед,
Чунки гарде дар ҳаво дорад сабук.

Обҳоро дида аз болои пул
Нагаҳон шуд дидаам аз об пур,
Ман шиновар нестам, лек акси ман
Хушк дар дарё шино дорад сабук.

Мӯсафедонро ба ҳар ҷо дастрас
Доиман гар сутаи ҷӯб асту бас,
Мӯсафеди умри ман дар панчааш
3-устухони ман асо дорад сабук.

Ман агар коҳӣ кунам дар зиндагӣ,
Коҳсимой кунам дар зиндагӣ,
Зиндагонӣ каҳрабой мекунад,
Коҳи симои маро дорад сабук.

Дар тани даҳсолагӣ рафтам фурӯ,
Кӯдакию деҳа омад рӯ ба рӯ.
Кӯдакӣ аз ғозҳои ҳасраве
Риштаҳо дар банди по дорад сабук.

Даври хирманҳо гузашту ҳойҳо,
Монд бо мо ёди хиранҷойҳо.

Сӯи хирманҷойҳо беихтиёр
Мӯри чашмам рафтуо дорад сабук.

Ҳамчу кампири Назокат як кадам
Дил накӯчид аз деҳи кӯчидаам.
Дасти ларзони сафедораш маро
Аз лаби ҷарҳо дуо дорад сабук.

Ман намемирам чу ишкамхор хор,
Мекашам ман гардани худро ба дор
Дар ҳасе чун тортанҳои диёр,
То ҳасеям дар ҳаво дорад сабук.

Саҳна

Саҳнае ҳаст рӯзу шаб гардон,
Саҳнае – хандахезу ашқовар.
Ҳар ки дар нақши хеш устод аст,
Ба ҳунаrpешаҳои ӯ бинигар.

Гар яке ғайри рӯи аслии худ
Боз ҳам гуна-гуна рӯ дорад,
Дигаре бо тамоми берӯй,
Обшоре аз обрӯ дорад.

Кам намеояд аз думи товус
Гар яке бо ҳазор рангу қарор,
Дигаре тирарӯю бетоб аст,
Ҳамчу хоби сиёҳи ваҳшатбор.

Дигареро ҷабину рухсораш
Мисли шабҳои ширмаҳтобанд,
Лек дар кунчи ғори синан ӯ
Лошахору дарандаҳо хобанд.

Бар гиребону дасту домани мо
Дастӣ ӯ гар намерасад зинҳор,
Дар дили танги хештан моро
Мекушад ҳар дақиқае сад бор.

Боз дар ин миёна як нафар аст,
Мефурӯшад ҳичою нуктаи паст,
Афту андоми ӯ ҳама ба назар
Гӯиё як даҳони пурҳарф аст.

Ба даҳонаш туро набинад агар,
Ба даҳонаш агар туро нашунид,
Бо ду гӯшаш туро намешунавад,
Бо ду чашмаш наметавонад дид.

Байни ин издиҳоми бесомон,
Ман ду-се солхӯрда мебинам,
Тирадил, тирарӯй, тирамиҷоз,
Ки аз онҳо зиёда ғамгинам.

Дар таги тӯри чинҳои чабин,
Дар миёни калобаи ожанг
Чашмашон анкабӯдро монад,
Анкабӯде, ки метанад найранг.

Абри мӯи сафеди онҳоро
Метавон гуфт абри беборон,
Ҳама дар дидаю дили онҳост
Хушкию қаҳтиҳои ними чаҳон...

Саҳнае ҳаст рӯзу шаб гардон,
Бар фанаш бин, ба санъаташ бингар,
Саҳнаи дигаре нахоҳӣ дид
Ин қадар хандахезу ашқовар.

Саҳнаи зиндагӣ бувад агар ин,
Тарсам аз пардаҳои поёнаш.
Ҳамчу санъатшинос дар аҷабам
Ман аз устоду коргардонаш.

Шеърӣ бесадо

Ёдҳои ман пуранд аз бодҳои новазон,
Чашмиҳои ман пуранд аз обҳои норавон.
Гӯшҳои ман пуранд аз нағмаҳои бесадо,
Дастҳои ман пуранд аз дастранчи ноаён.

Абру баронҳо мара дар дида ҷо бигрифтааст,
Чашми ман ними ҳаворо аз ҳаво бигрифтааст,
Мефиристад бар ман он боде, ки Файзободи ман,
Он маро чун осиеби бедҳо бигрифтааст.

Лек ҳуввас мезанам чун ошёнҳои тихӣ,
Зоҳиран кам нест дар оғӯши ман ҷои тихӣ.
Пашшаеро ҳам набинӣ дар ҳавои хотирам,
Ҷомаи ғук аст бар ман ин қабаи зоҳирӣ.

Аз бурун хомӯшам, аммо аз дарун пургуфтугӯ
Чунки умре ҳарфҳои хешро бурдам фурӯ,
Аз бурун ман аз хате ин ҷо намеоям бурун,
Аз дарунам қибла аст ин ҷо маро ҳар чор сӯ.

Аз бурун хобам, валекин аз дарун бедорхоб,
Гӯши ман сӯи дарун боз аст чун гӯши ҳубоб.
Пои ман сӯи дарун ёзида ҳамчун решае,
Ҳар қадар сӯи дарун раҳ меравам, роҳест боб.

Ёдҳои ман пуранд аз бодҳои новазон,
Чашмиҳои ман пуранд аз обҳои норавон.
Гӯӣ, дар ҳасрӯбаи мижғони ман дам хӯрдаанд
Чашмаҳоро, ки ман дар дида медорам аён.

Баски чинбоди ҳавасҳоям дарун афтодаанд,
Чун гирехбанде нафасҳоям дарун афтодаанд.
Мебарам ман оқибат ин обҳоро ҳам фурӯ,
Мекунам пас косаҳои чашмҳоямро пурӯ.

Тирамоҳам

На дигар хирмани гандум, на дигар хирмани моҳам,
Ба ҳаво тӯдаи абрам, ба замин тӯдаи коҳам;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,
Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

Қафаси синаи гулбун қафаси тӯтии гул буд,
Қафаси синаи ман ҳам қафаси тӯтии дил буд,
Ки пари тӯтии гул рехт, пари тӯтии дил ҳам;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,
Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

Дили боғ аст аноре, ки кафидаст дуним,
Вой, ман аз дили худ, аз дили худ дорам бим,
Дили ман, нест ачаб, гар бикафад ҳамчу анор,
Ба назар қатраи хунаш ки бувад донаи нор;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,
Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

Сурмаҳои сари мижғони санавбар аз хок,
Ба кучо хӯшаи ашғур бирафт аз кафи тоқ?
Мардум имрӯз агар хирману анбор гирифт,
Чашми ман дар сари мижғон пари қаҳ бор гирифт;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,
Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

Нарасидаст, напухтаст чу такмеваи боғ
Чӣ қадар мева аз ин боғу аз он меваи боғ.
Нарасидаст, напухтаст чу такмеваи шеър
Чӣ қадар меваи шеър, ки дар ин шоҳи қалам;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,

Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

Бо доғҳо дар боғҳо

Ҳар кучо ошиқи муштоқе буд,
Чуфт шуд, чуфт, агар тоқе буд,
Боз чамбияти гул чамъ омад,
Боз рӯзи сухани Боқӣ буд.

Халқ бо Боқиву Боқӣ бо халқ
Гӯиё ҳамтану ҳамчон буданд.
Халқ бо Боқиву Боқӣ бо халқ
Сурату сирати яксон буданд.

Пирро ҳамчу ҷавон хандондан
Агар аз ҷумлаи мумтозии ўст,
Ҳамчунон соиқа хандон мурдан
Сабаки охири устозии ўст...

Эй дарего, чӣ қадар кӯтоҳ аст
Умри ҳар шоир чун умри гул,
Ҳар киро сактаи ашъор накушт,
Мекушад оқибаташ сактаи дил.

Сари он пушта сафедӣ дорад
Абри мӯи сари Турсунзода.
Аз уфук ҷашм намебардорам
Ҳамчунон аз дари Турсунзода.

Ҳанӯз Ансорӣ нарафтаст аз ёд,
Меравад дуди сигораш бар бод.
Ман ҳаёлан ҳама дам меафтам
Аз ҳамон тоқ, ки Маҳмуд афтод.

Бо шукӯҳе, ки Шукӯҳиро буд,
Нарм мерафт ба мисли соя,
То ки аз хоб нагардад нофор
Тифли гаҳворагии ҳамсоя.

Хабари рӯи чаҳон ҳар соат
Гирд гардад ба сарам чун гирдоб,
Лек аз он дам, ки Ҳабибулло нест,
Ман надорам хабаре аз Кӯлоб.

Ҳанӯз аз чилди китобаш бар ман
Сураташ тозаву тар меҳандад,
Сураташ беҳабар аст аз маргаш,
Сураташ, бин, чӣ қадар меҳандад...

Шоиронро, ки чадалҳо доранд,
То аҷал зинда расидан мушкил,
Ҳар киро сактаи ашъор накушт,
Мекушад оқибаташ сактаи дил.

Сафаре ба дилҳо

Ҳар гаҳе дар орзуи шеър бардорам қалам,
Дар ҳаёлам рӯи Турсунзода гардон мешавад,
Ҳам қаламро, ҳам маро хомӯш гирён мекунад,
Ашки ман – ашки یتими шеър борон мешавад.

Ҳамчу номи шоирии Тоҷикистони азиз
Номи ўро дӯш дар гаҳвора азбар кардаем.
Бар лаби мо шеъри ў дар кӯдакӣ омад Ҳанӯз,
Шеъри ўро нӯши ҷон бо шири модар кардаем.

Ҳандаи тифлонаи ўро ба ёд орам агар,
Ҳандаи тифлонаам аз тифлӣ меояд ба ёд,
Кӯдакию навҷавонӣ монда буд дар ў Ҳанӯз,
Ошикию ишки модарзоди ў поянда бод.

Боғшаҳри мо, ки бӯи наварӯсон мекунад,
Бӯи ёрон, бӯи оғӯши азизон мекунад,
Гар чу боғе меваи шодобу ширин додааст,
Бӯсаҳои ошиқону шеъри Турсунзода аст.

Халқ бар шеъри тару бар гармии дидори ў
Чун бар иқлими Ватан бисёр одат карда буд.
Ҳар кучое буд Турсунзода Мирзо, халқ буд,
Ҳар кучое халқ буд, Мирзои Турсунзода буд.

Гарчи умре пой берун дошт аз маъвои хеш,
Бо ҷаҳонгардӣ агарчи дар ҷаҳон машҳур буд,
Ҷои ўро дар Ватан ҳолӣ намедидем мо,
Ў на чун дерина, чун оянда аз мо дур буд.

Боз ҳам ӯ рафт, чояш ин сафар озод монд,
Аз сафарҳои пасинаш ин сафар дар ёд монд.
Ин сафар наздик буд раҳ, то лаби Варзоб буд,
Лек чун Варзоб дар чашмони мардум об буд...

Ҳар гаҳе дар орзуи шеър бардорам қалам,
Дар ҳаёлам рӯи Турсунзода гардон мешавад,
Ҳам қаламро, ҳам маро хомӯш гирён мекунад,
Ашки ман, ашки یتими шеър борон мешавад.

Он ки мепурсад маро, он шоири мутоз ку?
То ҷавобашро бигардонам, маро овоз ку?
Ман намегӯям, ки ӯ аз дори дунё рафтааст,
Ҷаи ӯ дар дида буд, акнун ба дилҳо рафтааст.

Барои устод Сотим Улуғзода

Ҳастии бузургон чист? –
Чизе, ки нагардад нест,
Қоне ҳама дар меҳнат,
Қисме ҳама дар сабақат.

Ҳамчун маҳи шабхӯрда
Кам гаштану ҳам гаштан,
Ҳамчун маҳи нав аз нав
Зам гаштану зам гаштан.

Садпора шудан сад бор
Чун об ба сад кӯе,
Баргаштану пайвастан
Чун об ба як чӯе.

Бечо шудан аз қое,
Аммо на ба вайронӣ,
Девори Бухоро буд
Исмоили Сомонӣ.

Шиштан масали хуршед,
Қастан масали хуршед, –
Хуршед ҳамешинад,
Хуршед намешинад.

Як зарра ҷудо гаштан
Дар ҳар қадаме аз хеш,
Як зарра адо гаштан
Бо ҳар аламе аз хеш.

Шамшоди қади худро
Дар пирӣ асо кардан,
Шамшоди қадат дар даст
Пирии расо кардан.

Дар ёдбуди Муҳаммадҷон Раҳимӣ

Шеъри нав гуфтаму рафтам ба дари хонаи ӯ,
Лек ман даст набурдам тарафи дастаи дар.
Дар гулӯям нафаси шоирӣ якбора шикаст,
Ки мабодо дигаре ояд аз ин кулба бадар.

То дари ӯ ба забон н-ояду гӯяд бар ман,
К-ӯ дитар нест дар ин хона, зи дунё рафтаст,
Худ ба худ, баҳри тасаллои дили муштоқам,
Гуфтам: аз шаҳри Душанбе ба Бухоро рафтаст.

Шеъри нав дар лабам, аз пушти дарах баргаштам,
Вазн ночӯр, ғалат қофия, маънӣ носоз...
Оҳ шуд дар лаби ман шеъри мани беустоз.

Барои Раҳим Ҳошим

Бар сараш биншаста гарди
Осиёи зиндагонӣ,
Дар дилаш бишкаста неши
Хорҳои зиндагонӣ.

Қабҳаашро чин гирифа,
Тӯри ожангест дар рӯш.
Саргузашти сахташ ўро
Карда аз чиҳо зирехпӯш.

Бигзарад пирона сархам
Не сарозоду на дар банд.
Аз сари пасташ шиносанд,
К-ўст аз аҳли Самарқанд.

Зиндагӣ бинҳода бар дӯш,
Он чи аз мушташ гирифта.
Гӯри Пайравро чу кӯчаш
Гӯй, дар пушташ гирифта.

Гарчи худ шеъре нагуфта,
Будааст устози қоим,
Шоиронро ҳамчу шоир,
Олимонро ҳамчу олим.

Аз хаёлу хоҳири ў
Мардуми хотирфаромўш
Хотироте карда таълиф,
Мекунанд ўро фаромўш.

Соати тафсири Айнӣ
Ғайри ӯ н-ояд ба хотир,
Соати қадру навозиш
Месупорандаш ба тақдир.

Балки ӯро бахти ночӯр
Қисмати мардона додаст.
Рӯи дасташ ҳам нагиранд,
Во намедорандаш аз даст.

То бувад фарҳанги тоҷик,
Номи ӯ монад муқаррар,
Не дар аввал, не дар охир,
Чун гуле дар байни дафтар.

Ёдкарди Чумъа Одина

Ў монда хоксории худро ба хокҳо,
Бар шуд ба бодҳо...

Аз чангу гарди мо, ки ба мӯяш нишаста буд,
Бар дасту пову гӯшу гулӯяш нишаста буд,
Афшонд дасту пову таконид гӯшу хуш.
Аз мо на гард бурд,
Не хотироти хуш.

Аз ӯ ту бад мағӯ, ки замин мебарад хабар,
Бадро ҳамеша мешунавад мурда пештар.
Аз ӯ ту бад мағӯ, ки дар ин раҳгузарҳо
Ў монда хоксории худро ба хокҳо.
Бод ба ҷои дод яке мевазад аз ӯ,
Ин хоки хоксорӣ туро кӯр мекунад.

Аз он қаламкашон, ки бишуд умрашон ахир
Бо сактаҳои дил,
Оё ҳамон набуд, ки бе сакта менавишт?
Оё аз он намурд, ки бе сакта менавишт?

Афшурда дил ба панҷаю дар панҷааш қалам,
Афтод чун шаҳоб,
Афтод чун шаҳоб, ки афтода бо шитоб
Хат мекашад ба шаршараи оташини ноб
(Хуни ситораҳо)
Дар коғазу ҳаво...

Ўро гирифт пуштаи Саросиё ба пушт
Аз баъди сактааш,

Аз пушти хеш Рустами хокаш намениҳад
То рӯзи бозхост чу фарзанди куштааш.

Дар ёдбуди Муаззама Аҳмадова

Рафтӣ чавону сӯхт барои ту сад чавон,
Ошиқ ҷудову ҳамқаламу ҳамқадам ҷудо.
«Аспи сафед»-и ишқи ту, эй духтари адаб,
Дар синаҳои аҳли қалам мекунад чаро!

Ҳамчун сутун талошдаи рукни ҷумларо
Бо тешаи ҳаёл чу устои Исфара.
Рангобаранг буд матои баёни ту
Монанди он матои заминҳои Исфара.

Чидӣ ту аз замини суҳан санги сактаро,
Чун он ки сангҳои заминро дар остин
Мечинад исфарангиву аз ҳалқи кӯҳ яке
Он як ҳамида мебарад аз дасти ӯ замин...

Рӯзе, ки бебаҳонаву бо сад баҳонае
Дасти аҷал даричаи қалби туро бибаст,
Гуфтам ба худ, ки риштаи нуре бурида шуд,
Сандуқчаи тилоии ҳарфу ҳичо шикаст.

Барои дӯстам Саид Абдулло

Умеди офият он гаҳ бувад, ки набзи туро
Чу нӯги ришта бигирад Саиди Абдулло;
Агар, ки канда шавад ҳам, дубора низ вай аст
Касе, ки риштаи набзи туро тавонад баст.

Миёни мардуми тиб шоири табибон аст,
Миёни мардуми шоир – табиби шоирҳо;
Ҳар он замон, ки сари шоире ба дард ояд,
Ба ғайри ӯ накунад ёди Бӯалӣ Сино.

Агар ки дору нависад, чу шеър нусхаи ӯ,
Агар ки шеър нависад, чу нусхаи доруст.
Даме, ки даст ба дастат гузорад, эй бемор,
Бидон, ки дар кафи дасти ту ҳабби чондоруст!

Бузург гашта чу ман баски ӯ ба шеъри сафед,
Ту гӯй нест маро чуз бародари ҳамшир,
Ба ҷойи катраи шеърам миоди тасвираш
Чакид аз қалами дасти банда катраи меҳр.

Дахма чустанҷӯ дорам

Кӯза-кӯза дар чашмам оби мурдашӯ дорам,
Мурдашӯи ман мурдаст, мурда шустушӯ дорам.
Мекашам қалам хомӯш, мезанам рақам хомӯш,
Чун қалам, ту мегӯӣ, сурма дар гулӯ дорам.
Оби ҷӯӣи ман хушкӣд, оби рӯӣи ман ҷорист,
То ба сина дар рӯям ҷӯӣи обрӯ дорам.
Ман ҳам аз ҳамон ҷинси косаҳои фағфурам,
Иллоте агар дорам, реша-реша мӯ дорам.
Бешаҳои ғурбат сурх, лолааш сияҳпӯш аст,
Додаре аз ин дорам, хоҳаре аз ӯ дорам.
Дар кучо қадам монам, ҷойи по намеёбам,
Вой аз ин дари ғурбат, хона дар сабӯ дорам.
Фарқи Фарбу Шарқам нест то ба як сари мӯйе,
На дар он амак дорам, на дар ин амӯ дорам.
Ними умрам он сӯяш, ними умрам ин сӯяш,
Ман ҷаро дар ин дунё чашми сӯбасӯ дорам?
Нанги ҳамҷигарҳоям, мурдаи дигарҳоям,
Ҳуллаи кафанворӣ, дахма чустанҷӯ дорам.
Сурати ту дар девор, сурати ту дар хотир,
Аз ту ҳар тараф, эй дӯст, акси рӯбарӯ дорам!
Чун тавонамат бўсам, хун кунам лабонатро,
Эй ки аз лабат дар лаб бўса-бӯса хӯ дорам!

Назми мо то асри бист

**Мо ҳама шерон, вале шери алам,
Ҳамла-мон аз бод бошад дам ба дам.**

(Мавлавӣ)

Хондаам девони шоирҳои деринро ду бист,
Метавонам шеърашонро ҳам мисол орам дувист.
Назми мо то асри бистум ҳамчу назми мурда зист,
Мурдаи ин мӯмӣӣ зинда шуд дар асри бист.
Шеър агар аз зиндагонӣ нест, шеъри зинда нест,
Шеъри тарсуи гурезон аз набарди зиндагист.
Баҳри шеъри мурда ҳам монанди Баҳри Мурда аст,
Мурдареге ҳамчу Баҳри Мурда гӯраш кардааст.
Зард дар ҳар чилд чун фасли хазон фасли китоб,
Зард дар ҳар фасл чун барги хазон барги китоб.
Шеъри шамъу сояравшанҳои хилватхонаҳо,
Сурмаи чашми қалам хокистари парвонаҳо.
Аз хати якранг беранг аст паҳнои қалам,
Суфтаю похӯрда аз пойи қаламҳо ҳар қадам.
Ишқ мавҳум, дил мучаррад, морбозӣ дар сухан,
Бо ду мори афъии зулфи сиёҳи Аҳриман.
Шерри дарвеше, ки бар лаб кафк ҳамчун маънавӣ
Гушнамастӣ мекунад бо пораи нони ҷавӣ.
Чун тавонад зист шеъри шоири ҷӯлидае
Дар хиёбон дар миёни тӯдаи шӯридае?
Аҳди шоирҳои ридак буд баъд аз Рӯдакӣ,
Баъди шеъри Рӯдакӣ кам нест шеъри ридакӣ.
Ҳар ки шоир буд, чуз қофиясолорӣ накард,
Ҳеч кас аз шаирон қофиласолорӣ накард,
Чун камони Рустаму Ораш нашуд шеъри Ачам,
Рафт аз дасти Ачам аз бекамонӣ Қоми Қам.
Як хаданги мисрааш чун тири баҳромӣ наҷаст,

Он, ки пойи гӯрро медӯхт дар гӯшаш, ки ист.
Як вачаб аз домани оҳангаре дар шеър нест,
Ҳаст агар, он пойандози амири аҷнабист.
Унсури то дегдон аз нукраи Маҳмуд кард,
Чор унсури Аҷамро садқаи Маҳмуд кард.
Хар кардӣ паҳлавонони яли «Шохнома»-ро
Шоирони говриши буздили дарборҳо.
Ғайри Хоқонӣ хароботи Мадоинро кӣ дид?
Қатра-қатра аз сари мижғони кӣ оташ чакид?
Чиллашин бисёр, аммо ҳеҷ кас шинак нашишт,
Ҳеҷ кас дар сангари шеъри дарӣ нанҳод хишт.
Меҳану миллат намедонанд, ин асҳоб чист?
Душмани деринаи мо ҳар кӣ бошад, хонагист.
Аз Халиҷи форс то Кашмир сад ғори ғазал,
Аз Халиҷи форс то Кашмир анбори ғазал.
Аз Халиҷи форс то Кашмир фарёди чарас,
Аз Халиҷи форс то Кашмир тақрор асту бас.
Љумлаҳо бесакта, чун оби равоне, лек фач,
Сар ба сар аз сактаи рӯҳиву ақлонӣ фалаҷ.
Шоири деринаро илҳом аз тарёку чарс,
Шеъри ӯ дар шишае афтода виз-визи мағас.
Шеъри дарवेशи мағоку шеъри шайхи хонақоҳ
Ҳарзаю васвасаю вачду ҷунун, ҷаҳру самоъ.
Ростӣ, аз ҳар падарсолори шеъри обшуст
Бартарӣ дорад ҷу шоирпеша Абдуллои Дӯст.
Як ду ҳарфе дар ҷабини коғазе бастан гирех
Аз ҳазорон байтҳои баста чун тасбеҳ бех...
Хатм шуд бо Саъдию Фирдавсӣ шеъри бостон,
Шоираш Саъдист, Фирдавсӣ – ҳудои шоирон.

Кафшер

Мезанад фаввора ахгар,
Чун думи истора ахгар,
Бар замин мерезад ахгар,
Бар замин мерезад ахтар.

То шавад пайванди оҳан оҳане,
Сахт чун пайванди дилҳо,
Меғудозад оҳану месӯзад оҳан банд-банд.
Ҳаргиз осон нест пайванд,
Андар ин фан
Оҳан обу обҳо пӯлоду оҳан мешаванд.

Пеши ин кафшери оҳан
Мекунам ман фикри кафшери сухан.
Нуқта то барчо бимонад ҷовидон,
Ҷовидон аз шоирӣ монад нишон,
Ҳарфро бо ҳарф мебояд чунин бигдохт гарм,
Ҳарфро бо ҳарф мебояд чунин пайванд кард.

Чашм бар фӯлоди маҳкам,
Орзуи шеъри маҳкам мекунам.
Ончунон шеъре, ки ҳар як мисрааш
Пеши он мардум, ки дарёро ба саҳро мебарад,
Дар ҳисоби новаҳои оҳанин гирад қарор.

Шеър лафзу ҷумлаю ҳарфу ҳичо бошад агар,
душвор нест,
Лек лафзу ҷумлаю ҳарфу ҳичо ашъор нест...
Мисраи барқе, ки иншо мекунад абри баҳор,
Дасти симе, ки ҳамчун панҷаҳои офтоб

Рӯшноӣ мебарад бар ҳар диёр,
Мисраи мо дар радифи он намеояд ба кор.

Бояд акнун бо табу тоби дигар пардохт шеър,
Аз сухан ҳамвазни чӯян сохт шеър,
Дар радифи шохбайти роҳи оҳан сохт шеър.

Сатрҳо чун сими ноқил
Бояд ангезанда бошанд.
Нуктаҳо чун барқи кафшер
Тезу бигдозанда бошанд,
Шоирон созанда бошанд...

Дар ҳавои санъати кафшергар,
Пеши ин бунёду эҷод
Шоирӣ дар шеваи оҳангаре омад ба ёд,
К-ӯ дар оҳан поре аз одамӣ ҷо мекунад.
Оби фӯлоде, ки он дар санг мемонад асар,
Ҷавҳари фӯлод не, оби дили оҳангар аст.

Шеър ҳам имрӯзу фардо
Аз миёни одаму оҳан нахезад, ҳайф, ҳайф,
Ҷомае чун пораи алмос,
Ҳарфе ҳамчу дос
Бар касе ҳочат наафтад, ҳайф, ҳайф.

Мисраро мебояд акнун
Бо қадамҳои замон андоза дод.
Дар қиёси шахсутунҳои баланди барқи Норақ баст
байт,
Дар шумори кӯраи арзизи Регар гуфт ҳарф.

Мезанад фаввора ахгар,
Чун думи истора ахгар,
Бар замин мерезад ахгар аз сари кафшергар.
Ҳамчу ахтар
Ў ба сӯи Моҳу Кайвон
Гарчи сар боло накардаст,
Дар замин кайҳоннавард аст.
То бимонад ҷовидон пайванди ў,
Чун нишони дасти оҳанбанди ў,
Ў дили дарёи худро,
Ишқу армонҳои худро
Ҷавҳари мазмуни ин фан мекунад,
Вақтро кафшер дар фӯлоду оҳан мекунад.

Шафақи ранг

Ҳар гаҳ, ки ман ба шоирӣ оҳанг мекунам,
Садҳо varaқ пур аз шафақи ранг мекунам,
То офтоби шеър барояд аз ин шафақ
Дар субҳи содиқе, ки маро нест чуз varaқ.

Соядасте ба «Фарҳанги забони тоҷикӣ»

Муддате шуд, модарам дар хона нест,
Модари ман дар забони медарист.
Дӯшборам ҳамчу гӯри сабзи ӯ
Ҳарду чилди сабзи фарҳанги дарист.

Аз номи Низом Қосим¹

Соҳибунвонем агар дар шоирӣ,
Мо на шоир, балки шоирбаччаем.
Ҳафт шаҳри шеърро Бозор гашт,
Мо ҳанӯз андар ҳамаи як кӯчаем².

Низом Қосим гуфтааст:
Гарчи мо ҳам олимони содиқем,
Гарчи мо ҳам шоирони ошиқем,
Лек мебояд шудан мардона иқрор:
Пеши Лоиқ мо ҳама нолоиқем,
Пеши Бозорем мо як майдабозор!
Лоиқи Бозори шеърро шоирӣ мо нестем,
Низ дар бозори Лоиқ зеби савдо нестем!

¹ Низом Қосим гуфтааст:

*Гарчи мо ҳам олимони содиқем,
Гарчи мо ҳам шоирони ошиқем,
Лек мебояд шудан мардона иқрор:
Пеши Лоиқ мо ҳама нолоиқем,
Пеши Бозорем мо як майдабозор!
Лоиқи Бозори шеърро шоирӣ мо нестем,
Низ дар бозори Лоиқ зеби савдо нестем!*

² Мазмуни байт аз Мавлавист.

Роҳҳо

Роҳҳо, роҳҳои дуродур
Чодаи қисматанд сар то сар.
Нест чун дар сари гарони замин
Дар саре сарнавишти хонотар.

Ҳаст роҳе, ки ёд медиҳадат
Шеваи роҳравӣ зи шебу фароз,
Ҳар қадам роҳ пандомӯз аст
Чун ғазалҳои Саъдии Шероз.

Роҳҳои дарози хобида
Дидаам зери пои раҳгузарон,
Рамзи он сатрҳо, ки гум карданд
Дар сафар шоирони саргардон...

Роҳҳо саҳт заҳматомӯзанд,
Хоҳ ҳамвору хоҳ ноҳамвор,
Бар ман аз хоку сангашон пайдост
Кандани ҷону шодии дидор.

Аз чунин ҷодаҳо ба кӯи мурод
Мерасӣ, бахт гар мададгор аст.
Варна дар роҳҳои пурмеҳнат
Рафтаю барнагашта бисёр аст.

Ҳаст роҳе, к-аз он ҷавонмардон
Ҷон ба каф бо азоб мегузаранд,
Камтар он аз таноби доре нест,
Метавонад ба зери пои ту канд.

Ҳаст роҳе, ба теғ монанд аст,
Балки з-он нест теғи бурротар,
Лек чун зиндагонӣ сарбозист,
Бояд онро гузашт вақти сафар.

Ҳаст пайроҳае, ки дар кӯрӣ
Мисли толеи кӯрбахтон аст,
Бе сари пасту дидаи равшан
Магар онро гузаштан осон аст?..

Рохҳо, рохҳои дуродур
Чодаи қисматанд сар то сар,
Нест чун дар сари гарони замин
Дар саре сарнавишти хонотар.

3. Моҳтобу рӯи маҳтобӣ

Сарлавҳаи шеъри ман ду абрӯи ту буд,
Девони ман аз коғази бозӯи ту буд;
Он зулфи сухан, ки шона кардам ба қалам,
Он зулфи сухан набуд, гесӯи ту буд.

Суруди шабҳангом

Дар кадомин лона имшаб
Қумрие хоб асту бедор,
Чӯчаҳояш зери болаш,
Лонааш муште хасу хор.
Хурраму осуда бод ин хоби ҳушёр.

Дар кадомин кӯча чӯе
Мекунад сӯхбат ба чӯе.
Мераванд аз кӯ ба кӯе
Чӯ ба чӯ бо гуфтугӯе.
Хурраму осуда бод ин ҳамравонӣ,
Хурраму поянда бод ин ҳамзабонӣ.

Дар кадомин барзан имшаб
Роҳе дар паҳлӯи роҳе хуфтааст.
Дар кадомин ҷогаҳ имшаб
Шоҳе дар паҳлӯи моҳе хуфтааст.
Дастӣ раҳ дар гардани роҳ,
Дастӣ шаҳ дар гардани моҳ,
Моҳи шабрав дар тамошо.
Хурраму осуда бод ин хоби зебо.

Дар кадомин хона имшаб,
Модаре сар монда дар бистар,
Оламу одам фаромӯшаш,
Тифли ширбӯе дар оғӯшаш.
Хоби ширин бод нӯшаш.

Имшабу шабҳои дигар
Ошиқе меояд аз сӯе,

Дар димоғаш атри гесӯе,
Дар бисоташ ёди абрӯе.
Эй худо,
Имшаб хаёли ёрро ҳамбистараш кун!
То саҳар ошиқтараш, ошиқтараш кун!
То саҳар ошиқтараш кун!

Юсуф

Ҳамон карвоне, ки суф мефурӯхт,
Фуромад ба бозору Юсуф фурӯхт.
Азизи Зулайхо, ки суф мехарид,
Даромад ба бозору Юсуф харид.
Ба зан гуфт: асло ғуломаш махон,
Чу фарзанд хонаш ту дар хонадон,
Ки дар чехрааш нури пайғамбарист,
Чунин чехра бе фоли фархунда нест.
Вале зан илочи таҳаммул надошт,
Ба Юсуф бинои муҳаббат гузошт,
Ки ҳусни гулӯсӯзи ӯ дар назар
Гулӯсӯзтар мешуд аз пештар.
Яке рӯзи монанди оби халиҷ,
Ки оромиаш бебало нест ҳеч,
Зан аз шавқи ишки ҷавон буд маст,
Ҷавонро дарун хонду дарро бибаст.
Ҳарису ҳаросону саршори нафс
Чу дар тангное ба ӯ гашт ҷафс.
Валекин аз он кулба Юсуф шитофт,
Зулайхо чу гурге ба Юсуф шитофт.
Ҷавон часту аз дарби долон гирифт,
Вале дасти зан аз гиребон гирифт.
Зулайхо ҷавонро ба бистар кашид,
Ҷавон сар надод, аз лаби дар кашид.
Ҷавон аз Зулайхо, ки сар мекашид,
Зулайхо ҷавонро батар мекашид.
Зулайхо, ки сӯи дарун мекашид,
Ҷавонро, ту гӯӣ, дарун мекашид.
Зулайхо, ки мӯи ба мӯ мекашид,
Ҷавонро ба кому гулӯ мекашид.

Кашидан ду танро ба чое кашид,
Ки гӯё намешуд ҳавое кашид.
Чунон шуд, ки танпӯши Юсуф дарид,
Гиребонаш аз дӯши Юсуф дарид;
Баромад ҷавон аз гиребони суф
Ба монанди моҳи шабе аз хусуф...
Аз ин пас Зулайхо, ки ноком буд,
Зулайхо набуд, гурги бадном буд,
Ки он Юсуфи хӯрдааш зинда монд,
Даҳонаш вале Юсуфолуда монд.
Пароканда шуд мочарояш, ҳамон
Ба гуфтан нишастанд мисризанон,
Ки ҳамбистари бевафои Азиз
Тамаъ карда аз бардааш хобухез.
Зулайхо, ки ин таънаашро шунид,
Аз ин таъна-шон бӯи ғафлат шамид.
Фиристоду талбидашон назди хеш,
Ба одоби меҳмоннавозии беш,
Хушомадзанон лӯлаболиш ниҳод,
Навозишкунон хону хӯриш ниҳод.
Дар аснои авчу қиёми нишаст
Ғурури занонро Зулайхо шикаст,
Ба ҳар як турунчеву тезина дод,
Бари озмун дод, бе кина дод.
Сипас, чониби ғурфа имо намуд,
Ҷавонро ба маҷлис такозо намуд.
Даромад яке Юсуф ораста,
Ба зевар саропош пероста.
Чи хотун, чи отун – ҳар он зан, ки буд
Ҳама ногаҳон моту мабхут шуд,
Ба ҷои турунҷ аз шигифти шадид
Нафаҳмида ангушти худро бурид.

Ба назди Зулайхо хичолат шуданд,
Пушаймони сахт аз маломат шуданд,
Бирафтанд аҳсантгӯён бурун
Аз он Юсуфобад бо дасти хун.

Гург ва барф

Танаш чун барфи навборидаи субҳи зимистон буд,
Паи дандани ман ҳар ҷо
Саҳаргоҳон чу нақши пой гургон буд,
Паи ошӯби гургони биёбон буд.

Ғизоли печутоби қоматаш, оҳуи рафтораш
Ту гӯйӣ, гурги мастам карда буд охир,
Чу гургони зимистон гушнамастам карда буд охир.

Ба мастихои гургон дар шаби мӯяш алӯ карда,
Ду чашми мешиашро
То ба гургумеши субҳидам қабу карда,
Чу гурги чила бозӣ кардаам бо барфи андомаш,
Чу гургон барфбозӣ кардаам бо барфи андомаш.

Вале дар хорбанди тези мижгонаш шикорам кард,
Ба мижгон захмдорам кард,
Ба мижгон хуншорам кард,
Маро бигрифт,
Ба занҷири нигоҳаш баст...

Дигар ман мекашам як умр занҷири нигоҳашро
Ба монанди қалам дар хат,
Ки умре мекашад занҷири пояшро.

Ту ними манӣ

Ту нимӣ, ними манӣ, ними ҷисму ҷони манӣ
Ва зарра-зарра ту пайванди ҷовидони манӣ.
Ба ҳар кучо, ки равӣ, дар ман аст решаи ту,
Ту, эй гул, аз қалами сабзи устухони манӣ!

Ба ҳар кучо, ки равам, нимаи танам бе ту,
Ба ҳар кучо, ки равам, ними одамам бе ту.
Ба ҳар кучо, ки бибинам туро, зиёд шавам,
Ба ҳар кучо, ки набинам туро, камам бе ту.

Ба дасти ман бирасад дасти кас, ту меларзӣ,
Расад ба дасти ту дасте, ба ларза меоям,
Ту ошёни ману ман, ки ошёни туам,
Ту ҷои ҷони ману ман, ки ҷои ҷони туам.

Тамоми неъматӣ дунё, чи ғам, ки моли кас аст,
Тамоми неъматӣ дунё ба ҳукми хору хас аст,
Туро насиб кунад ишқи ман, ҳамин кофист,
Маро насиб кунад ними бистари ту, бас аст.

Ҳамхуни лолаҳо

Лола мечӯшад,
Хуни саҳро меҳурӯшад,
Метапад набзи ҳаво акнун
Ҳамчу набзи ошиқи шӯрида номавзун.

Рӯз меёзад, ки меёзад,
Мекашам ҳамёза ман ҳам,
Даст меёзам,
Мерасад дастам банохост
Гуфти, бар пешонии офоқ,
Пешониаш гарм аст,
Арақ кардаст, таб дорад.

Вақт, вақти лолазорон,
Вақти лоларӯён.
Соғарӣ гулҳо пур аз гулханд,
Соғари лабҳо пур аз лабханд,
Бод менӯшад паёпай, ҳар чи бодо, бод!
Ман паёпай бод менӯшам.

Бод менӯшад, намечинад.
Ҳар кӣ мечинад,
Зери пояш лола мерезад
Ба ранги қатраи хун;
Ҳар кӣ мечинад,
Панчаҳояш мешавад аз лола хунолуд!

Мо намечинем, менӯшем, менӯшем
Ҷоми гулҳоро паёпай,
Ҷоми лабҳоро паёпай...

Лола аз гулбарг то бун,
Лоларӯён то ба нохун
Ҳамрагу ҳамрангу ҳамхунанд,
Ҳамрагу ҳамрангу ҳамхун.

Кӯҳи лолагардан

Ин кӯҳи лолагардан
Монанди дилбари ман,
Сурхида то ба гардан,
Шарми занона дорад.

Ин чашмаро ниғаҳ кун,
Як лаҳза тарки раҳ кун,
Ин чашма мезанад чашм,
Чашми занона дорад;
Аз ташнагии чашме
Як чашмаро бинӯшӣ,
Узру баҳона дорад.

Афтода ман ба зону,
Бобуна мекашам бў,
Бобунаи лаби чӯ
Бӯи занона дорад.

Меларзад ин сафедор
Дарақ-дарақ ба як бор,
Варақ-варақ ба як бор,
Шарақ-шарақ ба як бор,
Рашки занона дорад.

Обу ҳавои найсон
Аз офтобу борон,
Аз хандаҳои гирён,
Аз гиряҳои хандон
Феъли занона дорад.

Сарнома

Шабҳо ба алам қалам занам аз паи ту,
Бо чӯби қалам қадам занам аз паи ту,
Аз пораи дафтари дусадпораи хеш
Дар чӯби қалам алам занам аз паи ту.

Хобам чу калобае пароканда шудааст,
Печида ба пои ҳар касе канда шудааст.
Озори ту, хокхӯрда чун занбӯре,
Дар синаи ман газандаи ганда шудааст.

Ишқи ту накушт агар маро дар таби дил,
Табхолаи ишқи ту нарафт аз лаби дил,
Бишкуфту ҳанӯз мешукуфад хуншор,
Ишқат чу гули шабонае дар шаби дил.

Ин шеърӯ ғазал, ки менависам шабҳо,
Ҳар донаи нуқтааш бувад тирнамо,
То доғи чавониям ба пирӣ набарам,
Охир ба қаламкамон паронам худро.

Дилам месӯзад

Аз доғи ту дам ба дам дилам месӯзад,
Аз бахти пиёдаам дилам месӯзад,
Беҳ, чашми маро намекушодӣ дар ишқ,
Аз чашми кушодаам дилам месӯзад.

То аз ғаму шодии ту пур шуд дили ман,
Монанди гуле ба ханда дур шуд дили ман,
Ишқи ту намурду зиндамур шуд дили ман,
Бар ин дили мурдаам дилам месӯзад.

Аз баҳши ту ғусса хурдаам беҳуда,
Беҳ аз дигарат шумурдаам беҳуда,
Дар ишқи ту ҷон супурдаам беҳуда,
Бар ҷони супурдаам дилам месӯзад.

Вақте ки ғами ту мекунад дилгирам,
Меҳезаму дафтару қалам мегирам,
Аз дафтару аз қалам алам мегирам,
Бар дафтару бар қалам дилам месӯзад.

Чун хори шикастае, ки монад дар тан,
На бе манӣ як даме, на як дам бо ман,
На аз тани ман чудо, на бо ман ҳамтан,
Аз беҳамии баҳам дилам месӯзад.

Дар офтобшин

Офтоби зарди бегоҳ
Дар уфук девори тилло баста буд,
Сар ниҳода бар сари зонуи кӯҳ,
Бар дари дарвозаи тиллоияш биншаста буд.

Пеши ин дарвозаву девори ӯ
Сарзамине буд, кӣ азон
Ғайри ман ин лаҳза олам беҳабар буд,
Осмонаш арғувон корида буд,
Сарзамини пурсамар буд.

Оби зар дар ҷӯйборон дошт,
Обшорони зарафшон дошт,
Пуштаҳо аз пуштаи абри равон дошт,
Пуштаи абри равонаш лолазорон дошт.

Балки дар он равшанистон
Дар намуди абри сӯзон
Аспҳое барги оташ мечариданд
Аз лаби сурхи уфукҳо,
Аспҳои зарди зарринёли рӯё.

Балки дар он равшанистон,
Дар намуди абри сӯзон,
Мепариданд орзуҳову парихо,
Безаминҳои заминҳо.

Сарзамине буд, ки аз афсонаҳо буд,
Сарзамини ишқи мо буд,
Дар ҳаво буд,

Сарзамини безамине,
Бехтар аз ҳар сарзамине.

Бехабар мерафтам аз худ
Ман ба он мулки зарандуд.
Бе ту мебурдам туро ҳам
То ба он дунёи зебо,
То ба он дунёи руъё,
То ба он дунёи худ,
Дунёи худ.

Мешавам аз нестиат нест

Чун дарахти қўшарӯида
Мову ту аз якдигар рустем.
Пеш аз ин бо якдигар будем,
Баъд аз ин дар якдигар ҳастем.

Ман пурам аз ту, пурам аз ту,
Ман мурам дар ту, мурам дар ту.

Косаи обе, ки чашми туст,
Андар он хоҳам, ки хас н-афтад.
Косаи шире, ки рӯи туст,
Андар он хоҳам магас н-афтад.

Ман пурам аз ту, пурам аз ту,
Ман мурам дар ту, мурам дар ту.

Аз ту осон нест дил кандан,
Мешавад банди дилам канда.
Ҳар касе сӯи ту меёзад,
Мекушад он кас маро зинда...

Ман пурам аз ту, пурам аз ту,
Ман мурам дар ту, мурам дар ту.

Гар равад дасти ту аз дастам,
Он замон дасти ман аз ман нест.
Ман, ки аз ҳастии ту ҳастам,
Мешавам аз нестиат нест.

Ман пурам аз ту, пурам аз ту,

Ман мурам дар ту, мурам дар ту.

Чун дарахти қўшарӯида
Мову ту пайванду пайвастем,
Пеш аз ин бо ҳамдигар будем,
Баъд аз ин дар ҳамдигар ҳастем.

Ман пурам аз ту, пурам аз ту,
Ман мурам дар ту, мурам дар ту.

Ишқи тиллоӣ

Лола мечинам ман аз лабҳои ӯ,
Лола мечинад вай аз лабҳои ман.
Э чавонӣ, э чавонӣ,
Лолазор аз бўсаҳо дорад чавонӣ
Дар лаби ёрони ҷонӣ...

Дар гулӯи ҷӯйборон об қул-қул мекунад,
Гӯиё чун кӯдаке дар хоб механдад замин,
Кӯчаҳо дар рӯбарӯи мо фарох афтаданд,
Шаҳр аз пешона бикшодаст чин.

Беҳтар аз рӯзанд шабҳои чавонӣ,
Ишқомӯзанд шабҳои чавонӣ.
Шаб ҳама шаб ҷӯи об аз ошиқон аст,
Шаб ҳама шаб моҳтоб аз ошиқон аст,
Кӯчабоғи ошиқон то Каҳкашон аст.

Э чавонӣ, э чавонӣ,
Садкаи ин зиндагонӣ...
Метаровад зарҳали маҳтоб аз рӯяш,
Аз баёзи гарданаш,
Аз дасту бозӯяш.
Бӯсаҳои ошиқӣ дар оби зар тар мешаванд,
Бӯсаҳои ошиқӣ зар мешаванд.

Дасти ман печида дар дастони ӯ,
Дасти ӯ дар дасти ман печидааст.
Гӯиё имшаб тани бедарди ӯ
Дар тани бедарди ман сабзидааст.

Э чавонӣ, э чавонӣ,
Садкаи ин зиндагонӣ...
Дигарон дар бистари хоб,
То саҳар моро тилоӣ мекунад маҳтобшаб
Имшаб аз тиллоӣ маҳтоб.
Хори мижгонаш, ки тилло мешавад,
Бебаҳо дар рӯи дунё мешавад.

Э чавонӣ, э чавонӣ, э чавонӣ...
Қадри ҷононро ту медонӣ,
Ҳалолат бод ҷон!
Ишқбозиро ту метонӣ,
Ҳалолат бод ишқ!

Ин ҳама бедорхобӣ,
Хуштар аст аз ҳоби нӯшин,
Аз шаби мо нест ширинтар дар ин рӯи замин...

Баргҳоро аз сари роҳ
Мезанад шаббода ҷорӯб,
Меваи заррини маҳ дар шохи абр
Мерасад то рӯи девори ғуруб.

Ман намедонам, дар ин маҳтобшаб
Мисли ман имшаб кӣ зар бардошта?!
Моҳи тиллоӣ намепояд агар,
Ёри тиллоӣ ба ман бигзошта...

Номаҳо

Номаҳоятро кушодам
Бар ҳаво сар додам аз даст,
То шаванд абри баҳорӣ
Номаҳои ёдгорӣ.
Бар сари талҳо бигирянд,
Чашмаю дарё бигирянд,
Номаҳо бар мо бигирянд.

Дина шаб кардам ҳикоят
Аз ту бар боди парешон.
Ман ба ёдат гуфтам аз ёд
Мисрае бар ҷӯйборон,
То барад обаш, ба дарёҳо бигӯяд,
То барад бодаш, ба сахроҳо бихонад.

Дина шаб дар зери борон
Раҳ ба раҳ рафтам ҳаёли.
Кокулатро ришта-ришта,
Бо ҳаёлам ришта рафтам.
Бӯсаҳои дар лабат нокиштаро
Қад-қади раҳ,
Лаб-лаби ҷӯ,
Дар заминҳо кишта рафтам.
То паёпай аз пайи ман
Қад-қади раҳ,
Лаб-лаби ҷӯ
Бӯса рӯяд ҳамчу коқу,
Бӯса рӯяд ҳамчу хулбӯ.

Дина шаб бориду борид,

Об дар дарё нагунчид,
Дина шаб танҳои ман
Дар мани танҳо нагунчид...

Дина шаб борони найсон
Аз заминҳо нақши по шуст.
Дар дилам доғе фузун шуд,
Чун пайи пои туро шуст.
Дина шаб дар кӯчаҳо беҳуда гаштам
Ҳамчу сайёдони пайгумкарда гаштам...

Дина шаб олам тамоман об буд,
Осмон шодоб,
Замин шодоб буд,
Лек ман номи ту дар лаб
Худ ба худ чун хушксорон
Сӯхтам дар зери борон.

Дар зери шаршара

Ларзида меафтод мавҷ
Бар мавҷ аз болои ӯ,
Сад парча мепартофт мавҷ
Аз фарқи сар то пой ӯ.

Мӯи дарозаш тор-тор
Дар печу тоб афтода буд.
Мӯро ба мӯ метофт об,
Мӯро ба мӯ мебофт об,
Дар дасти об афтода буд.

Мебурд чашмони маро
Мӯи тару рӯи тараш,
Оинаро мешуст мавҷ
Лағжида аз пеши бараш.

Аз кокули заррини ӯ
Шорида зар мегашт об.
Полида аз зулфони ӯ,
Полида аз мижгони ӯ,
Покизатар мегашт об.

Дар сангҳо биншаста буд
Аз пайкараш бӯи баҳор.
Чӯи ба чӯ,
Кӯи ба кӯ
Мерафт бӯи мушки ёр.

Чӯи ба чӯ, кӯи ба кӯ
Ҳар қатрае ҳамроҳи худ

Мебурд бар дарёю рӯд
Аз чашми ӯ ранги кабуд.

Аз мӯйи то зонуи ту як мӯ набахшам бар касе

Борони сим-сим мезанад дар боғҳо, дар боғҳо,
Чун арғувон гул кардаам сар то қадам аз доғҳо;

Сад нахли гирён асту ман, ашки дарахтон асту ман,
Кафку хубобе дар дилам чун оби борон асту ман.

Рӯйи туро чамъ оварам аз ёдҳо, аз ёдҳо,
То рӯйи ту ояд ба ёд, ояд ба ёд, ояд ба ёд.

Бӯйи туро чамъ оварам аз бодҳо, аз бодҳо,
То бӯйи ту ояд ба ёд, ояд ба ёд, ояд ба ёд.

Ку чашми дарёранги ту, чашмам нашуд аз об сер,
Он субҳи рухсори ту ку, бахтам нашуд аз хоб сер.

Чашми ту гардонад маро дар обҳо, дар обҳо,
Рӯйи ту гардонад маро дар хобҳо, дар хобҳо.

Охир туро чамъ оварам аз чор сӯ, аз чор сӯ,
Дар чои чонам чо кунам мӯйи ба мӯ, мӯйи ба мӯ.

Аз мӯйи то зонуи ту як мӯ набахшам бар касе,
Аз хоки поят заррае дору набахшам бар касе.

Дилхунук

То шуд дилаш аз ман хунук, ях баст сар то пой ман,
Тӯмори гармиам надод аз мӯи ӯ мавлои ман,
Саҳрои ишқам дар ҷаҳон шуд ҷои вовайлои ман,
Бо ман бинолу гирия кун, саҳрои ман, саҳрои ман!

Сад дарди дил паймуда шуд, аз ман нашуд,
аз ман нашуд,
Чашмони дил пӯшида шуд, аз ман нашуд,
аз ман нашуд,
Дарёи дил нӯшида шуд, аз ман нашуд, аз ман нашуд,
Бо ман бинолу гирия кун, дарёи ман, дарёи ман!

Дар шабчарои бўсаҳо аз чашму лаб, аз дасту по
Ман будаму маҳтоб буд, ӯ дар замин, ман дар ҳаво;
Акнун манам дар зери по, ӯ дар ҳаво, ӯ дар само,
Бо ман бинолу гирия кун, шабҳои ман, шабҳои ман!

Дирӯзи ман як рӯз не, гӯё ки як садсола буд,
Аз ишқи бефардои ман дирӯзи ман дар нола буд.
Дирӯзу имрӯзам гузашт, аз рӯзи фардоям чи суд,
Бо ман бинолу гирия кун, фардои ман, фардои ман!

Бӯса ба дунё задам

Зулфата боло задам,
Сила ба шабҳо задам,
Ҳарду лабат гул намуд,
Бӯса ба гулҳо задам,
Бӯса ба гулҳо задам.

Навбати чашмат расид,
Дар лаби ман нам расид,
Чашми ту дарё намуд,
Бӯса ба дарё задам,
Бӯса ба дарё задам.

Навбати мӯят расид,
Моҳ ба кӯят расид,
Мӯи ту тилло намуд,
Бӯса ба тилло задам,
Бӯса ба тилло задам.

Бозуву боло намонд,
Дар бари рӯ ҷо намонд,
Дар қадамат хам шудам,
Бӯса ба дунё задам,
Бӯса ба дунё задам.

Сафедор

Дар сафи мушкилгузар як ҷангали андом,
Байни як майдон санавбарҳои қомат,
Дар миёни як хиёбон тираки по,
Ў дарахте аз дарахтони сафедор аст,
Ман ба ҳар сӯйе, ки мебандам нигоҳамро,
Чун сафедоре намудор аст.

Пойҳояш то миён – пойи сафедорӣ,
Қоматаш – қоматбаландии сафедори,
Гарданаш – гардансафедии сафедорӣ,
Беқарории вучудааш – беқарории сафедорӣ,
Ростияш – ростихои сафедорӣ.

То расад дастам ба ин болобаландӣ,
То расад дастам ба ин гардансафедӣ,
То расад дастам ба ин соки сафедорӣ,
Ман ба рӯи шонаи худ мебароям.

Дар ду ҷашми осмонрангаш –
Осмонбӯсии сарҳои сафедорон,
Дар димоғаш –
Гумбази гардунхарошии сафедорон,
Ҷилваҳояш –
Ҷилваҳои сабзи шодоби сафедорон.

Аз тани нарми сафедории ӯ рӯзе
Меканам ман пӯстҳои ҷомаҳояшро,
Мармари санги сарамро
Зери пойи хуштарошаш мегузарам,
Ҳамчу дар зери сутунҳои сафедорӣ.

Хобат барад ба ҷунбиши мавзуни набзи ман

Дам мекашам сафедии рӯи туро чу шир,
Ҳамчун ҳавои тоза фурӯ мебарам туро.
Дар тахти санги синаи ман ҷӯш мезананд
Чу обҳои зерин замин изтиробҳо.

Мӯи ту он шабест, ки шабгарди он манам,
Шабкӯракаш, ки мепарад – ин чашмҳои ман.
Рӯи ту – он маҳе, ки манам хобгарди он,
Бедор нест чашму равон аст пойи ман.

Бо соки дилписанди сафедории сафед,
Бо гардани баланди сафедории сафед,
Аз ҷӯи шир, гуфтӣ, сафедори қоматат
Рӯида чун хаданги сафедории сафед.

Ман сина, сина, сина нафас мекашам туро,
Ман чашм, чашм, чашм туро мечарам тамом;
Ман бўса, бўса, бўса туро мебарам ба лаб,
Ман мазза, мазза, мазза туро мечашам мудом.

Зери сарат ба хоб барам дасти хешро,
Зери сарам гузорӣ ту ҳам дасти хештан;
Хобам барад ба ҷунбиши мавзуни набзи ту,
Хобат барад ба ҷунбиши мавзуни набзи ман.

Борон

Зангӯлазанон гузашт берон,
Чобуку чавон гузашт барон,
Бо чилчилаҳо гузашт барон,
Бо шилшилаҳо гузашт барон,
Бо силсилаҳо гузашт борон,
Монанди занон гузашт барон.

Гесӯи занона дошт борон,
Луълӯи занона дошт борон,
Аз тирукамони ранга-ранга
Абрӯи занона дошт борон;
Дар шишачаи ҳубобаш атри
Хушбӯи занона дошт борон.

Мананди занон чамида мерафт,
Мӯяш ба замин расида мерафт,
Нозаш ба замин чакида мерафт,
Абрӯи камони рангаашро
Бо ишва қалам кашида мерафт...

Оинаи ҳар тиреза тар буд,
Аз қатраи реза-реза тар буд,
Аз дидани ҳар тирезаи тар
Дил тозаю дида тозатар буд,
Як рӯи занона дар назар буд.

Борон ғами чилрӯзаро шуст,
Борон дилу дидаи маро шуст,
Оинаи ҳар тирезаро шуст,
Оинаи синаи маро шуст...

Зангӯлазанон гузашт борон,
Чобуку чавон гузашт борон,
Бо чилчилаҳо гузашт борон,
Бо шилшилаҳо гузашт борон,
Бо силсилаҳо гузашт борон,
Монанди занон гузашт борон;

Борони ҳаво – давои дилҳо,
Доруи шукуфаҳои дилҳо.

Аз шаршараи мӯят менӯшаму менӯшам

Бе гушнагии рӯят
Ман гушна намомонам,
Дар шаршараи мӯят
Лабташна намомонам,
Аз шаршараи мӯят
Менӯшаму менӯшам.

Аз ташнагӣ месӯзам —
Мананди биёбонам,
Дар шаршараи мӯят
Як қатра намомонам,
Аз шаршараи мӯят
Менӯшаму менӯшам.

Бе шаршараи мӯят
Ман моҳии мурдобам,
Дар шаршараи мӯят
Гулмоҳии Варзобам,
Аз шаршараи мӯят
Менӯшаму менӯшам.

Чашмони ту дарёӣ
Чун косаи гирдоб аст,
Дар шаршараи мӯят
Сад коса пур аз об аст,
Аз шаршараи мӯят
Менӯшаму менӯшам.

Қасам бар ҳарду дидаам

Яке ту қаҳрии ману яке ту бо ман оштӣ,
Маро яке ту зинда кардию яке ту куштӣ...
Яке ба бўса дар лабам ҳазор лола киштӣ,
Яке маро ту аз бихишти ишқи худ бихиштӣ.

На аз туам шикояту на аз ту ҳеч хашм,
Ки ман муҳаббати туро чашидаам ба оби чашм.
Қасам ба ҳарду дидаам,
Ки ғайри ту надидаам.

Шаби сиёҳи мӯи ман сафед шуд барои ту,
Адо шудам ба ҳар шабе чу моҳ дар ҳавои ту.
Чакида дона-дона ашкҳои ман ба пои ту,
Бубин, баҳо чи додаам ба ишқи бебаҳои ту.

На аз туам шикояту на аз ту ҳеч хашм,
Ки ман муҳаббати туро чашидаам ба оби чашм.
Қасам ба ҳарду дидаам,
Ки ғайри ту надидаам.

Аз дарахти соя афтодам

Вақте ки ман як бачае будам,
Ошиқи духтарчае будам,
Ў маро аз тори болохонашон
Бо забонаш сӯз меод,
Бар сарам ё ҳарчи мепартофт,
Худ наметоф.

Хонаи онҳо сафедак буд,
Девори сафедак дошт.
Мо дар он шабҳои тобистон
Дар таи тути қаторак,
Чашмҳо тар аз даҳанвоҷак,
Чашмҳои хастаро молида мидидем
Ҷанги сурхону сафедонро –
Беҳтарин кино.

Ман вале шабҳои маҳтобӣ дар он девер
Соя мекардам тамошо,
Сояравшан кам набуд аз ҳеҷ кино.
Дар ҳамон вақте ки маҳтоб
Аз лаби Ёли Камар метофт,
Аз дарахте дар тани девор
Дарахти соя мерӯид тираквор,
Қад кашидан мегирифт оҳиста-оҳиста,
Ҳамчу кӯдакҳо, ки меёзад,
Қад мекашанд аз қадкашакҳо.

Ман зи ҳайрат,
Моту мабхут,
Ҷо ба ҷо як соя мегаштам,

Панчаам бе устухони соягӣ мешуд,
Дасту поям худ ба худ беустухони соягӣ мешуд.
Ман ду дасти соягиамро,
Бар дарахти соя печонида маҳкам,
Ҳарду пой соягиамро
Қайчӣ мекардам,
Ки то нӯгаш бароям, лек ҳайҳот...

Ногаҳон шаббода меомад,
Дастҳоям дар лаби бомаш, дарахти соя меларзид,
Дасту пой соягии ман ҳам ба он якҷоя меларзид,
Дасту пой соягии ман
Аз лаби бомаш хато меҳӯрд,
Бар замин афтида хомӯш,
Мепаридам, ҳар чӣ буд, аз ҳӯш...

Модарам аз шабдарав, аз пушта баргашта,
Хобу хоболудаам
Зери каш мекарду меғуфт:
Бачаи бечораи ман тоқу танҳо
Монда ин ҷо маҳтали кино.

Табхола дар лабҳои дил

Вақте ки ишқам қисса буд,
Дил бегаму беғусса буд,
Як осмонам ҳисса буд,
Моҳи тамомам коса буд,
Обу таомам хоса буд –
Серии ман аз бўса буд.

Дар зулфи шабранге агар
Чашмони ман шаб мечарид,
Лабҳои ман лаб мечарид,
Дандони ман лаб мегазид;
Ёд аз газиданҳои ман,
Аз лабчариданҳои ман,
Аз шабчариданҳои ман.

Акнун, ки он савдо гузашт,
Он шабчариданҳо гузашт,
Он лабчариданҳо гузашт,
Он лаб газиданҳо гузашт,
Он бўсасериҳо гузашт,
Чун соли сериҳо гузашт,
Серам дигар аз ғуссаҳо...

Шабҳои ишқам якка буд,
Рӯйи ҷаҳон белакка буд,
Дар зери поям ҳар қадам
Аз нури моҳаш дока буд,
Ҳар бўсаам як тикка буд,
Лабҳои ёрам маска буд,
Ку як шабе, ку як шабе

Аз ан ҳазору як шабам?
Ку як лабе, ку як лабе
Аз он ҳазору як лабам?
Лабҳои дандонхӯрда монд
Аз лабгазиданҳои ман.

Акнун ману шеъри сабил,
Акнун ману сад дарди сил,
Ман меҳӯрам лабҳои дил,
Ман мегазам лабҳои дил,
Аз лабгазиданҳои ман
Табҳола дар лабҳои дил,
Чун лола дар лабҳои дил.

Хотира

Лабонам аз лаби ту бўса-бӯса хотира дорад,
Даҳонам аз даҳонат қисса-қисса хотира дорад.

Ҳазор коса, ки чашм об додам аз чашмат,
Аз он ду чашми тарам коса-коса хотира дорад.

Ҳамон қадар, ки чаридам туро нигоҳ-нигоҳ,
Замини хотираам майса-майса хотира дорад.

Дилам, ки дар ҳавасат кам насӯхт, кам натапид,
Алам-алам асару ғусса-ғусса хотира дорад.

Қадам чу оинаи қаднамои хотираат
Шикастаасту вале ҳисса-ҳисса хотира дорад.

Хулоса, аз камарат, аз канору оғӯшат
Тамоми ҳастии ман хоса-хоса хотира дорад.

Биншин ба рӯи чашми ман

Дар ин замин монанди ман
Ошиқ намеояд дигар,
Биншин ба рӯи чашми ман,
Лоиқ намеояд дигар.

Ғайр аз шаби мӯят маро
Шабҳои эҷодӣ мабод,
Чуз байти абрӯи ту нест
Байте, ки мемонад ба ёд.

Дар ин замин монанди ман
Ошиқ намеояд дигар,
Биншин ба рӯи чашми ман,
Лоиқ намеояд дигар.

Аз ҳар шаби назме, ки ҳаст
Моро шаби мӯйи ту бас,
Дар коғази рӯят ҳамин
Шаҳбайти абрӯи ту бас.

Чоно, баёзи гарданат
Беҳ аз баёзи шеъри ман,
Шеъри тари лабҳои ту
Ҳаргиз наафтад аз даҳан.

Дар ин замин монанди ман
Ошиқ намеояд дигар,
Биншин ба рӯи чашми ман,
Лоиқ намеояд дигар.

4. Ҳар пораи чорпораам пораи дил...

Ҳар шеър, ки пора-пара месозам ман,
Пайдост, ки чорпора месозам ман;
Ҳар пораи чорпораам – пораи дил,
Дилро духазорпора месозам ман.

Чорпора

Гулҳои Ватан начидаам даҳ сари сол,
Дидори Ватан надидаам даҳ сари сол;
Мебинамаш аз харитаи деворӣ,
Дурии Ватан кашидаам даҳ сари сол.

Ин барф, ки қомати маро ҳам кардаст,
Абрӯи маро пур аз шакарнам кардаст,
Ҳар шому сахар назар ба оина кунам,
Дар боми сарам барфи дигар зам кардаст.

Андар шаби тори мӯйи ман субҳ дамид,
Гуфтӣ ту, ки умри ман ба як шаб нарасид;
З-он пеш, ки мурғи субҳ фарёд кунад,
Мурғи дили ман ҳазор фарёд кашид.

Чун меши замин дар осмон ҳам меш аст,
Чӯпони қазо аз ину он ташвиш аст;
Ҳар шаб чу сафедаи дурӯғи сахарӣ
Дандони сафеди гург ҳам дар пеш аст.

Дар ҳавлии ман на чормағз аст, на бед,
Не арари қадбаланд, не дори сафед,
Маъзур, парандагон, ҳазорон маъзур,
Дар шоҳи панҷаҳои ман биншинед!

Дидам ба ду чашм аз назарбандии ях
Гулдӯзии чевари самарқандии ях;
Ман кӯдаки барфии зимистони будам,
Дар дастаки ман – хурӯсаки қандии ях.

То хонаи ман масофаи бисёр аст,
Расмам ба ду чашми чор дар девор аст.
Аз рӯи ман оинаи ман сер нашуд,
Оинаи ман мунтазири дидор аст.

Ҳар ҷо, ки намеравам, дилам волаи туст,
Дар боми дилам шукуфтани лолаи туст,
Қишлоқаки ман, пушти маро кас нагирифт,
Дар пушти сарам чанори садсолаи туст!!!

Қишлоқаки кӯдакӣ, хасу хори ту бас,
Як лаҳза маро такя ба девори ту бас;
Дар маҳфили маҳтобии чирчираку ман
Чак-чак задани барги сафедори ту бас.

Қишлоқаки кӯдакии бобоии ман,
Ёди хасу хори ту дилосоии ман;
Дар кундаи ҳар дарахти ту пинҳон аст
Як кӯзача кӯдакии тиллоии ман.

Аз барги хазон тамоми дунё зард аст,
Ҳар барг ҷу коғазӣ «Авасто» зард аст;
Бар ҳар тарафе боди хазон шеърро
Дар зарварақи дарахт иншо кардаст.

Бо шохи дарахтони ту ҳампайвандам,
Ҳарчанд ки ман меваи ғам мебандам,
Печида ба решаи дарахтонат низ
Қишлоқаки кӯдакӣ, рағу пайвандам.

Як духтари қадбаланд шуд духтари ман,
Шахдухтари дилписанд шуд духтари ман;

Оинаи қаднамо харидан лозим,
Лоиқ ба қади расо харидан лозим.

Парҳои пароканда ба ҳар бому даре
Бишката ба зери пойи ҳар раҳгузаре;
Бингар, чӣ қадар харобкорӣ кардаст
Сайёд ба як парандаи мушти паре.

Ман хотираҳои кӯҳнаамро аз сар
Монанди либоси кӯҳнаам карда бадар,
Покиза дар оби чашмҳоям шуста,
Дар тори ҳаёл мекашам тозаю тар.

Себаргаю гул дамида аз сангу сафол,
Дар бом хурӯси лола мекӯбад бол.
Ин барраи сабзаи таракро, ки тар аст,
Мелесаду хушк мекунад меши шамол.

Олучаи латтадор буд модари ман,
Қишлоқии хоксор буд модари ман.
Яъне, ки бузургвор буд модари ман,
Дар зиндагиаш мазор буд модари ман.

Он чиз, ки дасту пой ме мебинад,
Чашмони ману ту аз кучо мебинад?
Санги таги обро намебинад чашм,
Санги таги обро ду по мебинад.

Дар пайраҳае шабона мегаштам гирд,
Ман дар шаби тор шеър мекардам вирд;
То дафтару коғазӣ маро хонда шавад,
Як кирмаки шабчароғ мезад гӯгирд.

Дар кӯчаи хокіе равонам ҳама шаб,
Дар тути катори Сӯфиёнам ҳама шаб;
Дар ҳавлии кӯдакиам аз донаи ашк
Ман данаи тут метаконам ҳама шаб.

Дар чашми кабудӣ чашмаҳо айнаки ях,
Дар тахтаи пушти хонаҳо печакӣ ях;
Дар шишаи чорчӯбаҳо чечакӣ ях,
Аз гӯшаи боми чашми ман чак-чаки ях.

Дар давраи навҷавониам монда касе,
Дур аз нафасаш намекашидам нафасе.
Вопас, ки ба сӯйи навҷавонӣ нигарам,
Дар ҷойи ҳамон каси ман истода хасе.

Дар зерӣ сафедор бувад хоки падар,
Дар зерӣ дарахти тут хоки модар;
Саддаста гирифтаанд азизони маро
Бо решаи хештан дарахтон дар бар.

Аз оби сухан, ки меравад шаршарадор,
Аз ҷӯйи сухан, ки об дорад бисёр,
Бо шасти фаросату ба як риштаи зеҳн
Гулмоҳии шеър метавон кард шикор.

Ман дар дили ҳаммакон намеғунҷидам,
Дар маҳфили ҳамзамон намеғунҷидам.
Селоби баҳору оби дарё будам,
Дар истакани замон намеғунҷидам.

Он кӯчаи Каҳкашон, ки роҳи малак аст,

Он раҳи сафед аз само то самак аст;
Не кӯчаи Каҳкашону не роҳи малак,
Дарёи сафеди шири гови фалак аст.

Дар лаб-лаби чӯй беи Маҷнун бехтар,
Дар гулдара арғувони пурхун бехтар;
Ин кӯчаи каҳкашонии хокии мо
Аз кӯчаи Каҳкашони гардун бехтар.

Ин кӯрӣ раҳе, ки сари боло дарад,
Ҷойи ду басар ду гӯши бино дорад,
Вақте ки туро мешунавад, мебинад,
Бо гӯш ба ҳар тараф тамошо дорад.

Ку кӯдакии ману кучо ан ҳама сол?
Ку хонаи модару шабу хобу ҳаёл?
Ман бе ҷуфт бол меҷардам шабҳо,
Ку он ба ҳаво ҷариданам бе ҷуфт бол?

На ҷуфт дарӣ, на ҷуфт ҳаво турнақатор,
Дар пушта на арғувон, на бӯи гули хор;
Дар ҳар қадаме дар қадами тобистон
Саҳрои хурӯси лоларо кушт баҳор.

Аз шир-шири ҷуфт нафасе мешунавам,
Аз мурғи саҳар ҳамнафасе мешунавам;
Ман ҷуфтаи хокхӯрдаи қишлоқам,
А бӯи ҳасе бӯи ҳасе мешунавам.

Қишлоқаки ман, баҳайр бодо ҳобат,
Бигзор маро ба кирмаки шабтобат;
Ҷуфт мӯри қатор рафтӯе дарад

Фавҷи нигаҳам ба хирмани маҳтобат.

Бишкуфт ба рӯи тӯдаи хокистар
Дар вақти баҳор як бағал лолаи тар,
Ё оташи мурда зинда шуд бори дигар,
Сар то ба қадам гарм шудам бехотир.

Ҳар чизи баҷоие маро буд дуруст,
Дар рахнаи девори ту мекардам руст,
Қишлоқаки кӯдакӣ, зару зевари ман
Зардии дӯлонаҳои тиллоии туст!

Он бед, ки дар таби хазон месӯзад,
Табларзааш он қадар, ки ҷон месӯзад.
Бингар, ки забона мезанад шоҳаи бед,
Дар оташи бедуд чи сон месӯзад.

То ғуссаю ғамҳои маро дур кунанд,
Гуфтам, ки илочи дигаре ҷӯр кунанд,
Чун зинда туро ба ҷойи ман боз оранд,
Чун мурда маро ба ҷойи ту гӯр кунанд¹.

Элок на чашма, чашми Файзобод аст,
Чашме, ки замин бар осмон бикшодаст,
Сад мартаба узр, Ҳофизи Шерозӣ,
Серобтар аз чашмаи Рукнобод аст!

Ҳарчанд ки коса-коса бо косаи даст
Нӯшидаам об аз ҳар он чашма, ки ҳаст,
Бе оби сухан ҳеҷ дилам об нахӯрд,

¹ Матни сангнавиши гӯри додарам Иброҳим.

Бе чашмаи шеър ташнагиам нашикаст.

Дар пуштамазор моҳи поке дорам,
Моҳе, ки ба зери абри хоке дорам.
Аз ҳасрату доғи ӯ мапурсед маро,
Хуншор даруни чок-чоке дорам.

Меларзам, агарчи бистар аз пар гирам,
Аз оташ агар либос дар бар гирам.
Бо рахти бурун даруни ман гарм нашуд,
Гӯгирд хӯрам, ки аз дарун даргирам.

Қишлоқаки кӯдакии ман лаб-лаби ғор,
Девори сафедаш аз сафедори қатор,
Ҳамчун хати мораки ман аз мори қалам
Дар хоки раҳаш хати ғубор¹ аз пайи мор.

Мардум ба дарахт бо шикам менигаранд,
Бе сарфи назар ба шохи ҳам менигаранд.
Азбаски ғизои шоирон аз чашм аст,
Бо тираки сарбаланд ҳам менигаранд.

Он ҷо, ки на ҷои туст, худро ҷо кун,
Меҳе шаву бе калид дарро во кун,
Гӯгирд агар намешавад, дар чашмат,
Муште бизану шарорае пайдо кун.

Аз он найи «Маснавӣ», ки афғон дорад,
Қишлоқаки ман дусад найистон дорад.
Шабҳо ҳама аз шамоли Файзободаш
Дар ҳар лаби об найнавозон дорад.

¹ Хате, ки бо ангушт дар ғубор навишта мешавад.

Чашмам ба касе назора дорад, ки туй,
Дастам ба касе ишора дорад, ки туй,
Аз чашми худам ман осмоне дорам,
Шабҳо ҳама як ситора дорад, ки туй.

Сарлавҳаи шеърӣ ман ду абрӯи ту буд,
Ин мӯйшикофии ман аз мӯи ту буд,
Бо он газаке, ки майгусорӣ кардам,
Мастана газидани лабу рӯи ту буд.

Он ҷо, ки дамида гунбази синаи зан,
Шоир накунад зи гунбази чарх сухан.
Бе сарви чамон касе ғазалвора нагуфт
Аз хубиву аз расоии сарви чаман.

Дар хонаи ҳар касе занак даркор аст,
Яъне, ки ғариштаю малак даркор аст.
Дар соати марғу мотамам дар сари ман
Як хоҳараки гириякунак даркор аст.

Гӯянд, ки лаҳзаест рӯидани ишқ,
Чун атри гуле ду лаҳза бӯидани ишқ,
Лекин ҳама умр мӯя кардему нашуд
Бо мӯяи мо тамои мӯидани ишқ.

Дар оина худро нигаристам сахарӣ,
Гуфтам, ки муқобилаш наистам сахарӣ,
Оинаи рӯи ман дар оина набуд,
Бо оина рӯ ба рӯ гиристам сахарӣ.

Ҳар меҳи қаче, ки бар дару девор аст,

Ҳамчун хати меҳии падар даркор аст,
Онро, ки касе нахонд, ман меҳонам,
Аз кулбаи кӯдакӣ ҳамин осор аст.

Қишлоқаки кӯдакии ман лаб-лаби ғор,
Девори сафедаш аз сафедори катор.
Кӯтоҳу дароз сояи ҷарҳояш
Чун соати девории он дар девор.

Ин ток тамоми боғро гашт ба даст,
Худро ба сари ҳазору як шоха бубаст.
Аз гаштану бастанаш, ба дасташ бинигар,
Аз ҳӯша зи дастҳояш обила бичаст.

Ҳар лаҳза ба авҷи осмон менигарам,
Бо роҳи ҳавоии ҷаҳон менигарам.
Ман ҷониби он касе, ки аз ман дур аст,
Аз дур ба дурбини ҷон менигарам.

Умре қаламу қоғазу қомусам буд,
Аз бистари хоби хеш номусам буд.
Маҳтоб ба пушти шишаи хонаи ман
Маҳтоби шабам набуд, фонусам буд.

Гулчӯш

Ҳаворо нам-нами дилкаш гирифта,
Камони Рустаму Ораш гирифта.
Ба саҳро меравӣ, аз оташи гул
Замину осмон оташ гирифта.

Баҳорон қавси Ораш мекунад гул,
Ба гардун нақши дилкаш мекунад гул.
Ба ҳар фасле табиат мешукуфад,
Зимистон чӯби оташ мекунад гул.

Ба гулшан шеърӣ булбулро ниғаҳ кун,
Дар оби чӯй ғул-ғулро ниғаҳ кун.
Замони шуълаи оташ гузаштаст,
Замони шуълаи гулро ниғаҳ кун.

Хазон зарду хазон гарду хазон дард,
Хазон гарду хазон дарду хазон зард,
Пур аз тобу таб, аммо беҳарорат,
Ҳама оташ, валекин оташи сард.

Сафедори лаби чӯят сафед аст,
Чу коғаз дасту бозӯят сафед аст;
Маро рӯи ту дафтар менамояд,
Ки ҳамчун дафтарам рӯят сафед аст.

Навиштам, аз ду абрӯят навиштам,
Ба васфи чашми дилчӯят навиштам;
Чи хушбахтам, ки ман бо бӯса байте
Ба рӯи коғази рӯят навиштам.

Агарчи рафт аз сар боми қишлоқ,
Нахоҳад рафт аз сар шоми қишлоқ,
Пур аз коҳу пур аз моҳу пур аз ман
Маро аз кӯдакиҳо номи қишлоқ.

Ду абрӯро қачу маҷ менависанд,
Вале чун шеъри Эраҷ¹ менависанд,
Нагӯям, қачқалам дар шаҳри мо нест,
Ки ин абрӯқачон қач менависанд.

Ҳаво нарму замини лолагӣ нарм,
Чу рӯи дилбаре сурхида аз шарм.
Бимон, гул оташ афрӯзад ба саҳро,
Ки ман аз оташи гул мешавам гарм.

Баҳор аз лаб-лаби чӯи ту омад,
Ба ҷои бӯи гул бӯи ту омад.
Парастуи баҳорон норасида,
Парастуи ду абрӯи ту омад.

Чу суратгар, ки абрӯ менавиштӣ,
Ба рангу бо қаламӯ менавиштӣ,
Ба рангу бо қаламӯ аз ду абрӯ
Ту як сарбайти хушрӯ менавиштӣ.

Биёед, эй азизон, тӯй дорам,
Шуморо бар дари дил интизорам!
Агар фаршам сазовори шумо нест,
Шуморо бар сари худ мегузорам.

Дилам чун оташафшон сар гирифтаст

¹ Манзур Эраҷ Мирзост.

Ду рӯям чанги хокистар гирифтаст,
Намедонам, чӣ нолидам ба найзор,
Ки най ҳам бо дили ман даргирифтаст.

Зимистон рафт, рафтори дигар шуд,
Бадар шуд мардум аз дарҳо, бадар шуд.
Ба тарфи кӯча аз рӯзи ту, эй шаҳр,
Шабат бедортар, бедортар шуд.

Ба гулгаште садои кафши по сабз,
Хиёбон дар хиёбон дасту по сабз.
Миёни чашми мо ҷои қадамҳост,
Қадамҳо дар миёни чашми мо сабз.

Замину осмон, обу ҳаво тар,
Нафасҳо тар, назарҳо тар, адо тар.
Чароғак мезанад чашме зи ҳар сӯ,
Ба ҳар кӯе садои кафши по тар.

Гуле механдад аз садбаргии хеш,
Бувад то барг аз бемаргии хеш.
Найи бебарг умре дар лаби ту
Ба худ менолад аз бебаргии хеш.

Чу рагмоли дарахтон боди Элок,
Раги хоби туро мемолад, эй ток!
Гиребони маро то навбаҳорон
Валекин то ба доман мезанад чок.

Ба он биниш, ки дар обу гилаш буд,
Ту гуфтӣ, дурбинаш ҳамдилаш буд.
Ки сурат гуфта, сират мегирифтӣ,

Дилаш дар чашму чашмаш дар дилаш буд¹.

Дарахти кӯшае дидам ба барзан,
Ду ҳампахлӯ, ду ҳамбозӯ, ду ҳамтан,
Ба ҳам рӯида чун чуфти муносиб,
Чу ман рӯидаам аз ту, ту аз ман.

Мағӯ беҳуда занро норасида,
Ки аз паҳлӯи чап шуд офарида.
Дар он паҳлӯи мо дил ҷо гирифтаст,
Зану дил ҳарду як маъно гирифтаст.

Қалам дар дасти ман чун менависад,
Сиёҳу сабзу гулгун менависад.
Қалам бо неши нохун менависад,
Қалам бо шарҳаи хун менависад.

Ғизои ақл агар илму амалҳост,
Ғизои чашми мо сайру тамошост.
Ғизои дил фақат шеърӯ фақат ишк,
Ғизои гӯши мо оҳангу овост.

Нахӯрдам бо фароғат нону обе,
Набудам тахтае аз тахти хобе,
Надидам истироҳат аз ту, эй шеър,
Набуд болишти ман ғайр аз китобе!

Тамоми зиндагӣ бастам чакома,
Навиштам гаштаю баргашта чома,
Нанӯшидам, напӯшидам валекин
Ман аз дасти касе ҷомею чома.

¹ Ба хотираи Мухиддин Олимпур.

5. Аз рӯй-рӯи хотираҳо

Ман хотираҳои кӯҳнаамро аз сар
Монанди либоси кӯҳнае карда бадар,
Покиза дар оби чашмҳоям шуста,
Дар тори ҳаёл мекашам тозаю тар.

Аз «Гули хор» то «Симхор»

Ман ҳамин рӯзҳо зери унвони мазкур мунтахаби эҷодиётамро гирд овардам, ки «Гули хор» маҷмӯаи аввалин ва «Симхор» маҷмӯаи охиринаи ман аст. Дар давоми кор аз ҳафт китобча фақат ҳафтод шеър сесад чорпора ё рубой баромад. Бисёр шеърҳо ниҳоят таҳриру ихтисор шуданд, ба дараҷае, ки аз китъаҳои дароз-дароз танҳо як-ду байт монду тамом. Ва аксари шеърҳоеро, ки дар замонаш адабиётро хор карда, ба ҳар калу кӯре бахшида будам, акнун аз номашон гардондам. Аз бисёр навишторам, ки ҳафтаҳо моҳҳо навиштаю хат кашида, хат кашидою навишта будам, танҳо як байт ё як-ду банд шеър ёфтам. Ҳайфи шабнишиниҳои барҳадару дам ба дам пуф-пуф сигареткашиҳои ман. Сад ҳайф, ки чӣ қадар беҳуда нури чашму саломатӣ талаф додам. Дардову дарего, ки аз камхобию хастагӣ чӣ қадар шабҳоям ба дарди сару рӯзҳоям ба даҳанвочаку даҳандараю ҳамёза гузаштаанд.

Азобу захмати тоқатфарсои ман боз дар он буд, ки ҳамин шеърҳои лангарию пуршикасту микастамро аз ёд карда, дар воҳӯриҳои мунтазам мехондам. Ҳайфи он хонданҳо, ки чӣ қадар баланду бурро мехондам ва истакон-истакон оби хунук меҳӯрдм, ки ҳаяҷону тапидани саҳти дилам фурӯ нишинад. Ва сад бор ҳайфам меояд, ки барои ҳамин шеърҳо ҳамқаламонам ба КГБ маълумот менавиштанду ман баёнот медодам. (...)

Воқеан, аз тамоми шоирони вақт шоири «антипартийный» як ман будам ва аз тамоми шоирон шоири зиндонӣ низ як ман. Ба таъбири дигар, шоири барои ҷамъият хатарнок. Бар ин бино, маро аз тантанаю ҳафтаю даҳа, мукофоту унвонҳои адабӣ ва ҳар гуна имтиёз барканор дошта, тазйиқ медоданд. Ва ман ҳеҷ вақт додрасу додситону муттақое надоштам, ҳатто муаллиму устои дилсӯзу ғамхоре. Ҳеҷ вақт касе ба ман амалан нагуфту нафаҳмонду нишон надод, ки шеър чист ва чӣ илме дорад. Дар донишгоҳ дарси арӯз гузашта будем, аммо ба тариқи маърузаю гуфтугӯи умумӣ. Дар навқаламиҳои мо мушовири назми Иттифоқи нависандагон Боқӣ Раҳимзода, ёдаш ба хайр бод, фақат шифоҳӣ машварат мекард, ба дафтаре қалам намезад ва қаламе ба даст намегирифт. Бинобар ин, дар дафтарҳои мо аз Боқӣ Раҳимзода аломате боқӣ намондааст. Шахсан ба ман то ба охир маълум нашуд, ки ӯ бо чӣ хату рақаме менавишту мехонд. (...)

Дар Иттифок мувофику мутобиқ ба одати маъмулии тоҷикӣ асосан ба одами хуб диққат медоданд, на ба нависандаю шоири хуб. Маҷмӯаи ҳар касе, ки муҳокима мешуд, якзайл «одами хуб-одами хуб» ё «бачаи хуб-

бачаи хуб» мешунидӣ. Боре, аз ин безор шуда, гуфта будам, ки ба мо шоири хуб лозим аст, агар муаллифи мазкур одами хуб бошад, ба чойхона равад, бигузор дастҳояш пеши бар ба мӯйсафедон чой кашад (маро Фазлиддин Мухаммадиев, ёдаш ба хайр, Гаффор Мирзо номид, ки ба нофармонӣ ном бароварда буд).

Одами хуби тоҷикӣ, яъне чӣ? Яъне, махсумтабиати заифмичозии хушмуомилае, ки ҳама вақт доваш медавад: вазифа, мукофоту унвон, хонаю мошину ордену медал, ҳатто оддитарин нишони ҳукуматиرو аз ҳама пеш ҳамин одами хуб мегирад (аниктараш, қаблан мегирифт).

Аз ин типҳо ман ҳанӯз аз интернат хотирае дорам фаромӯшнашуданӣ. Як рӯз бачаҳаки хоксораки хушмуомилаеро оварданд, ки натанҳо ба муаллиму мураббӣён, ба мо ҳам дастҳо пеши бар салом меод. Мо, ки аз кӯчаи саломуалейк нагузашта будем, ин рафтори ибратомӯзи ӯ дар як он дағдаға шуда рафт. Вале як вақт аз дарс баромадем, ки ин бачаи хуб кампалҳои хобгоҳро дуздида гурехтааст. Инро барои он ба миён овардам, ки ман ҳеҷ гоҳ «бачаи хуб»-у «одами хуб» набудам.

Ба шеърҳои ман баъзан Муъмин Қаноат қалам мезад ва аввалин шеърчаи маро дар «Садои Шарқ» низ ӯ чоп кардааст, ки абадан миннатдорам. Лекин вай ҳам ба ман устодӣ накард. (...)

Ҳамин тавр, ман ба зӯри худомӯзию меҳнату заҳмати худам шоир шудам, муаллиму устози ҳақиқию ҳаққониам худам будам. Ҳеҷ кас дасти навишту ҳавои равиши қалами маро рост накардааст. (...) Аммо нағз фаҳмидам, ки алалхусус дар шоирӣ устозу раҳнамое мебояд ва ин касаба, касабает саҳт вобаста ба муршиду мурид, ки гуфтаанд:

*Ҳеҷ кас аз пеши худ чизе нашуд,
Ҳеҷ оҳан ханҷари тезе нашуд,
Ҳеҷ мавлоно нашуд Муллои Рум,
То муриди Шамси Табрезӣ нашуд.*

Агар устози ғамхору мураббӣи дилсӯзе медоштам, дар як умр не, дар панҷ-даҳ сол шоир мешудам. Бо мададу раҳнамоии устоз, хара-хара китобҳои музаҳраф нахонда, китобҳои хуб меҳондам ва ин ҳама сол заҳмати барҳадар нақшида, сеҳру афсуну назокати шеърро зуд аз бар карда, зуд мерасидам.

Чунончи, як шоир калимаи «парвона»-ро се хел шикаста, се қофияи олиҷаноб сохтааст (ба қофияҳо таваҷҷӯҳ намоед: парвона; парво на; пар во на):

*Дили ман ҳолати парвона дорад,
Зи отаи сӯхтан парво надорад,
Дили Ҷоиш чу мурғи паршикаста,
Ба ҳар ҷо уфтад, пар во надорад.*

Шоирони дигар тасвирҳои офаридаанд, ки аз ҳайрат даҳанат воз мемонад:

*Ба ангишти асо пирӣ ишорат мекунад ҳар дам,
Ки марг ин ҷост ё он ҷост, ё он ҷост ё ин ҷост.*

(Яъне, ба сари асо зада-зада қадам мондани мӯсафед).

*Бирав, ба хоб бигӯ, ки маё ба дидаи ман,
Ҷазирае, ки макони ту буд, об гирифт.*

(Яъне, аз гиря дар ашк гум шудани нигини чашм).

Ба тасвири дурахшидану шикастан ва ҳамчу Раҳи Рустами достон шеҳа кашидани тундару чароғак ва сипас дамидани шафақҳои пагоҳӣ диққат намоед:

*Раҳииду шикаст озарахше дар хун,
Мастона кашид шеҳа Раҳие дар хун;
Чун субҳ баромад аз дили хокистар,
Диданд, шигифт аст дирафше дар хун.*

Дардою дарего, ки ҳамин чизҳоро дар вақташ касе ба ман нанамуд, касе ба ман завқу илҳом надод. Дардову дарего, ки аз беустозӣ таъхир кардам. Бист-сӣ сол гулҳо шукуфтанду пар-пар шуданд, боғҳо пухтанду

рехтанд, ғаллаҳо расиданду дарав шуданд, вале ман ҳамчу хӯшаи такмондаи нимхоми ангурҳо, ки ба киноя боғбонакаш мегӯянд, напухта мондам. Боғбонак овезон бар шохаву ман муаллақ миёни замину осмони адабиёт.

Ин ҳам гуфтанист, ки мо, навқаламони солҳои шаст, қариб ҳамаамон камбағалбачаҳо будем аз кишлоқҳо, аз детдомҳо, интернатҳо ва чоямон чойхонаю нонамон қанди печаку чойу сигарети «Помир» ва «Прима». Либосамон ҳамчун ранги дарахти арча чаҳор фасли сол иваз намешуд. Дар ин бора ман дар соядасте ба Абдулло Дӯст навишта будам:

*Туро зиндагонӣ сияҳнома кард,
Баҳору зимистон ба як ҷома кард.*

Ва ҳамаамон ичорашину пиёдагардони кӯчаю паскӯчаҳои Душанбе будем, сангфаршу бетони растаҳоро пойҳои мо суфтаву хӯрда мекарданд. Тагҷармии ботинкаҳои Мазҳабшо Мухаббатшоев, ки афтода буду ҷӯроб ҳам надошт, дар лойобаҳои боронҳо панҷ панчааш аз таги ботинка дар замин нақш мебаст ва мо дар ҳар кучо пайи пояшро мешинохтем. Аз он вақт, ки аз кӯчаҳои шеърӯ шоирӣ мегузаштем, ҳамаи нақши панҷаҳои Мазҳабшо ҳеҷ аз ёд намеравад. Вале бо вучуди он ҳама бенавой, бехтарин рӯзҳо буданд он кӯчагардиҳои мо, ёдашон ба хайр бод. Ҳанӯз касе сактаи дилу сактаи мағзи сар нашуда, асову чигас нагирифта ва ҳатто дар чашми касе айнак ҳам набуд. Ҳанӯз чигари Мастон Шералӣ сикат буд ва сараш ҳам сафед нашуда. Ба ҳар ҳазлу шӯхии обдоре аз тахти дилу чону чигар механдиду механдид. Ҳанӯз Сарвару Аслам майзада нашудаю дар оби ҳароми истаконҳо нағарқида буданд. Ва Ҳабибулло Файзулло саросемаю ҳадаҳа дар соате тамоми идораи наشريёту газетаҳоро мегашт ё як дасташ дар гардани шишаю як дасташ дар гиребони Саттор Турсун, лабу даҳанаш кафкида хархаша мекард. Ва ӯ ҳамчун сафедаи субҳ, ки аз торикӣ баромада дар хуни шафакҳои саҳарӣ гум мешавад, дар айнаи ҳамаи ҷавонӣ дар тасодуме нобуд шуд.

*Ҳанӯз аз ҷилди китобаи бар ман
Суратаи тозаю тар механдад,
Суратаи беҳабар аст аз маргаи,*

Сураташ, бин, чӣ қадар меҳандад. (...)

Ахир дар кӯча як Абдулло Дӯст монд, дигарон тадричан ба сахнаҳо баромадем, нахуст ба сахнаҳои толори нависандагон, сонӣ ба сахнаҳои клубҳо, театрҳо, қасрҳо, то минбари маҷлисоҳои Шӯрои Олӣ. Албатта, мо ҳанӯз шоир-поир набудем, вале аз пешгоҳи маърақаҳо дастак задаву калла такондаю наъра зада, шеър меҳондем ва чак-чаку гулафшоние мешуд, ки гуфтан надорад, дар мавҷи қарсаку анбӯҳи дастаҳои гул паноҳ мешудем. Аз бўсобӯс лабҳоямон сурхидою кафида обила мебастан. Соядасти моро на танҳо дар китобу китобчаҳо, дафтари дафтарчаҳо, балки дар лабҳо, дар сари рухсараҳо бо бўсаҳо мебурданд. Суратҳоямонро дар чорчӯбаю лавҳаи қиблаи деворҳою қиблаи дилҳо мидидем. Мухлисонро муштариён, ҳаводорону хотирхоҳон ва рафиқону алоқамандонро, ба қавли мардум, дар болои мо талошак буд. Ҳамчун сокии базму бозиву зиёфат, раиси тӯйи маърақаю маросим дар ҳама ҷо мо будему микрофону издиҳомии раққосу арғуштӣ, мо будему микрофону хандоханду барқу зарқи лабу дандон, мо будему микрофону хилҳилаю силсилаю шилшилаҳои арӯсон.

Хулоса, мо бе шеър машхуртару шоиртар будем. Ғазалҳои ҳақиқию самимии мо ҳамоно чакчақҳои пурҷӯшу хурӯш, ҳамоно соядастҳои соялабҳои ошиқона буданд, ки инак чилд-чилд хотираҳои зарандуду зарнигорӣ шудаанд. Ёди он рӯзҳои бешеърии мо ба хайр бод.

Аммо ҳангомаю валвала ва он ҳама ҳаяҷону васвасаи рӯзмарра имкон намедод, ки дар сари шеърӯ шоирӣ чиддан таҳаммул намоем. Ва баъдан, ки аёлманду бачадор шудем, дигар фурсати китобхонаравӣ, китобхонӣ, худомӯзиву худварзӣ низ билкул нашуд. Ҳама аёлмандию ҳам шоирӣ, ҳам ташвишу саргардонии рӯзғору ҳам шоирӣ, ҳам бачадорию ҳам шоирӣ, ҳам тӯрхалта дар бағал бозорию ҳам шоирӣ, ҳам фикри маоши хонаводаю ҳам шоирӣ, мебахшед маро, тамоман намешавад. (Навқаламони азиз, он номаъкулиҳое, ки мо кардему дидему санчидему пушаймон шудем, шумо накунед, ки пушаймонӣ суд надорад. Агар зану фарзанду хонаву хонаворӣ, ҷӯраву ҷӯрабозӣ, бозору анбору магазин, мудирю раисию вазири, савлату давлат хоҳед, шеър нанависед. Шеър қурбонҳои молӣ не, қурбонҳои ҷонӣ металабад. (...)) Ва намешавад ҳам тӯйхӯрию арғушту усулу ҳам шоирӣ, ҳам шикамборагию оруғзанию ҳам шоирӣ, ҳам сармастию оқу воқу ҳам шеър, ҳам катагию ҷилваю ҷавлону ҳам шоирӣ).

Ана, барои чӣ шоирони қадимӣ чилашинӣ мекарданд, гӯшаи узлату хилват мегирифтанд. Ана, барои чӣ Хоҷа Ҳофиз ба ғори даҳанаи Рукнобод будааст ва чаро ба як пӯстаку як ҷандаи пашмина қаноат мекардааст (Хушбахтона, ман он ғорро зиёрат кардам. Аз фаршаш чӯйбораке ҷорист ва аз сақфаш чакка-чакка шилми мӯмиёӣ мечакад). Шахсан ман агар ҳозир дар кишлоқи Сӯфиёнам мебудам, дар дараи дӯлоназору чашмасори хилвати Қӯқанӣ чилахона мекандам.

*Гуфтам, ки даруни гор мебояд рафт,
То шеър нависӣ беғаму беташии,
Гулчеҳра ба ханда гуфт: беҳуда мағӯ,
Феълан, ки ба гор мурдаат хоҳад рафт.*

Воқеан, ба шонати шоирӣ мақому мартаба ёфта, каруфару айшунӯш қардан мумкин, лекин шоир шудану шоир будан ба ҳар қаламдасту қаламкашу қаламқору қаламфарсое насиб нахоҳад кард. Ҳатто дар рӯи чорпои ҳукумати бошӣ ҳам, манфиат надорад – ҳамин, ки чорпоиро аз зери поят кашиданд, мурданивор ба замин мезанӣ. (...)

Баъзан касоне ҳам ба ҳукми тасодуф эътироф мешудаанд, сарфи назар аз эҷодиёташон. Масалан, ҳамин Нимо Йӯшич, ки ба эътирофи умум асосгузори шеъри нави форсист, хусусан ҳудаш, осори ҷолибе надорад. Ба назари ман, ҳар шоире аз ӯ шоиртар аст.

Аз орифони адабиёти ҳазоруандсолаи мо фақат як Мирзо Бедил ба шоирӣ машҳур гардидааст. Дигарон – асосан ҳамчун уламои дину панду ахлоқ ва қиссаю қасидаю дoston. Бинобар ин, ҷилди китобашонро зери бистарҳо ниҳода, аз варақашон тӯмор менависанд.

Албатта, адабиёт аз решаи адаб аст, яъне ҳулку атвор, таълиму тарбия, ахлоқ ва ҳатто танбеҳ. Пас табиғи мазҳабу панду андарз бевосита кори адабиёт аст, аммо кори шеъру шоирӣ не. Шеър аз решаи шуур аст, яъне ақлу фаросат, идрок, завқу зеҳну андеша. Шеър, ба масал, боронест, ки мағзи хушқу сари хушқу табиату тинати хушқро тару шодоб месозад ва ҳоказо. Шеър, яъне ҳаяҷон, зарбони дилу тапидани набз, ҷӯшу хурӯшу тугёни хуни бадан. Гоҳе ҳам ба хоббинӣ мемонад – бе чашм мебинию бе гӯш мешунавӣ, бе дасту по мегардию мегири ва бе забону даҳан гап мезанӣ. Шеър аст ин, ки гуфтааст:

*Шабе, қ-аз хаёли ту гул чида будам,
Дар оғӯши сад ҷилва хобида будам,
Ба мижгон кушудан ниҳон гашт, Бедил,
Ҷамоле, ки пеш аз нигаҳ дида будам!*

Шоир аст ин, ки гуфтааст:

*Эй моҳии шиновари мурдоби хуни ман,
Хуш бод мастиат, ки маро нӯш мекуни!*

Шоир аст ин, ки гуфтааст:

Чашият шаробхонаи ангурҳои ашк...

Шоир аст он, ки гуфтааст:

*Ҳар песа гумон мабар, ки холест,
Шеяд, ки паланг хуфта бошад.*

Шоир нест он, ки гуфтааст:

*Ҳар беша гумон мабар, ки холист,
Шояд, ки паланг хуфта бошад.*

Шоир аст он, ки гуфтааст:

*Гарчи аҷал якояк аз ин галла мебарад,
Ин галларо бибин, ки чӣ осуда мечарад.*

Шоир нест он, ки гуфтааст:

Пайки аҷал якояк аз ин галла мебарад...

Ба байтҳои зерин нигаред, ки чанд шоир бунафшаро ташбеҳу тасвир намудаанд, вале танҳо аз Рӯдакию Ҳоҷа Ҳофиз шоиронаанд:

Бунафшаҳои тари хайл-хайл сар баркард

Чу оташе, ки ба ғўгирд бардавид кабуд.

(Рӯдакӣ)

Гаҳе тарҳи тавозуъ дарфиканда,

Нишаста чун бунафша сарфиканда.

(Ҷомӣ)

Ё магар офтоби тинати ман

Ногаҳон кишт бар бунафша суман.

(Саной)

Сарвбун чун ба шаст сол расид,

Ёсуман бар сари бунафша дамид.

(Низомӣ)

Гузар бикун чу сабо бар бунафшазору бибин,

Ки аз дарозии зулфаш чи сўғворонанд.

(Ҳофиз)

Даҳ-понздаҳ сол пеш дар воҳӯрие аз ман пурсида буданд, ки ба эътирофи умум ҳар байти Ҳоҷа Ҳофиз мустақил аст, пас ба чӣ сурат ғазалро ташкил медиҳанд? Он вақт ҷавоби саҳеҳ наёфтам. Акнун ҷавоб ин аст. Байтҳо аз тариқи рӯҳия муттаҳид мешаванд, агар матлаъ мутантану боланда бошад, то ба мақтаъ ба ҳамин минвол идома меёбад ва баръакс, матлаъ малӯлона бошад, то ба охир малӯлона меравад. Ин аст сеҳру афсуну чашмбандӣ ва сирру асрори дигари шоирӣ, ки дақиқ нанигарӣ, намефаҳмӣ, ки яке аз осмону яке аз ресмон аст.

Адабиёти форсӣ ба масал бешазори қаламхост, ки барги ғазалхояш асрҳои аср қабат ба қабат чунон рехтаю рехта, ки барои ин ҳамаро як дафъа varaқ гардондан ҳам умри як одам намерасад.

Чаро ғазалгӯй аз азал оммавист? Чунки навиштанааш осон аст; як мушт қофияро (қофияҳои асли аз 10-15-то беш нестанд) қатор навишта, баъд муносиби ҳар кадоме ҷумла месозӣ вассалом. Аз ин рӯ, ғазалнависию ғазалгӯйӣ, ғазалхонию ғазалсаройӣ, ғазалбофию ғазалсозӣ, ғазалхарошию ғазалтарошӣ чунон бисёр ва чунон ифрот шудааст, ки агар ба девони ғазал нигарӣ, дилат мешӯрад.

Солҳои охир баробари авҷ гирифтани «экстрасенс», фолу фолбинӣ, табибу ҳаким, доругару дорусози дайду, ғазал низ аз нав авҷ гирифт, ки ин ҳама якҷоя аломати касофатию чаҳолат будаанд. Феълан, ҳатто шоирони ба истилоҳ «сурх»-и собиқ ғазалнавису муноҷотиҳои ҳудогӯйу худочӯй шудаанд. Онҳое, ки маро «антипартийный» мекарданд, феълан мебинам, ки домуллову қозию ҳочӣ будаанд. Шеърӣ нав, ёдаш ба хайр, шеър буд. Қулфи ҳазорсола зангхӯрдаи ҳучраи тангу торики тортанакзадаи ғазал ба меҳчаи шеърӣ нав кушода шуда, шеър шаклан осон шуд, аммо ташбеҳоти бикр, ки металабид, душвортар буд. Акнун баъзе эронӣҳо назмро ба насри маъмулӣ табдил дода, ҳам шаклан осон кардаанд, ҳам мазмунан ва ғайра. Барои мисол:

То ту дариҷа дариҷа дариҷа боз кунӣ

Ман дар мебандаму мекушоям

Ва дастогӯшона

Ҳар бор ба ин гуна

Бо ту

Ба остонаи ҳастӣ боз мегардам.

(Рӯё Ҳаккокиён)

Марҳамат, ягон унсури шеър нест ва ҷумлаҳоро зина-зина навиштааст, ки шеър намояд. Ман аз ин даҷғол ғарам-ғарам хонда, танҳо Сухробӣ Сипехрӣ ва Маҷид Нафисиро шоир ёфтам.

Аз миёни ҳазор шаб,

Ки бо якдигар гузаронидем,

Як шабро ҷудо мекунӣ

Ва мегӯӣ:

Онро фақат чун ёдбуд

Нигоҳ дор.

Ман хомӯш мемонам

Ва онро

Чун пари симург

Дар даст мефишорам.

(Нафисӣ)

Як шабро ҳамчун пари симург дар даст фушурдан шоирона аст. Албатта, шеървора ихтироӣ эронӣ нест, ин ҳамон назми мансури аврупоист, ки... осонакаш ёфта, тақлид мекунад. (...)

Боз ба сари мавзӯи ман баргардем. Ман тамоми умр қатраи обу луқмаи ноне бе андешаи шеър нахӯрда ва нафасе накашидаам. Агар барои як попӯшӣ дар ба дари магазинҳо нагашта, ба ҳар магазинчии саркачалаи дандонтилло мӯхтоҷ намешудам, агар тӯрхалта дар бағал бозор ба бозор намегаштам, агар маоши сиҳат медоштам, агар барвақт «антипартийный» намешудам, агар шабу рӯзи зиёдамо ба таҳлилу таҳриру азнавнависи дастхатҳои қаламфарсоён бар бод намедодам (дар сари мизи ман мудом тукуз-тукуз дастхат буд, ки ҳатто Гулчеҳра аз онҳо безор шуда баъзеашонро аз ман пинҳон медошт) ва агар касалманд набудаму ва агар ҳаёс намешудаму баъди ҳаёс даҳ сол бесарнавишт дар муҳоҷират намегаштам, бе шаку шубҳа, ба авҷи шеър шоирӣ мерасидам, ба баландие, ки менигаристӣ, кулоҳ аз сари ақлат меафтод.

Зимнан, аз шеъри «Пас аз мо» ман «антипартийный» шудам. Миршакару Турсунзода аз мавқеи сиёсати вақт хатарнокаш ҳукм намуданд (ин ду нафар пеш аз ман ба Ғаффор Мирзо часпида буданд, ки аз тамоми қаламрони насли ин ду нафар ва насли ҳудаш шоиртар буду шоиртар аст). Феълан, ки менигарам, ин аввалин шеъри ҷанҷолии ман аслан шеър нест. Ҳайфи заҳмати Миршакар, ки ҷавобан ба ин шеъри маҷозии ман шеъри танқидие навишта буд. Ҳайфи валвалаҳои Турсунзода, ки «ба мо ин хел шеър ин хел шоир лозим нест» гуфта, дар маҷлисе чунон сурху сафед шуда буд, ки аз пешониаш арақ меҷушид. Ва ҳайфи нависонависи ман, ки маълум мешавад, чизе нанавиштаам.

Баъд «Бухоро», «Аҳмади Дониш», «Забони модарӣ» ва дигарон саҳт танқид шуданд. Албатта, ин шеърҳо нағзи нағзанд, хусусан «Забони модарӣ», лекин агар ҳозир мебуд, инро наменавиштам. (...)

Хулоса, ман аз шоирӣ имтиёзе надидам, на моддию на маишӣ ва на маънавӣ. Ба қавли устод Рӯдакӣ, на маоше ва на маунате. (...) Бар ин бино, на аз давлату ҳукумате муттаҳаму забонкӯтоҳам ва на аз халқу миллате ва на аз касе сари риштае қарздор.

Ҷонамози сояашро бар замин густурда маҷнунбед,

Дар суҷуд истода сархам.

Ин дарахт умре намозаашро

Дар ҳамин як ҷонамози сояи худ мегузорад.

Ман ҳам аз авлоди ин бедам,

Сояи касро накардам ҷонамоз умре,

Доиман бар сояи худ сачда кардам,

Доиман бар сояи худ сачда хоҳам кард.

Ман ба адабиёт аз ибтидо кӯрмол ворид шуда, кӯрмол-кӯрмол то ба кунун расидам, ранги нобиное, ки дару деворхоро молидаю палмосида ҳаракат мекунад. Ва илми шеърро айнӣ ҳамон нобиное аз худ кардам, ки ҳаму печу пастию баландӣ ва чоҳу ҷӯи кӯйу барзанро бо молидану палмосидани дасту по аз ёд карда. Ба ин вачҳ бисёр лағжидаю пешпойӣ хӯрда, то ба чое, ки мебоист нарасидам ё хеле таъхир шуд. Чизҳое, ки бояд то 20-солагӣ мефаҳмидам, дар 60-солагӣ фаҳмидам, ки вақти мурданам расидааст. Эй дарег, замоне заҳмат мекашию мефаҳмию медонию пухтаву тайёру омода мешавӣ, мебинӣ, ки умрат тамом шудааст. Пештар намефаҳмидам, вале шабҳо то ба рӯз менавиштаму мехондаму хат мезадам ва фарҳанг ба фарҳангу китоб ба китобу рисола ба рисола луғату тафсиру тавзеҳ ҷуста, хаста намешудам. Ҳозир – баръакс, мефаҳмам, медонам, корро ёд гирифтаам, аммо коре наметавонам кард; хотирпарешонӣ, сактаи дилу гурум-гуруми сина, азоби тарбоду дарди ҷӯра, сили ғудуди гардан, фишори хуну сарчархаку сардард, сӯзиши банду пайванди пойҳои шалу вал ва ғаму андӯхи гарони танҳоию марғу мотами бародарону хешу табор намегузоранд, миёни қаламавро шикастаанд.

Ҷарроҳӣ шуд он касе, ки бисёр, манам,

Садпораю тикка-тикка гардид танам,

Мегеламо печ меҳӯрам пуштаку рӯ

Дар ҷандаи тиккапораҳои баданам.

Хонавода пароканда шуд

(Ба поси хотираи бародарам)

*Ба дида нақиши рӯйи ту,
Ба гӯи гуфтугӯи ту,
Ҳанӯз аз димоғи ман
Нарафтааст бӯи ту,
Бародарам, бародарам,
Бародари ба ҷону дил баробарам!*

Ин сатрҳо гӯё ки ҳарфи дили мананд. Гӯё манам, ки алами диламро ба қалам дода, вале таскин наёфтаам ва асло таскину тасалло нахоҳам ёфт. Балки тан намедихам, ки бародаре доштам сари олимони ҷавон, умеду орзуи хонавода ва, инак, чанд сол аст, ки чашм аз олам пӯшида. Ба маргаш бовар карда наметавонам, ки наметавонам. Ҳанӯз чашмам ба чор тараф чор аст, ки имрӯзу фардо аз кучое меояд. Ҳанӯз умедамро аз ӯ накандаам. Ҳанӯз ба дару дарвозаи китобхонаҳою донишқадаҳо ба умеди ӯ менигарам. Ҳанӯз рисолаю маҷаллаҳои илмиро барои номи ӯ варақ мезанам. Ҳанӯз китобҳои дарсӣ, дастнависҳо, дафтарчаҳои ёддошт ва ҳуҷҷатҳояшро бо навозиш тағу рӯ мегардонам. Мақолаҳо, баёзи шеърӯ тарҷумаҳояшро гаштаю баргашта меҳонам. Суратҳояшро паҳлӯи ҳам мечинаму нигоҳ мекунам, ки серӣ бибинам. Ва, ҳамин ки сар ба бистар ниҳодам, ба хобам медарояд.

Ман бо ӯ дар шаби хобам бисёр вақт дар зодгоҳамон – кишлоқаки Сӯфиён вомехӯрам. Дар кишлоқаки Сӯфиёне, ки ба кӯдакии мо мансуб буд. Аз ободиҳо як хоначаи сафедак, яъне мактаб, як масҷиди ҷӯбқории шаклакаи кӯҳна ва аз бузургию азамат нишона ду дарахти азим дошт, ки якеро чормағзи Нарзулло ва дигарашро ҷанори хирманҳои боло меғуфтанд. Дигар ҳама чиз оддӣ оддӣ – ошхонаю меҳмонхонаҳои дудзадаи чақоқӣ, шиғу похсадевор, чапаракпулҳои чун миёни мардумаш хамзадаю фурурафта ва юғу испору чигина, хусусан чигинаҳои чапараки қаҳқашонӣ. Дигар - даромадгоҳу баромадгоҳ, чоқиҳои ду теппа, ки газа номида мешаванд.

Дар ҳошияи кишлоқ боғҳои тоқ ва дараи Шер. Аз инҳо он тараф – ҷару дараи дуобагию шӯлашу хорбуттаҳои овезон ва ду кунда тути хасаку як тана сада, ки мо сабдаш меғӯем, яъне сабада (ин дарахт, дар

хақиқат, ба сабад монанд аст, хусусан баъди баргрезони тирамоҳ). Ва дар хамгашти дуобағӣ дунгие бо номи Кофирқалъа. Дар гардани борики дунгӣ – Олучамазори латтабандӣ, айни духтарчае, ки ба кокулҳояш пилтаю пахта бофта бошанд.

Дар тирези Кофирқалъа ғори момачавак даҳанвочак мекард, зайли касе, ки даҳанашро паҳн кушода хамёза мекашад. Момачавак дар тасаввури бачагии мо кампирাকে буд, ки дар тоқчаи ғору ҷар зиндагӣ мекард. Дар асл акси садост, ки ҳой гуфтед, ҳой меғӯяд. Момачавак ё Момачавабак аз дилхушиҳои мо буд. «Момачавак, кулча меҳурӣ, ҳалво» - гуфта ҳой, ки мезадем, сари овозамонро гирифта, «Ҳалво!» меғуфт.

Боқӣ – арғамчини чигинараҳи Олучамазору чанги хоки пиёдаю саворае, ки рафтуомад мекарданд. Баъд аз роҳҳои мошинравак чигинараҳи Олучамазор ба ачинабодакҳо монд. Аз ин кӯҳнароҳ рафта-рафта пойи мардум канда шуд, вале чашм накарданд. Зеро аскарбачаҳоро, ки бо ҳамин раҳ ба чанги Гирмон бурда буданд, гумон мекарданд, ки бояд боз бо ҳамин раҳ баргарданд:

*Дар хами пуштаҳои Файзобод,
Чашм бар роҳи кӯҳна шому сахар,
Кӯдакияи ҳанӯз гирён аст,
Дар кафи ӯ хати сиёҳи надар.*

Ҳозир бисёрии он манзараҳо набуд шудаанд. Ҳозир касе намедонад, ки дар фалон сари хандақ зардолӯи кандаке буд; дар фалон лаби об – чаноре, ки вакте афтондандаш, замин чунбид; дар фалон боғ – сафедори баланде, ки осмонро ҷорӯб зада мерӯфт. Лангари кӯҳнароҳ ҳам, ки аз ҳар қадамаш хотираи қадами азизе боқист, кайҳо фарсудааст. Бораю буттаҳою дараҳо ламида рафтаанд. Аз дару деворҳои дерина қариб нишоне нест. Аммо ба хоби ман медароянд. Бо бачаҳои солҳои пеш, бо додарам Темур. Хусусан он мактабхона – ягона хоначаи сафедак, он масҷиди ҷӯбқории шақшакаи кӯҳна ва боғамон дар хамёзаи дуовағӣ, ки тобистонҳо дар ғӯшааш каппа зада, кандани ситораҳои шабро тамошо мекардем. Ситораҳо рост намеафтоданд, балки ҳамчун алмос шишаи осмонро бурида мерафтанд. Аз мушоҳидаи осмон мефаҳмидем, ки Ҳафтдодарон ҳаракат карда, дар ҳар фасле ҷояшро иваз менамояд. Тобистон – дар ҳавои болои як теппа, тирамоҳ – дар ҳавои болои теппаи дигар ва ғайра. Ҳамчунин медидем, ки ситораҳои калон тулӯ ва ғуруб

меунанд. Баъдҳо донистем, ки онҳо сайёра номида мешудаанд. Баланд гузаштани мушакҳои сунъиро низ дида, ба дигарон нишон меодем. Хусусан мӯсафедон ҳайрон мемонданд.

Шабҳои тобистон натанҳо боғҳо, бому дар, палаку полизу хирманҳо, раҳу пайроҳа ҳама обод буданд. Аз ҳар гӯшае бош-бошу их-иху иш-ишу киш-киш шунида мешуд. Натанҳо одамон, рӯбоҳу чайраю сагу пишак хоб надоштанд. Нохост хиш-хиши хушке шунида мешуд, зайле ба харе найдарзаи хушк бор карда мебурда бошанд. Ин чайра буд. Ногаҳон аз танаи чарӣ чиғубиғи гӯшхароше шунида мешуд. Ин чуғзак буд. Гӯё пару пучаш мекарда бошанд. Ва дар ин миён яке девонаи Кенча меҳонд:

Аҷал, моро накуш, мо навҷавонем,

На дунё дидаю не шодмонем!

Бирав, аз кӯчаи пирон гузар кун,

Ба мо навбат расад, мо худ равонем!

Девонаи Кенча шабгарди таку танҳои побараҳнаи хоколуди кухнароҳи Олучамазорак буд. Аз ҳамсояқишлок, аз хонаи апааш Руқия меомад, аз сояи пуштаҳою бораҳои маҳтобӣ хонда-хонда меомад. Ва дар миёни хонишаш яке ист карда, ҳудаш ба ҳудаш «Бале, девона, бале!» - мегуфт, ки момачавакҳо ҳам аз ҳар чаре «Бале!... Бале!... Бале!... Бале!...» такрор мекарданд. Моро вақте хоб мебурд, ки Кенча хонда-хонда ба кулбааш мерасиду маҳтоб ҳам мешишт. Хониши девонаи Кенча ба аллагӯй мемонду чайловаки ларзонаки мо ба гаҳвора.

Акнун он шабҳо, он каппаю чайловаки ларзонак хотира шудаанд, вале ба хоби ман медароянд, ҳамчунон ки буданд – бо суробу сояҳои азиз, бо бачаҳои солҳои пеш, бо Темури ба ҷону дил баробарам.

Роҳҳои хокиам ку?

Рӯзҳои покиам ку?

Ҳамон рӯзе, ки ўро ба хок супурдем, шабона хоб дидам, ки аз газаи қишлоқ фуномада, ба боғамон даромад. Ришаш расидагӣ, лоғар, ранги рӯиш зард, шикамашро дошта роҳ мерафт. Як хӯша ангур канда, дароз кардам, нагирифт. Гуфт, сихат нашудам.

Чанд шаб баъдтар боз ба хобам омад, аввал дар қиёфаи сангӣ, ҳамчун ҳайкал дар долони иморати баланди шоҳсутундор. Пас ҳамчун бачаи тару тоза:

*Ёдам омад, ин иморат хонақоҳи куҳна буд,
Дина мо даҳсолаю ин хона чумчуқхона буд.*

Бори дигар хоб дидам, ки бо ҳам дар паси як мизи тӯёна нишастаем. Боз ҳам ӯ харобу хаста. Гуфт: рисолаи илмиамро нав навишта тамом кардам. Ба вай суҳан доданд, гап назад.

Ӯ дар хобҳои ман дар ҳар синну солу аҳволе, ки бошад, ҳамеша бо китобу дафтар аст. Мудом аз ину он масъалаи илмию китобӣ гуфтугӯ мекунад. Гоҳе аз ман мепурсад, ки фалон китобро дорӣ ё фалон китобу мақоларо хондаӣ? Аз ҷумла, шабе дар хобам ўро дар кӯчаи Душанбе вохӯрдам. Хеле ҷиддӣ ва оҳиста-оҳиста қадам мезад. Пурсидам, ки аз кучо меой? Гуфт, аз магазини китобфурӯшӣ, рисолаи докториам ҷоп шудааст. Ба сабаби набудани аломатҳои нашри математикӣ баъзе муодилаҳоро мухтасар кардаанд. Як бор варақ зада малол шудам. Ман дарҳол аз шунидани наشري китобаш хурсанд шуда, ҳадаҳа гуфтам, ки ягон нусха нагирифтӣ? Ҷавоб надод. Беҳотир, хобам ҷунон парид, ки гӯё ҳамин навакак дар бедорӣ гап мезадем.

Аз бачагиаш хонданро дӯст медошт. Ман дар хотир надорам, ки рӯзе ба мактаб нарафта бошад. Ҳол он ки аксари бачаҳои ҳамзоди мо, аз пайи молу подаю подабонӣ гашта, ҳафтаҳои дароз аз наздики мактаб намегузаштанд ва касе ҳам намепурсид, ки кучоянд. Чунки моҳияти ҳуди мактаб маълум набуд. Мактаб, ҷуноне дар боло гуфтем, аз берун сафедаку аз дарун сиёҳи дудхӯрдаи дудаҳояш овезон буд. Тамоми зимистон аз бомаш борон мечакиду аз роғҳои дари шакшақааш шамол пуф мезад ва муаллими Қаҳҳорбек (ёдаш ба хайр) барои мо паҳол дуд мекард, ки гарм шавем. Мардаки қоқинаи қадбаланди бурутакӣ буд.

Муаллимони дигаре низ доштем. Онҳо касоне буданд, нав аз ҷанг баргашта, шалу дингу маъюб, бо чигас роҳ мерафтанд ва номашонро бо лақаб мегирифтанд: фалонии динг, фалонии шал, фалонии якдаста ва ҳоказо. Дар миёни онҳо як нафар хешованди мо ҳам буд, муаллими ҳисоб, машҳур бо лақаби «Фаттоҳи урус». Барои он, ки кепка мениҳод ва бори аввал ба қишлоқ зани рус, велосипед, дурбин, сумкаи тасмадарози аскарӣ ва ҳархела ҷадвалу асбобҳои ҳисоббарорӣ оварда

буд. Вакте ки дар девори пушти мактаб, барои сафед буданаш, киноҳои чангӣ нишон медоданд, ӯ матни онҳоро аз русӣ ба мо тарҷума мекард. Меғуфтанд, ки Фаттоҳи урус забони немисӣ ҳам медонад.

Вай баъзан моро ба рӯи талу теппа бароварда, бо дурбину чадвалҳояш чен кардану ёфтани масофа ва нишон гирифтану тир парронданро машқ меод. Ва аз шахрҳои ба қавли мардум «дарун» – Маскову Берлин, кӯхистони Италия, ки дар он ҷо партизанӣ мекардааст, қиссаҳои шавқовар нақл мекард. Вале канда-канда месулфид. Меғуфтанд, ки дар шушаш аз чанг гулӯлаи тир боқӣ мондааст.

Аз дарсу суҳбатҳои шавқовари Фаттоҳи урус дариҷаи танги зеҳни мо кам-камак кушода мешуд, ба сӯи илму фан, ба сӯи муъҷизаҳои техникӣ, ба сӯи мошинҳо, ҳавопаймоҳо, ба сӯи қонуни ҷозибаи замин, ҷозибаи олам, ба сӯи ободихои дур, марзҳои дур, уфукҳои дур.

Мо туфайли мактаб соате чанд гушнагию бараҳнагию доду войи қишлоқро фаромӯш менамудем. Лекин, ҳамин ки дарс поён меёфт, ҳақиқати ҳол ғалаба мекард. Мо аз чордевори мактаб берун омада, касеро медидем, ки зани ҳомила ё кампиру мӯсафедеро қамчин мезанад, ки аз замини колхоз сарак (хӯшаи ҷаву гандум) чидаст. Ё ин ки дар болои асп калла қашида, аз сари девору хандаке ба дарун ҳақорат мекунад. Ё мешунидем, ки сари кадомеро кафондааст, деги шири кадом занакро чаппа карда, нони зағораи кадомеро ба шатта задааст.

Ў раис буд. Ўро мо бад медидем. Аз ҷумла, барои ҳодисаи ҷӯлоқи Хонзода ва ҳодисаи Зумрад. Хонзода як зани маъюбу маслуқи бекас буд. Ба мушунги говаку (мушунги худрӯй) тактаку кунчора мезист. Кунчораро аз чувозхона металабид. Охирҳои баҳор, айнаи ҷавдараву тутпаз, як сахарӣ хабар омад, ки дар хирманҷои Сӯфиёни боло Хонзодаро куштаанд. Ҳама ба он ҷо давидем. Дар подаҳобрав, миёни хоку хун нолиш мекард, аз сараш хун мерафт ва куртаи карбосаш пора-пора. Ўро аз саракчинӣ раис зери узангую потанги асп гирифта, кашон-кашон ба ин ҷо оварда партофта будааст. Бечора мурд. Мурдаашро дар гилем ба хона оварданд.

Ҳодисаи Зумрад аз ин ҳам дилрештар. Ҳамсоя будем. Қоқучиниаш, ки мо қоқуфаш меғӯем, ҳеҷ аз ёдам намеравад. Шаш ё ҳафтсола буд ва ду акачаи аз ҳудаи калонтар дошт. Ятимони дари хонаи амакашон буданд. Ятимакони ҷулхундӣ. Падарашон аз сар рафта ва очаашон аз тангии аҳвол ғайб зада буд. Меғуфтанд, ки ба Ёвон, ба ватанаш гурехта рафтааст. Амакашон ҳудаи ҳоло кӯдак надошт. Шабе дар хонаашон

парон-парон шуд. Баъд амакашонро чанд шапкадору раис пеш-пеш карда бурданд. Ва дигар барнагашт.

Зани амакиашон ҳам кӯчида ба хонаи падараш рафт. Ятимон танҳо монданд, танҳои танҳо. Зумрад аз беҳи девору хандакҳо кокуву шулха мечид. Ва модарам ба онҳо куруту ширкадую ордоб мебурд. Барфу борон сар шуда буд. Яке вақти намози шом чирроси Зумрадро шунидем. Модарам саросема ба хонаашон давид. Мо ҳам аз сари бому девор ба он тараф паридем. Аммо аллакай дер шуда буд. Зумрадак саропо забона зада месӯхт. Карасини чароғи лампа ба сару рӯяш рехта буд. Аловро ба дасту доман зада хомӯш карданд, вале чароғаки умри ӯ ҳам пас аз ҳафтае абадӣ хомӯш шуд.

Ҳар замон ба ёди он айём чашмонамро пӯшида, ба андеша меравам, дилам месӯзаду месӯзад. Хонзода... Зумрадаки кокулзардак... Кудакони хору зор... Додаракону хоҳараконам... Солҳои сиёҳу хатҳои сиёҳ... Кухнароҳи Олучамазору чашмҳои чор...

Ҳолаи Раҳима «Салоҳиддину Сафовиддинам!» мегуфту мегиристу байт меҳонд:

*Худо бигира ҳукумати балора,
Сутун задаю сим кашид дунёра.
Даговар бастай шири модговора,
Аскар мебара бачаи фақирора.*

Ҳолаи Раҳима вақти бурдани Салоҳиддину Сафовиддин то сари роҳи охани Янгибозор рафта будааст. Бинобар ин, ҳар замоне ки поезд аз дуриҳо бӯғ мезад, ӯ ҳам ба забони печида фарёд мекашид, балки аз чигари сӯхтаю чоғари дамидаи ғамбодаи зери гулӯяш ӯ ҳам бӯғ мезад, ки: «Э, бихезене, Салоҳиддинма бурдане, Сафовиддинма бурдане! Э, доде, э чавре, э халқи худое!» Ва шайтонламишаш (саръ) мегирифтӯ ҳамчун мурда дароз ба замин меафтод.

Баъзан баръакс, поезд, ки бӯғ мезад, «Э, бихезене, аскарора овардане! Сафовиддинма овардане!» - гуфта, ҳамели дӯлонаю мағзу чағашро канда-канда, чочикӣ мепартофт. Ҳолаи Раҳима хазон шуд, борик шуд, ришта шуд, вале риштаи умедаш нақанд. Ҳанӯз ҳамчун найзори хушкидае фиғон мезад, ки «э, бихезене, пойиз омаде! Аскарора

овардане! Салоҳиддинма овардане, Сафовиддинма овардане!» Ў дигар наменамад, арвоҳ шуда буд, танҳо ғиғони ҷонгудозаш шунида мешуд.

Хати сиёҳи Салоҳиддину Сафовиддинро чанд сол баъд аз сари холаи Раҳима аз коғаздони идораи ҷамоат ёфтанд.

Он солҳо наҳсӣ болои наҳсӣ меомад. Ҳатто зимистон то ғӯшаи бомҳо барф метапид. Аз лабғӯшаи бомҳо яхчоли кабуд овезон буд. Яхи новшараро агар бо табар мезадӣ, наменикаст. Аз сари ҳар боме кокули дуди сиёҳ, ғалапа дода, ба ҳаво мепечид. Махсусан, вақте ки печка пайдо шуд:

*Даҳан кушода бухорӣ ба сони беадабон,
Сухан расида ба ҷое, ки ҷӯб меҳаҳад.*

Аз дасти ин печка дар қишлоқ ҷанору чормағзи чувозкундаю дар адирҳо дӯлона намонд. Қишлоқ ба пиракии дандонрехта монанд шуд. Охирҳои чунин яхбандон, ки аз шӯшаҳои яхчоли овезон акнун қатра-қатра об мечакид, Фаҳриддину Садриддин бори осиеб бастанд. Борашон рези кетӣ-кетӣ буд. Яъне сабадчаҳои ангурро қишлоқ ба қишлоқу хирман ба хирман «ангур рафт-е, ангур рафт-е!» - гӯён гардонда, ба рези ҷаву гандум иваз мекардем (бинобар ин, рӯзи ҷанозаи Темур Фаҳриддину Садриддин сарашонро ба дару девор зада, «ӯро ба нони кетӣ-кетӣ калон карда будем» меғуфтанд).

Осиеб дур буд, дар лаби дарёи Кофарниҳон. Барои эҳтиёт дукаса мерафтанд, ҳаракию аспакӣ. Аспашон – ҳамон аспии меросии падар, ки шеърӣ зерин дар бораи ӯст:

*Аз рӯй-рӯи хотираҳои ҷавониам,
Балки аз он диёр, ки ғум кардаам падар,
Аспе ҳанӯз медаваду медавад ҳанӯз,
Аспе, ки ҷуз ба хоб намебинамаш дигар.*

Пояш сафеду гардану пешонияш сафед,

Соқаш дарозу тахтаи пуштаи дарозтар,
Зери шикам ба тахтаи пуштаи кашида сахт,
Чашиаи мисоли лахчаи сӯзанда дар назар.

То рӯи сина шаршараю обиори ёл,
То пушти пой шаршараю обиори дум.
Чун зарбаҳои набзи раги дасту пойи роҳ
Аз сангу хок мешунавам зарбаҳои сум.

Сар то қадам сарак-сараку резу печутоб,
Дар подаи касофати маркаб намечарад.
Аспи фариштае, ки саисаи фариштаест,
Шаб то саҳар фаришта қашоғӯи мезанад.

Дар ҳарду пойи ӯ падари ман кишан назад,
Дар банди пойи ӯ падарам ресмон набаст.
Дар кӯдакӣ шунидаму фарёд мекашад
Ин гӯиш ман ба шихаи он аспи дурдаст.

Дар кӯдакӣ шунидаму аз ёди ман нарафт
Он шихаи азизи чиҳилсола беиштар:
Як дам ба гӯш мерасад аз пуштаҳои дур,
Як дам ба гӯш мерасад аз кулбаи падар.

Ёдат ба хайр, бому дари кӯдакии ман,
Кам нест дар хаёли ман афсонаҳои ту!
Марде, ки рафт аз бари мо дар ҷавониаш,
Хоҳам, ки пир ояд ояд дубора ӯ...

Аз рӯй-рӯйи хотираҳои ҷавониам,
Балки аз он диёр, ки гум кардаам падар,
Аспе ҳанӯз медаваду медавад ҳанӯз,

Аспе, ки ҷуз ба хоб намебинамаш дигар.

*Тай шуд ҳазорҳо раҳу ҷуз дар раҳи хаёл
Бори дигар надидамат, эй аспи бодпо!
Ту то кучо давидию ку он савораат,
Ўро ту дар ҷавониаш афкандӣ дар кучо?!*

Лекин аспи падарӣ дар дасти мо дер напоист, ҳамчун аспи раисзеб ба раиси Раҳмон расид, ки гурум-гурум болою поён метохт ва хусураш – мӯсафеди Зиё байташ монда буд:

*Бачаи тоқибрахмал,
Тоқии бахмал ба сар,
Този боло, този поён,
Аспсуворӣ мезгара.*

Он чонвар ба ӯ ҳам насиб накард. Чунки раисҳо тез-тез иваз мешуданд, албатта, бо саркафонию чоғу дандоншиканӣ. Раиси Раҳмонро дар мактаби мо бор бастанд дар маҷлис. Маҷлис шабона мерафт гирди чароғи лампа. Ногаҳон касе чароғро пуф карду «Бзаненуш!» - гуфт. Ва дар як дам бузаш кашиданд.

Рӯзи дигар аспи мо ба Мухтори раис гузашт. Пас ба Қурбоналии сиёҳ ном раиси дигар ва ғайра. Охир шунидем, ки дар Яккабедкишлоқ ба чувозаш бастаанд. Модарам гирён шуд. Вале айне, ки Фаҳриддину Садриддин осиеб рафтанд, ҳанӯз аспи мо буд.

Баъд аз пешин барф борид. Барфбод ғарғараю калоба мепечонд. Тавре ки зимистон рафтани набуд. Осиебакиҳо дер карданд, хонавода ташвиш шуд. Охунди Шариф, ки дар хонавода аз кухнасавадон буд, Темурро паҳлӯяш шинонда, дафтар кушод. Ў моҳу рӯз мешумурд – «ҳаждаҳи бузкуш, дувоздаҳи кабки рав, хути пишак» ва Темур менавишт. Мегуфт, ки баъзан:

*Хут агар ҳуттӣ кунад,
Кампира дар қуттӣ кунад.*

Яъне, аз шиддати сармо кампир дар қуттӣ чо мешавад. Ҳамчунон гуфтанд, ки баъзан:

*Дар вақти гули кавар
Яха задан ба табар,
Э бобои беҳабар,
Арзан букор, арзан букор...*

Ниҳоят натиҷа гирифтанд, ки поси шаб дар ҳисоби баҳор аст. Агарчи гуфтаанд:

*Ҳуту Наврӯз
Чил кунда бисӯз,
Хоҳ шаб гардӣ, хоҳ рӯз.*

Ба ҳар ҳол, пас аз поси шаб, агар дар дашт монда бошанд ҳам, зинда мемонанд.

Дари моро, ки лату паташ баста будем, гурги масти шамол ханчор мезаду нӯла мекашид, нӯла мекашиду ханчор мезад. Охир кӯри хокистари сандалиро бо халакови (оташқоб) пойҳоямон кофта-кофта ба ҳар тараф ғелидем.

Саҳар соате бедор шудем, ки аспамон аз газай Олуҷамазор шиҳа кашид. Одати он чонвар ҳамин буд, аз газай қишлоқ ки медаромад, албатта, шиҳа мекашид. То чилу чандамонро ғундоштем, ки осиебақиҳо ҳам расиданд. Гӯё кундаҳои сиёҳи таре буданд, ки дуд мекарданду намесӯхтанд. Алахчаашон шах шуда буду забонашон намегашт. Модарам ордоб пухта, ба халқашон рехт.

Рӯзи дигар ба гап омада гуфтанд, ки бозгашт дар торикистони бефарёди дашти Кофарниҳон миёни барфбод монданд.

Чонварон дар замини шопипаяи фулх то таги шикам ғӯтида мерафтанд. Барфбод сӯзан зада, чашмашонро медӯхт. Ба сару рӯяшон шаллоқ мезад, ки чиз-чиз месӯхт. Дар обу лой хелида-хелида ба қадӣ дашти дароз кашолаашон мекард. Мегаштанду мегаштанду мегаштанду дашт тамом намешуд, чароғе наменамад, сағе намечакид. Охир, аз гапу

гӯ монда, ҳамчун кӯру кару гунг ихтиёрро ба улоғҳо доданд. Борашон ҳам дигар орд на, хамиру гундии шӯрида буд.

Ва нохост, дар ин талвосаи ҳаёту мамот, яке зайли гургумеши сахарӣ пеши назарашон сояравшан шуд. Шасти барфбор гашт. Улоғҳо ҳам истоданд. Сар бардошта, осиебро диданд. Як дашти шопипояро аз каду бар сум зада, боз ба дари осиеб омада буданд. Сохте, ки кӯрхаташон карда бошанд. Охунд гуфт: «Офтоб, ки як сари мӯ аз тарозу гузашт, шасти сармо мегардад: фарқ надорад, ки шаб аст ё рӯз».

Заминчунбӣ ҳам офате буд ба болои офатҳои дигар, балое буд ба болои болоҳои дигар. Чуноне ки аз буғумдарду табларзаю табёзаю хамёза рағу пайванди кас ғичир-ғичир мекунад, аз заминчунбӣ ҳам болору синҷу сутуни иморатҳо ҳамчун устухону рағу пайвандашон ғичир-ғичир мекарданд. Шарақ-шуруку ғичир-ғичири масчиди чӯбқории кӯхнаро аз дур мешунидем. Аз дару девору ғору чар, ки торс-торс мекафиданд, чанги хок меҳест. Ҳатто гову мол дар саҳро сарчарҳак шуда, ба замин меҳобиданд. Аз зери оғилхонаҳои вайрона ҳафтаҳои дароз хурӯсҳо меҳонданд. Одамон бо кӯдаку ғаҳвораҳояшон аз дариҷаҳои париди мерафтанд. Дар миёнаи ҳавлиҳо шаб то рӯз кундаҳара месӯхт. Аз чор тараф ҳаёху шунида мешуд.

Ман аз заминчунбӣ бисёр метарсидам. Ҳамин ки замин рафт мегуфтанд, морвор печида чиррос мезадам. Ҷазабаи он тарс то ҳозир аз дилам нарафтааст.

Гургу шағолу рӯбаҳ низ ҳамчун касофате ба қишлоқ рука мекарданд. Аз мӯрию сӯроҳии дару девор ба молхонаҳо медаромаданд. Ғояти чимчими шаб аз гурсогурсу қиғу чиг бедор мешудем. Дар рӯзи равшан ҳам бузу бузғолаҳоро аз дару дарвозаҳо мебурданд. Ҳатто аз дасти модарам бузғоларо кашида, гург бурд. Ҳатто боре ман ба подаи гург рӯбарӯ шудам.

Чоштгоҳе, ки дар ҳавои софи офтобӣ барфи навборидаи пахмоқии баланд мавҷак зада, чашмо мебурд, гове пешандоз аз Файзова хамидам.

Пайи пойи гургу рӯбаху заргӯш барфро мухпар зада буданд, лекин ҷондоре наменамуд. Вале ба ҳамгаҳии хилвати қишлоқаки Қасамдара, ки ҳам хӯрдам, гов тур бардошт. Дар бармолии раҳ як пода гургро дидам, ки зайли пӯстакҳои рӯи замин густурда. То гургҳо бедору хушёр шуданд, ки гов думаширо ҳода карда, ҳамчун тир аз пеши пояшон гузашта рафт.

Ман хангу даранг ба қафо гаштам. Ва ҳар қадам қаламбоқӣ хӯрда (бо сар ба замин задан) ба дунгии Қасамдара баромадам, ки аз он ҷо қишлоқ менамуд. Бачаҳоро дидам, ки дар офтобрӯяҳо бучулбозӣ мекарданд. Ҳар қадаре чиғир задам, зунукам гирифта буд, ки сағе ҳам наҷакид. Гуфторе, ман гунг будаму ҳама кар, сағҳо ҳам маро нашуниданд. Ҳамчунон пешпоию қаламбоқӣ хӯрда, аз дунгӣ хамидан гирифтам, ки назди бачаҳо равам. Сиёҳхорақҳои тезе ҳамчун дандони гург сару рӯямро канда, чорукҳоямро пора-пора мекарданд.

Яке касе чиғир кард. Ва аспакие намудор шуд, ки барфро чошу пош дода, аз пушти гургҳо медавид. Гургҳо меҷаҳиданд, айнаи пӯстакҳое, ки дар рӯи барф меафшонӣ. То ман хамидам, ки савора дур монд, на дидаму на шинохтам. Ман пайроҳаи говро гирифта ба дӯлонаҳои қатор қач шудам, ки нишонаи раҳи қишлоқамон буданд. Он тараф дигар ободию амонӣ буд. Дами пешин ба хона расидам. Гов аз сари деворҳо хасу хошок қашида меҳӯрд.

Рӯзи дигар овоза шуд, ки дар хамаи Қасамдара як сағераро гург хӯрдааст. Ҷандаҳояшро шикорақиҳо ёфта, дар шоҳи дӯлона кашол кардаанд. Баҳорӣ дар гарданаи ҳамон ҳам касе як сутра сафедор шинонд, ки баъдҳо ҷангалак шуда, сафедорони гургхурда ном гирифт.

Он солҳо кӯдакони сарсафед бисёр буданд, гӯё аз батни модар мӯсафед таваллуд мешуданд. Ҳатто мӯсафедона кӯзапушту лабу рӯяшон чинчалак. Мӯсафедона чорукӯ локию кафши ҷубинпӯш. Танҳо Темур як ҷуфт калӯшак дошт. Дар барфҳо ғӯтида-ғӯтида бо он калӯшак мактаб мерафт ва дар муҳити онвақтаи мо калӯшаки ӯ моли нав буд. Он калӯшаку дарсхонаи хунук ва махсусан китобдӯстиаш мудом пеши назари мананд.

Темур мехонду мехонд. Баъдҳо, яъне мурури фаъолияти илмиаш он хониш ниҳоят вусъат ёфт, хушу ҳаёлашро саҳт фаро гирифт. То ҷое, ки китобу қаламу дафтарро аз даст ниҳоду ҷон супурд. Аммо рӯҳаш ҳамчунон бо дониш боқӣ монд.

Дар рӯзхое, ки ба пуштаи мазори Сӯфиён сангу хишт кашида, гӯрашро обод мекардем, шабе дар хобам даромада, хандида гуфт, ки хонаи хубе сохтӣ, олиҷаноб, сафеди сангӣ, лекин бисёр торик аст, китоб хонда намешавад. Аз ин хоб рамуз гирифта, тахтаи мрамори сари гӯрашро ба шакли китоб тарошидем. Мрамори сафед аст, вале як паҳлӯяш дар намуди дасту остин ва мӯю рӯи хорошидаи кампирона шабаҳу сояи хокистарӣ дорад. Ин сояро мо насохтаем, дар батни ҳуди санг будааст, ки вақти суфта кардан рӯ зада, моро дар тааҷҷуб монанд. Зеро ба модарамон монанд аст. Сурати раҳмати модарамонро ҳуди табиат дар ин санги лаҳад ҷо кардааст. Зеро модарамонро ғаму аламу мотами Темур кушт. Ӯ барои фарзанди азизаш бисёр сӯхт. То вопасин рӯзааш ҳар субҳидам гиря мекард. Мардум бо «бачамой-бачамой» - гӯйҳои ӯ бедор мешуданд. Ва акнун абадӣ дар санги сари хоки писараш мотам гирифтааст.

Пештар модарам ба баҳонаи хабаргирии хешу табораш ба дуру наздик мебаромад. Гоҳо ман ба шаҳр меовардамаш. Аксаран зимистонҳо, ки то фаро расидани баҳор аз дуду гарду лойу чали қишлоқ эмин бошад. Аммо пас аз он ғоча дигар аз Сӯфиён набаромад. Шаш соли дароз, яъне, то дами охир куртаю калушу докашро нав накард. Ҳамин тавр, ғами фарзанди ҷавонмаргаш дар дил, аз дунё гузашт...

Дӯстдорию дилсӯзии модарам ба Темур ранги дигар дошт. Чунки Темур дар бачагиаш дардманд буд. Дар чилаи тобистон ҳам табларза мекарду хунук меҳӯрд. Ва сару шикамаш қариб ҳамеша бастагӣ. Он замон дорую даворо касе намедид, ҳама ба ҳоли худ мезисту ба рӯзи худ мемурд. Мардум муҳтоҷи як каф орди ҷаву зағораю тактак буд. Бачаҳо баҳорон ба решаю барги алафҳои ошӣ ва зимистон бо куруту қоқу қоқпораҳои мевагӣ мезистанд.

Дар сари чашмаи дари хонаи мо як тана дӯлонасурхаки хорворе буд, ки зимистонро мепухт. Ва мо, бачаҳои як гузар, рӯзи дароз дар шоҳаҳояш овезон будем. Аксари вақт бо ҳамин қаноат мекардем. Аз шикампечак, дилайна, шабкӯрӣ ва табларзаю домана моро халосӣ набуд. Темур ҳам азоб мекашид ва азбаски хурду бемадор буд, дили модарам ба ӯ бештар месӯхт. Бинобар ин, ба ҳар кучое ки мерафт, уро ҳам мебурд. Дар мавриди молдӯшию ширпазию дӯғкашиаш ҳам уро дар рӯи пӯстакчае паҳлӯяш мешинанд...

Боре Темурро тағоиям бурд, ки дастерӣ кунад. Вай дар ҳамон қишлоқи Файзова, ки пештар ёд шуд, зиндагӣ мекард. Шеърӣ зерин ишора ба ҳамон деҳкада аст:

*Боди Файзобод чун дар пушта гардон мешавад,
Косаҳои чашимҳоям чапагардон мешавад.
Байни кӯрак монда, меборад агар кӯҳи Мазор,
Хонаҳои чашимҳоям мечакад беихтиёр.*

*Гӯиё ин лаҳзаҳо дар гардани Файзоваам,
Дар таги лабгӯшаи як боми беандоваам.*

Баъди як ҳафта Темур танҳо баргашт. Як чашмаш то гирди рӯ сиёҳ шуда буд. Гуфт, ки гов шата зад. Модарам зор-зор гирист ва номи тағоямро гирифта, дашному дуо кард. Баъд аз ин модарам, то он ки дар ҳаёт буд, дигар ба хонаи ӯ нарафт. Ба ӯ қаҳрӣ шуд...

Тутпазон дар суфаи баланди таги тути балхии байни ҳавлиамон мехобидем, рӯи як намади дақиқу зери як кӯрпа. Ва дар кундаи тут халтаҳои овезони дӯғу чака, ки дар сукути шаб якзайл мечакиданду мечакиданд. Дами сахар, ки ҳаво салқин мешуд, ба ҳамдигар ҷафс шуда мечаспидем, ки хунук нахурем.

Вақте дар ҳабсхона будам, шабе хоб дидам, ки зери он тути балхӣ бо додараконам хобидаам ва чинч зада, ба бағалашон медароям. Нохост, аз чарақ-чараки дандонҳоям бедор шудам, ки аз сармо манаҳам ларзида истодааст. Одатан агар бемор шавам ё дар хобам хунук хурам, албатта, ҳамон ҷоғаҳи додараконамро хоб мебинам, нафаскашию гармии баданашонро ҳис мекунам. Ва чак-чаки хобовари дӯғу чакаи модарамро, ки якзайл мечаканду мечаканд...

Ман дар он хобҳои кӯдакӣ болу пар бароварда, аз боми баланди масҷиди куҳна мепаридам, аз ҷариҳо муаллақ мезадам. Шабе дар ҷархофалаки рангинкамони осмонӣ савор шудам, ҳазору як шилшилаю зангӯлаи тиллоию ҷароғаки рангоранг дошт. Гӯё дар думи товусе савор будам, ки аз осмон ба замин мерасид. Як шаб ба ҷанги Гирмон рафта, тир хӯрдм ва захмию хуншор ба тани девор часпидам, ки шинохтамаш, девори сафедаки мактабамон буд, ҳамон деворе, ки дар рӯяш киноҳои ҷангӣ медидем.

Модарам мегуфт, ки Темур дар хобаш меҳандад, Иброҳим гап мезанад, Садриддин пуштаку рӯ гелида-ғелида, аз кӯрпа баромада меравад, Камол ранги барра намечунбад, Райхо гиря мекунад.

*Дар навдаи тути модар овезон
Чун халтаи чака халтаи маҳтоб.
Дар кундаи тути модар овезон
Чун халтаи моҳ халтаи ҷурғот.*

*Шаб аз лаби боми кулбаи модар
Ҳамчун зари об мечакад маҳтоб,
Аз халтаи моҳу халтаи ҷурғот
Ҳамчун зари ноб мечакад зардоб...*

*Ман дар тани кӯдакӣ фуру рафта,
Худро тағи тути пухта мебинам,
Дар ҷолаи туту тутборонаш
Як мушт яtimi хуфта мебинам.*

*Як мушт яtimi хуфтаре модар
Дар тахтаи дил гирифта меҳобад,
Дар пахтаи дил гирифта меҳобад.
Сар монда ба тахтаи дили модар,
Сар монда ба пахтаи дили модар,
Бо чак-чаки чака мебарад хобам,
Чун равғани маска мебарад хобам.*

*Дар ҷоғаҳи мо, ки тут мерезад,
Чун ҷола, ки моҳи ҳут мерезад.
Ҳамёза, ки мекашӣ банохост,
Шаб дар даҳани ту тут меафтад.*

Вақте ки сапеда деги гардунро
Чун модари ман ба рег мешӯяд,
Вақте ки сапеда гови гардунро
Чун модари ман пагоҳӣ медӯшад,
Бо шир-шири шир мешавам бедор,
Бо шир-шири ширдӯшии модар...

Дар хоби шабам ҳанӯз бехотир
Ман дар тани кӯдакӣ фуру рафта,
Худро таги тути пухта мебинам,
Дар ҷолаи тути тутборонаш
Як мушт ятими хуфта мебинам,
Додар ба бағал гирифта додарро,
Хоҳар ба бағал гирифта хоҳарро.

Вақте ки аз ин миёна бархезам,
На мушти ятими хуфта мебинам,
На дастӣ бағалгирифта мебинам,
На наждаи тути пухта мебинам.
На! На! На ба мушт донаи туге,
Танҳо ману мушти саҳти калтуге.

Ман аз тани кӯдакии ман ҳар бор
Чун мурғи пагоҳӣ мешавам бедор,
Чун мурғи пагоҳӣ сина мекӯбам,
Чун мурғи пагоҳӣ мезанам фарёд,
Чун мурғи пагоҳӣ мекунам ку-ку:
Ку хоҳаракони хонарӯбам, ку?!
(Сад соли дароз хона норуфта)
Ку додаракони хонабонам, ку?!
(Сад соли дароз хона бесоҳиб)
Ку модараки сагерабонам, ку?!

*(Сад соли дароз дег ношуста,
Дегу табақаш ба рег ношуста)*

*На чак-чаки халтаҳои хобовар,
На шир-шири ширдӯшии модар,
Девори гилеву сояравшанҳо,
Девори дилеву сояравшанҳо,
Дар шохи чанор халтаи маҳтоб,
Аз халтаи сина мечакад зардоб.*

Модарам кампираки момачавобаки тоқчаҳои ғору чарихи Сӯфиён шуд. Ду чолаки сафедаш дар хасу хори Сӯфиён печида, ришта-ришта ғозҳои сафеди хасрав шуданд. Модарам дӯлонаи латтамазораки қад роҳи кишлоқ шуд. Ў дар ҷавониаш аёли паҳлавончуссае буд. Ўро падарам «Барзанг» - гуфта ҷеғ мезад. Чалаку чархчӯби модарам дар тарақи деворҳою он номаки бачоияш дар тарақи дили ман аст.

Мавсими киштукор ба офтобрӯи бағали пуштаҳо баромада, ба қатори турнаҳо «ғирбол-ғирбол!», «арғамчин-арғамчин!» гуфта, ҳаёху мекардему гулҳои сиёҳи ҷурғотиро чида, тағи тоқию беҳи гӯш мезадем, ки гулҳои кӯдакии мо буданд. Ва самалётҳо аз болои сарамон парида мегузаштанд. Дуқанота, соҳти сӯзанакҳои лаби оби чашмаю ҷӯй. Як дов самалёти сурхи якқанотаро ҳам дидем, ки гуфтанд, аз ҷанг омадааст, хунолуд аст.

Дар заминро ҳавои якранги урён тапар-тапарӣ самалёт хеле ҳаяҷоновар буд. Думболои сояҳояшон, ки дар ҳаму ҳамёзаи адирҳо медавиданд, то ёла давида мерафтем. Темур медавиду медавид, ки сояи самалёт аз болои сараш гузарад. Самалёт ҳам монанди турна гилеми кабудӣ ҳавои моро меафшонд, аз гӯши вазнини талу теппаҳо кашида метаконд, дӯлонаҳоро, ки лаклаквор лаб-лаби решаҳо якпоя пинак мерафтанд, бедор мекард.

Дар ҷунин як рӯз самалёте парида омад, ки мӯҷиби ҳангома гардид. Мисоле, ки ба ҷое фурумадан меҳост. Ба ӯ хирманҷои кишлоқро нишон

дода, дастафшонӣ кардем. Вале сафедорон, ки қанотҳояшро рӯфтанд, бораҳоро харошида, дар Олучамазорак ба замин заду хомӯш шуд.

Вағу чиғи «Самалёт ғалтиде!, Самалёт ғалтиде!» дар як дам ҳамаро ба по хезонд. Издиҳоми савораю пиёда чун сел ба Олучамазор рехт. Аз даруни самалёт касе дод мезад, вале издиҳоми ҳайрону ҳаросон пеш намерафт. Ва ҳамон замон акаи Камол омада расид. Самалётчӣ ба русӣ чизе мегуфт ва ӯ тахтаҳоро шикаста тасмаҳояшро мебурид. Охир самалётчӣ баромада лангон-лангон ба аспӣ раис савор шуду рафт. Дигар самалёт аз мо шуд, то намози хуфтан даруну берунашро кофтаю шӯрида, тамошо мекардем. Аз тӯтаҳояш оби зарде қорӣ шуда мерафт, ки бўйи ганда дошт, мегуфтанд, ки гӯгирд аст.

Рӯзи дигар дар як мошини калоне, ки нимааш дар чигинараҳи мо намеғунҷид, чанд нафар чарминапӯш омада, самалёти моро пора-пора аз ҳам ҷудо карда бурданд. Ба мо шикасту рехташ монд, ки аз он акнун худамон самалётчаҳо месохтем, чархҳояшон лойӣ. Ман ҳатто самалёти ҳақиқӣ сохтам, калон, қанотҳояш аз ҷӯби молаи шудгору чархҳояш чархҳои кухнаи аробаи колхоз...

Акнун он лаҳзаҳо, ки ба хотир оянд, ногаҳон гӯшам фарёд мезанад ва худ ба худ «Темур маро ёд кардааст» мегӯям. Дар ҳамон бардеворие, ки сояи самалёт аз болои сараш мегузашт, акнун аз болои гӯраш мегузарад. Тобутаашро ҳам бо самалёт оварда будем. Акнун садои самалёт хузнобар аст, гӯё хомӯшаке цигарамро неш зада парида меравад.

Тармотарити баҳор борон бисёр мерехт. Бомҳо ранги халтаҳои чака мечакиданд. Кулбае набуд, ки дар рӯи дуконаш хурмаю тағораи чакак набошад. Шабу рӯз талап-талапи чариҳо шунида мешуд. Новшараҳои бомҳо беист чир-чиру шир-шир мекарданд. Молҳо то гӯш дар ҷаббазори дараҳо ғӯтида мемонданд. Мардум қопчаҳоро ба сар гирифта, ҳам ба ҳаму дара ба дара гову мол мекофтанд. Мо як коса оби боронро дар дег ҷӯшонда, хушк мекардем, ки оби деги осмон ҳам хушк шавад.

Борон ҳафт шабу ҳафт рӯз мерехт. Охир абрҳо рама-рама ба замин фуromaда, дар кӯху камар қутан мегирифтанд. Вале ҷанги борон ҳанӯз мерехт ва дар офтобборони пешин арғувони рангинкамон шоха-шоха шукуфтанд мегирифт.

Рӯзи дигар мӯсафедон ба ришҳои дудхӯрдаи зардвашу кампиракҳои афсонагӯи мо ҳамчун ачинаҳо аз хокистари танӯри сандалиҳо берун мебаромаданд. Ва мардинаҳо белу каланд бардошта, дар сарчашмаи дӯлонаи сурхак дегдонҳои сарисолӣ мекофтанд. Сипас аз ҳар даре табару тешаю кундаю тали тапак; табақи гандуми кӯфтаю пудинаю шулха ва тоқӣ-тоқӣ наску нахӯд мебаромад. Алови дегдонҳою алови кундахараи аловпарак равшан мешуд. Аз болои кундахараи сӯзон парида, ба алов мегуфтем:

Сурхии рӯятро бидех,
Зардии рӯямро бигир.
Гармии рӯятро бидех,
Сардии рӯямро бигир.

Мирохур дар ҳаври деги далдаю умочи пудина сарчиликӣ дойра мезад. Момаи Назокат аз остинаш мушт-мушт чормағзу коки себу зардолу мечошид. Мо остини момаи Назокатро нағз медидем. Дар тӯю тамошо аз остини ӯ чашм намекандем. Ё момадоияи кишлоқ буд. Мо ҳамаамон набераҳояш будем. Момаи Назокат ноф мебурид, ком мебардошт, риштаи таб мебаст, латтаи чашмӣ дуд мекард ва ангушташро ба сиёҳии таги дег молида, хурӯсаки ҳалқамонро мекафонд. Момаи Назокатро дар қатори шаҳиду азизу бузургворон тасаввур мекардем.

Кишлоқаки кӯдакии мо дар ҳар фаслу мавсим рангу бӯи хоса дошт. Баҳор аз кӯчаҳои хокистараш гулхани лола забона мезаду аз дару девор тоҷи хурӯсвор лола сар мекашид. Кундаҳои дарахтон ба хочу телпакҳои морак мехкӯбӣ мешуданд. Пӯпаки гули қоқу ба пӯпаки тоқиҳои мо мемонд. Бӯи гули хор аз дуриҳо ба димоғ мерасид. Ва дар ин миён бӯии дуди алови нон, ки аз ҳаёлаш то ба ҳанӯз дилам гум мезанад:

*Дӯст дорам, ки бӯяму бӯям
Бӯии дуду алови нонашро.
Дӯст дорам, ки бӯсаму бӯсам
Аз сари пушта осмонашро.
То наборад дигар, бичӯшондам
Рӯзи боронӣ оби боронаш,*

*Оби чашми маро бичӯшонед,
То шавад хушк ашки резонаш.*

Мирохур ҳам раис будааст. Аз он раисоне, ки як рӯз дар сари замини ҷуфту шудгор раисашон мекардаанду рӯзи дигар, боз ҳам дар сари замини ҷуфту шудгор зада-зада печатро (муҳр) аз лифай эзорашон кашида мегирифтанд. Бинобар ин онҳоро раисони сари кулӯх меномидаанд. Мӯсафеди Зиё байташон мондааст:

*Ба ҳар кас мерасад серӯза даврон,
Ба Мискину Рабӣ, динги Сулаймон.*

Мирохур аз раисиаш одате дошт, ки ҳар дами шому саҳар сари бораи пушти хонааш баромада, бо қаду овози баландаш ба чор тараф гап мепартофт. Яке ҳой мезад, ки навбати подаи кӣ бошад? Яке ҳой мезад, ки зани фалонӣ, алова баланд мондӣ, рӯғани дегат насӯзад! Яке ҳой мезад, ки очаи фалонӣ, гӯсолаат макид, дар кучой? Ва ғайра. Ин ҳаёҳуи ўро ҳамсояҳо азони Мирохур меномиданд.

Аз раисии вай як оҳани ҷуфти зангзадагӣ ҳам монда буд, овезон дар тутҳои қатор. Дар замонаш ин оҳани ҷуфтро бо ҳалаков (оташкоба) данг-данг зада хабар мекардааст, ки мардум ба кор барояд. Акнун солҳо инҷониб оҳани тӯғи мазори Мирохураш мегуфтанд.

Мо ўро вақте дидему шинохтем, ки маъракаи зиндадилу дойрадасти мумтози кишлоқ буд. Дар сартарошону арӯсфурориҳо чунон дойра мезаду мехонд, ки мардум аз дару девор сар кашида, дасту по мекӯфт. Ва кампиракаш ҳамчун таъриф «Ношугриш, сарчиликира хушрӯ мезана» - мегуфт (ёдаш ба хайр).

Аюби чақамуқом¹ чун сағераи сархӯй баъзан хилват гум шуда, баъд бо ягон нағмаю мақоми нав меомад, албатта, ягон навигарӣ ворид мекард. Ў буд, ки тирезаю осиебчаи дастӣ (дастос) сохт, хишт рехт,

¹ Касе, ки ба ҳар кор даст мезанад.

чархи регии чархкашӣ овард. Ў буд, ки табарчаи русию рандаю арра дошт. Як бор ҳам ба сараш зонтики сиёҳ (чатр) бардошта омад. Кулбачааш ҳам аз кулбаҳои кулӯҳӣ фарқ мекард, харпуштаи хиштӣ буд. Чакамуком нағмаю мақоми дигар ҳам дошт, ҳарду пояшро ҳавой бардошта, бо ду дасташ чаппагардон раҳ мегашт. Патефон низ дошт, ки навои «Султончамчама» мехонд.

Вай як бори дигар рафту хеле дер кард. Хабар оварданд, ки дар бозорҳо тухмбозӣ карда мегардад, қаторак мезанад, ғирғиракбозу кисабур шудааст. Чунон дузди ганда, ки агар дар пайтобаю соки мӯзаӣ касе пул гумон кунад, пояшро бурида мебарад ва аз даҳани ҳар касе бо як сари қил сақичро кашида мегирад, ки хабар намешавад. Аввал хушашро ба гап гирифта, номаълум сари қилро ба даҳанааш мебарад ва ҳамин, ки ба сақич часпид, ҳавой мекашад. Дандон мезанад, ки сақич нест.

Дар ин ғайбат гули хор парвона шуда парида рафт, чавдарав омад, чолабарфаки тутҳои қатор пухта рехт, олуҷабандакҳо сурхида ҳам заданд. Аз ҳаво бўӣ алафи даравида мевазид, ки Аюби чакамуком аз даҳанаи газай қишлоқ хамид.

Мо дарзаҳои пуштораамонро партофта, пешвозаш давидем. Ин дов як халифи чавӣ (нони бухунка) ва карнай оварда буд, ки карнайро касе намедонист. Ў халифро тикка-тикка ба мо савғотӣ дода, карнайро даст гирифт. Яъне аз халтае ҳамчун почай эзор чанд тӯта бароварда, буғум-буғум ба ҳам пайваст, ки як лӯлаи дарози яккаде шуд, айнаи замбурӯғ, вале ниҳоят дароз. Ва онро озод ба ҳаво бардошта, бо ду лунҷи дамидааш пуф кард, ки ҳарраст задан гирифт:

Ҳа-ҳа-ҳа-ҳа!

Ҳо-ҳо-ҳо-ҳо!

Ҳе-ҳе-ҳе-ҳе!

Ҳӯ-хӯ-хӯ-хӯ!...

Гӯши мо ғуруп гирифт. Дар як дам нотинҷие шуд, ки гуфтан надорад. Қишлоқ тити пит, тағу рӯ, чошу пош шуда рафт. Ба кирдоре, ки пашму пахтаро мешапида бошанд. Ба кирдоре, ки ачинабоди ғарғарае лату пату чилу чандаро печонда, ба ҳаво мебурда бошад. Хару асп тур бардошта, меху бандашонро канда, дудихок гурехта рафтанд. Гову бузу бузғола ҳелу шиғу чапарақхоро шикастаю чаппа карда, сарозер ба дараҳо

париданд. Сағҳо чингас зада, чаҳида адиракӣ шуданд. Саги чорчашмаи гурггири мо, ки дар поси шабҳои чилаи зимистон ҳам аз гардани қишлоқ меҷакид, акнун аз бом ба бом, аз девор ба девор, аз хандақ ба хандақ парида-парида, аз ёлаҳо баромада рафт. Алафдараву полизбону хирманакию курӯхмол ҳама хавотиру ҳаросону парешон, ки чӣ ҳодиса шуда бошад, аз боғу роғу сари кишту кор ба қишлоқ давиданд. Азону намозу рӯза фаромӯш шуд. Мардум Аюби чакамуқомро ҳақорат дода, то як поси шаб гову мол чамъ мекарданд.

Дубора, ки тити питу чошу пош баҳам омад, чорчашмаи мо набуд. Дигар ҳар қадаре ба сағчакиши шабҳо гӯш додем, чорчашмаро нашунидем. Мо ҷакиши чорчашмаро нағз мешинохтем. Вақте ки Темур дар Маскав дар беморхона буд, мегуфт, ки баъзе шабҳо хоб мебинам, чорчашма дар даҳанаи газои қишлоқ ҷакида истодааст.

Бекораи Товланг ҳам гуфтанист. Дар замони ӯ дар синфҳои панҷ меҳондем, халтаҷаҳои мактабию рангдон доштем. Ва лабу рӯйи дасту панчаамон мудом қарқи ранголуд буданд. Писараш Давлат, ки модар надошт, шарикӣ доимии табақу сабақхониҳоямон буд. Бекораи Товланг ҳудаш ҳам иштирок мекард, вале ҷашми хат надошт. Панҷаҳои аз зарби ҳасмолу нохунпечак бурмидааш коғазу қаламро ҳатто дошта наметавонист. Лекин ҳудаш қисса мекард, ки айёми наврасӣ дар масҷид сабақ хонда, химҷак меҳӯрдааст. Охир ба танг омада дар пушташ аз тағи ҷилу ҷанда пӯстак баста омадааст. Ин дафъа, ки химҷакаш задаанд, пӯстаки қокшоли пушташ қарап-қарап карда, хандасор гурехта рафтааст.

Бекораи Товланг гӯянда буд, афсонаю байту чистон мегуфт. Ба шеваи ширини Норақ мегуфт, ба лаҳҷаи ширини Норақ меҳонд. Дар чистонгӯякаш бинию пешонӣ буд, ки аз зарби чертзанию гӯш буд, ки аз гӯшмол сурхида вал-вал алов воре месӯхт. Ӯ тоқӣ-тоқӣ олуҷабандаку туту талқонашро гарав мемонд.

Бекораи Товланг фақат як гӯянда набуд. Дар ҳар чигинароҳе, ки хоки тафсонаи қиёми рӯз ба ҳаво тӯта мезад, аз пойу сапали Товланг буд. Аз ҳар ёлае, ки яккафарёди сӯзони даравгарӣ ба гӯш мерасид, Товланг буд. Бекораи Товланг буд, ки халтаҳои муштакашро пушт карда, осиеб мерафт ё лой сум мезаду байт мегуфт:

*Қадут чун сими танбӯрай,
Ду чашмут масту махмурай,
Ду рухсорут нур ай нурай,
Ту садбарги кадом боғӣ?...*

Мо ба ӯ ҳамчун ба муаллим дарсамонро накл карда, баҳсобаҳс китобхонӣ мекардем. Давлат обиравон воре равон меҳонд. Вай ҳамчун талабаи аълоҷӣ аз муаллимҳо ҳам таъриф шунида, қаламу дафтар мукофот мегирифт. Рӯзе як шишача атр ҳам мукофот гирифт, ки даст ба даст гашта, мактабро хушбӯӣ кард. Меғуфтанд, ки атри Давлат бӯйи шаҳр мекунад...

Ҳар сол охирҳои тирамоҳ мардумро хонаҳез ҳашари пахта мебурданд, ба таҳдашт, ба дарёбоди Кофарниҳон. Дар зери барфу борон ғӯза мечидем. Дар ҳамон ҳашарҳои шум Давлат касал шуд. Гӯё дар тангии Олучамазорак тарсида буд, аммо таги шонааш хала мезад. Ҳафтае нагузашта, Давлати хушхони мо чун шишачаи атраш адо шуду бӯяш дар димоғи мо монд.

Баъди Давлат дасту панҷаи Товланг меларзидагӣ шуданд. Аз садои ногаҳонӣ дарақ-дарақ ларзида, қад-қад ба ҳаво мепарид, монанди гург алӯ мекашид. Рафта-рафта дастхуши хандаҳои кӯдакони бесар гардид, хилват омада аз беҳи гӯшаш, ки ҳой мезаданд, ҳавой аз ҷояш паридаю ғелида, ба дараҳо мерафт.

Охир гум шуд. Шунидем, ки дар меҳмонхонаҳои таҳдашт обкашонӣ кундакафонӣ мекунад. Дар қишлоқ як чордеворааш монд. Ҳамсояхо меғуфтанд, ки шаб дар хонаи Бекораи Товланг ачинаҳо дойра мезананд. Мо тарсида-тарсида аз нимроғии дарааш менигаристем. Дар тоқчааш рангдону халтачаи дафтарҳои Давлат менамуд.

Девонаи Бадриддин ҳам гуфтанист. Мардаки ғафсинаяи шопаланге буд, сару рӯю чашму гӯшаш дар зери пашму кошу риши даққӣ. Дар ҷӯши тобистон ҳам телпаку шинели қарқӣ аскарӣ мепӯшид. Баъзан гӯшакҳои телпакашро ҳам фуруварда мебаст ва чор ғасли сол пои луч мегашт, ҳар сапали пояш ду сапали дигарон мешуд. Ба як бисмилло ду

това лойро мехелиду мешӯриду сум мезаду ҳамчун карсони хаамири расида завола мегирифтӯ мебурид.

Дар бари миёнаш як халтача бучулу дар гарданаш зангӯлаи куҳнаи мактаби моро овехта мегашт, ки аз директори мактаб Аҳмад Табаров (ёдаш ба хайр) музди лойи андова гирифта будааст. Ҳар вақте ки муаллимон занги танаффус мезаданд, ӯ занги бучулбозӣ мезад. Бучулҳояшро ба нон медод, вале дар як пайт ҳамаашонро бурида мегирифтӯ зангӯлазанон ба Гургдара мебаромад. Ҷои хобаш чайраҳонаҳои Гургдараю ҳамсояхояш гургу чайраю шағолҳо буданд.

Вақте ки мурд, бучулҳояшро Табаров талошак партофт, ки дар он мӯсафедон ҳам иштирок карданд. Баъд аз он бучулҳояшро дар дастаи гаҳвораҳо медидем, ки ҳамчун тӯмор баста буданд.

Шабҳое, ки аз Гургдара вағу чиғи шағолонро мешунидем, меғуфтанд, ки сағераҳои девонаи Бадриддин мегириянд. Ва панҷаҳои дасту пояш дар андоваи бому дару деворҳои мактабамон хушида монда буданд.

Болохонаи охунди Шариф (амакии ман) болохоначае буд дар болои оғилхона. Тобистонҳо дар он кирмак мемондандӯ бо ҳамин қариб то чилаи зимистон фаромӯш мешуд. Вале ҳамин ки барфу сармо мардумро аз саҳро ба хонаҳо меронд, дари болохонаи охунди Шариф ҳамчун чувозхонае ғиж-ғиж кардан мегирифт. Аввали шом мӯсафедон мебаромаданд, ҳамчун ба масҷидхона, баъд мо кӯдакон ҳуҷум мекардем, ҳамчун ба кинотеатр. Баъд аз намоз ва нонхурӣ кино сар мешуд, ки аз ду китоб – Искандарнома ва амир Ҳамза иборат буд. Яъне охунд бисёр равону фаҳмо қироат мекардӯ мо, мисле ки кино меида бошем, аз корнамоии Искандари шохдору амир Ҳамзаи паҳлавон ба вачд омада, ҳаёхӯ кардан мегирифтем, ҳатто мӯсафедон ҳам. Хусусан Фаҳриддини Аминро чунон шӯру валвала мегирифт, ки аз шиддати шӯру ҳаяҷон мушт бар дару девор зада, арақшор мешуд. Ҳанӯз ба ёдам ҳаст, ки ӯ чӣ қадар завқ мебурд (ёдаш ба хайр).

Хулоса ҳар шаб болохонаи охунди Шариф пурҷӯшу хурӯш, гарму нарма роҳат буду дар берун ҳамчун орд аз элаки бузурги осмон зарра-зарра барф мерехт. Ва мо соатҳои дароз ин барфу сармои зимистони дарозу дилгири қишлоқро фаромӯш мекардем.

Болохонаи охунди Шариф нисбат ба мактаби мо, ки аз пахолдуди тезу ғализаш чашму димоғамон месӯхт, болохона не, биҳишт буд, биҳишти кӯдакиҳоямон. Биҳишти пур аз афсонаву қиссаву шеърӯ достон. Баъдтар кинои ҳақиқӣ ҳам пайдо шуд, киноҳои чангӣ, қаҳрамонӣ..., ки кайҳо фаромӯш шудаанд, вале киноҳои болохонаи охунди Шариф ҳеҷ фаромӯш намешаванд. Ва баъдҳо бисёр муллои китобхон ҳам дидам, аммо ба монанди охунд не, китобхониҳои охунди Шарифро фаромӯш карда наметавонам. Сурату симояшро низ. Дар тамоми қишлоқ ягона мӯсафеди сафедпӯсти хушсурату хушандом буд. Вакте ки ҳамсараш қазо кард, дар болои охунди Шариф талошак шуд. Як қишлоқ кампир талааш карданд. Вале ӯ бепарво, фақат кундаҳои дарахтонро мекофт, ки барои печкаи болохонааш ҳезум захира кунад (ёдаш ба хайр бод). Ман дар сари ғӯраш як ниҳоли арча шинондам.

Ятимон, ки аз калу кӯр шатта меҳӯрданд, рафта-рафта ҳақоратчию чангара шуда, ба хурӯсаки пучандаи пару пати сару гарданаҳ кандагӣ монанд мешаванд. Ва харошу чоки лабу рӯю дасту пояшон чӯра баста, тамоми умр боқӣ мемонанд. Ман касе надидам, ки сағера калон шуда, рижду ҳамвори бе айбу беҳудус бошад. Лекин мо чунин хислату нишонаҳои ятимиро надоштем. То ба имрӯз ҳеҷ кадоми мо бо касе ҳатто даҳанақӣ начангидааст ва ҳеҷ ҳамсоје лафзи бади моро нашунида. Темур аслан ҳарфи бадро намедонист, табиатан хушрӯю хушрафтору хушмуомила буд. Бинобар ин ҳамсојҳо мулло Темураш меғуфтанд.

Мо хислатҳои дигар доштем. Масалан Темурро агар дӯғ мезадем, зайли заргӯшаке, ки дар беҳи бутта лап мезанад, дар беҳи модарам лап мезад ва чашмакони калони гирдааш айнаи чашми заргӯш руп-руп мекарданд. Худаш ҳам заргӯшча барин лундаҳел буд.

Ману Иброҳим ҷо ба ҷо қоқ мешудем. Иброҳимро агар коре фармуда, пӯписаю ҳадаҳа мекардем, аз зуъмӣ қоқ шуда, дигар аз ҷояш намеҷунбид. Барои масҳара дар лабу рӯяш сиёҳии дег мекашидем ҳам, дам намезад. То вақте ки зуъмаш худ ба худ нагузарад, ба як қолаб рост истодан мегирифт.

Ман аз ин ҳам бадтар. Ман аз шарму ҳиҷолат хушк мешудам. Ба вежа, дар ҷойи бегонаю дар назди касони ношинос. Ҷунончи боре ману Темур ба ҳамсојқишлоқ, ба ҳонаи касе як сабадча ангур бурдем. Рӯзи иди

рамазон буд. Темур бо духтараконе, ки гирди мо мегаштанд, гапзанон кулчаю ҳалво меҳӯрд. Ман даҳанам воз ҳайрон-ҳайрон ба дару девору сутуну тоқчаҳо менигаристам. Гарданам чун гардани зоғобӣ дароз шудан мегирифт. Гулӯямро буғз хафа мекард. Гичу гаранги безеб мешудам. Гӯё ба қадӣ тахтаи синфхона рост монда, қоқам карда бошанд. Аз шарму хичолат намедонистам, ки дасту поямро дар кучо пинҳон намоям, худамо ба чӣ андармон кунам. Ба ҳар гап даҳанамро анбӯрвор гиз карда, гӯё меҳандидам. Ва якзайл фиси бинӣ мекашидам. Хуллас, меҳмонӣ вақте тамом шуд, ки як чӯби хушку кулӯхи қоқи тобистон будам. Гуфторе аз меҳмонӣ не, аз зери покӯи кунди сартарошии халос шудам, ки аз дарди тоқатфарсоиаш чир-чир эзорамро тар мекардам. Темур, ки ин қоқшавии маро медонист, нӯшак-нӯшак хандида, худамо ба нодонӣ мезад.

Садриддин баръакси мо усалчию масхарабоз буд. Аз пасу пушти баъзеҳо забонашро бароварда, сӯз медод. Ё дастак задаю печутоб хӯрда, арғушти касеро тақлид мекард. Ба қавли мардум, карта мемонд. Барои ҳазлу шӯхӣ кӯдакҳои таракро ҳам эшонӣ маҳсуму шайх ҷег мезад. Муаллими Неъматро барои қомати баландаш зинапоёю муаллими Ашӯрро барои сари сафедаш мазори мактаб мегуфт. Албатта дар ғоибашон. Ва ба ҳар касе муносиби афту андомаш номи маҷозӣ медод. Агар каллааш калон бошад – Сардегча, агар лоғару қоқ бошад – Қарашку ва ғайра.

Зимнан, ҳанӯз ҳам ҳамон ҳислати зиндадилии Садриддин каму беш мондааст. Ҳислати одамгурезии ман ҳам.

Гулмаҳмади дарозрӯя бо ришу бурути урфию димоғи барҷастааш ваҷоҳату салобату шабоҳати расми Фирдавсро мемонд. Фаши саллаашро ҳам бардошта фирдавсиёна ба сараш гулдаста мезад. Мо қомати баланду андоми лоғару ҷелаки дарози озодаашро низ фирдавсӣ тасаввур мекардем. Вале мелангид ва чигаси бағалӣ гирифта мегашт, ки ин ҷиҳаташ дар муқоиса ба Фирдавсӣ чандон намефорид.

Гулмаҳмад бисёртар домдорӣ меварзид. Дар гирду вано ҳелчаи рӯбаҳу чайрае набуд, ки дар даҳанаш қапқони ӯ набошад. Баъзан ҳар сояю суробро ҷондоре гумон бурда, беҳотир милтиқи сочма ҳам

меандохт. Ва дар давоми домдориаш қад ба қад дараҳо гашта, чашма кушода, беду сафедор мешиномд ё аз хоку мағоки кухнае шикастапораҳои қадимӣ канда меовард. Дар сахни ҳавлиаш дӯлчаю хумчаю сангу сафоли кухна бисёр буданд ва дар бораи он чизҳо бо ҳазору як обу ранг гап мезад. Мардум ба гапаш бовар намекарданд, лекин обу ранги гуфторааш беҳад қозибанок буд. Мегуфтанд, ки дурӯғтарин дурӯғи Гулмаҳмад аз росттарин ростии хушку холии дигарон беҳ аст.

Касабаи ошпазӣ ҳам дошт, оши маърака мепухт. Мо ин касабашро дӯст медоштем, дар чапагии тоқиамон аз сари дег кафгир-кафгир оши сернахуди гулмаҳмадӣ мепартофт.

Ӯ дандонканӣ ҳам мекард. Дандонҳои дардмандро ҳамчун меҳчаи қачу килеби зангзада бо анбӯри калони меҳчаканӣ кашида мепартофт. Аз ҷумла, дандони ашки худӣ маро, ки аз тағи лабам қачала неш зада баромада буд, монанди меҳчаи қачалае аз тахта канда партофт.

Аммо касабаи асосиаш дандоншиканӣ ҳисоб мешуд. Ҳангоме ки шабона ҷароғи лампаи маҷлисро пуф карда, «бузаненуш» гуфта ва дар як нафас раиси Раҳмонро буз кашиданд, ҳамин Гулмаҳмад буд. Вай асосан раисҳоро лат мекард, вале пайи чигасашро, ҳамчун дар хоку лойи кӯчаҳо, дар қаваку чашму пешонии лаҳҷавор сиёҳи дигарон низ мидидем. Чигаси ӯ, ки дар дандоншиканиҳо ҳудаҳам мешикаста ҳазору як пайванд дошт, даҳани бисёро мӯрии порупартоии оғилҳо карда буд. Бо ин ҳама боз ӯро баҳо медоданд, ки лингаш тӯғрӣ набошад ҳам, ҳудаҳам мардаки дукворӣ тӯғрист.

Дар кӯдакии мо ҳама гӯяндаю сарояндаю навозанда буданд: ҷуфтакиҳо, ҷапаракиҳо, подабонҳо, даравакиҳо, хирманакиҳо, ҳатто ҷӯғиҳою соғутарошон, ки бо селай хару хингилу кӯчу банд ва гурҷинсағҳои харобу хушки гӯшдароз сояи ғафси тутҳои қаторро гирифта, қадоқгарию фолбинӣ мекарданд.

Тӯйҳои фақиронаю ғазалҳои фақирона, роҳҳои хокию дубайтаҳои хоколуд, палаку ползҳои лалмию ҳандалабайтҳои ширини лалмӣ, ҷуфту рубоҳои сарҷуфтӣ, каланду хонишҳои каландакӣ ва ҳоказо. Байту ғазалро мекиштанду медавриданд, дарза мебастанду мекашонданд, мекуфтанду орд мекарданд, мешӯриданду мепухтанд.

Кампираке калоба печонда, ҳавоеро димоғӣ мунға мекашид.
Хирманакие майдаю мандоғ меҳонд. Подабоне гӯрӯғлӣ мегуфту лабакӣ
нағмаю мақоме мегардонд. Духтарони қадрас сӯзанӣ дӯхта, ҳамчун най
овоз мекашиданд. Ва сари ин замзамаҳо замзамаи Мағфират буд.
Мағфирати химчамиён, ки пӯпаки токии тосаш як вачаб дарозӣ дошт.
Мағфират буду шилдир-шилдири дойраю дастаи духтарон, ки сари
овозашро мегирифтанд:

*Ҳар ҷо, ки равӣ, хатат равон мекардам,
Гапҳои нагуфтаро баён мекардам.
Гапҳои нагуфтаро агар гуфта нашуд,
Худро ба даруни хат равон мекардам.*

Он маҳал намефаҳмидем, ки шоирӣ чист. Инак, фаҳмидем, ки
Мағфирати нозанини мо шоира будааст (ёдаш ба хайр).

Мақтаби мо ҳам хели занбӯрхонаи занбӯрҳои асал аз ғиж-ғижи
ғижакҳои қуттию виз-визи найчаҳое, ки аз найзори шибарҳо мебуридем,
чӯш мезад. Дар лабҳои мо ҳам, ҳамчун гарди гул дар неши занбӯрҳои
асал, гарди байту ғазал часпида, мазза меод. Дар тоқишатаҳаку
бучулбозиҳоямон ҳам «зор-зорам аз барот, сабзинае» меҳондем. Дар
оғилрӯбиҳоямон ҳам, «зор-зорам аз барот, сабзинае» месурудем. Дар
қадобаи селдараҳо сангодавакҳои думчунбонакро дида, хуштак зада,
такрор мекардем:

*Сангодавак, санги ту ку?
Айилу пуштанги ту ку?
Ақли тағи санги ту ку?
Ҷӯраи бенанги ту ку?...*

*Ду пойи нозуки сӯки ҷавашро
Сутуни осмон кардасту хоб аст...*

Баъзан худамонро ошиқ гирифта, ба духтаракони бечора киноя
мегуфтем:

*Шох барорию Сикандар шавӣ,
Паст фуроию саги дар шавӣ,
Гарчи дусад ранг баройӣ зи нӯст,
Дӯст надоранд, надоранд дӯст.*

Ҳама медонистем, ки гӯяндаи ин шеърҳо Ғаффор Мирзост. Мо шеъри дили худро нав мешунидем. Шоири ҳақиқии худро нав ёфта будем. Китобчаи ӯ талошак буд. Мо будему гулу гиёҳу таронаҳои Ғаффор Мирзо:

*Агар дар кокулат гул нест,
Ба сар дум ҳаст, кокул нест.*

Мо будему нӯгчаи сафедорону лонаи гунчишкакону таронаҳои Ғаффор Мирзо. Мо будему кафтархонаҳою шеърҳои Ғаффор Мирзо. Мо будему бодбаракҳою Ғаффор Мирзо. Ба равиши ӯ шеърнависӣ машқ мекардем. Темур ҳам дафтару китоби ҳисобашро пӯшида, машқ мекард. Ин ду хатакаш аз ҳамон навқаламиҳост:

*... Ин мӯсафед кӣ бошад?
Дар аробаш чӣ бошад?*

Мухлисии мо ба Ғаффор Мирзо абадан боқӣ монд. Маззаи ошҳои сардегии Гулмаҳмад аз даҳанамону лаззати шеърҳои Ғаффор Мирзо аз димоғамон нарафт.

Ҳарчи буду набуд, бачагӣ сар-сари бод гузашт. Ҳарчи буду набуд, то нигаристем, ки бачагӣ нест.

*«Бачагӣ гӯё буду гӯё набуд:
Баччагиям бо дарав, бо хӯшачиниҳо гузашт,
Доманаш аз хӯша пур аз домани саҳро гузашт».*

Бачаҳои қишлоқ ба монанди кабки рав аз кӯҳу пушта хамида, ба даштҳо рехтанд, ба сӯи шаҳру касбу кор, ба сӯи шаҳру мактабҳои болоӣ, ба сӯи шаҳру ишқу орзуҳои ҷавонӣ. Камолу Темур ба интернати давлатии Душанбе ва ман ба интернати ноҳияи Ҳисор рафтам. Интернатҳо ба мо ҳӯроку пӯшок медоданд ва дигар ба маҷрои ҳаёт ба воя мерасидем. Моҳе як карату ду карат ба зинапои поезд часпида, то Янгибозор ва аз он ҷо пойи пиёда ба Сӯфиён меодадем. Бачаҳое, ки аз селачаҳои кабки рав тоҷа монда буданд, моро дида қакра зада, аз ҳар тараф фарёд мекарданд. Боз бо онҳо рӯзаке чанд қаҳу алаф мекашидем, осебӯ навбати пода мерафтем, дару девор лой мезадем. Сари баргаштан модарам як мурғ медод, ки фурухта харҷи кунем.

Охир дар интернат ҳам таҳсилу тарбияти мо поён ёфт. Темур синфи даҳро бо медали нуқра хатм карда, ману ӯ ба донишгоҳ қабул шудем. Камол ба донишқадаи омӯзгорӣ рафт. Танҳо ба пули донишҷӯӣ рӯз мебуурдем. Темур стипендияи олии донишҷӯӣ мегирифт.

Ҳамин тавр, то чашм ба ҳам задем, ки панҷ соли донишҷӯӣ ҳам паси сар шуд. Амақиямон ақай Аҳмад ба муносибати хатми мактаби олий ба мо ва ҷавонону муаллимони қишлоқ зиёфат дод. Сипас Камол муаллимиро пеша карда, дар Сӯфиён монд. Темур ба донишқадаи омӯзгории шаҳри Воронеж рафт. Баъд аз он донишқада унвони докторию профессорӣ гирифт.

Солҳое дар Воронеж буд, шабе хоб дидам, ки баргаштааст ва бо ҳам ба Сӯфиён равонем. Ҳанӯз ба қишлоқ нарасида, боғи шуқуфтае дидем ғарқи гул, ки дар он тӯтиҳо рехтаанд, хурду қалон, сабзу сурху сафеду қабуд, дар шоҳаҳои дарахтону дар рӯи заминҳо. Мо аввал ҳадаҳа тӯтичаҳоро гирифтем, аммо аз тӯтиҳои қалони рангоранг низ қандтоғӣ ба даст даровардем, ки аз патар-патарашон бедор шудам.

Хоб не, афсона, биҳишт, манзарае, ки дар рӯи замин нест. Чанд моҳ қуръат накардам, ки аз ин хобам ба қасе лаб қушоям. Дилам ба ҳар таъбиру гумон мебуурд. Оқибат тоқат накарда, ба модарам нақл кардам. Кампир даст ба рӯ қашида гуфт, ки Темур хайру баракат мебинад, ба муроду мақсадаш мерасад. Ман бовар карда, беташвиш шудам, ки хайрият, хоби биҳиштиам фоли нек будааст. Вале он тавр нашуд. Дар ҳақиқат, дур рафт, аммо бибин, ки ба қучо:

Гуфтамаат дур бирав,

Ту фуру рафти ба хок.

(...) Агар Темурро дида бошед, дар мӯйи сараш аз пешонӣ як туғ мӯйи мавҷзадаи печон дошт, ки онро пас аз маргаш ман қайчӣ карда ба ёдгорӣ гирифта будам. Акнун дилам месӯзад, ки он ёдгории азиз дар чайби либосҳои хонагиам, дар Душанбе мондааст.

Шаҳристони иморатҳои осмонхорош

Дар фурӯдгоҳи Нию-Йорк шамоли хунуке нештар мезад. Дар тани ман ҳамон плаши кухнае буд, ки панҷ сол дар Душанбе (ҳатто дар ҳабсхона), чанд вақт дар Техрон, чанд моҳ дар Ҳоланду Норвеж ва ду сол дар Маскав мепӯшидам. Феълан ҳам, се сол инҷониб дар Америка мепӯшам. Таъҷили, ҳуди ҳамон рӯз ба штати Флорида расидем. Гуруби офтобшинаш, ҳамчун кундаалови азиме забона зада, сурхӣ мекард, ки хеле аҷоиб менамуд. Лекин ношинос. Табиату обу ҳавои ношинос, мардуми ношинос, хонаҳои ношинос, селу дарёи мошинҳои ношинос, хазандаю парандаҳои ношинос, ҳатто ҳашаротҳои ношинос. Одамон дигар хел гап мезаданду парандаҳо дигар хел мехонданд. Ғукҳо дигар хел кур-кур мекунанду булбулҳо дигар хел чаҳ-чаҳ мезананд. Атроф ҳалиҷу укёнусу нахлистону ҷанғали анбӯҳ ва ушнаю печакҳои ҳамчун чилу чанда аз шохҳои дарахтон овезон. Аммо ҷанорҳои айна ҷанорҳои мо. Танҳо ҳамин ҷанорҳои мешинохтем.

Дар Америка чизе, ки зуд мушоҳида мешавад, салому табассум аст. Ба шиносу ношинос салом дода, табассум мекунанд. Агар аз дари магазин дарой, ғарқи салому табассуми фурӯшандаҳо мешавӣ. Салому табассум мисоли гулдастаест, ки дар ҳар сари қадам ба ту тақдим мекунанд. Албатта, салому табассумҳои сохтаю хушк, вале форум.

Дар тӯйҳо мошинҳои орошаро корвон намебанданд. Раксу бозӣ дар кӯчаю хиёбон ва ҳофизони ҳар-ҳарии тӯйгарди дайду нестанд. Тӯй тантана номаълум, бе резу чош дар ресторано мегузаранд, бо ҷамъияти андаке, иборат аз чанд нафар. Маросимҳои дигар ҳам ба ҳамин тартиб, беҳангомаю қиғу қиғ.

Чамъияти сармоядорӣ аз се табақа иборат аст: сармоядор, миёнаҳол ва муздор. Сармоядорон аслан дар чашм наменамоянд. Дар пушти сангарҳои тиллоияшон фосила гирифтаанд, ки мавриди рашқу ҳасаду ситезаи мардум нашаванд. Ин табақа танҳо пулу банку моликият мешиносад. Табақаи оличаноби Штатҳои Муттаҳида табақаи миёнаҳол мебошад. Ҳама қорҳои хайр қори ҳамин табақаи башардӯст аст, аз ҷумла кумакҳои башардӯстона. Мо ба табақаи муздор тааллуқ дорем. Бинобар ин, ҳар чизе, ки ман менависам, аз ҳамин мавқеъ менависам.

Бори аввал ба духтур дучор шудам. Дандонам дард мекард. Ташхис қарда, гуфт, ки дандонам вайрон нест, андак газак гирифтааст, ба шашсад доллар табобат қардан мумкин. Гуфтам, ки надорам. Агар, ки надорӣ, - гуфт, - биё, ба дусад доллар қанда мебароям, қанданаш хеле арзон меафтад. Боз ҳам муомилаи мо напӯхт ва ман як соли расо бо қарди қандон гаштан гирифтаам.

Яъне табобат дар Америка беҳад қарон аст. Қарои як рентгени оддӣ 800 доллар лозим, моҳонаи якмоҳаи як қаргар. Онҳое, ки дар ширкатҳои қалон қор меқунанд, қаму беш аз ҳисоби ширкат табобат мешаванд. Вале қасони қигар, агар ки қул нақошта бошанд, имқони табобат надоранд. Бинобар ин, аз системаи тиббию духтуронаш, ки сармоядорони қарпули қарақои аввал мебошанд, қама норозиянд. Тақобаташон ҳам хубӣ надорад.

Аммо соҳаи қарроҳӣ бемислу монанд аст. Бо қули қалон қурдаи қадсоларо зинда меқунанд. Аз Қитой қилу қигар, аз Россия қашму қӯш, аз Қиндустон қасту по оварда, одам месозанд.

Дар ин мулк қурду бузург сарқарми қариду қурӯшанд, ба қама қиз бо қашми қаридору қурӯшанда мениқаранд. Ва ин қаридуқурӯш на танҳо бозору мақазинҳо, қчаю хиёбон, қару девор, матбуоту радиою телевизион, балки қӯшу қушу қикру қаёли мардумро низ қурра қаро гирифтааст. Ба ҳар қарафе ниқарӣ, қархоқалаки барқу зарқи реклама қардон аст. Рӯзномаҳо тал-талу тахта-тахта реклама нашр меқунанд.

Реклама менавозад, месарояд, мечархаду мерақсад, медурахшаду месӯзад, пару бол мезанад.

Реклама тӯфони печдарпечи хангомаю дағдағаст, ки ачалаю васвасаю шӯру шанг барпо менамояд. Мардумро чунон танг мегирад, ки фурсати андешаю сабру қарор намеёбад. Реклама афсунгари чашму азоимхони гӯш аст. Бо ҳазор рангу бо ҳазор тасвир чашмро мекашаду бо ҳазор оҳанг гӯшро менавозад. Вале дурӯғ, дурӯғи сурху сафед, дурӯғи сабзу кабуд, дурӯғи нилобию гулобӣ, дурӯғи ҳафтранг. Айнан монанди дурӯғи Афандӣ, ки бо дағдаға як халта хокистарро доруи мушқушак гуфта мефурӯшад. Охир касе мепурсад, ки бо ин дору чи бояд қард, Афандӣ халтаашро такида мегӯяд, ки мушро мурданак ба қорӯб зада, ба болаш мепошӣ.

Дар ин бозори қиёмат айёри низ айёрии Афандист, ки шутурашро ба фурӯш монда, гурбаашро ҳам бар он мешинонад. Ва ба қор тараф қор мезанад, ки шутурамро ба як танга мефурӯшам. Як бозор барои шутури арзон кашокашу кашталканӣ мекунад. Ниҳоят, касе афсори шутурро саҳт медораду гурбаро бардошта партофтани мешавад. Афандӣ хандида, шутурро бе гурба намефурӯшам, мегӯяд, шутур як танга, гурба сад танга.

Ин бозори тӯфонии тӯфандаро «Business» (тиҷорат)-у айёронашро «Businessmen» (тоҷирон) меноманд, ки Самаки айёро зин зада савор мешаванд. Ва дар ин бозор нозу неъматӣ алвон фаровон аст. Молу матоъе, ки ҳамчун ахлоту партоба партофта мешавад, аз тамоми моли дӯкону магазинҳои Душанбе барин шаҳракҳо бештару бехтар мебошад. Ва ин бозор лабрезу молмоли «Excuse», «Sorry», «Okay», «Thanks»¹ буда, ҳавои даму нафаси муштоқонаш бӯи атру гулоб мекунад. Ин бозор он қадар поку покизаю тамиз аст, ки дар рӯи фаршаш рӯятро мебинӣ. Дару девор ба сони хонаи арӯс пур аз гулу гулдону шилшилаю силсилаю овеза. Бехтарин дostonҳои мусиқиро дар ин бозор мешунавӣ.

Чаро ин қадар ҷухуду арманию баптисти украин паноҳандаи Америка мешаванд? Оё ба хоҳири дигарфаҳмию дигарандешӣ? Магар аз ҷабри таъзиқи миллӣ? Не! Танҳо бӯи нони муфтро шамида ҳучумидаанд. Балки ҳамчун қарғас пояшон рағ қашадааст, ки «фудбанкҳо»-и Америка

¹ Маро мебахшед; узр; ҳеле хуб; ташаккур.

нони бепулу «Велфер» ва «Дизабилити пеншен»-аш нафақае медиханд, ки дар хоби шабашон надидаанд. Ба замми ин, бибию бобою бобокалони худашонро нигоҳубин карда, маҳона мегиранд. Ба ин мақсад, пиру маъюбу маслукашонро дар занбарҳо бардошта, Америка овардаанд. Ва ба «Программаҳо»-и манзилӣ шомил шуда, ройгон хона мегиранд. Боз ҳавою ҳаваси мошинҳои арзонбаҳо, ки ба сагу пишак дастрасанд. (...)

Агар Шӯравӣ динро аз давлат чудо медошт, Америка умуман аҳолиро аз давлат чудо кардааст. Аҳоли аз кори ҳукумату роҳбарият беҳабар аст, зумрае раисҷумҳуро намешиносанд. Аз маҷлису барномаҳои ҳукуматӣ мухтасар ахбор дода мешавад. Фаъолияти Кангресс маълум нест. Бештари аҳоли намедонад, ки кангрессменаш (депутат) кист, сенат (шӯро)-у сенатор (узви шӯро)-аш кисту чист. Интиҳоботҳо номаълум мегузаранд, аҳоли ҷалб карда намешавад. Айнан монанди интиҳоботи замони Брежнев. Маҷлисиҳои Кангресс ҳам пушти парда мегузаранд, айнаи ҳамон маҷлисиҳои шӯроӣ олии брежневӣ, ки раисдепутатҳояш якду рӯз чак-чак зада, сипас аз магазини ҳукуматӣ чойнику пиёла харида, баромада мерафтанд.

Бо вуҷуди ин, дар Америка одами тасодуфӣ раисҷумҳур намешавад. Балки ҷамъият, ки фарҳангист, одами тасодуфӣ надорад. Ҳар касе, ки раисҷумҳур нашавад, фарҳангист. Ҳар раисҷумҳуре оинаи қоматнамои халқи хеш мебошад, сурату тинати халқашро менамояд. Агар дар ҷумҳурие охунде раисҷумҳур шуда, мардумаш охундист. Агар дар ҷумҳурие аблаҳе раисҷумҳур шудааст, бешубҳа халқаш аблаҳ аст. Агар дар ҷумҳурие авбоше раисҷумҳур шуда, халқаш авбош аст. Раисҷумҳур, ки аз осмон намеояд, аз миёни халқ мунтахаб мешавад.

Азбаски адабиёти бадеӣ манфиати нақди моддӣ надорад, аслан мавриди таваҷҷӯҳ нест. Дар дасти мардум бидуни «Таврот» китоби дигаре дида намешавад. Боре ҳам надидаму нашунидам, ки аз телевизион ё дар рӯзномае адибею китобе тарғиб шуда бошад. Аксари мардуми табақаи ман аз адабиёти америкой як Марк Твенро медонанду

халос, он ҳам ба хотири чанд ҳаҷвияе, ки ба ӯ нисбат дода мешавад. Яъне ҳамчун мулло Насриддин.

Аз адабиёти ҳаҳонӣ аҳёнан Умари Хайём, Достоевский ва Толстойро шунидаанд. Солженитсин танҳо як муҳолифи коммунистон шинохта мешавад, на устои қалам. Ҳавзаҳои адабӣ, шабҳои назм, ҷашну тантанаҳои адибон мисле, ки вучуд надоранд. Аммо китоби бадеӣ фаровон аст, чунон фаровон, ки ҳамчун порую молу матои бемуштарӣ мошин-мошин кашонда партофта мешавад. Зимнан ман китоби духтари Сталин, Светлана Аллилуева – «Танҳо як сол»-ро аз ҳамин ғарами порӯю партоба ёфтам. Китоби аблаҳонаест, ин ҳам тухматча мезанад. Дар дӯкону китобхонаҳо аз ҳар адабиёте тал-тал адабиёти бадеию луғатномаю рисолаҳои интиқодӣ ҳобидаанд. Аз ҷумла, дар китобхонаи бузурги Донишгоҳи Вашингтон чилд-чилд китобҳои тоҷикист, ки ба ғайр аз ман хонандае надоранд. Китобҳоеро, ки дар Душанбе нахонда будам, дар ин ҷо меҳонам. Дар толори матбуот ҳатто рӯзнамаҳои казокию узбакиро дидам, тоҷикӣ нест. (...)

Муддатест, ки дар Сиэтл зиндагӣ мекунем. Боз ҳам дар лаби халиҷу укёнусу канори ҷангали анбӯх. Боз ҳам бисёр чиз ношиносу бегона. Ҳазору як навъ гулу гиёҳ, ҳазору як навъ мева, ҳазору як навъ сабзавот, ҳазору як навъ парандаю чаранда. Аммо кӯҳистон, гарданаи кӯҳҳои барфпӯш. Ба Тоҷикистон монанд аст. Гули зардакро зону зада, бўсидему бў кашидем. Гули сиёҳгӯшро зону зада, бўсидему бў кашидем. Сиёҳалафу чуқурию торонро зону зада, бўсидему бў кашидем. Себи хубониро дида, диламон гум зад, диламон сӯхт, ки ҳеҷ қадру қимат надорад, хоки сиёҳ. Ду баробари хубониҳои бозори «Баракат» ҳама хуну шарбату шира. Кучоянд себфурӯшони ғармӣ? Кучоянд чуқурию сиёҳалаффурӯшони Ромиту Варзоб? Эй дареғ!

Себи хубониро халта-халта хайрия медиханд. Мағзи чормағзу офтобпарастро халта-халта хайрия медиханд. Нону пӯшоку попӯширо анбор-анбор хайрия медиханд. Ба мо ҳам дигар себи хубонӣ намефорад, чормағзу мағзу мавиз намефорад, картошкаи суп-сурхи ҷиргатолӣ намефорад.

Парандаҳо дар пушти тиреза меҳонанд. Кабкҳо ҳамчун мурғҳои хонагӣ села-села дар ҳавлиҳо мегарданд. Дар оби халиҷи сари кӯча

говмоҳиҳои азимчусса часту хез менамоянд. Аз чор тараф роҳатро бурида, говазну қашқалдоку заргӯшу санҷоб парида мегузаранд. Ҷангалзору алафзор фарқе надорад. Ҷангалро медараванд, қаҳдарав мекунанд. Пушта-пушта дараҳти даравида зери боронҳо пӯсидаю луҳсидаю тосида нобуд мешавад.

Дар ин замин қадаме замини ҳамвор нест. Сатҳи замин ба кӯҳони хезоби укёнус монанд аст, хезоби пасту баланди сабз ва дар камари ҳар кӯҳоне – тасмаи паҳни шоҳроҳ, ки бо қабат-қабат шаҳпулҳои дуру дароз ба иморатҳои булӯрии осмонхарош мебаранд.

Атроф – ҳисори сангини алачалпоқ. Ва як ситеғи саропо барфпӯш. Аммо бӯи барф намеояд, ҳатто дар зимистон. Якзаил борон мерезад. Ман, ки сарояндаи борон будам, инак ҳамчун кирми лойхӯрак аз оби борон сер шудаам. Борони бисёр ғамангез аст, дилгир мекунад.

Ҳар чизи ношоистае, ки дар Шӯравӣ буд, дар Америка дучанду даҳчанду садчанд аст. Барои мисол, ошнобозӣ, қавму қабилачигӣ, порахӯрӣ, дуздӣ, одамкушӣ, авбошӣ, нашъамандӣ, фиребу шайтонӣ, таъзимгарӣ ва ғайра. Хабаркашӣ мояи ифтихор шуморида мешавад ва хабаркаш шаҳрванди зираку хушёр. Аз ин рӯ ту ҳамеша зери назари ҳамсояву атрофиён қарор дорӣ. Дар кӯчае пайдо шавӣ, ки кӯчаи ту нест, аз ҷониби полис бозпурсӣ мешавӣ. Бо касе ду-се дафъа нишастай, ки маълумот дода мешавад. Дар хонаат садо баланд кардай, ки даратро кӯфта, полис медарояд. Ба зане гап партофтаӣ, ки бозпурсӣ мешавӣ ва ғайра.

Ба хӯчаин хӯш-хӯш гуфта, худро ширин кардан ба ҳукми анъана даромадааст. Агар ҳамчун сағдум начунбонӣ, пули соатбайъат тадриҷан зиёд намешавад, аз ҳисоби корхона кумаки тиббӣ намегирӣ. Ва боз аз бисёр имтиёзҳо маҳрум хоҳӣ монд. Сонӣ бо андак баҳона аз кор низ ронда мешавӣ.

Ошнобозӣ оммавию ҳатмист. Бе ошнобозӣ кори кироӣ ёфтан мушкил. Ба мо барин муҳочирон, ки ошною қавме надорем, фақат «Garbage» (порӯю ахлот)-кашонӣ «Cleaner»-ӣ, яъне рӯбучину ҳоҷатхонашӯӣ мерасад.

Бюрократизм низ ба дараҷаи олист. Дар Шӯравӣ ҳар касеро бе восита аз кӯча ҳам ба кор мегирифтанд, таҳқиқу тафтиши ҳафт пушташ лозим

набуд. Дар Америка ҳеҷ касро бевосита аз кӯча ба кор намегиранд. Ҳар коргари нав аз тарафи се нафар шахси шинохта ё ташкилоту идораи расмие хаттӣ тавсия дода мешавад. Боз ба унвони шиносномаю шартнома як тал қоғаз пур мекунӣ. Сипас рӯзи вохӯрӣ бо саркор дар давоми як моҳ. Баъд саволу ҷавоб бо саркор. Агар дар саволу ҷавоб муваффақ шудӣ, давоми моҳи дигаре мунтазири кор менишинӣ. Хулоса барои кори дупулае ба кирдори пахта аз ҳаллоҷӣ гузашта, дона-дона чигиту пунбадона мешавӣ.

Ғайр аз ин, ба унвони хонапулӣ, духтурпулӣ, андоз, ҷарима, барқпулӣ, обпулӣ, сӯзишпулӣ, телефонпулӣ даста-даста қоғаз мегиред. Ва мавриди шикоят ба кию ба кучо муроҷиат карданатонро намедонед. Идораҳои маъмурӣ ҳамчун сандуқҳои оҳанини банкҳо бастаанд. Хӯҷаини асосӣ ёфта намешавад. Танҳо хату чак мераваду меояд.

Одам табиатан ҳасуд аст, табиатан рашк мекунад, табиатан ситезақор асту кина меварзад. Бинобар ин ба хусусияти табию рӯҳии инсонӣ қоиладарун мумкин нест, ки ҳар соати корат чанд пул мегири. Ҳатто нархи аслии манзилу мошину сарулибосро бояд пинҳон дошт. Дар мактаб баҳо махфӣ дошта мешавад, ки миёни хонандагон рашку ҳасад дар нагирад. Баҳои санҷишу имтиҳон ба ҳар кас танҳо ба танҳо гуфта мешавад. Нарху наво низ ба назардошти психология сурат мегирад. Аксари молхоро, албатта, чанд доллару 90-99 сент нарх мемонанд, ки ба чашму зеҳни харидор якбора қимат нанамояд.

Дар саросари Америка ҳеҷ шаҳри қалоне пойтахт нест. Пойтахти ҳар штат як шаҳраки қалонии гумном аст. Чаро? Ба сабабҳои мухталиф. Аз ҷумла, барои он ки давлатмардон ба ҷашми мардум нанамоянд ва ҳар мавриде дастрас набоянд. Сонӣ, табаддулоту шӯришҳои мабодо, тазоҳуроти мабодо ба назар дошта шудааст, ки ин хатар ҳам амри муҳол мебошад. Чунончи, пойтахти Тоҷикистон Душанбе нею Тавилдара бошад. Ҳеҷ издиҳоме ба Тавилдара рафта, гирдиҳамой намекунад. Ба шарте ҳам ки равад, то Тавилдара чораашонро мебинанд.

Америка ниҳоят капитализми мутараққист, кулли комёбию дастовард ин сохтори кухнаи ҷаҳониро фаро гирифтааст. Илми мутараққӣ, саноати мутараққӣ, кишоварзии варзида, фарҳангу маданияти мукамал. Америкоии таҳҷой барои нони рӯзмарра ҷон намеканад, фикру зикраш саломатию дарозумрист. Аз ғалоғулаи шаҳру сели мошин дур зиндагӣ мекунад. Дар канори ғаввораю шаршараҳо ба варзишу тарбияи бадан машғул аст. Америкоии миёнаҳол бештар аз сад сол умр мебинад. Кампираки садсолааш монанди халтачаи мушку анбар аст. Мӯсафедаки садсолааш ба девор мушт занад, девор чаппа мешавад. Муҳочирон ҳам серу пӯшидаанд. Дар ин фаровонӣ ватанатро фаромӯш мекунӣ. Америка зарфи булӯриест бо садою ҳавою адою навои булӯрӣ; ҳамин ки нохун задӣ, он қадар гӯшнавозу дилнавозу ҷоннавоз меҳонаду меҳурӯшад, ки дигар ҳочат ба даллолӣ нест.

Вале бо тақозои табиати сармоядориаиш андарун ғажд аст, ғажди корчаллонию авомфиребӣ, ғажди судхорию ришвахорӣ, ғажди фиребу найрангу каллобӣ. Аз фолбину кисабури сари кӯча то давлатмардон туро талаю тороч мекунанд. Аз демократия лоф заданашон маҷозист. Ин чӣ демократист, ки ба Покистони ҷоҳилия яроқи атомӣ медиҳанд? Ин чӣ демократист, ки толибини ҷоҳили бунёдгаройро яроқнок мекунанд? Ин чӣ демократист, ки Афғонистони бадбахтро несту нобуд сохтанд?

Ман имони комил дорам, ки агар Шӯравӣ дар Афғонистон мепоист, ҳоло Афғонистон як ҷумҳурии ободе буд, ҳамчун ҷумҳуриҳои Осиёи Миёна (ҳарчанд ман ба он таҷовузи Шӯравӣ эътироз мекардам). Зеро Шӯравӣ нисбати зердастонаш беҳад инсоф дошт. Дар ҳафтад сол аз қавму қабоиلى парокандаи гумном ҷумҳурию миллатҳо сохт, аз қишлоқаку овулҳо шаҳрҳои бузурги замонавӣ бунёд кард. Вале Америка, ҷуноне мушоҳида мешавад, нисбати зердастонаш ҷандон меҳрубон нест. Ҳар кишвари нообод, ки зери тасарруфи сиёсати Америка буд, тақрибан ҳамон тавр нообод боқӣ мондааст. Барои мисол, қариб саросари ҷамъияти Покистону Афғонистон, шаст дарсади ҷамъияти Эрону Туркия хондану навиштан наметавонад. Аммо саросари ҷамъияти Осиёи Миёна босавод аст. Саноату зироаташон низ аз ҳама зердастони Америка беҳтару бештар. Хулоса, капитализм маъқул нашуд, сотсиализм ҳазор маротиба беҳтар аст.

Ҳамеша ва дар ҳама ҷо барои бачаҳоям дар тарсу ларзам. Ҳар гирудоре, ҳар ҳаёҳуе, ҳар ҷиғу ҷириге, ҳар садои тасодуфу тасодуме, ҳар бонги тире туфанге маро хотирпарешону хавотир месозад. (...)

Дар Маскав ҳам тинҷӣ набуд. Ҳамин, ки чир-чиру хушт-хушти милиса ба гӯшам мерасид, аъзои баданамро дарақ-дарақ ларза мегирифт, набзам канда шуда, хунам аз ҳаракат мемонд. Ҳеч намехостам, ки бачаҳоям ба кӯча бароянд. Зеро ҳамчун «кавказская национальность» таъқибу лату кӯб мешуданд.

Инак, дар Америка низ саҳт хавотирам, бештар аз тасодуфу тасодум. Вақте ки мошинҳои таъҷилию полису сӯхторнишонӣ пайҳам бонги хатар зада бо доду фиғон мегузаранд, аз даҳшат дилу ҷигарам пора-пора мешавад. Ҳар рӯз ин бонги даҳшатнокро чандин бор мешунавам, чандин бор мӯй дар баданам ҳамчун сӯзани тез сих зада рост мешавад, ки бачаҳоям мошин меронанд. Ҳар рӯз ин даҳшатро чандин бор мебинам, чандин бор мурдаю зинда мешавам, ки бачаҳоям дар ҷӯшу хурӯши селоби мошинанд.

Россия одатан ҳар тарафе латтаю сарбанди сурхе бинад, ҳамон тараф метозад, ба умеди пасмондаҳои Шӯравӣ – коммунистони собик, тӯдаҳои заҳматкаш ва дастаҷоти бешуури шӯравимаъоб. Америка баръакс, дар атрофи ришу ғашу токии арақчин мегардад, ба «мучоҳид»-у «экстремист»-у «фундаменталист» саруқор дорад. Аз ҷумла ба бунёдгароеи толибани Тоҷикистон. Зеро дар ришу ғашу токии арақчини толибани тоҷик муҳолифине оштинопазири Россияро мебинад. Бинобар ин, ҳар ҳайате, ки аз ин ҷумҳурӣ даъват мекунад, аз толибин, яъне аз муллою муллобашараҳои гӯлу гумроҳ иборат аст. Боре надидаму нашунидам, ки аз коммунистону демократҳо ё нависандаҳо ҳайате даъват карда бошад.

Ҳангомае, ки ахиран Америкаро фаро гирифт, як масъалаи ҳавасангез буд. Яъне раисҷумҳур бо Моника Левински ном зани ҷавоне алоқаи ҷинсӣ доштааст. Кангрессмен ҳам аз ҳамин мавзӯ ҷаҳан меронду

сенатору пастор (рӯҳонӣ) ҳам. Ин алокаи чинсӣ мавриди импичменти¹ Кангресс гардид. Дар саҳифаи аввали рӯзномаҳо, дар рӯи муқоваи маҷаллаҳо, дар оинаи телевизор Билл Клинтенро нишон медоданд, ки дар чашмаш катраи ашк менамуд ва ба садои гирифтаю печида баёнот медод.

Вале, вақте ки ҳавопаймоҳои қирқунандаи Америка ҳатто аробаҳои гурезаҳои Косоворо бомбаборон мекарданд, Кангрессу кангрессменҳо, сенату сенаторҳо, калисоҳои пасторҳо ва ҳангоматалабони матбуоту телевизион об бар даҳон гирифта, бинг намегуфтанд. Пиру кампиру кӯдакони ваҳшатзадаро, ки зерини барфи қаҳратун ба кӯҳҳо мегурехтанд, касе аз ин башардӯстон намедиду намешунид.

Агар, ки аҳёнан аз ин мавзӯ ғап мекушоданд, ҳатман Россияро бад мегуфтанд, ки гӯё ба қорҳои дохилии Америка дар Югославияю Албания даҳолат мекунад. Дигар дар чашми худӣ Клинтон ҳам осори ашк набуд.

Дар Америка сеҳру ҷоду, тилизму чашмбандӣ, найрангбозию афсуноро «Magic» (маҷик), меноманд, ки расми ҳамон муғони қадимист. (Вожаи «муғ» туфайли кӯҳи Муғ, деҳаи Муғиён ва ғайра дар Тоҷикистон шиноса аст). Ин расм дар Штатҳои Муттаҳида устодоне дорад, ки хиштеро бечонакард ҳамчун арвоҳ аз қабати девори бузурги Хитой мегузаранд. «Муҷассамаи Озодӣ»-ро бурида, пора-пора мекунанд, ки осеба намебинад. Дар қорҳои инҳо ҳангу даранг мемонӣ. Вале аксаран сазовори тақлиду истиқбол нестанд, саҳт хатарноканд. Барои мисол, мебинӣ, ки муғе зарфи шишагӣ муғе алмоси риштарошӣ хӯрда истодааст ва ту ҳам шишаи алмос хӯрда, лабу даҳану дилу чигаратро пора-пора мекуни. Аз қучо медонӣ, ки шишаю алмоси муғ аз кафки хушки қанду набот аст. Ё мебинӣ, ки як кас қуттии оҳаниро ба бинияш зада, шиқоф кард ё шамшереро ба ҳалқаш ҳалонд. Намедонӣ, ки қуттии оҳани америкӣ аз қоғаз фарқ надорад ва он шамшер ҳам ягон пардаи хушки қандалот аст. Ва ё мебинӣ, паҳлавоне сутуни бетониеро қанда бардошта бурд. Ва ту ҳам паҳлавонӣ карда, ягон сутуни бетониеро мебардорию ҳарду моят зада мебарояд. Аз қучо медонӣ, ки он сутуни бетонӣ муғ аз пукаю пати ҷуворист.

¹ Ба мувоҳидаи файсала додан.

Умуман ба нағмаҳои америкоӣҳо баҳсу ситеза карда намешавад. Аз коғазу пару пат хонаҳои сутунзадаи барҳавое месозанд, ки ба як пуф ҷамчун пуфак ба ҳаво парида мераванд.

Вале ин муғӣҳо дар пеши шамани Бенни Ҳинн ном рӯҳонии айёр бозиҳои кӯдаконаанд. Ё дар дасте «Инчил»-у дар дасте микрофон канали барномаҳои диниро тасарруф карда, шабу рӯз тентакию худнамоию масхарабозӣ мекунад. Шон ҳудашро Масеҳии замон тарошида, дар майдонҳои толорҳои азим, дар ҳузури ҳазорон-ҳазор ҷамъият бо як ҳавои даст кӯри модарзодро биноӣ гунги модарзодро гӯёи шали модарзодро гиро менамояд. Дар саҳнаи ин золию шайтонӣ тӯда-тӯда шалу динги сохтаи золу шайтонро мебинӣ, ки чигасҳоро партофта, меҷаҳанду мераксанду бозӣ мекунад. Мурдаю ниммурдахоро, ки дар тобуту занбар аз зери панҷааш мегузаронанд, аз хоби марг атса зада парида меҳезанд. Ба як пӯписаи ӯ чину ачина меғурезаду девонаи занҷирбанд хушёр мешавад.

Ғарами мактубҳои, ки гӯё аз мухлисони худҷӯяш гирифтааст, аз ғарами мактубҳои Қасри Сафед баландтар аст. Ман эътиқодманди дину мазҳаб нестам. Лекин шаманию шайтонии ин Масеҳии сонӣ нафратовар аст. Ва манфур аст ҷамъияте, ки ба ӯ гулрезии кафкӯбӣ мекунад. Ин Бенни Ҳинн инсон не, мор аст, аждаҳор аст, ки дар мекашад. Худи аз як мӯйи сари сайқалзадаю олуфтасатангиаш маълум аст, ки қаллоби гузарост, дар вачоҳаташ осоре аз истеъдоду илҳоми илоҳӣ нест. Шаҳнабози ҷарсу чолокест, ки бо шаҳнабозӣ ҳушу ҳаёли мардумро дуздида, кисаҳояшонро ҳолӣ мекунад. Аз авомфиребии ӯ натиҷа мегириӣ, ки Исои Масеҳ ҳам айёре будааст. Ана, Кашпировскию Чумакҳо аз кучо илҳом мегирифтаанд. Ана, Кашпировскию Чумакҳо ба кӣ тақлид карда, мардумфиребӣ мекардаанд.

Диндорони асил аз рӯи ин хари дачҷол безоранд, аммо додгоҳею додситоне нӯхтаашро намекашад. Ку қонунҳои одилонаи Америка? Ку қонуни ҳуқуқи башар? Қонуни ҳуқуқи башар Бенни Ҳинну Салмон Рушдӣ барин ифротӣро дифоъ менамояд. Воқеан, фатвои маъруфи имом Хумайнӣ алайҳи Рушдӣ муртад айнӣ савоб аст. Боист алайҳи Бенни Ҳиннаш низ фатво содир намуд. Магар эътиқоди башарро масхара доштан ҷиноят нест?

Ба мамлакати Шарқ гурехтани як аврупоию америкой шармандагист. Ҳатто ба Россия гурехтани бомжи зери кӯпрукҳои Нию-Йорк шармандагист, ҳамчун шармандагии касе, ки наҷосаташро дар тоқӣ гирифта, аз боғи биҳиште гурехта меравад. Парандаҳои ҳаво ҳам аз Шарқ баланд pariда мегузаранд, ба замин намефуроянд, ки хатарнок аст, дар як лаҳза шапида лахта-лахтаю пару пучашон мекунад. Магар селай мурғобию козу турнаю лаклаку охуву санҷобу кокум бар дару боми мардуми Шарқ бошад, зиндаю саломат мемонад? Магар аз кафи дасташон алафу обу дона мехӯранд? Магар барояшон лонаю ошӯна месозанд? Баръакс, аз чор тараф сангу кулӯху тирборон мешаванд, калтаккӯбу хуншору каллакан мешаванд.

Аммо дар Америка дастомӯзанд, силаю навозишашон мекунад; аз ҷаҳишу паришу хонишашон завқ мебаранд. Ва ин аломати фаровонию баракату тинчист. Аз фаровонию баракату тинҷӣ натавон мардум, балки ҷуку ҷондор, парандаю ҷаранда, мурғу моҳӣ, мӯру малах ҳам баҳрамандаанд. Аз ин рӯ, издиҳомии парандаю издиҳомии муҳочир, селай парандаю селай муҳочир, ғавҷ-ғавҷи парандаю ғавҷ-ғавҷи муҳочир бо хотири ҷамъу бо дили беташвиш ба Аврупою Америка рехтаанд. Ин қадар турку афғону эронӣ, курду балучу ҳинду ба Аврупою Америка гӯё ба хонаи хешу таборашон мегурезанд.

Зимнан, на ҳамин рӯз аст, ки мардум аз Шарқ мегурезад, ин гурезогурез садсолаҳо инҷониб идома дорад. (...)

Ҳолливуд (саноати филмбардорӣ) ба тақозои тичорат сурат гирифтааст. Филмҳо аксаран аз мочарою дағдағаю ҳангомаҳои пучи ҳавлангез иборатанд. Арвоҳи махуфу албастию абулҳавл намоиш дода мешавад ва пур аз шикастану рехтану таркондану сӯхтору куштору паррон-парронанд.

Ҳатто дар филмҳое, ки барои хурдсолон бардошта шудаанд, яке кӯршапараки хунхореро мебинӣ, ки аз дандонаш хун мечакад. Яке тортанаки азимҷуссаеро мебинӣ, ки касеро печонда хунашро мемакад. Яке устухонҳои мурдаро мебинӣ, ки бо касе шарақошарақ мечангад. Одами даррандаеро мебинӣ, ки касеро дар сих зада бирён мекунад. Сусмори азаматеро мебинӣ, ки ҷашмҳояш ҷун косаҳои пур аз хун мардумро таъқиб менамояд ва ғайра. Яъне тарсу хавфу хавотиру ҳайбат,

вахшониату даррандагӣ, хашму хушунат, ки оммаи хангоматалабро
чалб месозанд. Ва албатта дилу шуурро харобу асабҳои пӯлодиро ҳам
реза-реза месозанд. Кӯдакону наврасону ҷавонро девонаю васвосию
вахшӣ кардаанд ин филмҳо. Бар асари шуми ин филмҳост, ки наврасон
паррон-паррон одамкушию одамхӯрӣ меkunанд. Ва ҳар сол
мактаббачаҳои бисёре маъюбу маслуку кушта мешаванд. Дар мактабҳо
маросими мотам воқеаи муқаррарист.

Камбағалони Америкаро аз гардану шикамашон мешиносанд, ҳар
касе, ки гардани калтаи ғафсу шиками калони кӯлӣ дошта бошад, яқин
камбағал аст. Хӯрокии арзонбаҳои камбағалон, ки маводи химиявӣ
бисёр дорад, афту андомашонро ба сурати қурбоқа кардааст, қурбоқаи
азимчуссае бо пӯстакчаи мӯи сару каллаи борику рӯи паҳн, бо гардани
кулуфтаю кӯҳону ғабғаби кашол, бо шикамбаи дамидаю хамидаи то ба
зону ва пойҳои халтазада аз пӯсту рӯғану обу зардоб, яъне махлуқе
хатулу ҳабатаю ландахӯр. Раҳгаштанашон ба ғелидан шабоҳат дорад,
гуфто, ки саргинғелонақҳое ғундаи саргини бузургеро ғелонда бурда
истодаанд.

Бойҳо баръакс ҳама химчаю чарсу чуству чолок, аз фарқи сар то ба
нохуни по варзидаю тарошидаю суфта. Ба ранги уқобҳои сафедгардану
сафедболи америкой хушандому хушоянду оташинчангол. Гардани
занҳояшон як газ баланд, пояшон чун пояҳои буруҷу сафедор аз замин
то ба камар тарангу рост ва ҳама ороштаю пероштаю озода:

*Занах содаю ғабғаб овехта,
Миён борику сина ангехта.*

Зеро дар таъому пӯшокашон маводи химиявӣ нест. Обашон покизаю
меваю сабзавоташон тару тоза, ғӯшташон бедорую нонашон бедоруст.
Рӯғани гаронбаҳои растанӣ меҳӯранду шири навдӯшидаи бедору
менӯшанд. Ва либоси қимати пахтагӣ мепӯшанд.

Муҳочирон бо одати зотии миллиашон ба Америка меоянд. Масалан, хитойҳо бо меҳнатдӯстии хитой, мексикойҳо бо таронаю рақсу покӯбии мексикой, афғонҳо бо наҷамандию луттигарии афғонӣ, арабҳо бо ҷарчинфурӯшии арабӣ ва арманиҳо бо порахӯрию порадиҳии арманӣ.
(...)

Мо ҳанӯз таъоми америкой нахӯрдаем. Ҳанӯз Гулчеҳра макароншӯрбою карамшӯрбо, ширбиринҷу ордбирён, мошобаю наскоба мепазад ва гоҳе қурутобу фатиррӯғану оши палав. Биринҷ фаровон аст. Ҳазору як навъ. Биринҷи девзираю биринҷи зарду сафеду сабз, биринҷи резаю биринҷи катаю биринҷи дарози борик, хели ангушти нозанин. Ва ҳазору як навъ рӯған, рӯғани зайтуну рӯғани ҷуворӣ, рӯғани зағеру рӯғани кунҷит, рӯғани бодому рӯғани офтобпараст, рӯғани сабзавоту мевачоти фирқа-фирқа, ғафат ошхӯр лозим. Ҳар вақте ба ин биринҷҳои нестандарҷаҳону шишаҳои рӯғани мӯмий менигарам, ҳамсояҳои собики ошхӯрам ба ёд меоянд. Ин ҷо ҷои онҳост, ҷӣ қадар қизу бизу дуду гард кардан мумкин. Америкойҳо ба ин неъматии олии нигоҳ намекунанд. Онҳо аслан дар ресторанҳо ғизо меҳӯранд, ба хотири сарфаи вақт ва ташвишу дарди сари камтар. Мо ҳам биринҷхӯр нестем. Эӣ дареғи оши палавхӯрон.

Анвоъи ғалладона низ бисёр. Чанд навъ зағеру кунҷит, чандин навъ нахуду наск, мошу лӯбиёю ҷуворӣ. Феълан, калимаи ҷуворимаққа аз исми «мака» ном қабилai ҳиндуҳои америкой будааст. Ин қабилa дар қисмати ғарбии шаҳри Сиэтл зиндагӣ мекунад. Ба наздикӣ ҷашни қурбонӣ доштанд, як филмоҳӣ (кит) қурбонӣ карданд. Дар тантанаашон, ки ҳафтае шабу рӯз идома дошт, мо ҳам иштирок кардем, чандин навъ гандуми донаю далдаи кӯфтаю сафедкарда буд. Мо аввал гандумро дидем, барои суманак. Гандуми шустаю озода, як гард надорад, гуфтанд, ки аз хӯшааш дона-дона чидаанд. Суманаке мешавад рафида-рафида, шираю ширӯ шакар.

Мо ҳар сари соли нав ба пешвози Наврӯз се-ҷор дафъа суманак мемонем, ки хуморамон шиканад. Ба ёди ширини суманакҳои Душанбе, ба бӯйи лаззатбахши суманакҳои тагитанӯрии модарам, ки соатҳои дароз нигарони пухтаниш бетоқатона менишастему мешамидем ва охир ба маскаи тарак шӯридану хӯрданиш фаромӯшнашуданист. Суманакҳои

модарам неъматӣ биҳишти кӯдакиам буд. Ва акнун солҳоест, ки ба бӯйи диловези ҳамон суманакҳои қишлоқию ба ёди ширини модарам, ба ҳар ҷою маконе, ки набошем, суманак мемонем. Дар Америка ҳам сӯманак мемонем, саманакҳои модарӣ...

Дар минтақаи мо алошақшақа нест. Бинобар ин, вақте бачаҳо хабар оварданд, ки дар боғи ҳайвонот алошақшақаҳои дидаанд, ман ба зиёраташон рафтам. Ҳанӯз худашонро надида, шақшақи шиносашонро шунида, хурсанд шудам. Айнан ҳамон шақшақи алошақшақаҳои Сӯфиён, ҳамон шақшаке, ки ба ҳеҷ кас намефорид. Саросама ба симтӯрашон расида, саломӣ гарму ҷӯшон додам. Як даста будаанд. Айнан ҳамон алошақшақаҳои Сӯфиён, ки дар гирди халтаҳои дӯғу чакка хирагӣ карда, курут мебурданд. Айнан ҳамон хел сиёҳу сафеду зираку хушбӯро беқарор.

Зери симтӯр дар дарахти хушкідае лона ниҳода буданд. Айнан ҳамон лонаҳои чалақ-палақи алошақшақаҳои Сӯфиён, ки дар кундаю шоҳаҳои олуҷаю дӯлонаҳои адир ҳамчун банди шохчае дида мешуданд. Айнан ҳамон лонаҳо, ки ман аз онҳо ҷӯҷа мегирифтаму алошақшақаҳои гизала ба токиам чангол мезаданд.

Акнун ба алошақшақаҳо ман ҳам шақ-шақ мекардам, чистонаки қишлоқиашон мегуфтам:

*Сиёҳиаш қир барин,
Сафедиааш шир барин,
Париданааш тир барин,
Шинад, саги тир барин.*

Вале ҳамчун дигар ҷонварони боғи ҳайвонот, ки ба садака одат кардаанд, якзайл ба дастам менигаристанд. Қавл додам, ки дигарбора меҳмониашон дасти холӣ намеоям.

Ҳар касе як чизи гаронбаҳои бачой дорад. Яке сурати бачой, яке қомаи бачой, яке пули бачой, яке куттичаи зару зевари бачой, яке чойнику пиёлаи бачой. Ман чор овозаки бачой дорам: овози поезд, чакиши сағ, чаҳ-чаҳи булбул ва фарёду хурӯши хурӯс, ки ин ҳар чорро дар таҳти зеҳнам ниҳон медорам.

Хониши булбул ёдгории кӯдакии ман аст, ки шабҳои баҳор аз боғҳои хучу гули хори Сӯфиён чаҳ-чаҳ мезаданду хуштак мекашиданд. Дар Америка, чуноне дар боло гуфтем, булбулон дигар ҳел меҳонанд, чаҳ-чаҳ намезананд, вале як дафъа дар боғи ҳайвонот аз қафасе хониши булбули Сӯфиёно шунида, беихтиёр дарун-дарун гиристам.

Чакиши сағу бонги хурӯс аз шабнишиниҳои шоириам мондаанд, ки дар гӯшае хомӯш чамбар зада, фикри шеър мекардам ва дар хилвати шабон танҳо садои ак-аки сағонро мешунидам, аз қишлоқҳои дур тоқа-тоқа ҳоп-ҳоп мекарданд, хусусан шабҳои барфрезии зимистон. Ва ниҳоят, мавриде ки хастаю хоболуд ба рӯи дафтари қоғаз сар мениҳодам, хурӯс фарёд мезад ҳамчунон аз дуриҳо. Ман ба ин овозҳо одат карда будам.

Дар Америка сағ бисёр аст, раисҷумҳур ҳам сағ дорад, аммо намечаканд ва хурӯсро дергоҳ нашунидам, балки аз хотирам рафта буд. Лекин як шаб аз шабҳои ғарибӣ саге аз дурӣ канда-канда ак-ак кард ва хурӯсе тоқа-тоқа қу-қу-қу гуфт. Ман аз хурсандӣ ҳатто бачаҳоро аз хоб бедор кардам, ки гӯш кунанд, овози шинос меояд.

Садои поезд хотираи шабҳои Душанбест. Ин ҳам аз ҳамон бедорхобҳои шоирӣ, ки ман будаму шабҳои дарозу чир-чиру гулдур-гулдури рафтани омадани поезд. Садо набуд, шабнишинам буд, маро хушёр медошт. Инак, ҳар вақте ки қатори дуру дарози сафеди оҳарии Америка заминро ларзонда, аз канори укёноси Ором бо фарёду фиғон мегузарад, ман ҳамон овозаки поезди Душанберо мешунавам.

Падарсолори шеърӣ форсӣ

Мо, навқаламони побараҳнаи ҳаёту адабиёти солҳои шаст, дуздакони ашъори Нодири Нодирпур будем, ки ба унвони шеърӣ нави форсӣ мунташир шуда, моро ҳавою васваса меод. Яке сатре меканду яке лахте, яке мазмуне мерабуду яке ташбеҳе, яке вожае мебардошту яке ҷумлае. Аз вожааш вожаю аз суханаш сухану аз ҷумлааш ҷумлаю аз сатраш сатру аз байташ байту аз ташбеҳаш ташбеҳу аз тасвираш тасвиру аз ташхисаш ташхис ва аз шеъраш шеър мебофтем. Ба тақлиди «Эй бенаво дарахт!»-у «Шеърӣ ангур» садҳо шеърӣ дарахту дарахти шеър навишта, ба равиши «Туро дар хобҳои кӯдакӣ гум карда будам ман» ва «Сафар ба деҳқадаи сабзи кӯдакӣ кардам» он қадар кӯдакиҳо сурудем, ки агар дар як ҷилд гирд оварда шаванд, китоби сангине мешавад, ки кӯдаки даҳсола бардошта наметавонад.

Агар ба амри таҳҷӯӣ нахустин китобчаҳои пӯстипиёзии моро варак гардонӣ, метавон дид, ки чӣ қадар осори Нодири Нодирпур дар таркиби ҳар шеъраки мо ҳамчун пӯлакҳои тилло дар муште рег мавҷак зада рӯшанӣ мекунад.

Худашро ҳам бори аввал дар анҷумани пурҷамъияти пуршӯру пуровозаи забону назми форсӣ, ки дар Душанбе баргузор шуда буд, ҳамон солҳо дида будем. Ҷавони олуфтанамои хушандому болобаланде буд, сар то ба қадам варзидаю тарошидаю мураттабу мутаносиб ва мӯйлаби сиёҳ ба ҳеҷ сурате ҳамчун ба сурати сафеди нуронии ӯ намеzebид. Яъне сурати хушояндаш таҷассуми шеърӯ сирати хушояндаш буд.

Ҷӯро дар паси минбари он анҷумани дерина низ ҳанӯз фаромӯш накардаем. Аз шарму ҳаёи ҷавонӣ сеҳру афсуни чашмҳои нигарон, ки аз ҷаҳор ҷониб сар то ба қадамашро менигаристанду мечариданд, дона-дона арақ мекард. Ва раиси маҷлис ҳам, ки шоире буд, бадохатан гуфт:

Нозанине, ки дар арақ тар шуд,

Нозанин буд, нозанинтар шуд.

Дубайтии зеринро, ки он рӯз аз забони Нодири Нодирпур тару тоза шунида будем, сию панҷ сол инҷониб ёдовари гаронбаҳои маҳмалпечи хотираи мост:

*Насиме, к-аз сари он кокул ояд,
Маро хуштар зи бӯи сунбул ояд.
Хаёлашро шабе гирам дар оғӯш,
Саҳар аз бистарам бӯи гул ояд.*

Лахзае, ки танаффус дода шуд, барои соядашро гирифтани кашмакашу ачалаю ҳангомае бархост, ки гуфтан надорад; китоб болои китобу дафтар болои дафтари даст болои даст бар ӯ дароз мешуду дароз мешуд ва ӯ зайли кафбине мегирифтӯ мекушоду менигаристу менавишту пас мегардонд. Дар дафтарчаи ман навишта буд:

*Тоҷи хурӯсҳои саҳарро буридаанд,
Дар хок кардаанд,
Аз хок ҷаста хирмани анбӯҳи лолаҳо.*

Ман дар домани лоласори Файзобод ба воя расида, ҳамшаклию ҳамрангии дуқабатаи тоҷи буридаи хурӯсу лолани хунҷӯро ҳеҷ тасаввур накарда будам. Шоири соҳибзавқ дар ҳамин як соядасти нӯғикалаи ҳам шоирие карда, ки фаромӯш намешавад. Ва мақолае, ки дар он анҷумани кироат кард, сабақи воқеии нахустину воқасини мост, ки сиёпанҷ сол муқаддам аз устои воқеие гирифта будем, ки ӯ низ қариб ҳамсоли худамон буд. Ё гуфт, ки шеърро андешаи шигифту шигарф шеър мекунад, на унсурҳои шеърӣ.

Ҳанӯз мо аз таассуроти он дидору мулоқоти тез ба худ наомада будем, ки Нодири Нодирпур ба Техрон баргашт. Мо дигар ӯро аҳёна дар рӯи чилди китобхояш медидем, ки ҳамчунон хушрӯю чиддию андешаманд менамуд, намехандид, хандонаки хандонлабу хандонрӯ набуд. Умуман, дар ёд надорем, ки ӯ даҳан кушода хандида бошад, ҳол он ки хандаи ҷавонӣ ба он сурату симои қашанги монавии ӯ мезебид.

Дубора мо мондему:

*Эй бенаво дарахт!
Мурғони барғҳои ту дар оташи хазон
Якбора сӯхтанду ба пойи ту рехтанд,*

Гунҷишкҳои дар ба дар аз ошёни хеш
Ҳамроҳи баргу бод ба саҳро ғурехтанд,
Оё дар интизори баҳорӣ ҳанӯз ҳам?

Боз мо мондему:

Чӣ мегӯед?
Кучо шаҳд аст ин обе,
ки дар ҳар донаи ширини ангур аст,
Кучо шаҳд аст?
Ин ашк аст,
Ашкҳои бозбони пири ранҷур аст,
Ки шабҳо то саҳар бедор буда,
Токҳоро об дода,
Пуштиро чун ҷафтаҳои мӯ дуто карда...
Шаробаи аз кучо хондед?
Ин хун аст.
Шумо ҳам, эй харидорони шеърӣ ман,
Агар дар донаҳои нозуки лафзам
Ва ё дар хӯшаҳои равшани шеърӣ,
Шаробу шаҳд мебинед,
Ғайр аз ашқу хунам нест...

Боз ҳам мо мондему:

Ситора дар ҷафаси шоҳаҳо нафас мезад,
Сапеда дар шутури кӯҳҳо сафар мекард...

Борон чи гиряест?
Гирӣидане ба вусъати андӯҳи осмон...

Дар гӯш карда пунбаи барф имшаб,

*Шаҳре, ки ҷовидона пур аз ҳарф аст;
Чашмони поки ҷӯй пур аз об аст,
Мижғони сабзи коҷ пур аз барф аст...*

Мо мондему:

*Ту ҳар гуруб назар мекунӣ ба хонаи ман,
Дареғ панҷара хомӯшу хона торик аст.
Хаёли кист дар он сӯйи шишаҳои кабуд,
Ки аз ту дур, вале бо дили ту наздик аст...*

Мо будему:

*Эй шеър, эй тилисми сиёҳе, ки сарнавишт
Умри маро ба риштаи ҷодуши ту баст!
Гуфтам туро раҳо кунаму зиндагӣ кунам,
Чи тавбаҳо, ки дар сари ин орзу шикаст...*

Боз ҳам мо будему шеъри ташбеҳ андар ташбеҳу тасвир андар тасвиру ташхис андар ташхису талмеҳ андар талмеҳу малеҳ андар малеҳи Нодири Нодирпур. Дар чайби ҳар кадомамон дафтарчае аз гулчину сарчини эҷодиёти ӯ буд, ки раҳ ба раҳу кӯча ба кӯча, қадам ба қадам мехондему азбар мекардем. Аљон ҳеҷ асари Нодири Нодирпур зери дасти ман нест ва ҳар пораю лахту хӯрдае, ки дар ин мақола иқтибос овардаам, муште аз ҳамон дафтарчаҳост, ки дар кӯчаҳои Душанбе қадам зада, ҳифз мекардам.

Мо Маҳдии Ахавони Солис, Сиёвуши Касроӣ, Сухробӣ Сипехрӣ, Фурӯғи Фаррухзод, Соҷи Ибтиҳоч, Фаридуни Таваллуӣ, Симини Бехбаҳонӣ, Жолаи Исфаҳонӣ ва дигаронро низ тақлиду тарғиб менамудем. На танҳо ошиқу шайдои шеъри нав, ошики шайдои ҳар вожае будем, ки созмони вожаҳои форсӣ интишор меод. Ҳар вожаи авастоиро зайли нонрезае бардоштаю бўсида бар чашм мебурдем. Солномаю мохномаи паҳлавиро шинохта – фарвардину урдибиҳишту даймоху баҳманмоҳ мегуфтем. Маҳфили маҷлису хонишу сароиши дostonҳои ҳамосии «Шоҳнома» мекардем, ки баробари бузургдошти

ниёгон қомати мардум барозанда мешуд. Мо ҳам забони форсии шевою тавоное мехостем, ки мояи ифтихору қадру шинохти фарҳанги миллат бошад. Ва ройсозу ройзани он ҳама кӯшишу полишу пажӯҳиш шоирон буданд.

Бар асари судманди шеърӣ нави Эрон шеърӣ мо низ рафта-рафта оростаю перостаю мураттаб мегардид. Қаблан ҳатто унвони асарҳои шоирон шоирона набуданд – байрақи сурх, шарқи озод, симои халқ, ватани ман, давлати ман, фотеҳон, баҳодурон ва ҳоказо сарлавҳа доштанд. Ахир офтобборону чашми сафедору тарозуи офтобу боли оташ барин унвонҳо мегирифтанд.

Вале хурсандии мо ба Эрони ахурой дер давом накард, балки дар як чашм бар ҳам задан гузашт. Ба қавли Нодири Нодирпур, мо нигарон будем, ки аз уфуқи Ховарон офтоби зарнисори ориёнӣ мебарояд, вале офтобе баромад бо чомаю чандаҳои қадимӣ, бо чакмаҳои қадимӣ.

Шиддати ханда чунон буд, ки гирӣидем,

Шиддати гиря чунон буд, ки хандидем.

Ва дар як он Эрон ҳамчун соати регӣ баргардон шуда, ҷойи форсиҳои муқаддаси моро дубора арабӣ гирифт ва адабиёт аз моҳ ба ҷоҳ афтод. Ҳавзаӣ шеърӣ нав ҳам ба ҳар дару дарвозае парешону пароканда шуд.

Аз баъди он ман Сиёвуши Касроиро дар Маскав дидам, ки вазъаш хуб набуд, шикастадилу руҳафтода менамуд. Пасон шунидам, ки дар Утриш (Австрия) ғавтида. Ёдаш ба хайр, аз он шодравон рубоии зерин ҳамеша вирди забони ман аст:

Поиз маро хотирарез аст ҳанӯз,

Ёди ту дар он миён азиз аст ҳанӯз.

Ёди ту бувад мисли гизоле, ки ба санг

Мондасту валеқ дар гурез аст ҳанӯз.

Соҷро дар Техрон дар таҳхонаи соҷравшане мулоқот карда, сураташро равшан надидам, як риши сафеди то ба миён буду бас. Ҳавсалааш пир шуда буд, ки тафсири ғазалиёти ҳоҷа Ҳофиз мекард. Ҳамон Соҷе, ки гуфта:

*Бистарам
Садафи холии як танҳоист
Ва ту чун марворид
Гардановези касони дигарӣ.*

Ва ҳамон Сояе, ки навишта:

*Имшаб ба қиссаи дили ман гӯш мекунӣ,
Фардо маро чу қисса фаромӯш мекунӣ...*

Ба ҳамон Сояе, ки Фурӯғи Фаррухзод ҷавобаш гуфта:

*Эй моҳии тилоии мурдоби хуни ман,
Хуш бод мастиат, ки маро нӯш мекунӣ!
Дар сояҳо Фурӯғи ту биниасту ранг бохт,
Ўро ба соя аз чи сияҳпӯш мекунӣ?!*

Ва бо ҳазор дарду охи сард оромгоҳи Ахавону Фурӯғро бўсидам, вале аз санги оромгоҳи Сухроби Сипеҳрӣ бўсае вом дорам.

Нодири Нодирпур ҳам чанде ғайб зад. Меғуфтанд, ки дар Техрон нест, аммо дар кучост, касе намедонист. Дар ин миён меҳмоне аз эронӣни бурунмарзӣ «Субҳи дурӯғин»-ро овард, ки даст ба даст гашта, дафтар ба дафтар рӯнавис мешуд. Аз байти зайл маълум шуд, ки шоир паноҳандаи Аврупост:

*Боз омадам ба шаҳри шигифте, ки осмон
Чун сақфи куҳна бар сари ӯ чакка мекунад.*

Ахир дар Душанбе ҳам тазохурот оғозида, аз ҳар маноре бонги арабию аз ҳар гӯшае дастаи ҷиноятпешае бархост ва ҳавзаи шеърӯ шоирӣ мо низ аз ҳам рехт. Яке аз дунё гузашт, яке кушта шуд, яке

вопас ба куҳнасароии урфӣ баргашт, яке ҷилои ватан карду рафт ва ман зиндонӣ шудам.

Аммо дар зиндон ҳам ман ҳамчунон бо шеъри нав будам. Хучраи танги шабу рӯз бастаи зиндон аслан шабу рӯз надошт. Бинобар ин намедонам, шабе хоб дидам ё рӯзе, ки ҳамсарам пушти дарвозаи зиндон маҳзун нишастааст. Пурсид, ки чӣ биёрам? Гуфтам нону коғазу «Субҳи дурӯғин»-ро биёр. Дигар бегуфтугӯ бархоста рафт. Даре нагузашта хобам рост баромад, аз зери халтаи ноне як банд коғази сафеду қаламу «Субҳи дурӯғин»-ро гирифта, дар таачҷуб мондам. Сипас «Субҳи дурӯғин» буду ману дару девору симхору қулфу занҷиру кайку канаю мушу решу харош.

Дигар Нодири Нодирпур ман будам, ки мегуфтам:

*Куҳан диёро, диёри ёро, дил аз ту кандам,
вале надонам,
Агар гурезам, куҷо гурезам, в-агар бимонам,
куҷо бимонам...*

Вакте ки аз зиндон баромадам, дар дастам «Субҳи дурӯғин»-и мушхӯрдае буду бас. Ва ҷашмонам тобу тоқати рӯшаниии табиӣ надоштанд ва ҳанӯз ҳам аз рӯшаниии офтоб худ ба худ баста мешаванд. Ман гоҳе фаромӯш мекунам, ки зиндон будам, гӯё як баҳору тобистону тирамоҳу зимистон дар хучраи танги хароботе чиланишинии шеъри Нодири Нодирпур мекардам. Вале ҳанӯз ҳам ҳарорату ҳаяҷони дилу ҷонам аз ин суруди тозаи минуии паҳлавӣ фуру нанишастааст.

Сурату суваре, ки ӯ нигорида, аз сурату сувари ҳақиқии табиӣ беҳтаранд. Дарахти нозанинро, ки бо соқаи кашидаи баланду ҷомаи кӯтоҳ тасвир кардааст, аз дарахти боғ зеботару хӯшаю донаҳои пухтаи «Шеъри ангур»-аш аз хӯшаю донаҳои пухтаи ангурҳои боғ ширинтаранд. Меваи гунчишкҳояш, ки бар шоҳаҳо нишастаанд, аз меваҳои ҳақиқию шукуфаи барфаш, ки бар шоҳаҳо шукуфта, аз шукуфаи ҳақиқӣ қолибтар аст. Дурбини ҷашмааш (ҷашмаи обро ба шишаи дурбин нисбат дода), ки дар он парандаҳо менамоянд, бинотар аз ҷашмаи воқеист ва алмоси ҷашме, ки ӯ дидааст, аз алмоси асил тезтар аст, ки шишаи дилхоро хат кашида мебурад. Ба масал, Рустами достонӣ беҳ аз Рустами систонист. Агар ҳамин тавр намебуд, нафаре гирди

адабиёт намегашт ва агар ҳамин тавр набошад, нафаре гирди адабиёт намегардад.

Ва сеҳру афсуну қозибаю қодуии сароишу нигориш дар он аст, ки ашӯи дастрасро ба ашбоҳи дастнорасе бадал месозад, ки аслан вучуд надорад, вале зиндатар аз ашӯи мавҷуд чилва менамояд. Ба мисле, ки дар хоби мо ҳама чиз ба шабаҳу сояву суробҳои қодуии ҷондоре баргардон мешаванд. Гоҳе шаклан низ иваз шуда, коҳе кӯҳу ҳасе касу гулҳане гулшану сӯхторе лозазору шишапорае чашмаи оби зулол мешавад ва баръакс. Яъне ашӯи оддии одатӣ ба ашбоҳи ноёби сеҳрноке табдил меёбад. Ва ҳамин ки ба ашбоҳи ноёби сеҳрнок табдил ёфт, дигар шеърӣ тап-тайёр хоҳад шуд. Ба қавли Мирзо Бедил:

*Шабе, к-аз ҳаёли ту гул чида будам,
Дар оғӯи сад чилва хобида будам.
Ба мижгон кушудан ниҳон гашт, Бедил,
Ҷамоле, ки пеш аз нигаҳ дида будам.*

Бар ин бино, вақте ки устод Нодири Нодирпур дар қиёфаи ҳайкалтарошон бо риши расидаю мӯйи ҷӯлида остин барзада меғӯяд, ки:

*Ҳайкартароши пираму бо тешаи ҳаёл
Як шаб туро зи мармари шеър офаридаам,
То дар нигини чашми ту нақши ҳавас ниҳам,
Нози ҳазор чашми сияхро харидаам...,*

Пайкару пайкартарошиаш пиндор аст, ба кирдори чашмбандию сеҳру афсун, ки аз ҳайрат даҳани пайкартароши ҳақиқӣ воз мемонад. Мақоми ҳунарпешае, ки бо имову ишорат нақши ҳавоии ҳайратангезе менамояд, ки натанҳо фаҳмида, ҳатто дидаю шунида мешавад.

Ва шеърӣяте, ки дар савту садову намуду намои аносиру ашёст, дар ҳуди аносиру ашё нест. Дарахте, ки дар пушти шишаи мошини шитобанда якпоя медавад, шеърӣяте дорад, ки дарахти истода надорад.

Зулфи сабзи беде, ки шамолакаш мебофад, шеърӣяте дорад, ки ҳуди бед надорад. Сояи парандае, ки дар рӯи замин медавад, шеърӣяте дорад,

ки худи парапда надорад. Шеърят, ки дар шакли занчирии борон аст, дар худи борон нест. Шеърят, ки дар садои хониши булбул аст, дар худи булбул нест. Шеърят, ки дар хиш-хишу ғиреви найзори хушкида ҳаст, дар найзори тозаю тар нест. Шеърят, ки дар намуду шукӯху салобати кӯх аст, дар кӯх нест ва ғайра ва ҳоказо. Ва ин ҳама рамуз дар мавриди дилхоҳ ба андешаи шоир чӯр шуда, нерӯи эҷодии ӯро даҳчанду садчанд хоҳад кард.

Мо, ки бо парандаҳои тасвири Нодири Нодирпур пару бол зада, аз обҳои тасвираш обу аз ҳавои тасвираш ҳаво хӯрда, сапедаи тасвирашро ҳамчун шир дам кашида, дар оинаи тасвираш рӯй дида, аз панҷараҳои тасвираш ба ҷаҳони шоиронае менигарем, аз рамузшиносии ӯст.

Вале шоири сухансанҷе ҳамчун ӯ гоҳе бо як вожаи лухти урён ҳам шеъре менависад, ки беҳтарин. Барои мисол:

Шавқи ҳазор сол туро дӯст доштан

Дар ман нухуфтааст...

Ба истифодаи як суханрезаи лухти «ҳазор сол» тири ошиқонае задааст рост бар нишона.

Ана, мо аз ӯ чиҳо омӯхтему чиҳо андӯхтем. Ана, барои чӣ ҳар маҷмӯаи тозаашро зайли чашни фархундае истикбол мегирем, ҳар шеърашро дар тӯи покато аз марз ба марзу аз шаҳр ба шаҳр армуғон мефиризем. Ана, барои чӣ ҳар китоби навашро бесаброна мунтазир мешавем. Ана, барои чӣ номи Нодири Нодирпур нуқли маҷлису нишастии шоиронаи мост.

Шеъри ӯ кайҳоннаварди эҷодиест, ки ҳамчун кайҳоннаварди ростин дар тасаввур намеғунҷад. Ӯ шоирест, ки Кайҳону Моҳу Миррихи адабиётро навардида. Мо аз дурбини эҷодиёти ӯ мебинем, ки арзу тӯли шуури шоирона аз кучо то ба кучо ва андешаи шоирона чӣ қадарҳо имконият метавонад дошт. Аз қадимиёну муосирон (ба истиснои Фирдавсӣ, ки дostonсарои бебадали меҳан аст) ҳеҷ шоире аз ӯ шоиртар нест. Албатта дар эҷодиёти ҳар қаламкаш байту банди рангине ба назар мерасад, аммо касе ҳамчун ӯ шеърро ғазали якпорчаю яклухти рангине надорад. Яъне густариши суханаш бетафовут сирф шоирона аст. Ҳеҷ қаламдасте бинишу сароишу равиши ӯро надорад. Шоиронро мавриди мутолиаи ашъори ӯ чунон ҷозиба мегирад, ки аз табу тоб лабу даҳанашон хушкида табхола мебандад.

Нодири Нодирпур шоирест вожапардозу суханпардозу забонпардозу мазмуну маънипардозу шевапардозу адопардозу андешапардоз ва ҷумла ташбеҳу тасвираш дастнахӯрдаю чашмначарида. Шеърӣ ӯ танҳо зоҳиран нава нест, вожа ба вожа, сухан ба сухан, ҷумла ба ҷумла, хат ба хат, ташбеҳ ба ташбеҳ, тасвир ба тасвир, нукта ба нукта, мазмун ба мазмун, дарун ба дарун, қабат ба қабат аз беҳу бунёд нава аст. Ҳатто ғазали урфиро ҳам аз беҳу бунёд нава меғӯяд:

*Шери дарё хуфта дар оғӯишӣ найзорон ғанӯз,
Беши бедор аст аз бонги сафедорон ғанӯз.
Дастӣ шаб норинҷи сурхи осмонро чидаст,
Хуни ӯ ҷорист аз дандони кӯҳистон ғанӯз...*

Ва афзалтару бартар он аст, ки шеърӣ ӯ табориӣ эронӣю ориёнист, ҳамчун достонҳои ҳамосиӣ Фирдавсӣ, ҳамчун сурудҳои авастоӣю Зардушт. Ин аст ниҳояти чомаю чакомаю шеърӯ ғазали ҳазору дусадсолаи форсӣ.

Хушбахтона, ман Нодири Нодирпурро пас аз сӣ соли он дидори Душанбе дубора дар шаҳри Лос-Анҷелес мулоқот кардам. Акнун сараш сафед шуда буд, вале як мӯяш наафтада ва ришаки ғарибии мошубиринҷ ҳам дошт, аммо ҳамчунон нуронӣю хушрӯю хушоянд.

*Рӯзе, ки ду чашми ману Нодир ба ҳам афтод,
Бар ҳам нигаристему гиристему гузаистем.¹*

Кунун ҳарду тақрибан ба як сарнавишт муқими Америка ҳастем, лекин ба иллати гаронии харҷи роҳ телефонӣ гуфтугӯ мекунем. На ман пуле дорам, ки ба меҳмониаш биравам ва на ӯ пуле дорад, ки меҳмони мо шавад.

Дар ин рӯзҳо устод Нодири Нодирпур ба ҳафтодсолагӣ қадам хоҳад ниҳод. Чашни фархундаи ӯ чашни ростини мост, ки солҳои мадиде мухлису муштоку муштарияш ҳастем. Ӯ забоншиносест, ки забоншиносон, суханварест, ки суханварон, қаламкашест, ки қаламкашон, шоирест, ки шоирон дӯшташ доранд. Сарфи назар аз

¹ Урфии Шерозӣ: «Рӯзе ки ду чашми ману Урфӣ ба ҳам афтод...»

ғурбату таъбиди бистсолааш хушбахттарину беҳтарин шоир аст. Ман бо
ду дасти бар ҳаво барафрошта мегӯям, ки устод Нодири Нодирпур
имрӯз падарсолори шеъри форсист...

Рафиқи нимароҳ

Мо, навқаламони солҳои шаст, камбағалбачаҳо будем аз кишлоқпораҳо, хонаҳои сағирон, интернатҳо. Чоямон чойхонаю ғизоямон қанди печак ва сигаретамон «Помир»-у «Прима». Либосамон ҳамчун ранги дарахти арча чаҳор фасли сол иваз намешуд. Дар ин бора ман дар соядасте ба Абдулло Дӯст навишта будам:

*Туро зиндагонӣ сияҳнома кард,
Баҳору зимистон ба як чома кард.*

Ва ҳамаамон – иҷоранишину пиёдагардони кӯчаву паскӯчаҳои шаҳри Душанбе, сангфаршу бетони раставу барзанро пойҳои мо суфтаю хӯрда мекарданд.

Тағҷармии ботинкаҳои Мазҳабшо Муҳаббатшоев, ки афтода буду ҷӯроб ҳам надошт, дар лойобаҳои боронҳо панҷ панчааш аз таги пойафзор дар замин нақш мебаст ва мо дар ҳар кучое пайи пояшро мешиномтем... Вале бо вучуди он ҳама бенавой ва камбағалӣ беҳтарин рӯзҳо буданд он кӯчагардиҳо, он чойхонанишиниҳо, он навқаламиҳои мо. Ба қавли Сухробӣ Сипехрӣ, агарчи пораноне доштем сари сӯзан завқе, рӯзгорамон ганда набуд. Ҳанӯз Лоик сактаи мағз ва ман сактаи дил нашуда будам ва касе асову чигас нагирифтаю дар чашми касе айнак ҳам набуд. Ҳанӯз Сарварҷону Аслам дар оби ҳароми истаконҳо нағарқида буданд. Ва Ҳабибулло Файзуллои саросемаю ҳадаҳа, ки дар соате тамоми идораи газетаҳою нашриётро мегашт, як дасташ дар гардани шиша ва як дасташ дар гиребони Саттор Турсун, арбадаю хархаша мекард (ва ӯ ҳамчун сафедаи субҳ, ки аз торикӣ баромада дар хуни шафакҳои сахарӣ ғарқ мешавад, дар айнаи ҳамагон навҷавонӣ дар тасодуму тасодуфе набуд шуд).

*Ҳанӯз аз ҷилди китобаи бар ман
Суратаи тозаю тар меҳандад,
Суратаи беҳабар аст аз марғаи,
Суратаи бин, ҷӣ қадар меҳандад.*

Ва ҳанӯз чигари Мастон Шералӣ аз касали саратон об нашудаю нарахта буд, ба ҳар ҳазлу шӯҳии обдоре аз таҳти дилу ҷону чигар меҳандиду меҳандид, то ба дараҷае, ки аз шиддати ханда чашмонаш тар мешуданд.

Ахиран дар кӯча як Абдулло Дӯст (Хоксорӣ) монду бас. Ва инак, панҷоҳ сол аст, ки ӯ шоири пиёдагарди кӯчаҳои Душанбест:

*Дар рӯйи ҷаҳон пиёда аст аз ҷама чиз,
Бечора фақат пиёда мегардад низ.
Доруст ба чашии дардмандам, доруст
Хоки кафи пойи Хоксори азиз.*

Дигарон тадриҷан ба саҳнаҳо баромадем, аввал ба саҳнаҷаи толори Иттифоқи нависандагон, сипас ба саҳнаи театрҳо, қасрҳо, то минбарҳои ҳукуматӣ ва аз пешгоҳи ҳар дағдағаю тантанаю маъракае дастафшону кокулпарешон шеър меҳондему шоирӣ мекардем. Ва кафкӯбию гулафшоние мешуд, ки гуфтан надорад. Дар ҷама ҷо мо будему муштариёну хотирхоҳон, мо будему микрофон ва микрофон буди мо... Ман ҳатто дар хобам микрофон хоб медидам:

*Аз ҳазорон ёри хушгил бар сарам гулдаста меборид,
Аз ҳазорон хирмани гул бар сарам гулдаста меборид...
Ҳар куҷо дасти ману таҳсину аҳсан буд,
Ҳар куҷо дасти ман дар дасти ошиқҳои ман буд.
Он қадар дасти маро бигрифта мардум мефушурданд,
К-оби дастам мечакид аз дасти мардум.*

Он рӯзҳо ману Мастон пасу пеш нав университетро халос карда будем. Шогирдони домолло Шарифҷон Ҳусейнзода будем. Ҳамон домолло, ки аз шунидани як номаш донишҷӯёро варачаю табларза мегирифт. Ҳамон домолло, ки як университет нозбардорааш буд. Ҳамон Ҳусейнзодае, ки портфели вазнине бардошта мегашт ва якзайл сукут варзида, андешаманд менамуд. Ҳамон муаллиме, ки аз саломҳои ногаҳонии Абдулло Дӯст як қад парида, «дафъ шаве, ман муҳтоҷи саломи ту-мӣ?» мегуфт. Ба он домолло ман ҳатто шеър бахшидам:

*Эй сипоси мӯйу абрӯи сафедат,
Эй сипоси қомати хамгаштаат...
Дар хаёлам, қатраи ҳарфат
Мечакад аз мӯйи барфат.
Эй сипоси чун ту пири мӯсафедон
Хӯчаи Хизри қаламдастон.*

Вале ин домулло «лексия»-ҳояшро аз як «общая тетрадь»-и зарди фарсуда мехонд, мегуфтанд, ки дар кадом як омӯзишгоҳи муаллимии шаҳри Тошканд навишта будааст. Агар сарашро аз дафтар мебардошт, гапашро гум мекард. Агар савол меодем, ароз карда, аз синф баромада мерафт ва ҳафтаҳо гум мешуд. Дар панҷ соли дароз нашонидем, ки ӯ ғазале, байте азёд хонда бошад.

Аз баъди Шарифҷон Ҳусейнзода кори мо шоирони ҷавон ба Бокӣ Раҳимзода афтод. Ҳамон Бокӣ Раҳимзодае, ки бо мутоиба котибони секаро механдонду аслан шифоҳӣ кор мекард. (...)

Бар ин бино, мо ба адабиёт аз ҳамон аввал кӯрмол ворид шудем, ранги кӯре, ки дару деворҳоро ханҷор кашадаю палмосида, ҳаму печи кӯчаҳоро бо дасту по аз бар менамояд. Яъне, устодамон ҳам худамон будему шогирдонамон ҳам ва дарсамон шабнишинию худомӯзӣ. Баракате, ки аз шабнишинию худомӯзӣ ёфтем, аз ҳеч домулло, аз ҳеч муаллиме, аз ҳеч устоде наёфтем. Тагсариҳои мо болишт не, чилди китобҳо буданд. Ин қадар шеър, ки аз «Девони кабир»-у «Маснавӣ»-и Мавлавӣ, аз ғазалиёти Соибу Калими Кошонӣ, Толиби Омулию Ғании Кашмирий, Орифу Эраҷ, Фаррухию Ишкӣ... ҳифз кардаем, касе ба мо нагуфта буд. Ва асарҳое, ки ман аз Сергей Есенин, Пабло Неруда, Чорч Байрон, Волт Витмен, Карл Сэндберг ва асарҳое, ки Мостон аз Гёте, Ҳуго, Фредерик Гарсиа Лорка тарҷума кардааст, касе ба мо нафармуда буд. Дар зумраи мо Мостон шоире буд, ки ғайр аз шеър ҳеч чизи дигарро чиддӣ намегирифт. Ғайр аз мавзӯи шеър дар мавзӯи дигаре сӯҳбат намекард. Ғайр аз шеър дар забонаш чизе набуд. Ғайр аз шеъри нағз ҳар гапи дигаре аз ин гӯшаш даромада, аз он гӯшаш баромада мерафт. Бинобар ин, зоҳиран бепарвофалаку форигбол менамуд. Вале аз ҳама барвақт маҳз сари ӯ сафед шуд, дар паҳлӯи Фотех Ниёзии сарсафеди 60-сола тамоман фарқ намекард. Мо ҳамсоҳҳои нағз будем, дар иморати Путовский, 10. Ҳар боре, ки аз таги тирезааш мегузаштам,

сари сафедашро бароварда, байти тозае мегуфт. Як дафъа аз шеъри ман ҳам хонд:

...Гар яке ғайри рӯи аслии худ
Боз ҳам гуна-гуна рӯ дорад,
Дигаре бо тамоми берӯй
Обшоре аз обрӯ дорад.

«Нағз, нағз»- гуфт ва илова намуд, ки «ба Қутбӣ низ маъкул шуд». Баъдҳо Мастон хушлибостарин шоир буд. Ба қавли мардум саропо пуфкардаю чашкарда ва худааш нарасида, бӯи атраш ба димоғ мерасид. Аммо табиатан ишқварзию айёшӣ намекард.

Дар ҳоле, ки ҳатто Абдулло Дӯст бо афту андоми ғажду риши ҳафтаҳо натарошидааш ба духтарон гап мепартофту ошиқона шеър мехонд. Дар вақте, ки мо ҳама ба дили худамон шефтаю шайдо будем. Ва дар сурате, ки ба қавли Нодирпур шеърӯ ишқу қимор, ки моли шайтонанд, ҳамаро васваса хоҳанд дод:

*Иблис, эй худои бадихо, ту шоирӣ,
Шоир туй, ки ин ҳама шӯр офаридаӣ!
Гофил манам, ки ин ҳама афсӯс хӯрдаам.
Ишқу қимор шеъри худо нест, шеъри туст,
Дар ишқу дар қимор касе порсо намонд...*

Вале Мастони мо дар ин бобат поку покизаю порсо монд, ки монд. Зеро фарзанди мулло Шералӣ буд. Ман падари бузургворахро низ дида будам дар кишлоқаки Зериҳисори дараи Панҷрӯд, дар дами дарвозаашон. Зоҳиран аз мӯсафедони хоколӯди офтобу шамолхӯрдаи кишлоқи мо фарқ надоштанд. Ва ҳамчун муллову маҳсумҳои мо мут кардаю ришро панча кашида, шурӯъ намекарданд. Балки ҳамчун Мастон ҳадаҳа ва бо шеърӯ мақолу зарбулмасал сухан меронданд. Байти зеринро аз забони он кас шунида будам:

*То тавонӣ, пардаи мардон мадар,
То надаррад пардаат марди дигар.*

Ёдашон ба хайр бод.

Зимнан, замоне ки дар идораи «Маориф ва маданият» кор мекардем, редакцияи мо ба шарофати мухаррири достониаш Бӯриннисо Бердиева натавонем ҷойи «диссидент»-ро, балки меодгоҳи беҳтарин ҳунарпешаҳо ба ҳисоб мерафт. Мулук Баҳор ва хусусан Лайло Шарифоваро дида, аз чашмони дарёрангаш ҷо ба ҷо сеҳру тилизму афсун мешудем, ҳамчун парандае аз ҷозибай мор, ҳамчун хобгарди моту мабхуте аз ҷозибай шаби ширмаҳтоб. Ва шеваи ширини форсиаш мусикии морбозро мемонд. Лекин Мастони мо маъсумона табассум мекарду халос.

Мастон муносиб ба завқу таъби хубаш феъли хуб низ дошт. Баръакси ҷӯрааш Қутбӣ, ки гӯё фишори хунашро бо ҷанҷол муътадил мекард.

Дар рӯзҳои адабиёту санъати тоҷик дар Доғистон ману Мастон ҳам будем, дар ду гурӯҳ, вале шомхӯриҳоямон умумӣ буданд. Дар таҳти танини гулӯсӯзи соғарҳо аз ҳама пеш Ибод Файзулло не, ҳуди мизбонамон Расул Ғамзатов маст мешуд, вале ҳанӯз нашӯрида, муридонаш бардошта мебуданд. Гоҳе ману Лоик ба тариқи лапар дубайтӣ меҳондем. Як дафъа Расул Ғамзатов низ аз мо илҳом гирифта, бо ду-се шоири доғистонӣ лапархонӣ кард. Гулрухсор ҳам базро гарм медошт, шеър меҳонд, гап мезад ва гоҳе сари овози моро мегирифт. Ва ҳамин, ки зиёфат хатм мешуд, калавида-калавида ба автобус менишастем ва беихтиёр хобамон мебуд. Боре дар ҳолате, ки Мастон ёзида хуррок мекашид, Фотех Ниёзӣ асабонӣ шуда, саҳт ҷанҷол кард. Аммо дар зиёфати дигар ҳарду бо ҳам нишаста, ғарқи ханда менамуданд. Чунки ҳардуяшон шахсони дилсофу беғуборе буданд.

Чанд соли ахир ман пайдарҳам бародаронамро гӯр мекардам ва ниҳоят касе аз онҳо боқӣ намонд. Ва дар ҷанозаи ҳар кадоме Мастону Убайд Раҷаб иштирок карда, то ба сари хокдон мерафтанд. Дар сурате, ки ҳуди мардуми кишлоқи мо қариб ҳеҷ вақт аз хандаки гӯристонашон дарун қадам намонанд, Убайд Раҷабу Мастон Шералӣ борҳо даромадаанд. Вале ҳайфи ман, ки боре ҳам ба зиёрати оромгоҳи Мастон нарафтаам. Умуман ёддоштҳои ман аз Мастони азиз молотол аст, дил меҳонад, ки нависаму нависам. Зеро дар бораи ӯ навиштан бисёр осон мебошад.

Мо Мастонро ниҳоят бармаҳал аз даст додем. Замоне, ки ҳанӯз ҳеҷ чизе ҷавонӣ аз сурату сираташ насутурда буд. Ҳатто писарбачаҳояш талабаҳои мактабӣ буданд. Рӯзҳое, ки табиат ҳам акнун рангу бӯйу

баргу бор мегирифт. Бозори «Баракат» бӯи сабзавоту меваҳои пешпазак мекард. Як пагоҳӣ тасодуфан дар дарвозаи бозор дидам, ки касе мушунги сабзи пухта мефурӯшад. Ҳамоно Мастон ба хотирам расид ва се-чор истакон харида, рост ба хонааш даромадам. Нисбат ба пештар хеле лоғар менамуд, ранги рӯяш кабудӣ хокистарӣ ва зардии чашмонаш ганда ба назар мерасиданд. Лекин табассуми мастониаш дар лаб ҷӯш мезад. Халтачаи мушунги сабзро ба дасташ дода гуфтам, аз неъматҳои деринаи кишлоқию бачагии ман аст. Аммо бисёр нахӯр, шӯр аст, зарар мекунад, фақат барои дидану чашидан овардам. Охири дидори ману Мастони азиз бо баҳонаи ҳамон як панҷа мушунги сабз буд...

Инак, гоҳ-гоҳе ғарами расмҳоямро, ки тагурӯ мекунам, ҳатман аз кабати онҳо Мастон мебарояд.

Суратҳои якҷояе, ки дар идораҳои «Маориф ва маданият», «Садои Шарқ», Иттифоқи нависандагон бо Бӯриннисо Бердиева, шоира Жолаи Исфаконӣ, шоири украин Анатолий Таран... гирифтаем.

Расмҳои одамони хуб, рӯзҳои хуб, суратҳои ҷавонӣ. Мастон дер боз нест ва ман ҳам кайҳост, ки дар Душанбе нестам. Хориҷа он қадар афсурдаю пажмурдаю калу кӯрам кардааст, ки худамро дар оина дида намениносам. Баъзан ба ин суратҳои азиз менигараму оби чашмам рехта-рехта меғӯям:

*Эй акс, нишони рӯи моҳе будӣ,
Аз тозаҷавониам гувоҳе будӣ!
Ман тир шудам, вале ҷавонӣ ту ҳанӯз,
Ҳаққо, ки рафиқи нимароҳе будӣ.*

Воқеан ҳам ин суратҳои кӯҳна ва ҳам Мастони азиз рафиқони нимароҳи ман буданд.

Мастон ақида дошт, ки шоир бояд ҷавон бимирад. Вақте ки Муъмин Қаноат бо достони «Сурӯши Сталинград»-аш машҳур шуд, Мастон мегуфт, ки агар дар авҷи ҳамин шухрат бимирад, ҷовидона шухратманд хоҳад монд, ҳамчун Пушкин, ҳамчун Ҷорҷ Байрон, зайли Лермонтов. Лекин аз ин нияти шоирона ҳудаш nobуд шуд, дар байни ҷавонмардию фаъолияти эҷодӣ.

Ман боре навишта будам, ки:

Гарчи мардум ҳарчи мегӯянд...
Чӯби сад доре ба хуни шоирон сурхида мегӯянд,
Шоиреро дар фалақ куштанд мегӯянд,
Шоиреро сӯхтанд,
Хокистараширо ҳам ба оби Дачла афканданд,
Шоиреро дӯхтанд аз гуфтугӯ лаб...
Гарчи мардум ҳарчи мегӯянд...
Кӣ чу ман дар орзӯи номи ҳофизвор нест,
Кӣ намехоҳад, ки якто не,
Камтарин бошад, валекин шоире бошад,
Шоҳкоре не агар, байте бимонад ёдбуд
Дар забони миллати худ.

Мастон дар забони миллати худ беҳтарин шеърҳо ба ёдгор гузорида.
Ҳар ҷо, ки суҳан аз ватану ватандорӣ равад, мудом байти зарини ӯ вирди
забонҳост:

Беватан нест ғарибе, ки кунад ёди ватан,
Дарватанбудаи бе ёди ватан беватан аст.

Мо дар Америкаи дурдаст худамонро бо ҳамин байти Мастони
шодравон таскин медиҳем. Ҳозир ҳар касеро, ки дар кӯчаву бозор
набинӣ, китобу китобчаашро тақдим месозад. Аз дари касе, ки надарой,
пеш аз салому алейк маҷмӯаи шеърашро дароз менамояд. Ба ҳар
девонае, ки дучор нашавӣ, девони ғазалашро ба дастат медиҳад.
Китобнависоне ҳам ҳастанд, ки китобҳояшон албоми хонаводагист,
пурупур аз суратҳои худашону завҷаҳояшону хусуру хушдоманашон ва
ҳатто худашон худро устод менависанд, ки харро ханда мегирад. (...)
Инак, натанҳо ҷамъият, балки шоирӣ ҳам, устодӣ ҳам, китобнависӣ ҳам,
унвонгирӣ ҳам мазоку масҳара шудааст. Ку он қаламе, ки мояи
ифтихори Лоҳутию Турсунзода буд?

Мастон Шералӣ мунтахабу куллияту девон надорад, вале ҳар
китобчаи тунуки пӯстипиёзаш беҳтар аз садҳо мунтахабу куллияту
девони имрӯзист. Марги ӯ миёни қаламҳои моро шикаст.

*Варақ мезанам бо алам дафтараи,
Ки аз вай диҳад ёд баъд аз сараи.*

Дубора дасти ҳамдигарро гирифтем

Инак, аз аввалин шеъраки ман, ки зери унвони «Кӯҳҳо» дар журнали «Садои Шарқ» чоп шуда ва 3 сӯм ҳаққи қалам гирифта будам, расо 43 сол гузаштааст. Зимистони соли 1961. Ҳанӯз студенти Университети давлатии ба номи Ленин будам. Ҳамоно ману ҳамқадами доимиам Мазҳабшо Мухаббатшоев ба ошхона равон шудем, ки маро бишӯем. Ва ҳанӯз ба дари ошхона нарасида, пул аз даст рафт, аз шиддати ҳаяҷону хурсандӣ ман онро ба мӯсафеде додам, ки дасташ дароз садақа мепурсид. Вале Мазҳабшо «студент душмани гадо» гӯён ба мӯсафед часпида оринчашро раҳо намекард. Мӯсафед ҳам «гадо душмани студент» гуфта, пулро намедод. Ахир 3 сӯмро майда карда, ду сӯм танга гирифта, рафтему дуои 3-сӯмаи мӯсафед бо ман монд.

Хеле баъд ман боз ду дуои дигар низ гирифта будам. Аз устод Мӯъмин Қаноат, ки ба китобчаи нахустинаи пешгуфтор навишт ва «Литературная газета» як шеъраки маро бо тавсияи устод Мирзо Турсунзода чоп карда буд. Вале дуои аввалин ҳамон дуои барфолӯди гадои кӯчаи Айнӣ ва ганарари калонам ҳамон 3 сӯми «Садои Шарқ» буду бас. Дар ҳаёти эҷодии ман ҳаққи қалам аслан чандон аҳамият надошт. Дар нашриёту матбуот ганарарҳои ман бисёр сӯхтаанд. Ҳатто дар давраи саҳт муҳтоҷиям аз нашриёти «Ирфон» ҳазору дусад сӯм ҳаққи қалам гирифта гум карда будам. Ва инак 15-сол мешавад, ки аз ҳеч кучое як сӯм ганарар нагирифтаам. Маро ҳамин хушоянд аст, ки 43 сол қабл аз «Садои Шарқ» 3 сӯм ҳаққи қалам гирифта будам ва хушояндтар он, ки дере нагузашта корманди эҷодии ин маҷаллаи бонуфузи нависандагон шудам. Ҳар рӯз аз дари Иттифоқи нависандагон даромадан, аз каридоре, ки Мирзо Турсунзода мегузашт, қадам задан, Ҷалол Икромӣ, Ғаффор Мирзо, Боқӣ Раҳимзодаро рӯбарӯ دیدану шунидан, ҳатто шохмотбозиҳои Сотим Улуғзодаро тамошо кардан чашну тантанае буд, ки ба қавли Эрнест Хемингвей ҳамеша бо ман аст. Он чашну тантанаи абадиҳо ба ман Убайд Раҷаб муяссар кард ва он «Садои Шарқ» «Садои Шарқ»-и ӯ буд, ки дар таърихи наشري ин маҷалла аз вай муҳаррири бехтар набудааст.

Ман дар хонаи умумӣ менишастам. Бар девори фарсудаи он (бинои кӯхнаи Иттифоқи нависандагон) соати бузурге овехта буданд, ки ҳанӯз аз таърихи ғавти Пӯлод Толис (муҳаррири собик) намегаштааст, ҳамчун рамзи азодорӣ дар соату дақиқаи бозистодани қалби нависанда истода. Маҳз аз ҳамин ҷо, аз ҳамин идораи фарсуда ҷурагиву бародарии 36-

солаи ману устод Убайд Раҷаб оғоз ёфт. Ман коргари чандон боҳавсала набудам. На фақат материалҳои ман, балки тамоми материалҳои журнал дубораю себора таҳрир мешуданд. Убайд Раҷаб воқеан ҳам муҳаррир, ҳам муаллиф, ҳам корректору мусахҳеҳ ба ҳисоб мерафт. Ӯ дастхатҳоро аз назар намегузаронд, балки ҳарф ба ҳарфу ҳичо ба ҳичо меҳонд, ҳатто номи худашро ҳам ба корректор ва муҳаррири техникӣ Достон Шукуров бовар намекард.

Ва ҷӯрагиву бародарии мо тадриҷан аз кориву идорӣ ба хонаводагӣ табдил ёфт. Тифлони маро ҳатто пеш аз худи ман Убайд Раҷаб ба бағал гирифта, бо мошинаш аз таваллудгоҳ меовард. Мо аслан ҳеҷ гоҳе бобо надоштем ва калимаи боборо дақиқ дарк намекардем. Бинобар ин, ману Гулчехра бобои бачаҳо гуфта, Убайд Раҷабро ёд мекунему бас. Ҳатто дар Америка ҳам ӯ бобои хондаи хонаводаи ғариби мост.

Убайд Раҷабро дар кишлоқчаи Сӯфиёни мо низ бисёр ёдовар мешаванд. Ҳар дафъае дар хонадони кишлоқии мо азову чаноза воқеъ мешуд, пеш аз ҳама устод Убайд Раҷабро медидам, ки дар паҳлӯи мардум то ба пуштаи хокдон рафта, таскину тасалло меод. Аз хандаки гӯристонии мо назар ба мардум шояд Убайд Раҷаб бештар даромада бошад. Ҳамон пуштамазоре, ки хасу хору гулу гиёҳаш ба оби чашм сабзидаанд.

Тӯдаи абри равон буду дар он тӯдаи абр

Товасангони сафеду сияҳи гӯристон,

Тӯдаи абри равон буду дар он тӯдаи абр

Тали пурхору хаси деҳқадаи Сӯфиён...

Дар рӯзҳое, ки наъши бародари чавонмаргам, профессори Институти педагогии шаҳри Воронеж Темур Собировро оварда, нав ба хок супурда будем, яке устод Мирзо Турсунзода, Фотех Ниёзӣ, Убайд Раҷаб ва Лоик ҳозир шуда, як кишлоқро саросема карданд. Охири моҳи июни соли 1977, айна меваю хӯшаву дарав. Мӯсафедони олиҷаноби Сӯфиён ханӯз зинда буданд. Мӯсафеди Саидалии дароз, ки коматаш аз як километр менамуд, мӯсафеди Саттор, ки дар сояи ғафсаш чой меҳӯрдем, махсуми Эмом, ки Хӯҷаи Хизраш мегуфтанд, Мирзо Турсунзодаи ҳақиқиро зиёрат карда, дар қадмаш намоз меҳонданд. Аз даре кӯрпачаи шоҳиву аз даре табақи зардолӯи қандак мебаромад. Ва дар боғе, ки нишастанд, шоҳаҳо аз серборӣ каппа зада, ба замин мерасиданд. Лекин ҳамин, ки аз

роҳи калон ба Сӯфиён мепечидӣ, поят дар хоки сафеди тафсон то ба зону ғӯтида, дар кӯчаҳо гирдбод чарх мезад. Аз ин рӯй ранги мошини меҳмононро шинохта намешуд, аз гардани Сайфуллои шофир ба ҷои арак лойоба мешорид. Худи устод Турсунзода аракшор фуromaда, «ба шоирон бовар накунад, - гуфтанд, - дӯзахро ҷаннат таъриф мекунад.

Бидеҳ, соқӣ, майи боқӣ, ки дар ҷаннат нахоҳӣ ёфт

Канори оби Рукнободу гулгашти Мусаллоро...

Оби Рукнобод ҳам пойи касро тар намекунад».

Ин ҳам аз он ёддоштҳои азизест, ки бо ташаббуси бевоситаи Убайд Раҷаб воқеъ гардида, 30 сол инҷониб қиссаю моёи миннатдории мардум аст. Алалхусус аз баъди он, ки ба шарофати қадами мубораки устод Мирзо Турсунзода нафақат гирду атрофи Сӯфиён, гирду атрофи чанд кишлоқҳои дигар низ асфалтпӯш шуда, ба роҳи калон пайваست. Аммо акнун ҳамчун шишатахтае лахта-лахта шикаста истодааст. Ку устод Турсунзода, ки ўро як бораки дигар Убайд Раҷаб ба Сӯфиён бурда, раисони навбаромадро ҳамчун собиқ котибони райком қадри аҷалашон тарсонад.

Унсӯ иҳлоси дигари ман бо устод Убайд Раҷаб аз тариқи бюрои табиғотии Иттифоқи нависандагон сурат мегирифт. Моҳе як навбату ду навбат ба шаҳру маҳалаҳо мерафтем. Аз он сафарҳо чизҳои аҷоибу ғароиб бисёранд. Масалан, бе оина риш тарошидани Ибод Файзулло. «Ҳокта булапум - ҳокта булапум» гуфтанҳои Ҳабибулло Файзулло ва «Ҳамин хелак - ҳамин хелак»-и Басир Расо. «Ҳамин хелак - ҳамин хелак» муқаддимаю «позывной»-и дурӯғгӯиҳои ӯ буд. Ва дар қадом мавзӯе гап намерафт, гардани гапро тоб дода, ба тарафи Ванҷ мегардонд. Агар мегуфтем, ки макони хирсҳои сафед кутби шимол аст, қасам меҳӯрд, ки дар яхи Кашолаи Ванҷ ҳам ҳастанд. Боре аз бомбаи водородӣ баҳс мерафт, ҳеҷ истиҳола накарда гуфт, ки мо бачаҳои Ванҷ ин бомбаро қайҳо сохта будем, аз сӯтаи хушкӯ пӯки растании камол. Дарунашро барги хазон пур карда гӯгирд, ки задем, сӯхта-сӯхта париди Афғонистон рафт. Ва дар давоми дурӯғгӯиҳои ин барон Мӯнҳавзени тоҷик Убайд Раҷабро, ки одатан дар паҳлӯи ронанда менишаст, беихтиёр ғанаб мебард. Ғанабҳое, ки ҳамчун мувоқибҳои пайғамбарон, ҳамчун ғанабҳои адабию эҷодӣ шеърӯ достон шуда буданд.

Аз ҷумла:

*Убайди Рачаб, ба шаҳри Хоруг
Дигар ту мазан ба шоирон дӯғ,
Дар мошина бинишинӣ, марав хоб,
Гар гӯшт хӯрӣ, мазан ту оруг.*

Ва ҳар дафъае, ки устод ба сачда рафта, сарашро қариб ба бордони мошин мезаду мо механдидем, «бас аст ғачигарӣ» мегуфт. Ман ҳамин ибораро ҳам нағз мебинам. Дар ҳақиқат баъзан ғачигарии мо аз ҳад мегузашт, вале устод Убайд муносибу мутаносиб ба ҷисму ҷуссаи тавонояш нозу эркагии моро мебардошт.

Ахиран устод Убайд Рачаб дигар муҳаррири бо «Садои Шарқ»-у хӯҷаини ман набуд, акнун ҳардуямон ҳамчун мушовирони назми Иттифоқи нависандагон баробар будем. Ҳучраҳоямон низ баробару дарбадар буданд. Аммо ҳучраи ман аксаран баставу ҳучраи ӯ ҳамчун оғӯшаш, ҳамчун пешонии фароҳаш, ҳамчун чехраи гармаш ҳамеша кушода. Аммо ҳучраи ман ҳамчун мазор хомӯшу ҳучраи вай ба маҷлисгоҳи ҳарифонае мемонд ва нуқли маҷлисҳояш чойи хушбӯе аз чойкаҳаку кокутию нозбӯйу хулбӯ. Чойникаш зери кулоҳи сурхи махмалие дам меҳӯрд, ки мо онро ба шӯҳӣ кулоҳи Убайд Рачаб меномидем. Чояш бо нони хушке, ки тар карда меҳӯрдем, мазза дошт.

Шоирон маъмулан бад зиндагӣ мекунанд ва агар зану бачаву качаи бисёр дошта бошанд, бадтар. Бар замми ин, папироскашию носкашию шаробхорагӣ барин одатҳои бад ёрашон шуда, ба зудӣ ғартуту фарсудаю пир мешаванд. Вале дар миёни садҳо нафар Убайд Рачаб истисноат, оилаи калон надорад ва аз даҳанаи ханӯз ҳам бӯйи шири модар меояд. Ва ҳамсари ҳеҷ шоиру нависандае ба ноҳуни ҳамсари ӯ намеарзад. Дар хонаи онҳо фақат ҷон-ҷон мешунавӣ. Ҳамин аст, ки ҳама мӯсафед шудему барфи парешони пириро бар боми баланди сари ӯ надидем.

*Сад сар сафед шуд
Дар рӯбарӯи ту,
Аммо нашуд сафед
Як тори мӯи ту.
Дар базми кӯдакон
Кӯдактар аз ту нест,*

Резад ба номи шеър

Шир аз гулӯи ту.

Чуноне болотар аз шаҳри Хоруғ ёд кардем, сафари беҳтарини мо ҳамон буд.

Ба як сӯ барфу як сӯ пухта гелос,

Аҷаб фаслест тобистони Дарвоз...

Дар Дарвоз шахтут пухта, ҳамчун қатраҳои хун мечакид. Ба хонаи муҳаррири газетаи районӣ даромада, шахтут фармудем. Лекин вақте ман дидам, ки як кампираки бечора ба дарахт баромада, барои мо шахтут мечинад, дилам накашид. Устод Убайд, ки ин манзараро надида буд, чунон бо иштиҳо ва панча-панча шахтут меҳӯрд, ки ман ҳанӯз ҳам ош шавад, нӯши ҷон шавад, мегӯям. Ҳатто ба мӯру мӯрча аҳамият намедод.

Зимнан дар Америка ҳам боғу боғдорӣ ва меваю чева фаровон аст. Себи хубонӣ, ки мепазад, то чанд моҳ ҳавои нафасат бӯи себ мекунад. Хӯшаҳои олуи сиёҳу зард ба шаддаҳои қаҳрабо мемонанд. Кадучаҳои ноки пухтааш айни озин бастанӣ арчаҳои солинавист. Дар зери ҳар дарахти чормағз ғарам-ғарам чормағзи рехта меҳобад ва ин ҳама мерезаду мепӯсаду мерезад. Америкоӣҳо ба мевае, ки «дезинфекция» нашуда бошад, даст наметананд, фақат аз магазин меҳӯранд. Зеро аз табиат чудо шудаанд. Ба ҳамин минвол адабиёту санъату шеърӯ шоирӣшон низ. Агар аҳёнан шоире барояд, аз шаҳр мебарояд. Яъне баръакси мо, ки шоирӯ шеърӯ шоирӣшон қариб батамом қишлоқист. Дар адабиёти ҳазору андсолаи тоҷик шоирӣ шаҳриро намедонем. Ҳанӯз аз Душанбе шоире набаромадааст. Бар ин асос образҳо, ташбеҳоту тасвирҳои адабӣ қариб ҳама қишлоқианд. Агар Убайд Раҷаб:

Шаршара ҳусни дара,

Ҳусни дара шаршара.

Рӯзе, ки офтоб аст

Монанди мӯйи момом,

Монанди риши бобом, -

меғӯяд, манзураш мӯйи сафеди кампираку риши дарози мӯсафеди
қишлоқист. Ё ин ки:

*Сӯзандони раҳгардон,
Пури сӯзан сӯзандон.*

Чунин сӯзандони раҳгардонро дар боғу полизҳои қишлоқ метавон
дид. Фароштуруки Убайд Раҷаб як гунҷишқаки муҳочир не, узви
хонавода ва Алопараш посбони дару даргоҳи қишлоқии ӯст.

Дар ҳузури бачаҳои мактабӣ ман шеър надоштам, ё «Момочурғотак»-
ро меҳондам:

*Момочурғотак,
Чаро ту хурдак,
Болу паракат
Сурхаку зардак?
Чаро ту мудом
Аз саҳар то шом
Боло меравӣ,
Куҷо меравӣ?
Момочурғотак,
Чурғотат канӣ?
Соли нав омад,
Савғотат канӣ?*

ё «Фароштурук»-ро:

*Фароштурук,
Фароштурук,
Думат микроз,
Омадӣ боз.
Аз лаби соӣ
Овардӣ лой,*

*Шифти хона
Мондӣ лона.
Бача кардӣ,
Кача кардӣ,
Лонаат шуд
Аз бача пур,
Бо бачаҳот
Ширкулча хӯр.*

Агар, ки бисёр чапак мезаданд, дар давоми барномаи ман шеърҳои Ғаффор Мирзо, Убайд Раҷаб, Нӯмон Розик, Гулчеҳра Сулаймонӣ ва устод Мирсаид Миршакар буданд, ки ҳавой-ҳавой меҳондаму чандон чиддӣ намегирифтаам. Вале акнун, ки китобҳои дарсию дарёву укёнуси маҷмӯаҳои навбаромадро варақ мезанаму шеърӯ шеървораю шеъргунаҳои ахирро хонда, муқоиса мекунам, адабиёти советии мо аз ин ҳама даҷғол, аз ин ҳама музаҳраф ҳазор бор бартарӣ дорад. Ҳанӯз ҳеҷ касе аз адабони советӣ нагузаштааст. Инак маълум мешавад, ки Мирсаид Миршакар барҳақ классики адабиёти бачаҳои тоҷик мебошад. Лекин дар ин мақола манзури ман танҳо рафиқию бародарии 36-солаи ману Убайд Раҷаб аст. Дар миёни он ҳама рӯзҳои хубу нохубе, ки аз сари мо гузаштанд, муҳаббату эътиқоду ихлоси Убайд Раҷаб барои ман пари симурғу як туғ мӯйи сеҳроке буд, ки ҳар вақте сӯхта дуд мекардам, филфавр ҳозир мешуд. Вале имсол шунидам, ки ба сабаби беморӣ омада наметавонад, дарун-дарун гирифта, ба зиёраташ рафтаам. Боз як бори дигар дасти ҳамдигарро гирифта, бародарвор фушурдем.

Завқи шеър

Чойе, ки чаккаҳои гичу гарангро панчаҳои хушки склероз сар медихад, маҷлису махфили шеърӯ шоирист. Ва чизе, ки рағу пайванди печидаву шӯридари гиреҳ-гиреҳ мекушояду заррабони набзу қалбро муътадил месозад, шеърӯ завқи шеър аст.

Чуноне ки дар хонае кӯдак бошад, ғайбат намешавад, дар чойе, ки шеър бошад, кӯдакиву маъсумии кӯдакона асту бас. Бинобар ин, императорҳои Япония қабл аз оне, ки ба ҳукми қатле имзо намоянд, ҳафтае ғайб зада шеърхонӣ мекунанд, ҳамчунин моҳи таътилашонро бо мутолиаи китобҳои шеър мегузаронанд. Баръакси президентҳои Америка, ки таътилашон ба қимору картабозӣ мегузарад.

Шеър зебоии зебоиҳо, хушрӯии хушрӯиҳо, қашангии қашангиҳост... Шеър табиати зеборо зеботару одами хушрӯро хушрӯтар чилва медихад. Қаҳрамонҳои «Шоҳнома» аз тасвирҳои Фирдавсӣ бартар набуданд, ки гӯё ҳудаш ҳам бадеҳатан гуфтааст:

*Манаш кардаам Рустами достон,
Вагарна харе буд дар Систон.*

Аз достони рафтани Зол ба назди Рӯдоба:

*...Баромад сияҳчашими гулруҳ ба бом,
Чу сарви сӣҳӣ бар сараш моҳи том,
Каманде кушод ӯ зи сарви баланд,
Кас аз мушк ин сон напечад каманд,
Хам андар хаму мор бар мор буд,
Бар он забғабаи тор бар тор буд.
Фуру ӯ ҳишт гесӯ аз он кунгура,
Ки ёзиду шуд то ба бун яксара.
Пас аз бора Рӯдоба овоз дод,
Ки эй паҳлавонбаччаи гурдзод,
Бигир ин сари гесу аз як суям,
Барои ту бояд ҳама гесуям,*

*Бад-он парваридам ман ин торро,
Ки то дастгирӣ кунад ёрро.
Нигаҳ кард Зол андар он моҳрӯй,
Шигифт омадаш инчунин гуфтугӯй,
Бисоид мушкинкамандаш ба бўс,
Ки бишинид овози бўсаи арӯс.*

(Ҳол он ки Фирдавсӣ устои назм буд, на устои шеър.)

Дар маъракаи безебтарин одами завқманд аз базебтарин одами безавқ
базебтар аст ва мавриди гуфтор барзангии филҷуссае тадриҷан ба мушу
ночинсаки соҳибзавқе ба фил табдил меёбад. Ба ҳар самаворе, ки Саъдӣ
сар мезад, ғавран базлаҳои мешуд ва давранишинон панду
ҳикматашро ҳамчун тӯмор навишта, табаррук мебурданд:

*Саъдиё, хуштар аз забони ту нест
Тухфаи рӯзгори аҳли шинохт,
Офарин бар забони ширинат,
К-ин ҳама шӯр дар ҷаҳон андохт.*

*Аҷаб, гар бимирад чунин булбуле,
Ки аз устухонаш наръяд гуле.*

Парии Ҳисорӣ парӣ набуд, балки ҳамчун ғатири муҳпарзадае чутӯру
обиларӯе будааст, вале ғазалаш парӣ буд, забонаш парӣ буд:

*Парӣ чун рӯғани поки Бухоро
Шунидан дораду дидан надорад.*

Умуман, дар ин хусус қаблан каму беш навишта будем. Навишта будем, ки Соиб девонаш дар бағал аз Исфаҳон ба Кашмир меравад, ки онро бо байти зерини Ғанӣ иваз намояд:

*Холи сабзе ба хати сабз маро кард асир,
Дом ҳамранги замин буд, гирифтोर шудам.*

Ғанӣ қабул намекунад.

Ё Нодиршоҳи афғон матлаи Махфии Бадахшӣ –

*Шафақро лолагун дидам намози шом дар гардун,
Магар хуршедро куштанд, дорад домани пурхун? –*

ро шунида, ба Бадахшон меравад, ки кампирро зиёрат кунад. Ва низ борҳо ёд кардаем, ки беҳтарин девони шеърӣ форсӣ девони ҳаким Лоадрист (мачмӯаи шоирони гумном), шоироне, ки:

*Хеш беному шеърашон номӣ,
Ҳама ҷо вирди орифу омӣ.*

Аз ҷумла китъаҳои зеринашонро хуб медонем:

*Мастӣ баҳона кардаму чандон гиристам,
То кас нагӯядам, ки гирифтори чистам.
Ё раб, чи чашмаест муҳаббат, ки ман аз он
Як қатра об хӯрдаму дарё гиристам?!*

Ё ин ки:

*Эй обшор, навҳагар аз баҳри чистӣ?
Чин бар ҷабин фиканда зи андӯҳи кистӣ?!
Дардат чӣ дард буд, ки дишаб тамоми шаб
Сарро ба санг мезадиву мегиристӣ?*

Ва ҳамчунин, шоирони номаъруфе ҳамчун Абулхайи Рустоқӣ ғазалҳои маъруфе гуфтаанд:

*Эй ба дидаам торик моҳи осмон бе ту,
Сина чок-чокам ман ҳамчу Каҳкашон бе ту.
Настаран кафан нӯшад, лола хуни дил нӯшад,
Ман наметавонам буд зинда дар ҷаҳон бе ту...*

Ва камоли завқ он аст, ки шеърро (образро) аз назми хушку ҳолӣ (харфи урён), ки ғарами регро мемонад, ҳамчун заррачаҳои тилло фарқ кардаву рабуда тавонӣ...

Албатта завқро ҷустуҷӯ кардан лозим нест, ин чиз дар ботини ҳар касе ниҳон аст ва гоҳу ногоҳ бар асаре ҷӯш мезанад. Бар ин бино, фалонӣ табиатан ҳофизу фалонӣ табиатан шоиру фалонӣ табиатан фалон мегӯянд. Ҳамин аст, ки рассомиву мусиқиву шеърӯ замзамаву усул зухур кардааст. Ҳатто ба дороиву нодорӣ, бойиву камбағалӣ ҳам вобаста нест. То ба ҳамин асрҳои ахир англисҳои империалист, ки аз фарбеҳӣ варамида, қариб мекафиданд, безавқтарин мардуми дунё ба шумор мерафтанд (ханӯз ҳам карахтанд). Ва инак, ба эътирофи умум безавқтарин мардуми ҷаҳон америкоӣҳои империалист мебошанд. Америкоӣҳои маъмулӣ чунон хушку бефаҳму хунсарданд, ки ба ғӯлачӯб мемонанд. Аз панҷ эҳсоси ботинӣ (хаёл, ваҳм, ҳофиза, тафаккур, шуур) ва панҷ эҳсоси зоҳирӣ (зоиқа, босира, сомеа, шомма, ломиса) танҳо ҳисси зоиқаашон кор мекунад, фақат чипсиву пепсӣ, фрайзу ҳаддог медонанду тамом. Онҳоро дину калисо ҳамчун улоғ зину лачом зада, бар пушташон капитализми хунхорро шинондааст, ки ҳар қадар меҳоҳад, саворашон шавад. Бо мӯсафеди сарсафеди америкой, ки аз истеъмоли ғизои химиявӣ шикамаш дамида то ба зону халта зада, ғабғаби гарданааш ҳамчун ҷоғар то ба синааш овезон аст, аз ҳеҷ мавзӯе ҷақ-ҷақ карда намешавад. Ба қавли устод Улуғзода, «барзагов гул набӯяд ва ёри булбул наҷӯяд».

Америкоӣҳои харпул бошанд, фақат завқманди пуланду халос, аз даҳани ҳароми инҳо ба ғайр аз доллар-доллар чизе нахоҳӣ шунид, адабиёту санъатро примитивизм мешуморанд...

Хулоса, дар ҳар ҷойе, ки нон ҳаст, завқ нест ё паст аст ва баръакс. Дар Америкаи лотинӣ нон нест, вале завқ ниҳоят баланд аст, гулдастии сари сабади адабиёту санъати асри XX адабиёту санъати ҳамин Америкаи лотинист. Дар Африка нон нест, вале африкоиро бе санъат тасаввур карда намешавад, чуноне ҳиндуи қашшоқро бе ситору табул кумбоқ. Дар Афғонистон нон нест, аммо мардум ба таври оммавӣ хушзавқу хушзехн ва ҳамчун сими барқ ҳассосанд. Масҷоҳии каллаи кӯҳистон завқ дорад... Помирии мағзи санг завқ дорад. Ёвонию Кӯлобии нимпухтаю нимбирёни зерӣ офтоби тамуз шӯху ширинкору ширинбаён аст.

Завқи замзамаву шеър дар ду гаҳвора тарбият меёбад. Аввалан дар гаҳвораи тифлӣ бо ҷунбиши гаҳвораю замзамаҳои зерилабии модар. Ин гаҳвора истилоҳан фолклор номида мешавад, ки як умр бӯи шири модару тифлӣ мекунад. Мардуме, ки як нафар ба истилоҳ кундакафону зардолушапонаш –

*Қаддат гула мемона, танат моҳира,
Раҳгаштанакот – боди сахаргоҳира...*

*Ман мемурамо, ду гӯр кобед бари ман,
Якташ бари ҳасратому якташ бари ман.*

*Эй азба, маноз, мо дигар озодем,
Раҳҳои туро ба барфу борон додем, –*

меғӯяд, дар завқи модароварди ӯ шаке нест. Ҳатто ибораҳои худбахуд шеъранд – раҳгаштанакот, боди сахаргоҳӣ, ба барфу борон додани роҳҳо (ман ба ҷои боди сахаргоҳӣ ҳатман насим меғуфтам, зеро ба забони хушки қолабӣ одат кардаам).

Ё ин ки:

*Восеъ сари сангонай,
Пои аспуш лангонай,
Худуш марди майдонай,
Ҳай ворӣ, ворӣ, ворӣ...*

Ин байтхоро тило дар санг мегӯянд. Шеърӣ тӯлоние, ки ман дар бораи Восеъ навиштаам, аз ин чор хати аёниву зинда беҳтар нест. Кошки ҳамин чор хат аз ман мешуд.

Гаҳвораи дигари завқи шеър ҳамоно адабиёти хатист. Онҳое, ки дар гаҳвора дар таги сарашон девони ғазалиёти Ҳофизу «Ғулистон»-у «Бӯстон»-и Саъдӣ будааст ва онҳое, ки зерӣ бистари хобашон «Девони кабир»-у «Ҳамса», куллии Мирзо Бедилу Соибу Ҳоконист, ҳатман соҳибзавқанд. Вале чунин ба назар мерасад, ки аксари тоҷикон дар ин гаҳвораи ноз парвариш наёфтаанд, алоқашон танҳо забонист. Чизи казое, ки аз ин адабиёт шунидаанд, ҳамон аст, ки дар мактабҳои советӣ дарс медоданд. Ман зомин, ки ҳанӯз касе аз ин адабиёт китобе ба ҳалолӣ нахондааст. Ман зомин, ки агар –

Чу офтоби май аз машириқи пиёла барояд,

Зи боғи орази соқӣ ҳазор лола барояд, –

дар сад маҷлису маҳфили тоҷикон хонда шавад, касе ба ҳаяҷон намеояд. Зеро зехни мо дар ин сабку завқи санъат варзишу парвариш наёфтааст.

Аз адибони насли Турсунзода, ки ман андаке мешинохтаамон, китобхон устод Улуғзода буд, ба чашми худ дидам, ки ҳатто рисолаҳои Хондамиру Мирхондро меҳонд ва Мирсаид Миршакар, ки алоқаманди маорифпарварони ҳинду афғон буд. Устод Иқромӣ, ки ба таътили сафари Переделкино... мебаромад, дар портфели вазнини сиёҳнависҳояш девони Ҳофизро ҳам мегирифт... Воқеан, ба қавли Фридрих Нитше, нависандае, ки таъбу завқи шоирӣ дорад, беҳтарин нависанда аст: «Таъсири навиштори нависандаи нағз дар он аст, ки бо шеърӯ шоирӣ тавбамон бошад».

Боре дар дачаи нависандагон Лоики Сулаймон аз дуздони шаб ва ба онҳо бархӯрдани Султон Маҳмуд қисса мекард, ки хеле аҷоиб буд. Баъд ин қисса ба даҳани Боқӣ Раҳимзода афтад, маҷлис ба маҷлису идора ба идораи раису вазир гашт, вале на он вақт ва на баъд касе аз мо нафаҳмид, ки ин қисса аз қиссаҳои «Маснавӣ»-ст. Устодони мо он қадаре ки бо шавқу завқ, бо лаби сӯзону бо даҳани пуроб аз самбӯса чакчақ мекарданд, аз шеър намекарданд.

Ман қариб саросари Тоҷикистонро гашта (як-ду дафъа дар Самарқанду Бухоро ҳам будам), аз даҳани мардум фақат се-чор байти

классикӣ шунидаму тамом. Яке аз қишлоқи Амондараи Панҷакат, ки мавриди суҳбате домуллое гуфт:

*То тавонӣ, пардаи мардон мадар,
То надаррад пардаат марди дигар.*

(Ёдаш ба хайр.) Дигаре дар қишлоқи худам, аз даҳани охунди Шариф:

*Тақя бар офияти қомати пирӣ ситам аст,
Бедил, аз сояи ин хамишуда девор баро!*

(Ёдаш ба хайр бод.) Ва аз даҳани Ҳикмат Ризо:

*Ҳеҷ кас аз пеши худ чизе нашуд,
Ҳеҷ оҳан ханҷари тезе нашуд.
Ҳеҷ мавлоно нашуд Муллои Рум,
То муриди Шамси Табрешӣ нашуд.*

(Ёдаш ба хайр бодо.)

Умуман, адабиёти классикӣ ҳеҷ вақт чузъи зарурии рӯзгори тоҷикон набудааст, чуноне ки дар миёни эронӣёну тоҷикони Афғонистон мушоҳида мешавад. Агар аҳёнан ягон байте донанд, ҳамонро ҳам вайрон мегӯянд. Мақолаву рисолаҳои олимонро хонда, асабонӣ мешавӣ – ҳар иқтибосе аз ҷинси шеър меоваранд, албатта, ғалат аст.

Дар омади гап, мо дар университет бештар аз бист устоди забону адабиёт доштем, ки аз онҳо ба ҷуз дафтарҳои «конспект» хотирае намондааст...

Ҳар эроние, ки даҳан кушояд, аз нафасаш атри гуворои ин адабиёт ба димоғ мерасад. Ҳатто як таксичӣ гулчини шеърро ғазалро аз ёд медонаду бо камоли завқу шавқу ҳаяҷон мехонад. «Шоҳнома»-ро ман аз забони шофирҳо мешунидам. Ноиби вазири умури хоричӣ оқои Маликӣ ба шеър бо ман суҳбат мекард...

Воқеан, шеърӯ шоирӣ касабает, ки ба қавли Гёте маъюбу мачрӯху маслуку касалмандони бадбахту бечораро гирд меоварад. Ин бадбахтони бесарнавишт худро ба шеърӯ шоирӣ зада, таскину тасалло медиханд. Чамъияти қаландарону дарвешони ғорнишин ҳамеша дар атрофи шеърӯ ғазал чамъ меомаданд. Аз ҷумла Хоҷа Ҳофиз ҳам дарвешӣ ғорнишине буд. Муҳаммадро низ дар замонаш шоири девона меномиданд. «Мардумоне буданд, ки аз ислом саркашӣ мекарданд ва мегуфтанд, ки оё мо барои хотири шоири девонае даст аз худоёни худ бардорем?.. » «Қасам ба қалам ва он чи хоҳад нигошт, ки ту ба лутфу раҳмати парвардигорат ҳаргиз девона нестӣ...» «Расули асри шумо Муҳаммади Мустафо, ки шумо девонааш меҳонед, ҳаргиз девона нест» (аз сураҳои «Сирот», «Қалам», «Таквир») ... Ва шеър маъмулан аз ғаму дарду алам бармеояд:

*Гӯянд, ки шеър мойи дарду ғам аст,
Шоир нашавад касе, ки ӯ беалам аст,
Ҳар қатраи вожае, ки дар дафтари мост,
Чун хуни чакида аз димоғи қалам аст.*

Жола Бадеъ аз дачаи нависандагон қимоб буд, мегуфт, ки дар шаршари дарёву чир-чири чашмасор ва хониши мурғон шеър навишта наметавонам... Касе мегуфт, ки агар дар дараи Варзоб харро бандед, шоир мешавад. Не, намешавад. Агар ин хел мешуд, аз ҳар дараи кӯҳистон садҳо хари шоир мебаромад, на шоири хар. Яъне шеър ва илҳом ногузир гӯшаи узлату хилват металабад. Бинобар ин ғазалсароёни қадимии моро, ки дар харобот менишастанд, хароботӣ мегуфтанд.

Акнун лаҳте аз шеъри сиёсӣ. Намунаи барҷастатарини ин шеър «Шоҳнома»-и Фирдавсиест. Ғазал миллат надорад, ватан надорад, чехраю рӯю рӯҳи миллӣ надорад. Агар Ҳофиз гоҳ-гоҳе аз Шерозу канори оби Рукнободу гулғашти Мусалло ёд намекард, намедонистем, ки ғазалиёти ӯ моли чӣ миллату чӣ сарзамин аст. Зеро ҳамирмоия ғазалиёташ дину мазҳаб аст, ки миллату марзу буми миллӣ намешиносад. Вале «Шоҳнома» моломоли ғуруру ифтихори миллӣ ва марзу буми миллист:

Дарег аст Эрон, ки вайрон шавад,

*Куноми палангону шерон шавад,
Ҳама ҷойи ҷангисаворон будӣ,
Нишастангаҳи шахриёрон будӣ.*

Ва ин шеър шеъри инкилобу сангарҳо, тазохуроту шӯришҳо, шеъри издиҳому майдону хиёбонҳост, ки ҳамин ҳаштод сол пеш бо ғурриши Маяковский Москваро бедор мекард, бо путки обдори ҳашму ғзаби Иқбол ва Такуру Баҳор занҷири колониализми Британияро мешикаст, бо теги қалами Нозим Ҳикмат чодари сиёҳи таассубро чок мезад, бо бонги Пабло Неруда мардумро ба кӯча мекашид. Магар ин шеър аз ғазали ғаной коргартар нест:

*Гуфтанд маро, ки чист он абри матир,
К-аз тундари он дили башар дар зилзил?
Ин абри туфанг аст, ки аз боронаш
Гуфтам, ки шукуфта лолаҳо дар сари дил.
Зинда бод шеъри сиёсӣ ва завқи сиёсии омма!*

Шеър чист? Ҳазору як таърифи гичкунанда дорад, лекин ман ҳамин қадар мегӯям, ки се навъи санъат — санъати тасвирӣ, мусиқӣ ва назм ба ҳам тавъаманд. Аввалин мусиқӣ ҳуштак буд ва аввалин наққошӣ хорошидаҳое, ки дар девори ғорҳо боқӣ мондаанд. Аввалин шеър садоҳои ҳамоҳанг, чуноне ки ҳанӯз ҳам ҳиндуҳои америкой месароянд. Аслан мусиқӣ чизе, ки бошад, шеър ҳам ҳамон асту расмқашӣ ҳам чизе, ки бошад, шеър ҳам ҳамон мебошад. Хусусан наққошӣ ва шеър бисёр наздиканд, нақш шеъри нонавиштаю шеър нақши навиштаро мемонад.

Шеър муъҷиза нест, тилисму сеҳру ҷоду нест, онро ҳар касе метавонад ёд бигирад. Одам ҳама чизро тадричан ёд мегирад, ғайр аз ишқ. Ҳарчанд ҳеҷ шоире то ба охири нафас гуфта наметавонад, ки шеърро ёд гирифтааст.

Шеър чӣ тавр навишта мешавад? Нахуст бояд мавзӯро муқаррар кард, сипас мубоқи он деталҳоро ҷамъ овард, ки образнок бошанд. Яъне шеъри мавзӯро бояд ёфт, ҳамчун тоби кундае, ки бояд қаранд. Масалан Нодири Нодирпур мавриди тасвири деҳқада ҳамон образҳоро ҷамъ овардааст, ки бидуни вазну қофия низ метавонанд, шеър бошанд: деҳқадаи сабзи кӯдакӣ, сояи парандагон дар оташи зуҳр, хилвати

боронии шақоиқҳо, зери бори малоҳат ҳам задани рангинкамон, дар шутури кӯҳҳо сафар кардани сапеда... Вагарна гичу гаранг шуда, беҳудаю ҳадар қаламфарсой кардан мегири. Инак, мухтасари ҳуди он шеър:

*Сафар ба деҳқадаи сабзи кӯдакӣ кардам,
Сафар ба сояи парандагон дар оташи зӯҳр,
Сафар ба қавси қузаҳҳои зери бори малеҳ,
Сафар ба хилвати боронии шақоиқҳо...
Сапеда дар шутури кӯҳҳо сафар мекард.*

Албатта, ғазалиёти қадимӣ акнун меёри завқ нестанд, айни экспонатҳои музей танҳо тамошоиянду бас. Дигар бо ташбеҳоти камони абрӯ, тири мижгон, зулфи сунбул, сарви равон, сарви сикӣ, сарви чаман..., ки ихтирои шеърсолорон буданд, ба маъшуқа хушомад зада намешавад, одам примитив менамояд. Ва акнун, ки сар то нӯги ноҳуни маъшуқа ҳамчун мурғи фарбеҳи паркандаю ҳамчун тухми пӯсткарда дар кафи дасти шумост, банди қабо бикшо, ниқоб аз рух барандоз гуфтан маъние надорад. Агар «плавки» бикшо гӯй, ин дигар гап.

Шодравон Ҷалол Иқромӣ нақл мекарданд, ки аз як дидани кафши пойи занҳои фаранҷипӯш ҷавонони растаҳои Бухоро беихтиёр обу адо мешуданд. Ва Муҳаммадҷон Раҳимӣ мегуфтанд, ки аз шир-шири эзорпочаи атлас форамтар чизе нест. Қутбӣ Киром қасам меҳӯрд, ки аз эзорпочаи атласи занони чобуку ҷаққон шарора мечаҳад ва Мاستон Шералӣ билло рост, билло рост гӯён тасдиқ мекард.

Вале акнун завқи эстетикӣ дигар шудааст. Дигар шир-шири эзорпочаи атлас ба гӯши шоире намерасад ва агар ҳуди онро ба гардани шоирон бандед, ба вачд намеоянд ва шарораи он ҳеҷ шоиреро нахоҳад сӯхт.

*Чи ҷои шукру шиқоят, ки нақш неку бад аст,
Ки дар саҳифаи ҳастӣ рақам нахоҳад монд.*

Инак аз шеъри Рӯдакӣ то ба шеъри Шохин мавриди вачду хаяҷон нестанд. Аммо шеъри онҳо модари шеъри феълӣ ва завқашон модари завқи феълии мост. Ҳар чизи мудерн дар асоси чизи номудерн ихтироъ мешавад. Илова бар ин, шеъри ҷаҳонӣ низ дар ихтиёри мост, ки

навоарӣ кунем, ақаллан як иборае, як ташбеҳи наву тозае. Чуноне ки Содик Ҳидоят кард, чуноне ки Нодирпуру Сухробӣ Сипехрӣ карданд.

Ва низ иҷмолан гуфтанист, ки бартарии Ғарб бар Шарқ қариб саросари ин қитъаро пур аз ҳукуматҳои шайкак (марионетка), давлатҳои шайкак, олимону адибони шайкак, санъаткорону ҳунарпешаҳои шайкак намуд. Агар қаблан афандиҳои турку таҷдидгарони эронӣ бар чашм айнаки пенсневу бар сар кулоҳи лапар ниҳода, тавқи шапарак баста ва занҳояшон ҳадаҳаю ҳаҷаҳа рӯю мӯй зард мекарданд, ки аврупоӣ памоянд, инак, чинс пӯшидаю кепи ниҳода, худро америкой мегиранд ва ҳар чизе, ки аз чинси адабиёту санъат тавлид менамоянд, маҳз сояву шабаҳи тавлидоти музаҳрафу ифротии Америка мебошад. Яъне филмҳояшон, мусиқияшон, раксу сурудашон, адабиёташон, балки ғизояшон тақлидист. Ва манбаи ин тақлиду ифрот, ки тахти унвони Америка нашру паҳш мешавад, сирф ҷухудҳои америкой мебошанд, ки матбуоту нашриёт, радиову телевизион ва «Ҳалливуд»-ро, ки аз заводи самолётсозии «Боинг» калонтар аст, тасарруф кардаанд. Чӣ тавре ки худи ҷухудҳо дар миёни ҳамаи халқҳо ҳастанду ба ҳеҷ халқе алоқаманд нестанд, дар тамоми соҳаи фаъолиятҳои айнаи ҳамин мавқеъро пеш гирифтаанд, алалхусус дар адабиёт ва санъат. Мусиқияшон зоҳиран аврупоист, вале ба ҳеҷ халқӣ Аврупо тааллуқ надорад. Ҳамчунин асарҳои бадеияшон, филмҳояшон, раксу сурудашон... Филмҳои таърихияшон зоҳиран таърихӣ менамоянд, лекин ба ҳеҷ таърихе дахл надоранд. Балки аз ҳар таърихе як лахтӣ-як лахтӣ кандаю хелидаю шӯрида, буридаю дӯхта стандарте сохтаанд, ки қаҳрамонаш метавонад, Спартаку Сезар ё Чингизхону Наполеон бошад. Ва актёрҳо низ стандарт – танҳо ҷухудҳо. Кино не, пуфаке пур аз бодӣ воҳима – парон-парону шикастану сӯхтан, таркондану куштану ҳаёҳӯи беҳад ва ҳамин ки поён ёфт, айнаи пуфаки кафидагист, гӯё тӯро сиёҳӣ паҳш карда буд. Ва ҳамаи ин ҳалтураро альён ҷухудҳои Маскав тарҷума карда, муфт нул карда истодаанд, гуфторе ба русҳо бисёр зарур бошанд. Инҳо дар ҳама ҷо ҷавононро ба қимору дискатекҳо ва бозиҳои шавқангези ифротӣ ҷалб намуда, аввал ахлокро фасод менамоянд.

Ин аст, ки феълан дар ҳавои мусиқияшон ҳатто ўзбаку тоҷику туркман ҳам сина меларзонанду дунба мечунбонанду мурданивор наъра мезананд, айнаи негрҳои америкой. Дар ин мусиқӣ шеър тамоман лозим нест, як мушт калимаро ҳамчун сақич хоидан мегирӣ. Фақат арру тару частухез бошад, шуд. . Ман дар Душанбе аз ин негрҳои навбаромад, ки тобистони дароз дар пушти тирезаам халқашонро даронда, наъра

мезаданд, ба дод омада будам. Ҳатто кепиашонро ҳам ҳамчун негрҳо чапагардон мепӯшиданд...

Ва монополияи сердаромадтарини ҷухудҳо таъбу наشري китобҳои мочарочӯёна аст. Як даста ҷухуд чамъ шуда, дар як шаб як китоб навишта, чоп карда, сари сахар ба фурӯш мебароранд. Онҳо тамоми президентҳо, конгрессменҳо ва зану фарзандонашонро соҳибкитоб кардаанд. Мавзӯи Сталино, ки бозоргиртарин мавзӯи инҳост, он қадар пул кардаанд, ки аз қочоки наркотику порнография нақардаанд. Як ҷухуди биникашоли айнакӣ бо як ҳалтура дар як он миллионер мешавад. Ин бозор дар миқёси СССР ҳам гарму тафсон буд. Тамоми тарҷумонҳои адабиётҳои миллӣ ҷухудҳо буданд, ки ҳеҷ кадоме забоне наметодистанд. Подстрочник ихтирои онҳо буд, ки бо ин саҳлангорӣ ва ҳаромкорӣ адабиётҳои миллиро ба поруву ахлот табдил дода партофтанд. Дар ҷумҳуриҳои миллӣ низ муттақою ҳомиёни бозғитомод мечустанд. Бо ин мақсад аз ҷумлаи онҳо қаламфарсоёни муттаҳамро ёфта, бо дағдағою ҳангома классикҳои зинда метарошиданд... Яъне, ба ҳар киву ҳар чизе ҷухуд баҳо диҳад, қатъиян бовар нақунед, ғарзнок аст, фикри шуморо гӯл мезанад ва ҳар киву ҳар чизро танқид қунад, доништа бошед, ки беҳтарин аст. Зимнан, бо ҳамон подстрочнике, ки гуфтем, як Шимон Липкин шоири ҳалқии қалмиқ, шоири ҳалқии ёқут, шоири ҳалқии қирғиз, шоири ҳалқии Доғистон ва шоири ҳалқии Тоҷикистон... шуда буд). Хулоса, имрӯзҳо истилои ҷухудҳои ифротӣ ҳазор мартаба бадтар ва даҳшатноктару васеътар аз истилои муғул мебошад. Воқеан, ин истило ҳамаи қитъаҳои қураи заминро фаро гирифтааст ва ягона деворе, ки ҳанӯз аз он гузашта наметавониста истодаанд, Девори Азими Хитой аст. Ва шумораи ҷухудҳо аз шумораи хитойҳо камтар нест. Онҳо бо сад забон гап зананд ҳам, якдигарро нағз мефаҳманд ва аз бўяшон мешиносанд. Ман наметодонам, ки саг аз қадом масофа бўиро ҳис меқунад, вале хуб медонам, ки бинии қачалаи ҷухуд аз ҳазорон километр бўи ҷухудро эҳсос меқунад. Ҷухудҳо ду навъ мешаванд ошқоро ва пинҳонӣ. Феълан ирезидентҳо, аъзои сенату конгрессу парламентҳои аксари давлатҳои аврупоӣ ва Америка ҷухудҳои пинҳонианд, ҳатто сарвазири Ҳиндустон. Инҳо Америкаро қомилан ба як давлати сионистӣ табдил дода, ҳама навъи адабиёту санъату ахлоқу зақро ба хорӣ қашидаанд. Дар телевизион каналҳои ҳамҷинсбозӣ, лутигарӣ, зинокорӣ (ҳатто бо сагон) ва бозори қалабфурӯшӣ доранд (Ҳамаи партияҳои нэцистӣ, шовинистӣ, террористӣ, фашистӣ то ба скинхедҳои Россия, ки тоҷикқушӣ меқунанд, созмонҳои ифротии ҳаминҳоянд ва тамоми ҷосусҳо, ҳабарқашҳо, маълумотчиҳои қаҳон

асосан аз ҳаминҳо иборатанд. Мо 70 сол бо русҳо дар ба дару девор ба девор зиста, шовинистиашонро надидем, вале инҳо «русский шовинизм» гуфта, истилоҳи махсус эҷод кардаанд). «Худо, - мегӯяд Саддом Ҳусейн, бояд чухуду пашшаро намеофарид», ки ҳақ асту рост. (Ва марказҳои чухудҳои истилоғар Америкаю Россия мебошанд)...

Ва албатта ба ҷойи ашӯлаҳои ўзбакӣ таронаҳои эронӣ шунидан беҳтар, вале ин эронӣҳо бисёр китобҳои ғач нашру пахш мекунанд, шеърӣ реалистии моро ба сӯи ҳазёнҳои мазҳабӣ кашола карда истодаанд. На танҳо завқи шеър, кадри шеър намондааст. Маҳз бар асари Эронӣ эронӣхост, ки имрӯзҳо забони тоҷикӣ арабизатсияи схоластикии примитив шуда истодааст...

Қаблан эталони адабиёту фарҳангу илми республика илми рус ва қиблаи сиёсиатш Кремл буд. Акнун... ба асли хеш бармегардем, гӯён якбора ба масофаи Душанбею Маскав аз сивилизатсия ақиб монда, рост ба исломи ибтидоии ақлу шууркуш, илму санъату завқу истеъдодкуш баргаштаем, ки ғайр аз гиряю мотаму худоихурӣ чизеро қабул надорад. Ва ғайр аз марсияю равзаҳои шеърӣ мусиқиро ҳам. Гӯё «нахустофарандае, ки дар шеър хештанро бисутуда ва дар он бар дигаре муфохират кард, Иблис буд алайҳилаъна, ки муҳаззаб (дурӯғ) мегуфт» (Шамс Қайси Розӣ. «Ал-мӯъҷам»).

Дарвоқеъ, агар аввалин гӯяндаи шеърӣ аввалин шоир Шайтон бошад, зинда бод Шайтон!

*Иблис, эй худои бадихо, ту шоирӣ,
Шоир туй, ки ин ҳама шӯр офаридаӣ,
Гофил манам, ки ин ҳама афсӯс хурдаам.
Ишқу шароб шеърӣ худо нест, шеърӣ туст,
Дар ишқу дар шароб касе порсо намонд...
Шеърӣ худо якест – ғами ҷонгудозу бас...*

6. Нӯшидаам об аз ҳар он чашма, ки ҳаст...

(Чанд тарҷума)

Ҳарчанд ки коса-коса бо косаи даст
Нӯшидаам об аз ҳар он чашма, ки ҳаст,
Бе оби сухан ҳеҷ дилам об нахӯрд,
Бе чашмаи шеър ташнагиам нашикаст.

Пабло НЕРУДА
(Чили)

Бехобӣ

Ман аз худ ҳар шабе сад бор мепурсам,
Ки фардо кишвари маҳбуби ман бе ман чӣ хоҳад кард?
Агар бадбахт гардад кишварам,
Ман низ бадбахтам.

Ман ўро ҳар шабе дар хоб мебинам,
Ба мисли киштие дар об мебинам,
Ки пурбор аст,
Савори зиндааш бисёр,
Савори мурдааш ҳам низ бисёр аст.

Ман ўро дӯст медарам,
Чи сангашро, чи гардашро,
Чи гулҳои баҳорашро,
Чи хорашро.

Ман ўро хуб медонам,
Саросар мешуморам ҳар шабе
Дар хоби худ пиру ҷавонашро,
Якояк рӯи китфам мебарорам кӯдаконашро.
Якояк метавонам гуфт,
Кадомин моҳу соли Чилии ман талху ғамин буд,
Кадомин лаҳзааш бисёр ширин буд.

Агарчи мо ҳамоғӯшем,
Ватан ҳарчанд дар оғӯши ман хоб аст,
Намедонам,

Ки ӯ фардо дар ин оғӯши ман чун мешавад бедор.
Валекин мекунам эҳсос дастеро,
ки меёзад шабонгоҳон,
Ватанро то шабе дар хоби ширинаш кунад хуншор.

Китоб

Китобро ба қалам бинвиштан осон аст,
Китобро ба қадам бинвис!
Баро аз хонаат, оламшиносӣ кун,
Баро аз хештан, одамшиносӣ кун!
Китобро одаму оламшинаосӣ мокунад тавлид...

Агар дар он набошад дарду озоре,
Агар аз он нахезад бӯи дилдоре,
Китоби шеъри мо чун ҷисми бечон аст,
Дар он ҳар сафҳа барги зарди резон аст.

Ман охир бо ҳамин андеша мемирам,
Нахуфтам як шабе ҳам беғаму ором.
Шабе то сабз кардам китъаи шеъре,
Диламро об кардам,
Дидаро пурнам.
Суханро об додам ман,
Чи обе?
Қатраи ашке,
Қатраи хуне.
Бубин, ман бо ҷӣ меҳнатҳо шудам шоир!

Гурез

Зери кобӯси гарми хобу хаёл
Хоб дидам, ки медавам шабу рӯз,
Аз қазо аспи бодпо шудаам,
Аз ҳама бандҳо раҳо шудаам,
Мисли абри ҳаво, ба мисли шамол.

Мезанад ранг вақти субҳи баҳор
Водии Кардалер сабзу кабуд....
Медавам ман ба ҳар тараф дар хоб
Чор наъл аз миёни сабзаю об,
Ҳамчу аспи мурод бе афсор.

Аспи бебанду белаҷом будан,
Ҳамчу абре гузаштан аз сари рӯд,
Сум задан дар миёни дашту доман
Баҳри одам умеди хушбахтист,
Асп будан хаёли ширин аст.

Бин, ки ман реза-реза мекӯбам
Пой дар сангу реги сахрое...
Сӯ ба сӯ медавам, арақшорам,
Бе ватан, бе диёр дар ҳомун
Пушти сар мекунам уфукҳоро,
Ҳамчу солу маҳу замону қурун...

Гӯиё ман гурехтам аз хеш,
Бодпое шудам, паридам ман,
Баргу бори тамоми дунёро
Бӯ кашидам ману чаридам ман.
Балки ман аз сароби хобу хаёл

Об нӯшидаму шудам бедор...

Сад дарего, гузашт ин шаби хуш,
Частам аз хоб бо парешонӣ,
Ин чӣ бедориву пушаймонист,
Ман шудам боз, гӯӣ, зиндонӣ.

Боз ман дар миёни мардуми шаҳр,
Дар шумори пиёдагардонам,
Мекунад кафши куҳнаам ҳатто
Бо чунин ҳоли хеш ҳайронам.

Ман барафтодам чу аспӣ бидав
Дар раҳи шаҳри Ренико аз по,
Бар сарам тир мезанад борон,
Меравад аз канорам абри ҳаво.

Охирин падруд

Алвидоъ, эй хитаи ман, кишвари хуршеди олам,
жаннати помоли мардум, гавҳари дарёи ховар!
жонсупорӣ гарчи осон нест бар фарзанди адам,
Баски аз баҳши ту мемирам, падорам ҳасрату ғам,
Метавонистам, бимирам баҳри ту сад бори дигар!

Хештанро мекунанд имрӯз дар хифзи ту курбон
Беҳтарин фарзандҳоят, амру фармони ту дар гӯш.
Дар кучо хуфтан надорад фарқ аз баҳри шаҳидон,
Дар таги сарви чаман ё дар таги пой саворон;
Ҳар кучо хуб аст, агар пур бошад аз хоки ту оғӯш.

Ман ҳам имшаб то саҳар бояд бимирам чун сипоҳӣ,
Ин замон истодаам дар интизори субҳи равшан,
То кафан гардад маро субҳи сафедат вақти мурдан,
То ки субҳатро ба хуни синаам рангин кунам ман;
Бар замин хунам бирезад чун шафақҳои пагоҳӣ.

Сарзамини нозанинам, духтари гирёни ховар
Ман ҳанӯз аз кӯдакӣ ҳам дарду ҳамрази ту будам.
Гуфта будам, то намонад дар ниҳодат доғи олам,
Шустушӯят мекунам бо хуни худ рӯзе саросар,
Риштаҳои чини ғамро аз чабинат мекушоям.

Мекушад акнун маро ин орзу дар ҳукми сарбоз,
Ман ки рафтаам, ту бимон, эй кишварам пас аз сари ман.
Ман чу мурғе рӯ зи парвози ту мемонам зи парвоз,

Мешавад анҷоми ман бар ҷумла анҷоми ту оғоз;
Марги ман бояд туро тавлид созад ҳамчу Меҳан.

Дар баҳорон, дар ҳамон вақте ки бо тулҳои худрӯ
Пуштаи ҳар куштаашро вақт мепӯшонад аз шарм.
Долае аз ин дили садпораи ман мезанад рӯ;
Ёри ман гар лаб бимонад бар лаби гулҳои худрӯ,
Мешавад пешониам аз гармии лабҳои ӯ гарм.

Мон, ба рӯи қабри ман шабҳо бирезад партави моҳ,
Дар миёни сабзаю хору ҳаси ӯ ғуссаовар,
Боди шабрав ҳамчу одам дар гами одам кашад оҳ.
Мон, сарояд дар салиби тӯри ман мурғе саҳаргоҳ
Он сурудеро, кӣ бояд месурудам ҳамчу шоир.

Мон, чакад андар мазорам дона-дона ашки ёрон,
Мон, расад то устухонам гармии хуршеди тобон
В-аз мазорам ҳавр хезад чун ҳаёлотӣ парешон.
Мон, дуо хонад ба арвоҳам касе ҳамчун пайамбар,
То ту ҳам, Меҳан, дуогӯӣ маро боре чу модар.

Аз шаҳидонат ибодат кун ба даргоҳи худованд,
Ёд овар аз асирафтаҳоят шоду ношод.
Мурдаҳоятро иноят кун, ки аз баҳри ту мурданд,
Ғуссахӯр бо бевазанҳо рӯзу шаб аз марги фарзанд.
Бо یتимонат дуо мегӯ, магар гардӣ ту озод.

Чун шабонгаҳ қабрҳоро мекашад шаб зери домон,
Мурдаҳоро зиндаҳо якбора танҳо мегузоранд,
Хоб кун бо мурдаҳоят то саҳар сар дар гиребон,
Хоб кун, то ман сароям бо забони боду борон,

Бо ҳавои боду борон мурдаҳо бар бат навозанд.

Эй ватан, бо обу хокат аз азал бутам баробар,
Чун ту ҳасти ҷовидон, аз марги худ мотам надорам,
Гар мазорам бар замин яксон шавад ҳам, ғам надорам.
Нест парвое, агар аз ман намонад ному дафтар,
Хоки ман бо хоки ту пайваста мемонад ба олам.

Дар баҳорон ҳамчу гул мехезам аз оғӯши сахро,
Мевазам аз марғзорон чун насими ботароват.
Мешавам бӯи алафҳо, мешавам овози дарё,
Мешавам фарёди мурғон дар шаби гармою сармо,
Байти ғамгин месароям бар ту аз сидку садокат.

Эи ҷазоири Филиппин, ғуссаҳои ғуссаи ман,
Бишнава акнун, бори охир бар ту мегӯям видой—
Волидону дӯстонамро бароят манда мерос,
Меравам ҷое, ки бояд ҷовидон ёбам раҳой
Аз ғулумӣ, аз азоб, аз қотилони ишқу ихлос...

Алвидоъ, эй ғамгусорон, эй бародарҳои ҳамтан,
Бас дилам орзурдаи андӯху меҳнатҳои дунест.
Ман фароғат меравам сӯи мазористони Меҳан.
Алвидоъ, эй Андалузӣ — дилбари хориҷии ман,
Хайр ёрон, хайр ёрон... Марги мо худ роҳати мос!

Ҷорҷ БАЙРОН
(Англия)

Прометей

Бар қисмати мо бандаи бечораву ҳайрон,
Бар кӯтаҳии баҳти фурӯхуфтаи инсон,
Бас ҷорзадӣ бо аламу меҳнати бисёр,
Пайғомбарӣ кардӣ бар одаму олам,
Кас дод магар бар ту мукофоти сазовор?

Бингар, ки касе нест кунун дар ҳама олам
Монанди ту нобастаи занҷири ситамкор.
Ҳар лошаҳӯр имрӯз фуруд омада аз кӯҳ,
Тар мекунад аз хуни дили гарми ту минқор.

Дар синаат овози ту якбора гирехзад,
Аз ҷабри қазонест дигар роҳи раҳой.
Он кист, ки имрӯз ба имдоди ту хезад,
Бар банда Худо ҳам накунад раҳми худой.

Аз баҳри ту фаҳмост, саросар ҳама фаҳмост
Ҷабри фалаку хории мардони накӯкор.
Ҷуз баҳти фурӯхуфтаю голеи баданҷом,
Аз лаънату таҳқир наметарсӣ зинҳор...

Ку ёри дилогоҳу ҳидоятгари инсон?
Сарриштаи ҳастист кунун марғу маломат.
Олам ҳама аз дасти худовандии мавҳум
Гардида ба якборагӣ помоли адоват.

Ў балки Худо нест, яке шубҳада боз аст,

Парво накунад ҳеч ба ҷонбозии мардум.
Ҳамвора гирифторию нокомии некон
Бошад агар аз коҳиши фармудаи Яздон,

З-он аст, ки аз мартабаю ҳастии эшон
Дар сахнӣ замин танг бувад ҷои худоён.

Аз баҳри мурувват талабу марди худоғоҳ
Бегона бувад силкати бесуду худованд...
Ду дидаи бедору дили гарми ту альон
Бар маслаки дунёи куҳан тоб надоранд.
Балки ба ман аз чехраи мағрури ту, эй мард,
Пайдост куну оқибати кори худоён...

Ин ҷабр, ки омад ба ту аз чархи ситамкор.
Подоши гуноҳест, ки ҷуз неқ накардӣ.
Дар зиндагии хеш ба ҷонкоҳии бисёр
Мекофтӣ аз ҷаҳлу риё роҳи раҳой.
Аммо ба қаза кори ту чун соз наафтод,
Уммеди туро дод ба якборагӣ барбод.

Бебоку мурувватталаб, эй марди мубориз,
Монанди ту арзанда касе нест ба олам:
Ҷон кандаву ҷон додаву нури хирадатро
Як умр накардӣ панаҳ аз ҷумлаи одам.

Эй рамзи барумандию озодии инсан,
Кардӣ ту раҳи зиндагиро поку мунаввар.
Гар зиндагӣ монандаи дарёй равон аст,
Чун мавҷӣ сабук хез бувад умри диловар...

Ҳар мард зи ояндаи худ андаку бисёр

Гӯё зи азал ҳаст бад-ин гуна хабардор:
Нороҳатии беҳадафу коҳиши бесуд.
Не ҳастии бе душману не кори бамақсуд...
Аммо каси бебок нур аз шавқу субот аст,
Дар соғари ӯ захри аҷал оби ҳаёт аст.

Вакт

Вакт, эй вақт, ин чӣ рафтор аст,
Ин чи парвози тунду бесомон?!
Ҳар нафас мерабой умри маро,
Мебариям ба сӯйи ғӯристот!

Вакт, бо ман ту кардай қисмат
Бори вазнини сарнавиштамро!
Чунки ман худ наметавонам бурд
Ин ҳама бори хешро танҳо.

Бо ту ин кӯлбори қисматро
Мебарам гаҳ малӯлу гаҳ беғам.
Чун маро зиндагонӣ карда хачир,
Дар гумонам ҳанӯз камборам.

Баски айём бебарорам кард,
Вакт, бо ту намекунам созиш.
Ту чи бурда, чият бувад овард
Ҷуз ғаму солҳои пурташвиш?

Вакт, қурбонии ту неконад,
Чунки қон мекананд то охир,
Ҳар замон мекуниашон помол,
З-ин сабаб аз туанд домангир...

Ба сари саҳти мо, бимон, ҳама умр
Ғам бирезад чу абри ҳузнавар:
Шаб агар ҳаст тору бепоён,
Дардҳо мешаванд сӯзонтар.

Як замоне сурдаҳои ман
Бар алайҳи ҷаҳолати мағшуш
Медамидӣ чу нур дар олам,
Нуриёнроа гирифта дар оғӯш.

Дек рӯзи сиёҳи ман акнун
Саҳнаи нозаруру такрор аст.
Нақши дирӯзаи нур аз мазмун
Бар ман имрӯз нақши озор аст.

Ин бувад саҳнаи саранҷомам,
Вақт, натвони дод тағйиравш...
Баъди мо дар ҷаҳони нокомӣ
Кист оянда, чист тақдиравш?!

Намууродам, валек мағрурам,
Мезанам нешханди дардолуд...
Гӯрӣ ман нест баҳри ман танҳа,
Мебарам вақти хешро бо худ.

Ба Томас Мур

Киштӣ дар интизории фармон
Бозистодааст дар бандар...
Аввалин ҷоми бодаро альон
Том, баҳрӣ ту мекашам барсар.

Дурӣ аз туст гарчи нофорам,
Лек чун зиндагист бе ғиммат.
Бар алайҳи адӯӣ мешӯрам,
Шукр бодо ба тухфаи қисмат...

Дилкушоянд рӯи дарёҳо –
Хӯрраму сабз марғзоре ҳаст.
Ман чи ғӯям, барои марди Худо
Дар биёбон ҳам обшоре ҳаст.

Лаззати зиндагиву роҳи начот
Хоҳӣ, дар дашт, хоҳӣ, дар дарёст.
Боядам дод синаро ором,
Рафтаро сайри бозгаштанҳост....

Киштӣ лангар гирифт аз бандар...
Том, ёдат ба хайр, ман рафтам.
Хайр, баҳри ту мекашам бар сар
Ҷоми саршори охирин роҳам!

Ба қаҳрамони халқ

Гашт роҳи ҳаёти ту охир,
Пеш омад туро раҳи шуҳрат.
Баъд аз ин дар саросари Меҳан
Номи некат суруд мегардад.

Халқи озоду кишвари маҳбуб
Пок доранд номи некатро
Ҳамчу рамзи далерии инсон,
Фаҳр бо ту кунанд дар дуне,

Хуни ту, эй далери беҳамто,
Бар замин не, ба хуни мо омехт,
Ҷонканиҳову ҷонсупории ту
Дар дили мо ҳарорате ангехт.

Душман асло зафар намеёбад,
Бар забон гар барем номи ту.
Ҷоми саршори шуҳратат бокист,
Нашавад ҳолӣ ҳеҷ ҷоми ту!

Гиря бар марги қаҳрамон охир.
Ҳаст бар рӯҳи поки ӯ таҳқир!

Euthanasia¹

Ман наёбам агар аз оқибати хеш раҳо,
Даррасад маргу зи нӯшобаи он хоб равам.
Хоҳам, он рӯз барад хоби фаромӯшӣ маро,
То ба якборагӣ аз даҳр фаромӯш шавам.

Барнахезам дигар, эй кош, аз ин бистари марг,
Кӣ ману дарди маро нест чуз ин хоб даво.
Баҳрамон рӯз нарезед, занон, оби чашм,
Ба мани шодравоне насазад ашқи шумо!

Набиё бар сари хаком, санамо, нолакунон,
Ки парешон шавад арвоҳи ман аз нолаю оҳ!
Ҳама бо навбат аз ин даҳр равонанду равон,
Макун андар ғами ман зиндагии хеш табоҳ.

Мон, ки аз ишқ чу аз партави хуршеди саҳар,
Бишавад бозпасин соати мо ғарқи сафо.
Макун, эй дӯст, ту дар мотами ман хок ба сар,
Балки бигзор, бигардем ба якбора чудо!

Боз, бигзор, шукуфад лабат аз шавқбасе,
Гунаат ранг бигирад ҳама дам мисли баҳор.
Шод бинмо дили шӯридаи худ бо ҳавасе
Ёри ман, эй шарафи ишқи мани зору низор!

Тирамоҳ чун нафаси март агар боди хазон
Қасди шодобию сарсабзии гулзор кунад,
Ҳамчунон вақти қазо низ маро ашқи занон
Пеши иблиси гунаҳкори ачал хор кунад.

¹ Марги бахайр

Ман зи хилваткадаи хештан аз зӯри ғурур
Лоуболона ба лабхандаю бо рӯи кушод
Ҷониби марг равам ҳамчу ба як кори зарур,
То ки ях бандад аз он хуни дилу ашки мурод.

Ба сад афсӯс даме зиндагиро бурда ба сар,
Меравам бар таҳи ҳокистари гумномӣ фуруд,
Пас наёбам ман аз ин ҳастии шӯридахабар,
Не дигар з-он, ки чиҳо дидаам аз қисмати худ...

Ҷовидон бод ҳамин лаҳзаи даррафтани мо,
Ки дар он ёфтаем айни саранҷомии ҷон.
Баски ҳамвора дароз аст ба мо дасти ҷафо,
Умри моро дами осудагӣ нест ҷунон!

Дар албом

Он гуна ки бар марқади танҳои ғарибон
Аз гӯшаи раҳ менигарад чашмӣ мусофир,
Бар ин варақи кухнаю ин назми парешон
Эй кош, фитад чашми шарарбори ту охир.

Гар бинӣ ба ин шеър ту бо дидаи пурмехр,
Аз ошиқии шоири он гардӣ хабардор.
Андеша бикун низ, ки дар дафтараи ин шаёёр
Боқист чу як қатраи хун аз дили хуштар.

Ибрат

Лаҳза-лаҳза ҷавонӣ тай гардид,
Зиндагӣ мекунад чунин рафтор.
Нашукуфтам, баҳор дай гардид,
Умри мо кӯтах асту нотакрор.

Банда бар хок меравад охир,
Ин дили ишқу ғуссапарвар ҳам.
Ҳастам имрӯз, коми дилбаргир,
То равам бедареғ аз олам.

Катибаи чамчама

Арвоҳи ранчдидаи ношоди ман кучост?
Ў бо ду абргаштаю ман чоми бодаам.
Дасти ба даст меравам имрӯз пурсафо,
Бе рӯху дардпарвару беакли содаам.

Дар аҳди хеш будаам ман ҳам шаробие,
Ман ҳам ба шодмоние пӯшидаам шароб,
Ин рӯзи нек меравад, эй марди майгусор,
Серӣ бинӯш бе диранг аз ман шароби ноб.

Шодам, ки дур мондаам аз силки мурдагон,
Аз гӯри саҳмовару аз чанги мору мӯр.
Дар базми майгусорие мегардам ин замон,
Дар дасти айшпарваре ман мекунам ҳузур.

Чун мағзи ранчдидае барбод додаам,
Хоҳам, ки боз андакам пурбортар кунед.
Гофил зи рӯзғорами вораста аз алам,
Охир, зи нӯшобаам саршортар кунед!

Умри азиз кӯтах аст, эй дӯст, оқибат
Ин сар ба бод меравад, бо бода шав басте.
Фардо ба шодмоние дар косаи сарат
Дар базми майгусорие май мекашад касе.

Рӯзи ту боз мерасад фардо, шаробнӯш,
Гоҳам сабук даркашу ғамро нишон фуруд.
Гарчи хароб гаштаам, коре кунам, ки дӯш
Он мағзи нозпарварам борена карда буд.

Исфаҳон

Исфаҳон байни ҷаҳон аст,
Исфаҳон гулбоғи Эрон аст.
Мешукуфад нимашаб гулҳои хушбӯяш,
Метаровад нимашаб маҳтоб аз рӯяш.

Ҳар кучо рангест зебо
Аз фунуни шеърӯ санъат,
Қўйбораш вақти танҳой
Мекунад чун ҳамзабоне бо ту суҳбат.

Барги арар мешуморад дар паси бом
То сахар шаббодааш бедор.
Сангҳоро мекунад об
Нағмаи ғамноки се тор.

Бар лаби себарғаҳояш донаи шабнам
Мечакад аз мижжаи сабзи ситора.
Моҳи симин симдӯзӣ мекунад то рӯз
Сояҳояшро раҳорах.

Тоқу девору дараш пурнақш,
Тоқу девору дараш рангин:
Қаҳкашонро кардаанд ин ҷо
Бар дару деворҳо парчин.

Мебарояд офтоб аз пушти гумбазҳои обӣ,
Риши зардаш медамад пеш,

Гӯиё савдогаре бориши анбӯх
Мебарояд аз паноҳи соябони обии хеш.
Пеш-пеши аҳли русто
Мераванд аз кӯчамаркабҳои пурбор
Сӯи бозор,
Ғул-ғули ҳезумфурӯшон
Исфаконро мекунад аз хоб бедор.

Аз паси деворҳо ёзонда гардан
Байни худ дар гуфтугӯянд
Ҳамчунон ҳамсоязанҳое сафедорони пургӯ.
Мӯсафедон мебароянд аз дари масҷид,
Пушташон ҳам гашта ҳамчун шоҳи охӯ.

Аз сари дарвозае боз
Лавҳае бар раҳгузарҳо мезанад чор:
Кухнаколо мефурӯшам,
Кухнаколо мехарам боз!

Исфакон афсонаҳои зиндаи эронӣ аст, –
Зиндагӣ афсона монанд,
Бандагӣ афсона монанд,
Ҳоки Одам аз замини Исфакон аст.

Расми ҷовидон

Мо ҳама гӯё ба истикболи фардо раҳсупорем,
Мо ҳама ҳар лаҳза гӯё
Мекунем аз роҳи фардо фарсахеро пушти сар...
Беҳабар аз он ки мо дар ҷои худ по мезанем,
Рӯзу шаб чун аспӣ қантар.

Лаҳзае аз худ нарафта,
Гӯйё ҳар лаҳза берун мешавем аз хоку аз мок,
Меравем афтону ҳезон аз паси истораи думболадор
Ҳамчу Дон-Жуан, ки мерафт аз паси занҳои нопок....

Ин сафарҳои ҳавоӣ
Як саробе дар биёбон аст,
Дар биёбони ҳаёлу хотири хеш,
То ки мо худро барем аз ёд
Ҳамчу як сайёраи гумном,
Ҳамчу як истораи хомӯш.

Осмон моро тақозо мекунад,
То бароем аз ҳади хеш,
Мисли он Колумби дарёгарди дарёҳои дерин,
К-ӯ баромад аз ҳаду аз сарҳади дунёи дерин...

Дар сукути сангии мо,
Ончунон Колумб мебояд, ки ӯ
Ё кушояд баҳри мо моро ба мисли қитъае,
Ё мисоли қитъае минҳон кунад.
Он қадар пинҳону гумноме, ки дар рӯи замин
Ҷои мо монад барои насли баъдин.

Чунки расми ростин ин асту ин буд:
Нестие гар набошад, ҳаст нест.
Ҳар касе мағлуб дар умраш набуда,
Ҳаргиз ӯ ғолиб нахоҳад шуд.

Шаҳри оркениз

Яке аз гӯшаи саҳро хамидаст,
Гули сурху сафед андар баногӯш.
Дигар аз рӯзи мушкил мегурезад,
Чу як оворагарди хонабардӯш.

Яке беғам, дигар истода ғамгин,
Ду одам рӯ ба рӯ дар пагоҳи дар,
Яке аз шаҳр мехоҳад барояд,
Дшиар дорад хаёли кӯчаи шаҳр.

Ба ғур-ғур посбан мепурсад аз ӯ:
– Чаро, эй дарбадар, боре надорӣ?
– Диламро бекаси саши гарон кард,
Варо аз хеш афкандам ба хорӣ.

Дигар охиста меғӯяд ба дарбон:
Ҳавои ошиқӣ дорам, бародар.
Маро он чо арӯсе интизор аст,
Дили шайдову ошиқ мебарам шаҳр.

Ба оби дида механдад дар ин гап
Ба сӯи шаҳр даст афшонда дарбон:
Яке тоҷ бар сар мегузорад,
Якero мекунад ӯ хонавайроан.

Даҳони бози дарбони шаробӣ
Ҳаворо мекунад якбора бадбӯй.
Чу қаҳ пуф мекунад дарвозаи шаҳр
Гаҳи хуфтанду одамро ба ҳар сӯй.

Тирамоҳ

Тирамоҳ,
Тирамоҳи зарди бемор,
Бодҳо вақте ки наҷво мекунанд
Дар санавбарзор,
Мерасад умрат ба поён.
Мурдаатро мекунад гӯрукафан фасли зимистон.

Мерасад рӯзе, ки борон
Ҳамчу ашки суғворон
Мечакад аз шохсорон,
Мешавад якбара пуроб
Чашмҳои ҷӯйборон.

Ҷомаашро мебарорад ҷангал аз тан,
Мекашад аз шоҳаҳояш боди раҳзан.
Он замон ба абрҳо абри парешон мешавам ман,
Он замон бо боду доран,
Боду борон мешавам ман.
Он замон мекебам аз мурғони нолон ёру ҳамдам.
Бо хазони кӯчаҳо дар кӯча яксон мешавам ман.

Он заман говазни танҳоям мани танҳо
Дар миёни ҷангали бебаргу бор,
Сахт метарсам ман аз тапҳои хеш,
Ҷангали урёни ман пинҳон намедорад маро.

Дар даҳонам бӯи душман мекунад оби равон,
Бар машомам бӯи душман мекунад боди хазон.
Шир-шири барги дарахтон
Шир-шири гурги равон аст он замон.

Эй хумори бўса, лабҳои маро
Лаҳзае хуншор кун аз бўсаат!
Баҳрӣ лабҳои ту дар лабҳои ман
Монда ҷои бўсае чун ҳиссаат.

Зиндагонӣ соғари базм асту бас,
Ҳар касе як бор навбатхори ўст,
Ҳар касе як бор меояд ба даҳр, –
Беҳато қонунӣ нотақрори ўст.

Андак аз кори фалак андеша кун,
Моҳро гашти фалак кам мекунад,
Вақт онро то уфукҳо раҳ ба раҳ
Гӯиё чун мурғ пар-пар мекунад...

Эй хумори бўса, дар лабҳои ман
Монда ҷои бўсае чун ҳиссаат!
Вақти мо танг аст, лабҳои маро
Лаҳзае хуншор кун аз бўсаат.

Ишкро пеши ту арзон кардаам,
Барнагирам даст аз домони ту,
Кош рӯзи рафтаам аз ин ҷаҳон
Дар лабам бошад пайи дандони ту.

Дина шаб бўи туро овард бод

Бар дили ранчури ман ҳамчун даво,
Ваъдаҳое дод бо овози ту
Шир-шири гелоси худруе маро...

Зипдагӣ як бор меояд ба даст,
Зиндагонӣ соғари базм асту бас,
Нӯши чонат бод ин чоми тараб,
Чун намеоя ба дунё боз пас.

Ба сарои падар намеоям,
Соирӣ бурду бурд, дурам бурд.
Ғами талхи маро дар он манзил,
Гар хӯрад, шохдона хоҳад хӯрд.

Мон, ки дар марғзори сабзи падар
Бод хонад таронаҳо аз ёд.
Гули зангӯла руста аз пайи ман,
Гоҳ гирияд, гаҳе занад фаред.

Моҳ шабҳо ба гӯшаи бомаш
Бинишинад ба фикри дидани ман...
Ман агар дар ғарибиҳо монам,
Мекунам аз хаёли деҳа кафан.

Лек ҳар раҳ, ки метавонад бурд,
Низ оварда метавонад боз.
Дар ҷавонӣ ватан надорад кас,
Ватан аз пирӣ мешавад ағоз.

Роҳу бироҳа дар ҷавонӣ як аст,

Лек пирон ба роҳ побанданд.
Роҳҳо тахта-тахта чун тобут
Мурдаҳои ғариб меоранд.

Нест беҳуда ин масал, ин ҳарф,
К-аз азал халқ мекунад такрор:
Саги оворагарди дайду ҳам
Рӯзи мурдан ба хона ояд зор.

Ғел-ғелон маро ҳам аз дарҳо
Мекашад хоки деҳаам бар худ.
Як шабе дар канори чӯи падар
Мешавад шоҳдона ашколуд.

Кавар хобида, саҳро хуфта намнок,
Ҳаворо бо тароват карда явшон,
Маро шаббода дар паҳнои ин хок,
Ту гӯй, мекунад ҷамъу парешон,

Дар ин ҷодурам аз ғавғои одам,
Нахоҳам хӯрд аз бешу кам афсӯс,
Азобе ҳам кашам, парво надарам,
Бувад ширин азоби кишвари Рус.

Пурасрор аст ин ҷонури маҳтоб,
Чи гапҳо мезанад барги сафедор.
Садои турнаро бишнида дар хоб,
Гирифта, мешавам бо гирия бедор.

Агарчанде дигаргун гашт давран,

Дигаргун гаштаам ман ҳам ба син,
Валекин будаму монам ғазалхон, —
Суҳанпардозӣ манзилҳои чӯбин.

Шабонгаҳ тагсариро карда оғӯш,
Ҳамебинам ба чашмони фаросат.
Ки даврон бо мани чун рӯҳи нохуш
Надорад он қадар меҳру муҳаббат.

Вале аз рӯзгори тоза хӯррам,
Ман аз тақдири худ дорам таманно:
Агар хоҳӣ, ки ман осуда мирам,
Маро мон дар Ватан бо ҳамватанҳо.

Барг резону барг резон аст,
Мекашад оҳи сард фасли хазон...
Дили моро кӣ мекунад хурсанд?
Ғами моро кӣ меҳӯрад, ёрон?!

Мекунам ман ба маҳ нигоҳу нигоҳ,
Дидаам сарду ҷабҳаам пурчин,
Мебарояд базӯр бонги хурӯс
Аз дили ин ҳамӯшии вазнин.

Медамад субҳ аз канори уфук,
Мешавад базми ахтарон охир,
Субҳдам кас мурод металабад,
Ман надонам, чи хоҳам аз тақдир.

Зиндагиро, ки пуштӣ по задаам,
Боз аз он чӣ метавонам хост?
Талаби ман висоли духтаракест,
Кош ояд ба кулбаам нохост.

То ба чашмони чун гули гандум
Ў хазони маро баҳор кунад.
Хотири фотири маро нафасаш,
Ҳамчу шаббода беғубор кунад.

Як даме то дар ин ҳаёти сипанҷ
Бахти хобидаам шавад бедор,
Боз хонам ба оби чашм ашъор.
Бо ҷавонии дигарон дилшод,
Накунам аз ҷавонии худ ёд.

Маҳтоб дар лаби бом, шаббода гирди девор,
Як пайкари сафед аст рӯзи хазон сафедор.
Тальянка¹ менавозанд, овози яккафарёд
Моро ба хотири мо оварда мекунад шод.

Тальянка нола дорад, менолад аз ҷудой, –
Зирфуни ман кучой? Зирфуни ман кучой?
Тальянка мекашидам ман ҳам ба шомгоҳон,
Ҳангоми навҷавонӣ дар давраи ҷавонон.
Акнун бибин, чи гаштам, то дарди дил кунам кам,
Бо нағмаи дигарҳо шодию гиря дорам...

¹ Сози мусикӣ.

Бисаро он таронаро, ки ханӯз
Модари пирамон ба мо мехонд.
Гарчи ман дилшикастаам имрӯз,
Таби ман ношикаста хоҳад монд.

Бисаро, хоҳарам, хамӯш-хамӯш,
Ашкрезон шавам ҳамовозат,
Аз лабони ту мерасад бар гӯш
Шеваҳои диёри пуррозат.

Таҳти овози ту маро нафасе
Мебарад ёди хонумони падар,
Чашм мепӯшаму касею хасе
Гашта баргашта мерасад ба назар.

Бисаро аз барои ман, ки маро
Хушии ҷуз хаёли деҳа набуд,
Аз азал шодию ғами русто
Ғаму хурсавдии дили ман шуд.

Тираномӯ баҳори деҳа хуш аст,
Баргрезонии ғубайроҳам,
Нолиши барги зард дар гӯш аст,
Чун гапи тағзобонии одам.

Дар хаёлам шабу сахар яксон
Менамояд касе маро коҳиш....
Модарам рост дар таги долон
Мурғхоро ҳамекунад киш-киш.

Кардаам ёд мӯю рӯи варо,

Садкаи куртаҳои карбосаш...
Садкаи боду бориши русто,
Боду барони ӯ бувад дилкаш.

Ман зи ишқу ҳавои деҳистон
Майл дорам гаҳе ба шеър шароб...
Ҳамчу тӯси таги тирезаамон
Хоҳарам, дидамат яке дар хоб!

Оҳ, ин чӣ шабе! Наметавонам
Осуда кунам ба бистарам хоб,
Гӯё, ки ҳанӯз ҳам ҷавонам,
Дорам ҳавасе ба ширмаҳтоб.

Маҳбубаи навҷавонии ман,
Эй дарду давои кӯҳнаи дил!
Бо ёди ту кардааст равшан
Имшаб маҳи пурра ханаи дил.

Афтада вале чу сояи ҳам
Дар ҷабҳа ҳазор сояи чин,
Шуд ҳусни ҷавонӣ аз ғамат кам,
Бар ҳусни ҷавониам ту зомин.

Фикри ту ба сар пиштаам боз,
Чашмам ба дарахтҳои урён,
Бо ёди ту медиҳад диловоз,
Чун хиш-хиши боди баргрезон.

Шояд, ки ту ҳам накардаӣ хоб,
Бар ин шабу маҳ назора дорӣ,
Мекобӣ маро, нишаста бетоб.

Аз хотираҳои ёдгори.

Ман дар дили ту агар намондам,
Дар синаи ман ту гаштай гум.
Пайванд намешудааст одам,
Шуд манзили мо диёри мардум.

Акнун ба ҳаёли ишқи дерин
Ман менигарам ба ширмаҳтоб,
Меҷӯямат аз ҳаёли ғамгин,
Мебинамат аз даричаи хоб.

Ба Манолис Глезос

Биё, ману ту шабу рӯзу қисмати худро
Ба ҳам кунем бадал чун бародарони куҳанн...
Ба ҷои ман ту биё дар паси тиреза нишин,
Ба пушти панҷараи оҳанин нишинам ман.

Миёни мо ҳама меҳру ҳавои ҳамдардист,
Биё, ту дар ватани Рус зиндагонӣ кун!
Маро ба ҷои ту зиндон кунанд дар Юнон
Сипоҳиёни сарафшони шуми ташнаи хун...

Ба ман дамидани субҳи зафар намоён аст
Зи пушти панҷараат ҳамчу аз паси сангар,
Ба ҳукми вақти дигар гунае парешон гашт
Дар Аврупо басте юнонӣ бо талоши дитар.

Ба рағми нанги замон устуворӣ бояд кард,
Умеди халқу адолат чаро шавад қурбон?
Замонаҳо ҳама Отин ба арши шуҳрат буд,
Чаро ба хок нишинад, чаро шавад зиндон?

Ба мисли духтари сарсахт гиря кун, таърих,
Ки ҷои хашму алам, ҷои гиря аст акнун,
Чи ҳарзаҳо, ки ба Юнон шуданд садришин
Ба ҷои ҷумлабузургони номдори курун.

Ба қасди ҳарзаю дунпарварон бибояд зист,
Ҳанӯз ҳақталабон зиндаанд баҳри Ватан!

Хуш он даме, ки Манолис, қадамзанӣ хушбахт
Ба рӯҳи тоза ба Майдони Сурх ҳам раҳи ман.

Мотам

Пеш аз ин ҳам дарахтҳо ҳар сол
Гоҳ гул карда, гаҳ ҳазон шудаанд...
Сад ҳазорон касон дар ин дунё
То ба мо хоки хокдон шудаанд...

Мурдаҳоро Худо биёмурзад,
Баҳри онҳо дигар чӣ ҷои алам?
Чумла ҳоло ғами маро бихӯред,
Ҳайфи ман, ҳайфи ман, ки мемирам!

Эдуардас МЕЖЕЛАЙТИС
(Литва)

Такури мармарӣ

Истода сарбаланд
Мисли манорае,
Сар то ба по сафед.
Чашмам ба сӯи ўст,
Бо ман ба гуфтугўст,
Ин марди мармарӣ,
Ин пири ховарӣ.

Шаб то сахар чу об
Мешорад аз ду шонаи ў нури маҳтоб...
Шабҳои моҳтобии хилват ҳанӯз ҳам
Меҳонад ў китоб...

Бо ман ба гуфтугўст,
Аммо чи гуфтугў?
Танҳост балки ў,
Танҳост ин паямбари сар то ба по сафед,
Танҳост ин манораи зебои мармарӣ.

Аз нафрате, ки дошт
Бар зиндагии хеш,
Аз ғуссае, ки дошт
Дар зиндагии хеш,
Чизе дар ин муҷассама бо ў намондааст,
жуз ин сари сафед,
жун гумбази сафед...

Истодааст ӯ
Мағруру сарбаланд,
Бо ҳайату ваҷоҳати поки паямбарӣ
Чун бурҷи мармарӣ.
Ин ҳайкали баланд
Тимсоли хашму кинаи талхи Такур нест,
Ин ҳайкали муҳаббату бахти баланди ӯст,
К-истода ёдгор
Аз он бузургвор.

Бозгашт

Партави махтоб роҳамро мунаввар мекунад,
Ҳар дарахте нарма мечунбад ба истиқболи ман.
Ҳамчунон обод даргоҳи падар истодааст,
Ҳар дару девори ӯ мепурсад аз аҳволи ман.

Дар диёри меҳрубон бисёр ёдам карда буд
Курси маҳ монанди кампирони пазмони писар,
Хонаро бо панҷаҳои зарди худ мекофт ӯ,
То маро дар хоби худ ёбад магар бори дигар.

Солҳое дар замирам нури ин махтобро
Ҳар кучо дар рӯи дунё армуғон мебурдаам,
Лек алам аз ману махтоби ман равшан нашуд,
Балки худ беҳуда медидам факат дар ду алам.

З-ин сабаб имрӯз баргаштам ман аз мулки дигар
Бо баҳору турнаҳо бар чони биёру диёр,
То ғами олам дигар осуда бигзорад маро,
То шавам сарсабз бо долу дарахтон дар баҳор.

Эй баҳор, аҳди ҷавонии маро такрор кун,
То бихандам лаҳзае дар кӯи худ бебоктар.
То бигирям соате аз бахти худ бисёр талх,
Дар канори кулбаи ҷӯбии ободи падар.

Баски ман бар хонадони хеш баргаштам кунун,
Баъд аз ин хобу хаёлам он қадар ғамнок нест.
Аз ҳамин ҷо, аз ҳамин ҷо метавонам ёфт бахт,
З-осмон гар санг меборад ба фарқам, бок нест.

Дар интизори ту, эй моҳи нав, ба меҳнату ранҷ
Нишастаам, ки дигарбора шеъраке гӯям!
Рафиқи аҳди ҷавонӣ, ҳанӯз бо ман бош,
Баро, шабона партави худро бироз бар кӯям!

Ҷавониҳои маро бештар ту медидӣ
Шабона зери дарахтони кӯчаҳо бо ёр.
Ҳанӯз мӯи сарам то ба шонаам мезад,
Ту гӯӣ, буд ҷаҳон аз ҷавониам саршор...

Дар ин замона маро худ ту дидаӣ беғам;
Намози шомӣ ҳамон тирамаҳ ба ёдат ҳаст,
Ки баргҳои дарахтон ба бод мерафтанд
Ва ман ба замзамае мезадам кадам сармаст.

Вале чи шуд, ки дигар ончунон нахоҳам буд,
Дигар зи ғуссаи шеъри нагуфта мекоҳам.
Ҷароғи ҳонаи ман гар шабе шавад хомӯш,
Биё ту бар лаби бомам, ки нур мекоҳам.

Ҳамеша ҷодаи шеърам дурушту тӯлонист,
Бибин, шабона мебардам то дариҷаи рӯз.
Дар интизории ман то саҳар намехобад
Дарахти тӯси дари ҳонаам ба мисли арӯс.

Ба ман, ки дар дили шабҳо тарона меконам,
Гумонам, эй маҳи бедории ман, туй ҳамдард...
Ба сӯи дашту даман сатрҳои шеърамро
Қатори турнаи фасли баҳор бояд қард.

Гиря макун

Афри қ о,
Модари мушфик,
Дигар гиря макун!
Ашк беҳуда марез,
Баччаҳоят,
Ҳама он дарбадарон,
Ҳама меҳнатзадагон,
Чон ба каф боз ба оғӯши ту бармегарданд.

Ҳама он хунчигарон меоянд,
Лек дар ҳукми насими саҳару шир-шири об,
Дар рамузи шафаку ранги ғуруб,
Гоҳ дар сурати хуршед,
Гаҳе чун маҳтоб.

Африқо, модари ғамхор,
Дигар гиря макун,
Ашк беҳуда марез,
Аз ҳама чашмаи бадбахтию хушбахтии даҳр
Об нӯшида,
Ба оғӯши ту бармегардем...

Ҳама бо бўи дарахтони ту кардем фирор,
Ҳамраҳи абри баҳори ту пароканда шудем,
Чанд овора шудем.
Қумла бо ёди ту кардем басе дарбадарӣ,
Боз бо ёди ту бармегардем.

Африқо,
Гиря макун,
Ашк марез,
Баччаҳои ғаму кулфатзадаат
Қон ба каф боз ба оғӯши ту бармегарданд.
Ҳама бармегарданд,
То аз он тори умеде,
Ки таниданд дар оворагӣ аз шаҳр ба шаҳр,
Қома дӯзанду туро пӯшонанд.

Даба¹

Аҳ... уҳа!
Магар намешунавед?
Ин садои дурушти дабаи мост.
Даба бар санг мезанад нолон,
Даба ин гуна мекунад бедод.
Даба аз хоки сахт, хоки ғариб
Меканад лахт-лахт бо фарёд.

Ин силаҳ гарчӣ сулҳангез аст,
Лек монанди найзаҳо тез аст.

Ҳар қадар неши ӯ ба синаи хок
Сарду сангин фурӯ равад бебок,
Мешавад ӯ ба мисли найзаю теғ
Он қадар саҳмовару хунрез.

Ақ...уҳа!
Магар намешунавед?
Даба менолад аз қазаю қадар,
Гӯиё ӯ ба гиря металабад
Дастае ҳамчу дастаи шашпар.

Аҳ... уҳа!
Магар намешунавед?
Даба ҳам мисли кӯдакони сағир

¹ Каланди африкой.

Метавонад зи гушнаги нолад,
Даба ҳам мехӯрад ғаму ҳасрат,
Мешавад даба низ аз ғам сер.

Аҳ... уҳа!
Магар намешунавед?
Мезанад неши ӯ ба хоки мазор,
Мекунад канда-канда нолаи зор.
Даба гарчи барои шудгор аст,
Лек дар гӯрқобӣ ҳам даркор...

Даба бо ҳой-ҳой мегиряд,
Мекунад низ ӯ маро гирён.
Ёғиёни ғулом, бархезед,
Дабаро мекунем гурзу синон.

Даба бояд наафтад аз сари даст,
Нашавад бояд ӯ ба хорӣ шаҳид.
Даба дасти дароз меҳоҳад,
Оҳи ўро магар намешунавед?

Эрнст ПОРТНЯГИН
(Русия)

Рӯди майхӯра

Ба барат омадам ман аз раҳи дур,
Чом дар чангу шишае дар чанг.
Шишаам нагаҳон ба об афтод,
Чоми бе бодаро задам бар санг.

Ба ман аз ҳар тараф ниғаҳ доранд
Тарқи яхҳо чу дидаи ҳайран,
Ки чаро ман ғалат намомонам
Пой бар сангҳои полагжон....

Дар дилам бо алам ба худ гуфтам,
Мояи зиндагист дарду азоб;
Дарди мо мисли санги вазнин аст,
Санги вазнинро намебарад об...

Раҳ ба раҳ об мекунад нолиш
Аз ғами роҳи тапгу сангинаш.
Об афсона мекунад эҷод,
Ки манам ҳам парию ҳам чинаш.

Балки он мармарам, ки шаршарае
Мезанад сар ба синаам гирен.
Ҳамчу завлона мавҷ мебандад
Дасту пой маро ба кӯҳистон.

Кӯй бар кӯй гашта саргардон,
Ҳамчу акси садо шудам хомӯш.
Зиндагӣ бе ту кард монандам
Ба яке сангпӯшти хона ба дӯш...

Дар сари сангу дар миёнаи барф,
Дар биёбону дар таги дарё,
Ҳар кучо зиндагиву ободист,
Ҳар кучо лонаест дар дунё,

Хона доранд мору мӯру малах.
Хона дарад парандаи озод.
Лек ман бе ту кай тавонам кард
Гӯшаеро дар ин ҷаҳон обод?

Аз канорат агарчи дур шудам,
Дар дилам монд ғуссаи бисёр.
Байтҳо гуфтаму алам кардам,
Аз ту бар сангҳои кӯҳи Ҳисор.

Мекананд ошёна дар тани чар
Ба сари панҷаҳо кабӯтаракон,
Бо ҳаёли ту мекунам бунёд
Хонаҳо аз ҳаёли бесомон...

Дар адир кабкҷӯча мехонад,
Гӯиё шеър мекунад эҷод.
Аз паси ағбаҳои хотири ман
Писарам мезанад маро фарёд.

Хуфта байни алаф ба тахтаи пушт
Ман ба абри баҳор менигарам,

Дар ҳаво паркушода мегардад
Лошахоре чу марг дар назарам.

Гӯй, ӯ дар ҳавои фикри ман аст,
Ман аз ӯ дида барнамедорам,
Чунки кам нест лоша дар дили ман,
Мурда бас орзую шодию ғам.

Барои Станислав Куняев

Боди афғонӣ мевазад ҳама рӯз,
Курси хуршедмонда зери ғубор,
Дар уфук хира-хира метобад
Ҳамчу як тангаи пур аз зангор.

Менишинад чу селаҳои малах
Ба сари баргу бор реги равон.
Бод дар теғаҳои кӯҳи Ҳисор
Мекунад барф тӯдаро вайрон.

Кӯҳсорон ханӯз пурбарфанд,
Лек дар дашт сабзаҳо зартоб,
Ман ба аспе савор раҳгузарам.
Гӯиё аз миёни оташу об.

Мон, бисӯзад дар оташи поиз
Саргузаштам раҳораҳ аз паси ман,
Мебароям ба қуллаҳои баланд
Боз боре ман аз раҳи Вистан.

Оби дарё маро нахоҳад бурд,
Хирси ҷангал ба ман надорад кор,
Дар кафам нест дому тиру камон,
Гарчи овораам дар ин кӯҳсор.

Ман аз он мурдумам, ки то ҳастанд,
Бо сару ҷони хеш мебозанд,
Дар бари тарма мезананд овул,
Дар раҳи селхона месозанд...

Дина шаб ҳамчу тарма абри сафед
Ба дари мо фуруд омада буд.
Пеши гулхан рафиқи ман бедор
То сахар байтҳои тоза суруд.

Ману ўро ҳанўз дар таги дил
Ҳаст бисёр байти ноҳонда...
Абрҳо дар канори мо хобанд
Бар сари сангу сабза сар монда.

Муноҷот

Зор-зор аз даруни хилвати шом,
Ҳамдами кӣ рубоб менолад?
Аз дили зори ман чи меҳоҳад,
Аз ғами кӣ рубоб менолад?

Ин замон аз харобаҳои қадим
Мерасад ҳой-ҳойи аҷдодон,
Мешавад чашмҳои ман пури об
Аз ғами кӯҳнаи замини замон.

Гӯиё оҳ мекашад Хайём,
Ки фалак санг дар бағал дорад,
Оҳи ўро ба кӯҳу пушта ҳанўз
Аз Нишопур бод меорад.

Ман гумон мекунам, ки ин оҳанг
Аз Навоӣ гирифтани засар,
Бенавоии Астарободаш
Дар навои рубоб монда дигар.

Ба шафақҳои шом менигарам,
Рӯи хуршед мешавад хуншор...
Даст бардор, мутриб, аз сари соз,
Об кардӣ дилам ба нолаи зор.

Гар чунин асту гар чунин будаст,
Ончи дар гирии рубоби ту ҳаст,

Зиндагӣ хилқатест одамхор,
Ин замин гоҳвора не, гӯраст...

Шомгоҳон рубоб менолад
Зор-зор аз замонаи пешин,
Муסיқияш, ки инчунин талх аст,
Зиндагияш чу кӯҳ буд вазнин.

Маҷмӯаҳои осори Бозор Собир

- «Пайванд» (Душанбе, нашриёти «Ирфон», 1972),
«Оташбарт» («Ирфон», 1974),
«Гули ҳор» («Ирфон», 1978),
«Каменная кладка» (Москва, «Советский писатель», 1979),
«Мижғони шаб» («Ирфон», 1981),
«Офтобниҳол» («Ирфон», 1982),
«Оташбарг» (ба ҳуруфи ниёгон, «Ирфон», 1984),
«Бо чамидан, бо чашидан...» (нашриёти «Адиб», 1987),
«Лисаъя огня» («Адиб», 1990),
«Чашми сафедор» (Душанбе, 1992),
«Гулчини ашъори устод Бозор Собир» (Техрон, «Алҳудо», 1993),
«Симхор» (Москва, 1995),
«Аз «Гули хор» то «Симхор» (Москва, 1997),
«Хонавода пароканда шуд» (Москва, 2000),
«Аз Ватан вақте ки мерафтам...» (Душанбе, «Садои Шарк», 2001),
«Шоиру шеъре агар ҳаст...» (нашриёти «Адиб», 2006),
«Хуни қалам» (Душанбе, 2010),
«20 шеъраро барои Ардашерак» (Душанбе, «Истикбол», 2010),
«Лолаи сиёҳ» («Адиб», 2013),
«Хуша-хӯша аз ҳар гӯша барои Анӯша» («Маориф ва фарҳанг», 2013).

Охирсухан

Бозор Собир 20 ноябри соли 1938 дар деҳаи Сӯфиёни ноҳияи Файзобод дар хонадони хидматчӣ таваллуд шудааст. Бинобар бемаҳал аз падар маҳрум мондан дар мактаб-интернати ноҳияи Ҳисор тарбият гирифтааст.

Баъди хатми Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон, ба номи В.И.Лепин муддате тарҷумони мутахассисони шӯравӣ дар Афғонистон буд, сипас мудирии шуъбаҳои назми рӯзномаи «Маориф ва маданият» ва маҷаллаи «Садои Шарқ», солҳои зиёд мушовирии назми Иттифоқи нависандагони Тоҷикистонро бар уҳда дошт.

Фаъолияти эҷодиааш аввали солҳои шаст оғоз ёфт ва солҳои ҳафтод ба сифати гӯяндаи шеърӣ ватандӯстона ва шоири нозукхаёли лирик шухрат ёфт.

Маҷмӯаи нахустини шеъраш бо номи «Пайванд» соли 1972, замоне аз чоп баромад, ки ба қавли Муъмин Қаноат ҳам дар ҳаёт ва ҳам дар адабиёт ба камол расида буд. Вале ин ҳама солҳо сарфи ҷустуҷӯи омӯзиш ва дарку эҳсоси амиқи шеърӣ шоирӣ буд, ки заминаи шеърӣ нави бозорсобирона шуд.

«Тоҷикистон», «Забони модарӣ», «Бухоро», «Аҳмади Дониш», «Айнӣ», «Шоире шеър агар ҳаст...», «Девори Бухоро», «Теги Сино» ва бисёр шеърҳои дигараш бо нигоҳи тозаву амиқ, вачду эҳсоси шоирӣ ва меҳри ватандорию ҷасорати шаҳрвандӣ эҷод шуда, сафҳаҳои пурифтихору фоҷиавии таърихи миллатро бозгӯ карданд ва дар тарбияи чанд насли хонандагон дар рӯи ҳудогоҳию худшиносӣ ва парвариши завқи суҳанфаҳмию шеърдонии онҳо нақши бузург бозиданд.

Соли 1995 ба Штатҳои Муттаҳида ҳиҷрат намуда, 29 майи соли 2013 бо даъвати Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Ватан баргашт. Дар ғурбат низ ҳамеша бо Ватан буд ва бо шеърӣ баланди тоҷикона ва муассиру фарогираш дар ваҳдати эҳёи Тоҷикистони соҳибистиклол ва

худогоҳии бештари миллат саҳми арзишманде гузошт. Бисёр шеърхояш, ки тарона шудаанд, ба сурудҳои умумии мардум табдил ёфта, дар маърақаҳои бузурги фарҳангӣ садо медиҳанд ва дар тақвияти сарчамъию ваҳдат ва фаҳри миллию шӯҷоати ватандорӣ миллат, бахусус ҷавонон, басо таъсирбахшанд.

Ба ҳамаи маҷмӯаҳои ашъораш тозагии забону баён ва маъниву образҳо, умқи эҳсосу идрок, тасвирпардозии бесобиқа ва мусиқии дилнавози сухан хос аст. Ин сифатҳо, бахусус, дар ашъори маҷмӯаи «Бо чамидан, бо чашидан...» возеҳу барҷаста ҷилвагар шуданд ва соли 1988, бо пешниҳоди озоду мустақими иштирокдорони пленуми Иттифоқи нависандагон, барои ҳамин китоб шоир барандаи Ҷоизаи давлатии Тоҷикистон ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ гардид.

Бисёр шеърхояш ба забонҳои халқҳои собиқ шӯравӣ, инчунин англисию олмонӣ, фаронсавию испанӣ ва чехию лаҳистонӣ тарҷума ва ҷоп шудаанд.

Худ низ шеъри бисёр шоирони маъниофарину тасвиркори дунё, аз ҷумла Чорч Байрон, Артур Рембо, Гийом Аполлинер, Афанасий Фет, Пабло Неруда, Эдуардас Межелайтис ва дигаронро ба тоҷикӣ гардондааст. Тарҷумахояш ҳам дигаргуна буда, забону баён, сабку услуб ва шахсияту шеърӣ хар шоирро рӯшану дилрас ифода мекунанд. Аз ин ҷиҳат бахусус тарҷумаи ашъори зиёди шоири машҳури рус Сергей Есенин, ки дар маҷмӯаи «Гулафшон» (нашриёти «Ирфон», 1977) ба ҷоп расидааст, сазовори таъкид аст. Маҳбубияти тарҷумаҳои мазкур ба ҳадде буд, ки чандинаш чун сурудаҳои соф тоҷикӣ ба оҳанг дароварда шуданд ва ба таронаҳои маҳбуби мардум табдил ёфтанд.

Дар ҳаёти ҷомеа ва муҳити адабӣ ғаёлона ширкат меварзид, дар мавқеи як ватанпарвару миллатдӯсти воқеӣ устувор буд ва нуқтаи назари худро оид ба масъалаву мушкилаҳои ҳаёту адабиёт рӯшану ошкоро ва воқеъбинонаву созанда баён медиҳад. Аз ин рӯ, ҳар мақолаву мусоҳибааш, аз як тараф мавриди таваҷҷуҳ ва қабули гарм, аз ҷониби дигар боиси номувофиқию тардиҳои доираҳои гуногуни ҷомеа мегардид.

Навиштаҳои дар бораи Нодири Нодирпур, Муъмин Қаноат, Ғаффор Мирзо, Лоик Шералӣ, Убайд Рачаб, Мостон Шералӣ, навиштаҳои дар бораи руҳдодҳои ҳаёту адабиёт, силсилаи мақолаҳои оид ба давраи ғурбат ва хотираҳои дар бораи кӯдакию пайвандон басо воқеию шоирона буда, чун ашъори тасвириаш манзараву симоҳоро пеши назар ҷилвагар мекунанд ва дар баҳододи адабию ҷамъиятии онҳо басо муфиданд.

Солҳои мушовири назми Иттифоқи нависандагон буданаш дар тарбияи як идда шоирони ҷавони хушқареҳа хидмати бедареғи бесобиқа кардааст. Натанҳо ба онҳо маслиҳату машварат додаву ба роҳи дурусти эҷод раҳнамунишон мекард, балки бо сарсуханҳои дилбардору рӯҳбахш махсусияти ҳар кадомашонро таъкид намуда, дар таҳқиқи батадричи шеърӣ ҷавонон саҳми арзанда гузоштааст. Тасвиркорию мушаххасгӯие, ки батадрич дар адабиёт, бахусус шеър, имтиёз пайдо кард, маҳз бо шоирию мушовирии Бозор Собир вобастагӣ дорад.

Барои хидматҳои бузургаш дар ривочу равнақи адабиёт ва саҳмаш дар ҳаёти ҷомеа соли 2013 бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ордени «Ситораи Президент» мушарраф гардид.

Бозор Собир 1 майи соли 2018 дар шаҳри Сиэтл штати Вашингтони Амрико аз олам даргузашт. Бо дастури Пешвои миллат наъши покаш ба Душанбе оварда, дар мазори Лучоб ба хок супурда шуд.

МУНДАРИҶА

Аввалсухан	3
1. Дур рафтан аз Ватан имкон надорад...	8
Тоҷикистон	9
Забони модарӣ	11
Шоиру шеър агар ҳаст... ..	14
Бухоро	17
Девори Бухоро	20
Дарвозаи Бухоро	22
Мефишорам дастҳои маҳкаматро	24
Сангари сангини истиқлол	26
Дар оғӯши кӯҳистон	28
Пас аз мо	30
Хати сурх	32
Хонакӯҳи ман	34
Даҳ сол ман набудам	38
Зиёрати кишлоқ	40
Замини модарӣ	45
Ало шаҳри ҷавонӣ, шаҳри ҷонӣ	47
Ҳавои тоза	49
Баҳори Роғон	51
Соядасте ба қаҳрамонони ҷумҳурӣ	53
Кӯчаҳои ҷавонӣ	54
Исмоили Сомонӣ девори Бухоро буд	56
«Кохи Наврӯз»-и каёнӣ	57

Ман ҳудамро кушта-кушта.....	58
Ғазои Восеъ	60
Сталин ва Сталинобод.....	62
Кафани сурхи ман	65
Тирамоҳ.....	66
Бо чамидан, бо шамидан, бо чашидан.....	68
Асп.....	70
Ба хотираи бародарам профессор Темур Собиров	72
Олучаи латтадор буд модари ман.....	74
Сӯзан агар дар дили ман монд.....	75
Фасли обшустаи зард.....	76
Мадду чазр.....	78
Ашкам маро гулӯла мезанад	80
Пуштаҳо	82
Навбахор – устои марҳамбанд.....	84
Дарахти сабда шуд дар пушта модар	86
Кулбаи модар.....	88
Сухани нотаом	91
Дар азои додарам Иброҳим.....	92
Оби анори дилро аз дидаам фушурдам.....	95
Гиряи мард убол нест	98
Бо ҳасе танҳо ба танҳо.....	99
Хазонӣ.....	100
Барф.....	101
Бистари такидаи тобистон	102
Бачаҳои деҳотӣ.....	103
Кӯдакияи ҳанӯз гирён аст	105
Ошдони модар.....	106
Чорчашма.....	107

Аз беҳи гӯшат рӯяд сияҳгӯш.....	113
Фарзанди деҳқон	114
Шаби Файзобод.....	116
Дарё, дарё.....	118
Бадахшон чатри симини замин аст	119
Сурхии рӯятро бидеҳ.....	120
Баҳор омад	122
Тараддуди наврӯзӣ.....	124
Ливои Наврӯз.....	125
2. Чун қалам нест касе ҳамхунам... ..	126
Текғи Сино.....	127
Аҳмади Дониш	129
Айнӣ	131
Китоби «Тоҷикон»	132
Душанбе	134
Мекашад моро дарӣ аз ҳар даре	136
Чун қалам нест касе ҳамхунам	138
Қалам.....	140
Шоиронро масупоред набӯсида ба хок.....	141
Худамро мебарам бар дӯши худ боз	143
Барои худам	146
Шабеҳа	149
Хонаи мӯр	151
Сабук	153
Саҳна	155
Шеърӣ бесадо	157
Тираном	159
Бо доғҳо дар боғҳо	161

Сафаре ба дилҳо	163
***	165
Дар ёдбуди Муҳаммадҷон Раҳимӣ	166
Барои Раҳим Ҳошим	167
Ёдкарди Ҷумъа Одина	169
Дар ёдбуди Муаззама Аҳмадова.....	171
Барои дӯстам Саид Абдулло	172
Дахма ҷустуҷӯ дорам.....	173
Назми мо то асри бист	174
Кафшер.....	176
Шафақи ранг.....	179
Соядасте ба «Фарҳанги забони тоҷикӣ».....	180
Аз номи Низом Қосим	181
Роҳҳо	182
3. Моҳтобу рӯи маҳтобӣ	184
Суруди шабҳангом.....	185
Юсуф	187
Гург ва барф	190
Ту ними манӣ.....	191
Ҳамхуни лолаҳо	192
Кӯҳи лолагардан.....	194
Сарнома.....	195
Дилам месӯзад.....	196
Дар офтобшин	197
Мешавам аз нестиат нест	199
Ишқи тиллоӣ	201
Номаҳо	203
Дар зери шаршара	205

Аз мӯйи то зонуи ту як мӯ набахшам бар касе	207
Дилхунук.....	208
Бӯса ба дунё задам	209
Сафедор.....	210
Хобат барад ба ҷунбиши мавзуни набзи ман	211
Борон	212
Аз шаршараи мӯят менӯшаму менӯшам.....	214
Қасам бар ҳарду дидаам	215
Аз дарахти соя афтодам.....	216
Табхола дар лабҳои дил.....	218
Хотира	220
Биншин ба рӯи чашми ман.....	221
4. Ҳар пораи чорпораам пораи дил.....	222
Чорпора	223
Гулҷӯш	232
5. Аз рӯй-рӯи хотираҳо	236
Аз «Гули хор» то «Симхор».....	237
Хонавода пароканда шуд	249
Шаҳристони иморатҳои осмонхарош	280
Падарсолори шеъри форсӣ.....	296
Рафиқи нимароҳ	307
Дубора дасти ҳамдигарро гирифтем	315
Завқи шеър	322
6. Нӯшидаам об аз ҳар он чашма, ки ҳаст... ..	335
Беҳобӣ	336
Китоб	338

Гурез.....	339
Охирин падруд	341
Прометей.....	344
Вақт	347
Ба Томас Мур	349
Ба қаҳрамони халқ	350
Euthanasia	351
Дар албом.....	353
Ибрат	354
Катибаи чамчама.....	355
Исфаҳон	356
Расми ҷовидон	358
Шаҳри оркениз	360
Тирамоҳ.....	361
***	362
Ба Манолис Глезос.....	370
Мотам	372
Тақури мармарӣ	373
Гиря макун	377
Даба	379
Рӯди майхӯра.....	381
Муноҷот	385
Маҷмӯаҳои осори Бозор Собир	387
Охирсухан.....	388

Бозор Собир

Замини модарӣ

(Мачмӯаи шеър, мақола ва тарҷумаҳо)

Хуруфчинон: Рухсора ва Махвора

Сахифабанд: Муҳиба Окилова

Ба матбаа 12.10.2018 супурда шуд. Ба чопаш 12.11.2018 имзо шуд.
Андозаи қоғаз 60x84/16. Қоғаз офсет. Хуруфи Times New Roman Tj.

Чопи офсет. Супориши № 5047. Ҷузъи чопии шартӣ 23,83.

Адади нашр 500 нусха. Нарҳаш – шартномавӣ.

Матбааи «Ношир»

735700 Ҷумҳурии Тоҷикистон,

ш. Хучанд, кӯчаи Сейтвелиев 2

Тел: (83422) 5–65–95

www.noshir.tj

The Motherland
Copyright © 2018 Bozor Sobir
All rights reserved.

ISBN 978-99975-70-05-5